

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVI. ÉVFOLYAM.

1917.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1918

TARTALOM.

I—II. FÜZET:

1. Gohl Ödön dr.: A magyar királyok koronázási érmei	1. lap
2. Zimmermann Lajos dr. és Szentgáli Károly: A Bassarabits-féle gyűjtemény	28. "
3. Harsányi Pál dr.: Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (VIII. közlemény)	33. "
4. Gohl Ödön dr.: Háborús emlékek (VII. közlemény)	49. "
5. Különfélék	51. "
6. Érem- és könyvvásár	52. "
7. Zimmermann Lajos dr.: Társulatunk beadványa koronázási emlékpénzek veretése tárgyában	53. " 55. "
8. Társulati élet	72. "
9. E füzet tartalmának német és francia kivonata	

III—IV. FÜZET:

10. Balogh Albin: Egy kis hozzászólás a „Magyar Pénztörténet“-hez	73. lap
11. Hóman Bálint: Megjegyzések Balogh Albin hozzászólására	79. "
12. Plank Sándor: Átvert pénzek	84. "
13. Harsányi Pál dr.: Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (IX. közlemény).	85. "
14. Plank Sándor: A pénzverés és pénzváltás adminisztrációja	101. "
15. Gohl Ödön dr.: Háborús emlékek (VIII. közlemény)	103. "
16. H. Fekete Péter: Arany századik születési évfordulójának érmei	124. "
17. Harsányi Pál dr.: Éremleletek	125. "
18. Múzeumok, gyűjtemények	127. "
19. Harsányi Pál dr.: Irodalom	129. "
20. Érem- és könyvvásár	133. "
21. Társulati élet	134. "
22. E füzet tartalmának német és francia kivonata	136. "
23. A Numizmatikai Közöny XVI. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1917. évi (XVI.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A

Adai éremlelet 125.
Adatok a C. N. H. III. kötetéhez 33—48.
és 85—100.
Adminisztráció (pénzverési és pénzbeváltási) 101—102. 129.
Ajándék a m. num. társulatnak 28—32. 56.
58. 134. 135.
Alapítványok 56. 57. 62. 135.
Államsegély 57. 58. 135.
Sz. Antal érmei 103. 104.
Andrássy Gyula gr. érme 101.
Apatini éremlelet 125.
Arany és ezüst értékviszonya 78. — márka
129. — pensa 74. 80. — pénzek 31. 52.
131—133. — pénzlelet 125. 126. — solidus 74.
Arany János emlékérméi 51. 124. 125.
Árpádházi királyok rézpénzei 76. 81.
Átszámítás 130.
Átvert pénzek 84.

B

Balassa Ernő † 58.
Balogh Albin 73—79. 136.
Bányászat jövedelme 77. 78.
Barbárpénzek 31. 51. 127.
Barcasági szászok adója 82.
Bassarabits Sándor és neje 28—30. 134.
135. — gyűjteménye 28—32. 57. 58. 135.
Beck Ö. Fülöp 51. 124. 125.
Béla és István rézpénzei 76. 81.
Bizanci aranyak 75. 81.

Bizancius census 74. 80.
Boldogasszonyi hadifogolytábor papírpénzei
110.
Borsod-miskolci múzeum 127. 128.
Böhm-Ermolli érme 103.
Budai kamara 129. — koronázási érmek
17. 18. — márka 129.
Budapesti 1. h. gy. e. érme 107. — 1. h.
ker. tart. tiszt. isk. érme 50. — 30. h.
gy. e. érme 105. — koronázási érmek
19—28. — pénzverde 135.

C

Churhay György 132.
Coistoboci 51.
Corpus Num. Hung. (adatok) 33—48. 85—
100.
Csóti h. fogolytábor papírpénzei 110—112.
Czoborfalvi éremlelet 125.

D

Debreceni 3. h. gy. e. plakettje 105. —
katona-otthon plakettje 49. 50. — keres-
kedő utalványa 122. 123.
Denár (bajor) 75. — (báni) 75. — (bécsi)
75. — (friesachi) 75. — (magyar) 79.
85—96. 125—127. — színtartalma 75.
Denarii Grecenses 77. 81.
Detrekőcsütörtöki éremlelet 125.
Dohna-Schlodien gr. érme 107.
Dunaszerdahelyi h. fogolytábor papírpénzei
113.
Durazzo (plakett) 51.

E

- Eleonora koronázási érme 8.
Ellenjegyek 133.
Emlékérmek 32. 49—55. 103—108. 124.
125. 128. 129. 133. 134.
Erdélyi kamara 78. 82.
Érem és könyvvásár 52—53. 133—134.
Éremleletek a következő lelőhelyekről: Ada
125. Apatin 125. Czoborfa 125. Hont-
kísér 125. Katafa 127. Kisvárdá 126.
Lévna 126. Magyarforró 126. Mezőszo-
por 126. Mármarosmegye 51. Nagytapol-
csány 126. Ostoros 85—87. 126.
Erzsébet királyné érme 104. — koronázási
érmei 23—27.
Erzsébet Krisztina koronázási érme 15.
Esső Erzsébet művei 106—108.
Esztergomi főgimn. éremgyűjteménye 129.
— pénzverők 78—82.
1816. évi krajcárok verése 1848/9-ben 84.
Ezüstedényekből készült szükségpénz 52.

F

- Fejérmegyei múzeum 128. 129.
Fekete Péter 51. 124. 125.
Feldenár 73. 75.
Fémkiviteli tilalom 58.
I. *Ferdinand* koronázási érme 3. — pénzei
33—48. 85—96. — pénzverése 129—131.
II. *Ferdinánd* koronázási érmei 4. 5.
III. " " " 5. 6.
IV. " " " 7.
V. " " " 10.
Ferencz koronázási érmei 17.
I. Ferencz József koronázási érmei 19—26.
Fiesel Kristóf 131.
Finomság 77. 82. 132.
Fogolytáborok papírpénzei 110—122.
Folyam- és tengerhajózási r. t. érme 49.
Förster Irma 29. 30.
Francia kivonat 72. 136.
Frigyes főhg. érmei 49. 103.
Fugger 130.

G

- Galgótzty 105.
Garas 77. 82. 131.
Gohl Ödön dr. 1—28. 49—53. 72. 103—
123. 129. 133. 134. 136.
Görög pénzek 31. 52.

H

- Háborús* Emlékek 49—51. 103—123. —
emlékérmek és pénzek (eladók) 52. 53.
— kiállítás 56.
Hadifogolytáborok papírpénzei 110—132.
Hadirepülőgépkiallítás érme 106.
Hadsegélyző érem 106. — hivatal papir-
utalványai 108.
Hág Dávid 132.
Hajmáskéri h. fogolytábor papírpénzei 113.
114.
Haller 89. 90. 130.
Hamis denárok (I. Ferdinánd) 93.
Hamisítók 130.
Hamisítványok 28. 127.
Harkó Gyula 129.
Harsányi Pál dr. 33—48. 85—100. 125—
127. 129—133.
Hatvankettősök plakettje 106.
Haus tengernagy plakettje 107.
Havasalföldi pénzek 128.
Hazai Samu b. érme 107.
Hengeres verőmű 132.
Herberstein 132. — denárok 92.
Hetvenedik honvéd tarackos ezred érme 50.
Hóman Bálint 51. 55. 56. 79—84. 101—102.
Hontkíséri éremlelet 125.
Honvédek Körmöcbányán 84.
Horgony-jegyes denárok 92.
Horsky-gyűjtemény árverése 52.
Horthy M. érme 108.

I

- Irodalom 129—133.
István és Béla rézpénzei 76. 81.

J

- Jiskra Ferencné 135.
József főhg. 49. 50.
I. József koronázási érmei 8—12.
Jubiláris koronázási érmek 24—26.

K

- Kalapácscsal való pénzverés 101. 102.
Kamarák 78. 82. 101. 102. 129.
Karolina koronázási érmei 18—19.
Károly F. J. főhg. érme 49.
III. Károly koronázási érmei 12—14.
IV. Károly koronázási érmei 27.

Kárpáti harcok érme 49.
 Kassai pénzverde 131—133.
 Katafai éremlelet 127.
 Kenyérmezői hadi fogolytábor papírpénzei 114—116.
 Kereskedők utalványai 122—123.
 Keresztesek panasza 77. 82.
 Kiállítás (hadiérmek) 56.
 Kisvárdai éremlelet 126.
 Kivonat 72. 136.
 Koisztobókus pénzek 51.
 Kolozsvári pénzverde 132.
 Kontsek Géza utalványai 122. 123.
Koronázási emlékérmek 1—26, 134. —
 emlékpénzek 53—55. — jubileum (1892)
 érmei 24—26
 Kostaincai denárok 91. 130.
 Könyvek (numizmatikai) 52. 134.
 Körmöcbányai pénzverde 84. 135.
 Kövess tábornok érme 103. 108.
 Közgyűlés 57—61.
 Közös központi tudósító iroda plakettje 106.
 Kramer Ignác pénzverőmester 101—101.
 Kúnváry Fülöp 84.

L

II. Lajos koronázási érmei 2. 3.
 Lengyel pénz szereplése 131. 132.
 Leszih Andor 127. 128.
 Lévnai éremlelet 126.
 I. Lipót koronázási érmei 7. 8.
 II. Lipót koronázási érmei 16. 17.
 Lopresti Ferenc báró 101. 102.
 Ló ára (középkorban) 73.
 Lócsey F. 50.
 Ludwig és társa éremverőcég Budapesten
 106. 107.

M

Magyar koronázási érmek 1—28. 134. —
 márka 129. — numizmatikai társulat 28—
 32. 53—71. 134. 135. — pénzek 31—48.
 51. 52. 73—84. — pénzláb 130. — pénz-
 történet 55. 56. 58. 73—84.
 Magyarforrói éremlelet 126.
 Mária Ludovika koronázási érmei 18.
 Mária Terézia király koronázási érmei 15. 16.
 Mária Terézia királyné koronázási érmei
 17. 18.
 Márka 129. 130.

Mármarosmegyei éremlelet 51.
 Marosi Arnold 128. 129.
 II. Mátyás koronázási érmei 3. 4.
 Mezőszopori éremlelet 126.
Miksa koronázási érmei 3. — pénzei 96—
 100. — pénzverése 131.
 Millenniumi, kézzel vert érmek 101.
 Miskolci utalványok 109. 110.
 Missilia 1.
 Múzeumok 127—129.

N

Nagybányai pénzverde 132.
 Nagymegyeri papírpénzek 116. 117.
 Nagyszalonta 51. 124—125.
 Nagyszebeni pénzverde 132.
 Nagytapolcsányi éremlelet 126.
 Német kivonat 72. 136.
 Nemzeti múzeumi éremtár 129.
 Nezsideri papírpénzek 117. 118.
 Nyitrai múzeum 127.

O

Obulus 75. 76. 81. — (II. Ferdinándé) 93—96.
 Országgyűlés 130—132.
 Ostffyasszonyfai h. fogolytábor papírpénzei
 118—120.
 Ostorosi lelet 85—87. 126.
 Ottó trónörökös érme 28.

P

Papírpénzek 108—123.
 Pensa auri 74. 80.
*Pénz*beváltás 77. 82. — beváltás adminis-
 trációja 101. 102. — érték (árpádházi)
 78. 83. — láb 130. 132. — történet 73—
 84. 101. 102. 129—133. — verés admi-
 nisztációja 101. 102. — verési regale 77.
 — verők (magyar) 78. 82. 84. 101. 102.
 — verő munkások (árpádházi) 78. —
 verőgép teljesítőképessége 101.
 „Pénztés” 132.
 Piroska-üteg érme 50.
Pozsonyi kamara 129. — koronázási érmek
 3—5. 7—19. — pénzverde 89. 90. 130.
 131.

R

Rácز Ferenc plakettje 105.
Rudolf pénzverése 132.

S

Selmeci pénzverde 132.
Simonyi Béla † 55.
Solidus 81.
Soproni koronázási érmek 5. 6. 8.
Sopronnyéki h. fogolytábor papírpénzei 120.
121.
Súlyok 129.

SZ

Szalay Imre b. † 134.
Számítási font 77. 80. 81. — pénzek 74.
Szarvasmarha ára 73—75.
Szatmári 12-ik h. gy. ezred plakettje 105.
Szegedi múzeum 129.
Székesfehérvári koronázási érmek 2. —
múzeum 128. 129.
Szentgáli Károly 31. 32. 72. 78. 101.
Szénhiány a numizm. társulatban 134.
Szily Kálmán 30.
Szolga értéke 73. 79. 81.
Szurmay-hadseregesoport plakettje 50.
Szükségpénzek 52.

T

Tagok névsora 63—71.
Tallér (magyar) 96—100. 125. 126. —
verés (I. Ferd.—Rudolf) 131. 132.
Tányérokól csinált szükségpénz 52.

Társulati élet 55—62. 134. 135.
Terménypénz 80.
Thurzó 130.
Tisza István érme 103.
Tiszti névsor 62.
Toldi Miklós 124. 125.
Tömörkény István 129. — † 55.

U

Ujhely Kálmán 56.
Untergutsch Hugó utalványai 123.
Utalványok 108—123.
Uzsok 50.

V

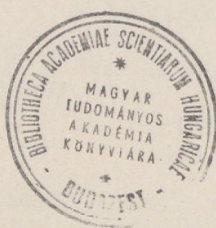
Váltópénz (háborús) 123.
Vérdíj 73. 79. 80.
Verseczi kereskedő utalványai 123.

W

Weygand-gyűjtemény árverése 52.

Z

Zalaegerszegi hadifogolytábor papírpénzei
121. 122.
Zápolya-denárok értéke 130. — pénzei 133.
Zimmermann Lajos dr. 28—31. 53—55. 72.
134. 135.
Zita koronázási érmei 27.
Zrinyi-denárok 87—89. 91. — pénzei 130.
— tallér 91.
Zutt A. R. 50. 51.
Zsetónok 1.

A magyar királyok koronázási érmei.¹

A nemrég lezajlott ünnepélyes koronázás alkalmából időszerűnek találtam összeállítani a magyar királyi koronázások alkalmára készült érmek sorozatát. Ezen érmeknek túlnyomó részét itt-ott szétszórtan már előbb is ismertették és a különböző forrásművekben föltalálható fajokhoz képest viszonylag csekély a teljesen ismeretlen fajok, illetve változatok száma. Áttekinthető és mindent összefoglaló közzététel hiányában azonban valóban alig alkothattunk magunknak eddig helyes képet koronázási érmeink nagy számáról (255 faj) és mineműségéről. Jelen közlemény létjogosultságát ezenkívül alkalmasszerűsége is igazolja, nemkülönben annak az éppen ezen alkalommal fölmerült gyakorlati szüksége is, hogy azon tényezők, melyek a kiverendő új koronázási érmeiről kívántak gondoskodni, minden irányban könnyű és gyors áttekintést nyerhessenek az előző koronázási érmeiről.

A magyar királyok koronázási érmeinek sorozata II. Lajosnak 1508-ban végbement koronázásával kezdődik és IV. Károly királyunknak 1916 dec. 30-án történt koronázásáig terjed. Megjegyzem, hogy megdicsőült királyunk: I. Ferenc József koronázási érmeit már régebben, „Budapest Újabb Emlékérmei”-ben közzétettem; ezeknek újból való leírását társulatunk választmányának határozott kívánságára vettem föl, teljesség kedvéért, megfelelően kiegészítve és új elrendezéssel, e sorozatba.

A koronázási érmeknek két, esetleg több csoportját különböztethetjük meg. Első sorba kerülnek a koronázások alkalmával a nép közé szórt, illetve nagyobb mennyiségben terjesztett és olykor több különböző nagyságban és különböző anyagban kiverett kisebb-fajta alkalmi érmek: a zsetónok. Ilyeneket nálunk Rudolf király koronázása alkalmával (1572) vertek először. Ezeknek eredetét — anélkül, hogy itt szélesebb alapon tárgyalnók e kérdést — visszavihetjük azon régibb, közép-, sőt ókori, a római köztársaság, majd a császárság korára visszavezethető szokásra, hogy némely örvendetes alkalommal közönséges pénzdarabokat stb. szórtak a nép közé (Missilia). — Nagyobb, sőt egyes esetekben magas, úgy numizmatikai, mint művészi becsessel bírnak a rendelkezésre állott legjobb éremvéső művészek által készített nagyobb méretű, gondos kivitelű emlékérmek, medáliák, melyeknek egy része valószínűen csak a koronázás után készült és terjedt el a nép közt, részben pedig emlék-ajándékképpen osztották ki a bel- és külföldi előkelőségek közt.

További csoportokat alkotnak a hibrid érmek, melyeket más alkalmakra készült bélyegekkel párosítva vertek ki, nemkülönben a két vagy több (magyar, cseh és román kir.) koronázások együttes emlékérmek; végül a királynéknak külön, vagy férjeikével közös koronázási érmei.

Az egyes királyok éremsorozataiban első sorban a zsetónokat soroltam föl, ezek után következnek a nagyobb érmek; utánuk a királynék koronázási zsetónjai és medáliai következnek, a hibrid érmeiket esetenként külön megjelöltem. Feltüntettem, ahol lehetséges volt, az érmeiket készítő mestereket is, akiknek e bevezető sorokban való külön és csoportos bemutatását éppen ezen okból mellőzhetőnek véltem. Ugyancsak a költség kímélése céljából mellőztem a képeket is, melyeket, ahol lehetett, az előző közzétételekre való

¹ Rövidítések magyarázata: j. = jobbfelő, b. = balfelő. Gysz. = gyöngyös szegély. Fsz. = fonott szegély. Rsz. = recézett szegély. Ssz. = sima szegély. H. = hátlap. Gyk. = gyöngykör(ben), Vk. = vonalkör(ben). Az egyfolytában terjedő feliratoknál, ha egyéb megjegyzés nincs, körirat értendő. Szelv. = a szelvényben. NM. = magyar nemzeti múzeum. Bécs = a cs. és kir. éremtár. Bp. eml. = Gohl, Budapest emlékérmek, I. rész. BUE = Gohl: Budapest Újabb Emlékérmei. Gyakoribb idézetek: Széchenyi, Weszerle, Welzl és Montenuovo.

pontos hivatkozással is tettem valamennyire nélkülözhetőkkel. A m. nemzeti múzeumban található fajokat és anyagbeli változatokat a szokásos NM. jelzéssel láttam el. Egyes, időközben szétszórta régi magángyűjtemények idézését, melyek pl. a B. U. E. kiadásakor még léteztek, de azóta megszűntek lenni, természetesen szintén elhagytam. Végül fölvettem a sorozatba dicsőségesen uralkodó királyunk: IV. Károly koronázására a kormány által egyik legkiválóbb művésznél megrendelt koronázási érmek előzetes és hozzávető leírását is, amely érmek, reméljük, nemsokára elkészülnek és közkézen fognak forogni, hirdetve királyunk, nemzetünk — és a magyar éremművészet dicsőségét.

II. Lajos. (Székesfehérvár, 1508 június 24.)

1. II. Ulászló koronás mellképe b., 1 síma és 1 recés vonalkörben: * WLADISLAUS * D * G * R * VNGARIE * ET * BOHEMIE | rsz. H.: A gyermek király koronás fővel vánkoston ül b., alatta: * CORONATUS | 1 síma és 1 recés vonalkörben. Körül: * LUDOVICUS * FILIUS * R * VNGA * ꝛ * BOHEMI * 1508 | rsz. — Arany. (10·66 gr. NM.) Ezüst. (31·2 gr. NM.) 30 mm.

Széchenyi I. p. 107. n. 1—2., tab. 14, 1. Rupp 569. Wesz. B. XIII. 6. Montenuovo (magyar) 414.

2. Mint az 1. sz., hanem H.: a felirat első (L) betűje áll kissé fölnebb a többinél. Ezüst. 20·04 gr. NM.

3. Mint az 1. sz., hanem H.: 1508: és a betűk mind rendesen vannak sorba helyezve. — Arany. Ezüst. (9·71 gr. NM.) 30 mm.

4. Mint az előbbi, hanem H.: a felirat elején + a rozetta helyett.

Gumowski I. 4. — Bécsi cs. és kir. éremtár.

5. Mint az előbbi, de • BOHEM | A mellkép kissé nagyobb és durvább. — H.: az alak szélesebb. Alatta: * CORONATUS * (recés körben). Körirata: • LVDVICVS • FLIVS • R • VNGARIE • ET • BOHE • 1508 | rsz. A betűk nagyobbak.

Gumowski I. 7. — Czartorysky-múzeum. Krakó.

6. Mint az 1. sz., hanem H.: a gyermek hajadonfővel ül és a kép alatt nincs aláírás. — Gumowski I. 3. (Bartynowski-gyűjtemény, Krakó.)

7. Az 1. sz. éremhez hasonló, hanem H.: a gyermek hajadonfővel ül; a mezőben kétoldalt két kis korona van, alatta: * CORONATVS * — Arany. 31 mm. 17·60 gr. NM.

Hibrid érmek:

8. Előlapja azonos az 1. számú érem hátlapjával, hanem vonalkör nélkül és a kép alatt: * CORONATVS * | H.: * 1544 * | * BUDA * | POTENS * ET * | PANNONY • GENS * | MARTIA • REGNI * (az R alatt pont) | QUOD • FUIT • ESSET * | SI • VIVERET • ISTE • | * PUER * | kis sisak b. V és G közt (Wolfgang Guglinger). — Arany. (17·30, 10·23, 6·92 gr. NM.) Ezüst. (8·94—5·95 gr.) NM. 30 mm.

Széch. I. 108. 3—7., t. 14, 2. Schoenv. V. 180. Rupp 574. Mont. (magyar) 418. a)—f). Gum. IX. 37.

9. Olyan mint a 8. sz. érem, hanem H.: a szók közt mindenütt rozetták vannak és a felirat fölnebb végződik. 2 vsz. — Arany. (17·06, 10·32 gr.) NM. Ezüst. (9·81 gr.) NM. 30 mm.

Wesz. B. XVI. 3., Mont. (magyar) 418. g)—i), Gum. IX. 36.

10. Hasonló a 8. sz. éremhez, hanem előlapján lenn: × CORONATVS ×, a köriratban pedig: VNGA * ET * BOHE * 1508 | csak recés kör, hátlapján nagyobb betűk és: + 1544 + | + BUDA + POTE „ | NS + ET + PANNONY | GENS + MARTIA + Re „ | GNI + QUOD • FVIT + E-, | SET + SI + VIVERET + | ISTE + PUER + | + V Sisak G + | Rsz. — Arany. (14·28—6·91 gr. NM.) Ezüst. (7·25 gr. NM.) 30 mm.

Gum. IX. 35., Mont. (magyar) 418. k)—m).

I. Ferdinánd (1527).

Beigazolt magyar királyi koronázási érmei nincsenek. Teljesség kedvéért említem, hogy Herrgott (Numotheca II. 9.) egy ezüstérmet (Du Val: Monn. arg. p. 150., Schoenv. p. 349. n. 4., Széch. I. 120. 5., t. 17. 4., Mont. 593. n), melyet a többi írók helyesen 1528. évi tiroli hódolati éremnek minősítenek, a m. kir. koronázásra vonatkoztat.

Miksa. (Pozsony, 1563 szept. 8.)

I. Ferdinánd páncélos mellképe j., rk.: * FERD. D. G. EL. RO. IM. S. AV. GE. HV. BO. R. 1563 * Fsz. H.: Mária és Miksa (ez páncélos, sugárkoronás) mellképei b., rk. * . MAXIMILIAN · D. G. RO. HVN. BO. REX. 1563. | Fsz. Ezüst. (22·56 gr. NM.) Bronz. 34 mm.

Széch. I. 131. 1., t. 21. 1. Welzl 6907—6908. Mont. 616—617. Markl 2140.

2. A császár és király trónon ül szemben, kezeiben pálca és országalmával, koronát nyújtó és kardot, illetve babérfaágat tartó két allegorikus női alak közt. Baloldalt: | IUSTICIAM VINDICA · | Jobboldalt: DA PACEM | PATRIAE · | A szelvényben: VNO ANNO REGEM BOIEMIA | MAXI · MILIANV · M · | VNCTVM ROMANVM VIDIT | ET VNGARICVM | M · D · CXIII · | Gyk. Lenn az évszám M.D.CXIII. (így!) H.: Páva szemben, középen az osztrák-burgundi címerrel. Körül két sorban címerek. Lenn uralkodói jelvények. Gyk. — (A magyar, a cseh és a római királyi koronázás emlékére.) — Arany. (70·2 gr. NM.) Ezüst. (NM.) 54 mm.

Voigt III. p. 204., t. III. 2. Madai 2416. Welzl 6905.

Hibrid érem:

3. Olyan mint az 1. sz., hanem H.: az évszám 1577. — Arany. (8 #) Ezüst. (20·26 gr. NM.) 34 mm.

Széch. I. 131. 2., t. 21. 6. és 132. 3., t. 22. 7. Wesz. C. III. 1. Welzl 6906., Mont. 618.

Rudolf. (Pozsony, 1572.)

1. Koronázott négyelt (magyar, dalmát, cseh) címer, osztrák szív pajzs szal. Vk. RUDOLPH 9 ARCHIDU · AUSTRI · Vs. H.: CORO | NATUS · E | ST · REX · IN | HUNGAR | IA 1572 | Vk. — Ezüstzsetón. (2·24 gr. NM.) 22—23 mm.

Széch. I. 137. 1. Wesz. C. IV. 1. Welzl 6936. Mont. 635.

(A nemzeti múzeum példányán a pajzs szélesebb és alacsonyabb.)

2. Előlapja az előbbihez hasonló. H.: Sz. Mária 15—72 évszám közt. Vk. Körül: | A CORONAT 9 EST · REX · IN · HVNGARIA · A | Ezüstzsetón. (NM.) 29 mm.

Appel (Repertorium) II. p. 879. 1. Welzl 6937.

II. Mátyás. (Pozsony, 1608 november 19)

1. A szent korona alatt monogramm (Mathias) és alább: II. | körül: babérkoszorú. Hátlap koronában: CORO | NATUS | HUNGARLÆ | + REX + | MDCVIII | Ezüstzsetón. (4·37—2·03 gr. NM.) 21 mm.

Széch. I. 152. 5., t. 26. 3. Wesz. C. VI. 1. Welzl 6992. Mont. 691.

2. Koronás mellkép j., vk. * MATTHIAS II · REX · HUNGARLÆ · CORONATUS · MDCVIII : | H.: Félholdon trónoló Madonna Jézussal, szemben, fénynyalábok közt. Vk.: SUB · TUUM · PRÆSIDIVM · CONFUGIMUS : { + } | Arany. Ezüst. (8·5—4·15 gr. NM.) 25 mm.

Széch. I. 151. 4., t. 26. 2. Wesz. C. VI. 2. Mont. 690.

3. Előlapja azonos a 2. sz. éremével. H.: Koszorús nő virágok közt, szemben áll, pálmaágot és bőségszarvat tart, mellette koszorú fekszik. Vk.: ABUNDANTIA • DILIGENTIBUS : TE : ☉+☉ | Vsz. — Arany. (10·20 gr. NM.) Ezüst. (8·75—4·38 gr. NM.) 25 mm.

Széché. I. 152. 6., t. 26. 4. Wesz. C. VI, 3. Welzl 6990. Mont. 689.

4. Ugyanazon érem négyszögletes lapkán. Csegely. Aranyozott ezüst. 5·43 gr. NM. 32 és 25 mm.

5. Páncélos mellkép j., a magyar szent koronával. MATTHIAS • II • D • G • REX • HVNGARIAE • etc. | Lenn: M s jegy. Vsz. H.: Magyar országcímer vk.-ben, körülötte: HUNGARIAE * és 9 tartományi címer, közben a megfelelő kezdőbetűkkel. Vk. — Arany. (34·91, 27·91, 24·55, 20·89, 17·20 gr. NM.) Ezüst. (30·7—13·99 gr. NM.) Bronz. NM. 31 mm. Sockh Mihály körmőczi éremvész műve.

Széché. I. 151. 1—3., t. 26. 1. Schoenv. VII. 230. Wesz. C. VI. 5. Welzl 6988—6989., Mont. 686—687.

6. Koronás mellkép j. Lenn c n jegy. Vk. MATTHIAS II. REX. HUNGARIAE CORONATVS • MDCVIII * Vsz. H.: Koszorú és két pálmaág alatt: + MEMORIAE + | ERGO : CIVITATES • ET | OPPIDANI • INFERIO : | RIS • AUSTRIAE • PROP | RVS • SUIS. SUMPTIB | VS. FIERI. FECE = | RVNT • | Vk. — Arany. Ezüst. (28·30, 8·60 gr. NM.) Különböző vastagságú lapkán.

Wesz. C. VI, 4. Welzl 6991. Mont. 692—693.

7. Ugyanezen érem mint csegely. Ezüst 14·2 gr. — Mont. 694.

Hibrid érem:

8. Előlapja azonos az előbbiével. H.: Női mellkép j. A mezőbenívesen: ANNO + 1611 • | Vk. Körül: QUICVM ANNA AVST^{AE} : ARCHID : VIEN^{AE} : NUPTIAS CELEBRAVIT • 4 DEC : | Vsz. Arany. (34·75 gr. NM.) Ezüst. (31, 14·30 gr. NM.) 32 mm.

Széché. I. 153. 9., t. 26. 7. Wesz. C. VI, 6 Mont 711.

9. Mellkép j. kócsagos süveggel. Gyk. MATTHIAS II. D : G : REX HVN : DESIG : INREG : BOHE • | Vsz. H.: A király lóháton, páncélban, kivont karddal, j. a háttérben lovascsapat és város. Vsz. Körül: CAELESTI NUMINE SURGO | A szelvényben: C • PRI : C • — Arany (6 #). Ezüst. (7·78 gr. NM.) 28 mm. Christian Maler műve.

Herrgott XVI. 18. Voigt III., t. VI. 5. Welzl 6993.

10. Hibrid érem. Olyan mint az előbbi, hanem előlapján: MATHIAS II • D : G : HUNGARLÆ • ET BOHE : REX felirattal. — Ezüst. (7·24 gr. NM.) 28 mm. Christian Maler műve. — Welzl 6994.

Teljesség kedvéért említem a következő érmet: Olyan mint a 9. vagy a 10. számú, hanem H. a felirat: CAELESTI DOMINE SURGO (így!) — Ezüst. 28 mm. Chr. Maler műve.

Mont. 695. (Csakis ezen leírás alapján közlöm. Nincsen meg sem a NM-ban, sem a bécsi cs. és kir. éremtárban.) Mont. leírása valószínűen téves és ilyen érem nem létezik.

II. Ferdinánd. (Pozsony, 1618 július 1.)

1. Nyílt koronán S alakúan átfűzött szalagon: LEGITIME CERTANTIBUS | Rsz. H.: A szent korona, pálma- és babérág alatt: FERDINANDUS • II | BOHEMIÆ REX, CO | RONATUS IN RE | GEM HVNGARLÆ | DIE • I • IVLII | ANNO | 1618 | Rsz. — Arany. (6·96 gr. NM.) — Ezüst. (27·60 gr. piéfort és 3·78 gr. NM.) 28—30 mm. Nagy zsetón.

Széché. I. 165. 2., t. 29. 2. Schoenv. VIII. 242. Welzl 7040. Mont. 737. Berchtold-árverés 434—437.

2. Mint az előbbi, H. hatsoros felirat: DIE • I • IVLII | 1618 | Rsz. — Arany. Ezüst. (2·18 gr. NM.) 22 mm. Középső zsetón.

Széché. I. 165. 3., t. 29. 3. Mont. 738—739.

3. Előbbinek bélyegváltozata. H. a gallyak hajlottabbak. — Ezüst. (2.21 gr. NM.)
4. A szent korona pálma- és babérgally közt. Alább: F | II | A mezőben kétoldalt egy-egy villám és csiholó acél. Rsz. H.: A szent korona, pálma- és babérgally alatt: CORONATUS | IN REGEM | HVNGARLÆ | · I · IVLI | 1618 | Rsz. — Arany. (1½ # NM.) Ezüst. (1.08 gr. NM.) 18 mm. Kis zsetón.
- Széch. I. 165. 4—5., t. 29. 4. Wesz. C. VIII. 2. Mont. 740—741.
5. Olyan mint az előbbi, hanem H. a felirat beosztása: CORONA | TUS IN REGEM | HUNGARIAE | · IVLI | 1618 | Rsz. és vsz. < > alakú csegely. — Arany. Ezüst. (0.98 gr. NM.) Schoenv. VIII. 245. Wesz. C. VIII. 3. Welzl 7041. Mont. 742.
6. Olyan mint az előbbi, hanem a gallyak szárai hosszabbak. — Ezüst. NM.
7. Előlapja olyan mint az 1—3. sz. érmeké. H.: A szent korona, pálma- és babérgally alatt: FERDINANDUS · II | BOHEMIÆ REX, CO= | RONATUS IN RE= | GEM HVNGARLÆ | DIE · i · IVLI · A° : | · · · · · 1618 · · · · · | Rsz. — Arany. (12 # Bécs.) Ezüst. 35.84 gr. NM.) 43 mm.
- Széch. I. 164. 1., t. 29. 1. Wesz. C. VIII. 1. Mont. 735—736.
8. Koszorús mellkép j. páncélban, paláttal, széles gallérral, előtte koronát nyújtó égi kéz, LEGITIME CERTANTIBUS feliratú szalaggal. · FER · II · D · G · R · I · S · A · GE · H · B · REX · | Vsz. H.: Füzérkörben Magyarország címere. Körülötte: HUNGARIAE + Körül 9 tartomány¹ címere, közben a megfelelő kezdőbetűk. Vsz. — Ezüst. (61.82 gr., 19.44 gr. NM.) Ón. (NM.) 42 mm.
- Wesz. C. VIII. 4. Mont. 734.
9. A király lóháton j., spanyol öltözetben, Lenn · M · D · C · XVIII · évszám és A. S. jegy. Vsz. H.: Két kis gally alatt 15 sor felirat: ☉ KAISER A | · MATTHIAS · IM · LEB= | · EN · BETRACHT · ERZHER= | =ZOG · FERDINAND · ZVM · KIN= | =IGE · MACHT · TAUSET · SECHSHV= | =NDTERT | SIBET · ZEHENTN · IAR · | NEVN · VND · ZWAINZGTEN · IVNÿ · | ZV · PRAG · GEKRENDT · WARR · | DIE · ORDTE · LICHE · WAL · DAS · NEGSTE · IAR · GAR · EBEN · DEN · | · ERSTEN · IVLVS · PRES · PVRG · | · DIE · KHRON · THVET · GEBE · | · GOT · LAS · IN · D · KAISER= | =THVM · FRELICH | · ERLEBM · | Kettős vsz. — Arany. (10.5 gr. NM.) Ezüst. (12.85 gr. NM.) 36 mm. Körömöczi veret.

Stempelsammlung I., t. XVI. 3. Lindner-gyűjt. árv. 1321. sz.

III. Ferdinánd. (Sopron, 1625 december 8.)

1. Koszorúban: Korona két díszítmény közt és alább: III FER | CORONATUS | IN · REGEM | HVNGARLÆ | VIII DEC | Vsz. H.: feszületről lefüggő mérleg 16 25 közt. Ívelt szalagon: PIETATE E T IVSTITIA | Rsz. — Arany. (2 #) Ezüst. (8.77, 3.67 gr. NM.) 28 mm. Nagy zsetón.
- Széch. I. 176. 1., t. 30. 4. Welzl 7109. Mont. 776. (¼ tallér.)
2. Mint az előbbi, hanem: · IN · REGEM · | és · VIII · DEC · | továbbá az előlapi felirat alatt díszítmény van. — Arany. Ezüst. (3.55 gr. NM.)
- Széch. I. 176. 2., t. 30. 5.
3. Olyan mint az 1. sz. érem, hanem az előlapi felirat: FER | III | CORONATUS | REX · HUNG | DIE · VIII | DEC · | — Arany. (3 #) Ezüst. (7.22, 4.22 gr. NM.) 28 mm. Nagy zsetón.
- Wesz. C. IX. 12. Welzl 7108. Mont. 775. (¼ tallér.)
4. Olyan mint az 1. sz. érem, hanem HVNGAR : és VIII · DEC | Kisebb. — Arany. Ezüst. (1.83 gr. NM.) 21 mm. Középső zsetón.
- Wesz. C. IX. 13. Mont. 778.

¹ Dalmatia, Croatia, Slavonia, Rama, Servia, Galicia, Lodomeria, Cumania, Bulgaria.

5. Olyan mint az előbbi, hanem III | FER | mellett nincsenek díszítmények és hátlapján az E T szó félhold alakú foglalatokban van. — Ezüst, circa 20 mm. Középső zsetón.

Schoenv. VIII. 251. Welzl 7110.

6. A 4. sz. érem bélyegváltozata. — Arany. (1 #) 21 mm. — Mont. 773.

7. Olyan mint az 1. sz., hanem III | FER | CORONAT | HVNGAR | VIII D · | és hátlapon IV STIA (így). — Arany. ($\frac{1}{2}$ # 1·73 és 1·19 gr. NM.) Ezüst. 16—14 mm. Kis zsetón.

Welzl 7111. Mont. 774., 779. Berchtold árv. 448.

8. Az előbbinek bélyegváltozata, csekély különbségekkel: CORONA és HVNGA | VIII | Arany. Ezüst. (1·85, 1·49 gr. NM.) 16—17 mm. — Mont. 774.

9. * 1625 * | GEDECHTNVS | DER | KHINIGLICHEN | KHRENNUNNG | ZUE | EDENBURG | 8 DE | Rsz. H.: Sopron látóképe alatt a város címere, ennek két oldalán kartusokban az országcímer két része. Rsz. — Ezüst. 30 mm.

Széch. I. 176. 3., t. 30. 6. Schoenv. VIII. 252. Wesz. C. IX. 4. Welzl 7114. Mont. 782.

10. Ugyanolyan mint az előbbi érem, hanem négysarkú csegely. Öntvény. — Ezüst. 44—45 mm. NM.

11. *Hibrid érem.* Négyszögletes csegely a 9. sz. érem hátlapjával, a túlsó sima lapon pedig e bevéssett felirat: PRÆM : | E · G · P. | MDCXLII | — Ezüst. 45 és 33 mm.

Mont. 783.

12. II. Ferdinánd és Eleonora mellképei j. Körül, két gyk. közt: FERDINANDUS · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX · ELEONORA · IMP · G · H · B · REG · DU · MAN · A sarkokban négy kis címer díszítményekkel. H.: III. Ferdinánd mellképe j., kócsagos süveggel. Körül két gyk. közt: FERDINANDUS III · D · G · REX HUNG · ARCHID · AVS · D · BVR · CO · TYR · A sarkokban díszítmények. Négysarkú csegely. — Ezüst. (24·56 gr. NM.) 49 és 35 mm. ($1\frac{1}{2}$ és 1 tallér.) Bronz. (Bécs.)

Széch. I. 177. 7., t. 30. 1. Welzl 7113. Mont. 780. Berchtold 451. A három utóbbi lajstrom a magyar király koronázásra vonatkoztatja.

13. Mellkép j., kócsagos süveggel. A szegélyen: FERDINANDUS · TERTIUS D · G · HUNG · REX | H.: Hasonló az 1. sz.-hoz, hanem lenn gyepes talaj. — Ezüst. 30 mm.

Széch. I. 178. 8., t. 30. 3. Welzl 7112.

Welzl a magyar koronázási érmek közé sorozza.

14. Mellkép szemben kócsagos süveggel. * FERDINANDVS · III · D · G · HVNG · REX * | Lenn 16 · 27 | Hátlapja sima. Öntvény. — Ezüst. 13·53 gr. NM. 35 mm.

15. Mellkép j. a szent koronával, széles elálló gallérral, páncélban stb. Lenn H G jegy. (=Hans Gebhard.) Körül: + FER · III · D : G : HU : BO : DAL : CR : SCLA : REX · Rsz. H.: Olyan mint II. Ferdinánd fönti 8. sz. koronázási tallérjának hátlapja. (Címerek.) Ezüst. (41·59—22·35 gr.) 41—43 mm. NM.

Előlapja: Wesz. C. IX. 16. Hátlapja: Wesz. C. VIII. 4. és IX. 15.

Hibrid érmek:

16. Előbbi érem előlapja. H.: Női mellkép széles gallérral, balfelé fordított fejjel. + MARIA · D : G : HUN : B · REG · INF · HISP · AR · AV : 1633. Rsz. — Arany. (34·64 gr. NM.) Ezüst. (24·45 gr. NM.) 42 mm.

Házassági érem. Wesz. C. IX. 16.

17. Koronás mellkép j. koszorúban, angyalok alatt: O FERDINAND · III · D : G · RO : · I · S · AUG · GE · HU · BOH · REX O Lenn H G jegy. Hátlapja azonos a 15. sz. éremével. Arany. Ezüst. (45·81, 28·30, 22·27, 16·72 gr. stb. NM.) 42 mm.

Széch. I. 179. 2., t. 30. 2. Wesz. IX. 15. Schoenv. VIII. 253.

IV. Ferdinánd. (1647 június 16.)

1. Korona és két pálmaág alatt: FERDINANDUS · IV | REX · BOHE · ARCH · A/S |
· CORONATUS · | IN · REGEM · UNGA | RLE · 16 · IVNY · | · ANNO 1647 | Rsz. H.:
Isten szeme felhőben. Kormánypálca két pálmaág közt. Szalagon: PRO DEO ET POPVLO
Gysz. — Arany. Ezüst. (3·2 gr. NM.) 26 mm. Nagy zsetón

Mont. 836. Welzl 7167. V. ö. Wesz. C. X. 15.

2. Előbbinek bélyegváltozata, kisebb különbségekkel. + CORONATVS + stb. —
Ezüst.

Wesz. C. X. 15. Mont. 836.

3. Korona és két pálmaág alatt: FERDINAND · IV | REX · BO · ARCH · A/S |
CORONATVS | IN · REGE · VNGA | RLE · 16 · IVNY | A 1647 | Rsz. H.: Mint az
előbbi. — Arany. (NM.) Ezüst. (1·99 gr. NM.) 21 mm Középső zsetón.

Széch. I. 188. 1., t. 32. 1. Schoenv. IX. 257. Welzl 7168. Mont. 837.

4. Ugyanolyan, mint az 1. sz. érem, hanem a CORONATVS szó két keresztcske
közt van és az évszám mellett pontok helyett csillagok vannak. — Arany. Ezüst. 19 mm.
Kis zsetón. — Wesz. X. 16.

5. Fönn és lenn kis + díszítmények közt. A mezőben: REX · BOHÆ | ARCH AUSTR |
CORONATUS | IN REGE VNGA | RLE 16 IVNY | Vk. és Rsz. H.: Korona alatt: 16 F
47 | IV | A mezőben négy pálmaág. Rsz. — Ezüst. (1·16 gr. NM.) 18 mm. Középső zsetón.

Széch. I. 189. 3., t. 32. 2. Schoenv. IX. 258. Welzl 7169. Mont. 838.

6. Előbbinek bélyegváltozata. Az előlap alján a keresztcske mellett oo és oo alakú
díszítmények vannak. — Ezüst. 18 mm. (1·20 gr. NM.)

7. Az 5. sz. érem bélyegváltozata. Az előlap alján a keresztcske vízszintes szárai
fölött egy-egy harántos vonalka áll ki. Az oldaldíszek is különböznek az előbbiektől. —
Ezüst. (0·99 gr. NM.) 18 mm.

8. Fönn és lenn kis kereszt két díszítmény közt. A mezőben REX · BOHÆ | ARCH
AUST | CORONATUS | IN · REGE · VNG | 16 · IVNY · | Vk. és Gysz. H.: Mint az
előbbi, hanem a mezőben két rozetta és két pálmaág van. — Arany. (0·975 gr. NM.)
(¹/₄ #) Ezüst. 14 mm. Kis zsetón. — Wesz. X. 17.

9. Előbbihez hasonló, hanem kisebb. — Arany. (¹/₄ #) 9 mm. — Berchtold-árv. 466.
(Kérdés, helyes-e az átmérő mérete és nem azonos-e a 8. számúval. Fenntartással
közlöm.)

Megjegyzés: Mont. (magyar!) 873. sz. a. koronázási fél tallért említ 1653-ból
(korona és felirat, H.: *pro deo et populo*). Sch. 350. Valószínű, hogy a római királyi
koronázásra vonatkozik. (V. ö. Széch. I. 190. l. 10. hátlapját.)

I. Lípót. (Pozsony, 1655 június 27.)

1. Korona két pálmaág közt. Alább: LEOPOLDUS IGNA | TIVS · ARCHID : AVST : |
CORONATVS IN | REGEM HVNGA : | RLE · XXVII · IVN : | · MDCLV · | · | Rsz. H.:
Isten szeme fényben, felhőben. Két felhőből kinyúló kar karddal, pálcával. Lenn koronás
gömb, oldalán ∇ középponttal. Szegélyül szalagon: CONSILIO : ET : : INDUSTRIA · |
Vk. és gysz. — Arany. Ezüst. (4·16 gr. NM.) 26 mm. Nagy zsetón.

Széch. I. 191. 2., t. 33. 1. Wesz. C. XI. 1. Welzl 7185. Mont. 859.

2. Előbbinek bélyegváltozata. LEOPOLDVS „ IGNATIVS : , továbbá az évszám
azonnal a fölötté levő RLE-nek I betűje után kezdődik. — Arany. (4·¹/₂ gr. NM.) Ezüst.
(3·93 gr. NM.) 26 mm.

3. Olyan mint az 1. sz., csekély eltérésekkel. LEOPOLDVS · IGNA | : TIVS
ARCHID : AVST | CORONATVS IN | REGEM HVNGA | : RLE XXVII IVN · | ·

MDCLV · | · · · Vk. és fsz. A hátla-pon pedig így: CONSILIO : ET INDVSTRIA | Vk. és fsz. — Arany. (NM.) Ezüst. (2·55 gr. NM.) 21 mm. Középső zsetón.

Szé- ch. I. 191. 3., t. 33. 2. Wesz. C. XI. 2. Welzl 7186. Mont. 860.

4. Előbbinek bélyegváltozata. Az előla-pon ARCHID : és IVN · — Arany. Ezüst. (2·06 gr. NM.) 21 mm.

5. Olyan mint az 1. sz., hanem IG NATIVS után nincs pont és az évszám · I · 6 · 5 · 5 · | — Vk. és gysz. — Arany. (1·08 gr. NM.) Ezüst. (1·48 és 1·36 gr. NM.) 17 mm. Kis zsetón.

Szé- ch. 191. 4., t. 33. 3. Schoenv. IX. 261. Wesz. C. XI. 3. Mont. 861—862.

Jegyzet. A Szé- ch. I. 192. 8., t. 33. 4. sz. tallért s a Welzl 7187. Mont. 857. sz. forintot a két utóbbi lajstrom magyar királyi koronázási érme- kül sorolja föl, bár a római császári címet viselik. Igen hasonló hátla- pi körmőczi veretű magyar, C H R jegyű arany (10 #) és ezüst (tallér) érme- k (36—37 mm.) vannak a nemzeti múzeumban, császári, cseh és magyar királyi címe- kkel. Ebből az okból egyiküket sem vehetem föl a magyar királyi koronázási érme- k sorába.

Eleonora, I. Lipót neje. (Sopron, 1681 december 9.)

1. A szent korona alatt két pálmaág, alább: + ELEONORA MAG | DALENA TERESIA | ROM : IMPERATRIX | CORONATA IN RE : | GINAM HVNG · Æ | SOPR : IX : DEC : | · 1681 · | Vsz. H.: Tengeren hányódó vitorlás- gálya. A vitorlán L, fönn csillagok; az egyik üstökös- szerű sugarakkal. Fönn ívesen: FORTVNANTE DEO | Vsz. — Ezüst. 54 mm. NM. — Wesz. C. XI. 4.

I. József. (Pozsony, 1687 december 9.)

1. A szent korona két pálmaág közt. Alább: IOSEPHVS | ARCHIDVX · AVSTRLÆ | CORONATVS | IN REGē UNGARLÆ POSONII | DIE 9 DECē | 1687 | Vk. és rsz. H.: Babérgallyal átfont kard, sugaras Isten szeme alatt. + AMORE + ET + TIMORE + | Vk. és rsz. — Arany. Ezüst. (3·46 és 3·16 gr. NM.) 25 mm. Nagy zsetón.

Szé- ch. I. 258. 2., t. 49. 18. Schoenv. XII. 308. Wesz. C. XVIII. 1. Welzl 7415. Mont. 1205.

2. Korona alatt: IOSEPHVS | ARCHID AVSTRLÆ | CORONAT 9 IN REGē UN- GAR · | POSONII | DIE 9 DEC · | 1687 | Vk. és rsz. H.: mint az előbbié. — Arany. (2·04 gr. NM.) Ezüst. (1·23 és 1·73 gr. NM.) 16—17 mm. Kis zsetón.

Szé- ch. I. 258. 1., t. 49. 19. Welzl 7416. Mont. 1206.

3. Mellkép j., magyar ruhában, feliratos (IOSE : PHUS · I · D · G · HUNGA · =RIÆ REX · ARCHI DUX AVS= TRIÆ ·) szalag- gal átfont koronában. Lenn NB | (Martin Brunner) mesterjegy és C · PRIVIL · CÆS · M · | F | Gyk. A szegélyen fönn kartusban rozetta és O, QUA SOL HABITABILES ILLUSTRAT ORAS, MAXIME PRINCIPUM! | Vsz. H.: Közé- pen I. Lipót mellképe j., körirattal, ovális medaillonban, babérlomb közt, fölötte szalagon: IUSTITIA EIUS MANET · | Körül, babérlomb közt 14 ovális kartusban habsburgházi uralkodók mellképei feliratokkal. Lenn a nemzetségfa gyökerén Pf : | CXI homorúan, alább NB + jegy. Körül: POTENS IN TERRA ERIT SEMEN EIUS · | GENERATIO RECTORUM BENEDICETUR · | Vsz. Peremén: PRAESENTI TIBI MATUROS LARGIMUR HONO- RES : NIL ORITURUM ALIAS, NIL ORTUM TALE FATENTES · 1688 * | — Ezüst. (Circa 150 gr. NM.) Bronz. (NM.) Ön. 74 mm.

Szé- ch. I. 258. 3., t. 47. 1. Schoenv. XI. 297. Wesz. C. XIX. 6.

4. Ugyanazon érem, sima peremmel. — Arany. 174·5 gr. (Bécs.) Ezüst. NM.

5. A 3. sz. érem bélyegváltozata. Az előla-pon kisebb a fej, fönn a rozetta díszít- mények közt van, a szalagsokor melletti két levél összeszorult és a babérkoszorú rajza, a levelek és bogyók elhelyezése is más. Pereme olyan, mint a 3. sz. éremé. — Ezüst. NM.

6. Mellkép szemben; égi kéz a szent koronát tartja fölé. IOSEPHVS *der Erste König in Ungarn*. MDCLXXXVII. | Vsz. H.: Granátalmafa, törzsén homorúan IOSEPH, lombja közt Ausztria és Magyarország (apostoli kereszt) címere a szent korona alatt. Háttér: az ország távlati képe Bécestől Eszékig, feliratokkal. Körül: IOSEPH *wird wachsen wie an einer Quelle*. 1 Buch Mofe in . 49 . | Vsz. Peremén:

AVSTRIA EXTENDETUR IN ORBEM UNIVERSUM
LLER LHREN ST STERREICH OLL

* • FK (kartusban = Friedrich Kleinert) * — Ezüst. (Circa 150 gr. NM.) Ólom. (NM.)
Ón. 76 és 61 mm.

Széché. I. 259. 4., t. 47. 2. Wesz. C. XVIII. 6. Welzl 7406. Mont 1184. Budapest
Emlékérmei 112. sz.

7. Koronás mellkép, kissé j.: * REGNO REDINTEGRATO IOSEPHVS REX
DATUS • * | D • IX • DEC • MDCLXXXVII • | H.: Kő emlékmű, Buda OFFEN (így) fel-
íratú képével, országcímerrel, JJ monogrammal. Előtte az ifjú Pannónia ül b., mákvirágot
tör le száráról és bőségszarvat tart. PANNONIA READOLESCENS • | Balra K jegy.
Lenn: cv monogramm (Kittel és Vink műve). Vsz. Peremén: AVSTRIA VICTORIIS
GRAVIDA PARIT REGES • és kettős kereszt kartusban(?) — Arany. Ezüst. (47·18 gr.
NM.) 50 mm.

Széché. I. 260. 5., t. 47. 3. Schoenv. XII. 305. Wesz. C. XIX. 4. Welzl 7408.
Mont. 1188—1189. Bp. Eml. 113.

8. I. József mellképe j., két angyalca pálcákra fűzött koronákat, illetve koszorúkat
tart fölé. Fönn, szalagon: DIE SEGEN KÖMEN AUF DAS HAVBT JOSEPHS • GEN.
49. | Lenn G.H. jegy (Hautsch) | Vsz. H.: Lipót j., a szent koronát az előtte álló gyermek
József fejére teszi. Háttérben az ország távlati képe, feliratokkal. Körül: DO IOSEPHO
PARTEM, QUAM TULI DE MANU HOSTIS IN GLADIO • GEN. 48 | A szelvényben:
JOSEPHVS PRIMVS IN INFERIORI | ATQVE SVPERIORI HVNGARIA REX | PIVS, AVGVSTVS, ARCHI:
DVX AVSTRIAE • | LGL jegy (Lauffer) | Vsz. Peremén: + ICH WILL DIS LAND ZU EIGEN
GEBEN DEN SAMEN IOSEPHS NACH IHN EWIGLICH. GEN. 48. | — Arany. (NM.)
Ezüst. (41·29 gr. NM.) Bronz. Ón. 45 mm.

Széché. I. 261. 7., t. 48. 4. Schoenv. XII. 304. Wesz. C. XVIII. 5. Welzl 7409.
Mont. 1196. Bp. Eml. 114.

9. Olyan mint az előbbi, hanem peremén: + DABO IOSEPHO, ET SEMINI EIVS
TERRAM HANC IN POSSESSIONEM SEMPITERNAM • GEN. 48. | — Arany. Ezüst.
(38·24 gr. NM.) Bronz. Ón. (NM.) 45 mm.

Széché. I. 260. 6., t. 48. 4. Mont. 497—498. Bp. Eml. 115.

10. Ugyanolyan mint a két előbbi érem, hanem pereme sima. — Ezüst. Bronz. (NM.)
Ólom. (NM.) Ón.

Széché. I. 261. 8., t. 48. 4. Bp. Eml. 116.

11. Koronás mellkép j. A szelvényben: DOMINE SALVUM FAC | REGEM • PS •
XIX | + | Gyk. Körül: * IOSEPHUS • I • D • G • HUNGARIE REX • ARCHIDVX
AVSTRIAE • | CORONATUS • a • 1687 • D • 9 • DECEM | Vsz. H.: Három oszlop tetején
egy-egy korona, oldalukon pedig országcímerek (magyar, osztrák és cseh). Közben füzérek,
szalagok. Háttérben tájkép. SUBINDE SEQVANTUR. | Lenn MB jegy (Martin Brunner) |
Vsz. Peremén: IOSEPHUS • PRIMUS • REX • TRADITA • SCEPTA • PROPAGAT | —
Ezüst. (27·93 gr. NM.) Ón. 39 mm.

Széché. I. 261. 9., t. 48. 5. Wesz. C. XVIII. 3. (tévesen SERVANTVR-ral). Welzl
7410. Mont. 1194.

12. Mellkép j. JOSEPH DER I • KÖNIG IN HVNGARN • | Vsz. H.: Az arany-
gyapjas renddel övezett koronás országcímer. Körülötte: GE = KRÖNT • | IN PRESBVRG
16 87 • DEN 9 DEC • | Vsz. Peremén: DIE LIEB DER FREUND • MACHT FURCHT
DEM FEIND • | — Arany. Ezüst. (11·44 gr. NM.) Bronz. 28 mm.

Széché. I. 262. 10., t. 48. 6. Schoenv. XII. 309. Wesz. C. XVIII. 2. Welzl 7413. Mont. 1199.

13. Ugyanolyan mint az előbbi, hanem peremén: · AMORE · ET TIMORE · — Ezüst. (11·05 gr. NM.) 28 mm.

Széché. I. 262. 11. Welzl 7414. Mont. 1200.

14. Ugyanolyan mint az előbbiek, hanem pereme sima. — Ezüst. Bronz. Ón. 28 mm. Széché. I. 262. 12. Mont. 1201.

15. Mellkép j. JOSEPH IM NAHMEN UND ERBRECHT DER · ERSTE · | Lenn · I · K · jegy (Kittel). Vsz. H.: A térdelő Pannónia (b.) Józsefnek a szent koronát nyújtja. Közben az országcímer. DIR UND DEINEM SAMEN NACHDIR · | A szelvényben: DEN 9 · DEC · 1687 · | Vsz. — Arany. Ezüst. (15·28 és 14·97 gr. NM.) 34 mm.

Schoenv. XII. 306. Wesz. C. XVIII. 7. Welzl 7411. Mont. 1187.

Welzl szerint a kivert példányokat felső parancsra beolvasztották, miért is RRRR·vel jelzi.

16. Sugaras Isten szeme alatt babérral átfont kard. Körül: JOSEPHVS · ARCHI· DVX · AUSTRIÆ · CORONATVS · IN · REGē · HVNGARLÆ · POSONII · | DIE · IX · DECEM MDCLXXXVII · | AMORE · ET · TIMORE · | Vsz. H.: József térdel j., mellette kard, pálca, országalma fekszik, égi kéz a szent koronát nyújtja felé. Háttérben Pozsony. SED ET HÆC QUÆ NON POSTULASTI DEDI TIBI · 3 · REG · 3 · CA · | Len n jegy (Hachten?). Vsz. — Ezüst. (11·42 és 12·01 gr. NM.) 34 mm.

Schoenv. XII. 307. Wesz. C. XVIII. 4. Welzl 7412. Mont. 1190.

17. Két koszorús fejű gyermek-géniusz feliratos győzelmi koszorúkat akaszt egy kettős keresztre. Körülöttük szőlőtőkék és gabona. DIE FRÜCHTEN VOM KRIEGEN + Vsz. H.: Magyar öltönyű vitéz a szent koronát és pálcát viszi vánkoson, mellette géniusz, virág-füzérrel. Lenn: 1687. Körül: DIE HOFFVNG ZUM SIEGEN · DAS HÖCHSTE VERGNÜGEN · | Vsz. Peremén: * VIVAT ET FLOREAT JOSEPHVS · DIVINA GRATIA IN REGEM VNGARIÆ CORONATVS * | — Ezüst. (NM.) Ón. 61½ mm.

Welzl 7301. (Előlapját lásd Széché. t. 38. 45)

18. Koszorús mellkép j. IOSEPHVS ▲ I ▲ REX HVNGARIAE ▲ | CIL jegy (Leherr). Gysz. H.: József török foglyoktól vont diadalkocsin tárt díszkapun vonul be. A kapu fölötti tropéumos kartusban: PORTA | OTTOMANI | CA. QVONDAM | · TERRO · | RI | Baloldalt torony két ablakkal, a kapuban fogoly ül, előtte turbánja a földön hever. Főnn: NVNC ▲ APTA ▲ | TRIVMPHIS* | Gysz. — Arany. Ezüst. (26·71 gr. NM.) 37 mm.

Mont. 1186. Bp. Eml. 117.

19. Előbbinek változata. A diadalkocsi mellett pajzsok a földön. A tornyon ablakok helyett kétfejű sas stb. — Ezüst. 37 mm.

Bp. Eml. 156. (Budapest Régiségei, IX. k.) N. K. VI. 100. 1. 8. sz.

20. Előbbieknek változata. A 18. sz. érem előlapja a 19. sz. érem hátlapjával párosítva. — Ezüst. (18·66 gr. NM.) 37 mm.

Bp. Eml. 157. Num. Közl. VI. 101. 1. 9. sz.

21. Páncélos (stb.) mellkép j. JOSEPHUS · PRIM 9 HUN · REX * NIL MAIUS GENERATUR IPSO! HW · F · jegy V. H.: Országcímerrel és IOSEPHI SEDES felirattal díszített trónon a szent korona, kard, kormánypálca. Alatta: DIE 9 DECEMB · | Körül: * THRONVS EIVS SICVT SOL IN CONSPECTV ALTISSIMI, ET SICVT LVNA PERFECTA. PS. 88. v. 37. | Vsz. Peremén: LONGÆVUS MAGNOS VOLVENDIS MENSIBUS ORBES IMPERIO EXPLEBIT! * | — Ezüst. (45·55 gr. NM.) Bronz. (NM.) 49 mm.

Welzl 7407. (Hátlapját lásd Bp. Eml. 136.)

22. Mint az előbbi, hanem · LOWARBII · F · jeggyel. — Ezüst. Bronz. (NM.) 49 mm. Mont. 1191. Berchtold 630.

23. Előlapja azonos a 21. és 22. sz. éremével, hanem H. I. W. és LOWARBII jegyek egymásra vannak verve rajta. H. és pereme azonos a 25. sz. éremével. — Bronz. 49 mm.

Mautner gyűjt. árv. (Neustätter, München, 1899) 434. sz.

24. Égi kéz ragyogó gyémántot helyez a letakart asztalon nyugvó szent koronára. Hátterben az ország térképe feliratokkal. VT PRISCVS REDEAT SPLENDOR. | Vsz. H. és pereme ugyanolyan mint a 21. sz. éremé. — Ezüst Bronz. (NM.) 49 mm.

Mont. 1192—1193. Bp. Eml. 136.

25. Mint az előbbi, hanem hátlapján a trón talapzatán nincsenek rozetták, lenn pedig DIE 9 DECEMB olvasható. — Ezüst. (42·89 gr. NM.) Helbing Auct. 1909 nov. 29., No. 152.

26. Ugyanolyan mint az előbbi érem, hanem pereme sima. Ön. 49 mm. — Bp. Eml. 137

27. Szökőkút képe. (Triton csigából fúj vízsugarat; körül négy kisebb vízsugár. Négykarélyú medence.) Lenn GH jegy. Vsz. Hátlap: A · SALUT · | MDCLXXXVII · | QUO · | LEOPOLDUS MAGNUS · | PARTA DE TURCIS · | VICTORIA MAXIMA · | JOSEPHUM FILIUM · | REGEM HUNGARIE CORONARI F · | HIC FONS LAETO OMINE EXSILIRE · | COEPIT · | CURANTE SENATU POPULOQUE · | NORIBERG · | QUI AQUAM HAURIS · | FONTEM CORONA · | LGL. | Vsz. — Ezüst. (15·25 gr. NM.) Bronz. (NM.) 36 mm.

Welzl 2832. sz. Helbing: 1902 nov. ár. 2231. sz. és 1909 nov. 29. ár. 3270. sz.

28. Mellkép j. JOSEPHVS · I · REX · HVNGARIE · | Lenn CIL jegy és · H.: Koronát és kormánypalcát tartó égi kéz egy meggörnyedt török fölött: HIC · ELECTVS · MEUS · | — Ezüst. (21·51 gr. NM.) 33 mm.

Mont. 1185. Helbing: Auct. Weinreb 729. sz.

29. Mellkép j. JOSEPH · DER · I · KÖNIG · IN · HUNGA · | H.: Égi kéz koronát és kormánypalcát tart. HIC ELECTUS · MEUS · | — Ezüst. (2·55 gr. NM.) 17 mm. Zsetón.

Széch. I. 262. 14., t. 49. 21. Wesz. C. XIX. 3.

30. Mellkép j. JOSEPHUS · REX · HVNG · ARCHID · AUSTR · | Vsz. H.: Fölkelő nap. A · TENERIS · FULGET · IN · ANNIS · | Vsz. — Ezüst. (2·76 és 2·71 gr. NM.) 16 mm. Zsetón. — Mont. 1204. (Tévesen TENEBRIS-sel.)

31. Mellkép j. JOSEPH · DER · I · KÖNIG · IN · HUNGA · | Vsz. H.: Babérlombbal átfont kard. AMORE · ET · TIMORE · | Vsz. — Arany. (2·1 gr. Bécs.) Ezüst. (2·49 gr. NM.) 17 mm. Zsetón.

Széch. I. 262. 13., t. 49. 20. Wesz. C. XIX. 2.

32. Mellkép j. JOSEPHUS · I · REX · HUNGARIE · | Vsz. H.: Pálmafán félhold. DECRESCENTE · RADICATUR · | Vsz. — Ezüst. (2·34, 2·50 gr. NM.) 17 mm. Zsetón.

Schoenv. XII. 310. Wesz. C. XIX. 1. Welzl 7417. Mont. 1202.

33. Előlapja olyan mint a 31. sz. éremé. H.: Azonos az előbbiével. — Ezüst. (1·64 gr. NM.) 17 mm. Zsetón. — Mont. 1203.

34. A király lóháton j. JOSEPHUS · I · REX · HUNGARIAE · | Vsz. — H.: Azonos a 32. sz. éremével. — Ezüst. 17 mm. — Zsetón.

Welzl 7418. (Esetleg Welzl leírása nem pontos és az idézett érem vagy azonos az alábbi 35. számúval, vagy pedig a róm. kir. koronázásra vonatkozik.)

35. A király lóháton j. JOSEPHUS · REX · HVNGA · (Vsz.) — H.: Azonos a 32. sz. éremével. — Ezüst. 17 mm. (1·88 gr. NM.)

36. Háromkarélyú lemezre szögezett öntött koszorús mellkép j. két bevéselt pálmalomb közt. Körül: LEOPOLDUS + MAGNUS · D · G · ROMANORUM IMPER ATOR · INVICTISSIMUS · | H.: Három kerek mezőben: 1. korona alatt: IOSEPHVS · | ARCHID · AVSTRIAE · | CORONATVS IN RE · | GEM VNGARIAE · | POSONII DIE 9 | DECEMBRIS 1687. | 2. Anno Domini | 1683 14 Mensis Iuly | Turca obsedit Vien : | nam et rurfus 12 Sep : | tembris relictis ca : | fris terga dedit · | 3. BVDA | A' SOLYMANNO | occu-pata Anõ 1541 | post Annos 145 A' | LEOPOLDO | recuperata Anno | 1686 D 2 Sept : | Az összes feliratok bevésve. — Fülezzet háromkarélyú lemez. — Ezüst. 49 és 55 mm. NM. — Bp. Eml. 49. sz.

37. Mint az előbbi, hanem az előlapján IMPERA TOR, a hátlapján pedig 1. zárt korona alatt: IOSEPHVS | ARCHID · AVSTRIAE | CORONATVS IN | REGEM VNGARIAE | POSONII DIE 9 | DECEMBRIS | 1687 | 2. Anno Domini | 1683 14 Mensis | Iul Turca obfedit | Viennam et rursus | 12 Septembris re | lictis castris | terga dedit | 3. BVDA | A' SOLYMANNO | occupata A · 1541 | post Annos | 145 A' | LEOPOLDO | recuperata Anno | 1686 D 2 Sept | Az összes feliratok bevésettek. — Háromkarélyú fűlezett lemez. — Ezüst. 50 és 58 mm. NM. — Bp. Eml. 50. sz.

38. Olyan, mint a 34. sz. érem, hanem előlapján MAGNVS helyett PRIMVS, hátlapján pedig 1. VNGARIE = | és DIE | 2. Vien | és 12 Se | továbbá relictis | castris terga | dedit | 3. BVDA | A' SOLYMANNO | occupata A · 1541 | továbbá DIE 2 Se: | ptembris | Az összes feliratok be vannak vésve. — Háromkarélyú lemez füllel. — Aranyozott ezüst. (A mellkép nincs aranyozva.) 53 és 56 mm. NM.

Berchtold 528. Bp. Eml. 162. Num. Közlöny VI. 102. 1. 12. sz.

39. I. József koronáztatása a templomban. CORONATIO REGIS UNGARIAE | 16 87 | p s jegy.¹ 2 vsz. — H.: Madonna Jézussal. Alább I. Lajos magyar király sátorban alszik. Kétoldalt sz. Benedek keresztje és Zakariás pajzsa. Fönn: MARIA ZELL | A sátor mellett, kétoldalt: KÖNIG LUDWIG | 2 vsz. — Ovális érem. Sárgaréz. — Fülestül 48·5, anélkül 43·5 mm. magas, 38 mm. széles. (N. B. a koronázó püspök pásztorbotjának kampója jobbfelé hajlik.)

Gohl: Magyar Egyházi Emlékérmek III. 39. (NK. XI. 99. 1.)

40. Előbbinek bélyegváltozata. A püspöki pásztorbot kampója balfelé hajlik, a füstölőből füstgomoly emelkedik — H.: Lajos koronája kisebb. A két medaillon fönnebb van, stb. Mesterjegy nincs. Ovális érem, levágott fül nyomával. — Sárgaréz. 42 és 37·5 mm. NM.

Gohl: Magyar Egyházi Emlékérmek, III. 40. (NK. XI. 99. 1.)

41. I. Lipót trónon ül, királyi jelvényekkel, j. Előtte áll a gyermek József, kit egy püspök megkoronáz. József mögött egy vitéz áll. Fönn: MAIORA MEREBITVR | Baloldalt MB monogramm (M. Brunner). — H.: Két oszlop PLVS és VLTRA felirattal, rajtuk 1—1 korona. Köztük, fönn I. József mellképe. Háttérben tájkép kastélyllyal. VNVS NON SVF-FICIT ORBIS | Két külön sárgaréz lemez, egy tagolt szegélyű fekete fakorong két lapjába erősítve. — Ostábla-pión. 42 mm. (8·5 mm. vastag). NM. — Num. Közlöny. IV. 37. 1. 12. sz. (Kép.)

42. A pápa mellképe j.; fején camaura. ALEXANDER · VIII · OLTHOBONVS · PON · MAX · | Tagolt szegély. — H.: Oltár előtt József szemben térdel vánkoson és jobbfelé tekint. Kétoldalt állnak I. Lipót, uralkodói jelvényekkel és a Józsefet koronázó püspök. Baloldalt MB monogramm. A szelvényben: IOSEPHVS · I · REX · HVNGAR · CORONATUS · 9 · DECEM · | 1687 · | Tagolt szegély. Brunner M. műve. — Ostábla-pión. Világos fa. 56 mm., 14 mm. vastag. NM. N. K. IV. 37. 1. 11. sz. (Kép.)

III. Károly. (Pozsony, 1712 május 22.)

1. A sz. korona alatt: CAROLUS · VI · | ROM : IMPER : S : A : | GER · HISPAN · HUNG : | BOH : REX · A : AVST · | CORONAT₉ | POSON · 22 MAY | 1712 | Vsz. és rsz. — H.: Földgömb felhők közt. CONSTANTIA ET FORTITUDINE * | Vsz. és rsz. — Arany (1¹/₄ #. 4·34 gr. NM.). Ezüst. 23·5—25 mm. — Nagyobbik zsetón.

Széché. I. 283. 18., t. 51. 12. Schoenv. XIII. 324. Welzl 7548. Mont 1385.

2. Előbbinek bélyegváltozata. Az előlapon: AVST : | Ezüst. (3·77 gr. NM.) 25 mm.

3. Az előbbiek bélyegváltozata. Az előlapon: GER : HISPAN : HVNG : | BOH : REX · A : avs : | CORONATVS | stb. — Ezüst. (3·875 gr. NM.) 25 mm.

¹ Újabb kutatások kiderítették, hogy Peter Seel 1669-ig, Paul Seel pedig 1695-ig dolgozott. Itt tehát az utóbbinak műveiről van szó.

4. Előbbihez hasonló; kisebb eltérésekkel. Így: CAROLVS · VI · | ROM : IMPER : S · A · | GER : HISPAN : HUNG : | BOH : REX · A · AVST : | CORONAT, | POSON : 22 · MAY · | 1712 · | Vk. és rsz. — Arany. ($\frac{1}{2}$ #. 2·62 gr. NM.) Ezüst. 17—19 mm. — Kisebbik zsetón.

Széché. I. 284. 19—21., t. 51. 13. Welzl 7549. Mont. 1386.

5. Előbbinek bélyegváltozata, következő eltérésekkel az előlapon: ROM : IMPER : S : A : | továbbá: A : AUST : | A korona rajzában is vannak csekély különbségek. — Arany. (NM.) Ezüst. (2·0, 2·17 gr. NM.) 19 mm.

6. A király lóháton b. koronázási díszben, kivont karddal. A szelvényben: FERRVMQVE TENEBAT HO C | IPSE ÆACIDES · | OVID · MET · | A szegély alján, vonallal elkerítve: CORONAT · IN REG · HVNG · POSONII · 1712 | A szegélyen: HVNG : ET HISP : REX CAROLE TERTIVS AVDIS HVNG : ET HISP : CREDO SECUNDVS ERIS · | Vsz. — H.: Földgömb felhőben, körülötte: CONSTANTIA ET FORTITUDINE · | Fönnebb hét koronával körülvett C fénysugarak közt. Körirat: NON OCCIDIT VSVAM ♣ | CIRCVMFVSO PENDEBAT IN AERE ♣ OVID · MET · | Két vsz. — Ezüst. (43·42 gr. NM.) Vas. (NM.) Ón. (NM.) 49 mm.

Széché. I. 282. 13., t. 50. 4. Schoenv. XIII. 325. Wesz. C. XXI. 1. Welzl 7541. Mont. 1387.

7. Koszorús mellkép j. IMP · CAES · AVG · CAROLVS · VI · | Lenn R. jegy (= Richter). Vsz. — H.: A két angyalkától tartott sz. korona alatt: CAROLVS · VI · | D : G : ELECTO ROM : IMP : S : AUG : | GER : HISPANIAR : HUNG : | BOHEM : & C · REX · A : AUST : | CORONATUS | POSONY · 22 · MAY · | MDCCXII · | Vsz. — Ezüst. Bronz. (NM.) Ón. (NM.) 48—49 mm.

Széché. I. 282. 15., t. 50. 6. Schoenv. XIII. 323. Welzl 7540. Mont. 1388—89.

8. Előlapja azonos az előbbi érem hátlapjával. — H.: Földgömb felhőben · CON · STANTIA ET FORTITUDINE | Bronz. 48 mm. — Welzl 7539.

9. Koszorús mellkép j. CAROLVS · VI · D · G · ROM · IMP · S · A · GERM · HISP · HVNG · & BOH · REX · | Lenn : g · w · v · jegy. — Két vsz. — H.: Koronás magyar országcímer három más (a császári, spanyol és cseh kir.) korona alatt: TVTA EST TOT IVNCTA CORONIS ♣ | Két vsz. — Ezüst. (29·12 gr. NM.) Ón. 44 mm.

Széché. I. 282. 14., t. 50. 5. Schoenv. XIII. 326. Welzl 7542. Mont. 1395.

10. Koronás mellkép j., fürtös hajjal, rendláncal. CAR · VI · R · I · S · A · REX CATH · ET APOST · COR · POSON · MDCCXII | Vsz. — H.: A sz. korona, kard és pálca alatt: IMP · CAR · VI · | FELICITATIS CAR | VT IN IMP · R · ITA | IN HUNG · RESTI : | TUTOR CORON | MDCCXII · | Vsz. — Arany. (5 #. Bécs.) Ezüst. (8·88 gr. NM.) Bronz. (NM.) 30 mm.

Széché. I. 283. 16., t. 50. 7. Schoenv. XIII. 327. Welzl 7546. Mont. 1390.

A hátlapon: FELICITATIS PUBL · helyett az éremvéső tévedése folytán van FELICITATIS CAR · felirat.

11. Koszorús mellkép j., antik lepellel. IMP · CAES · CAROL · VI · A · P · F · P · P · Lenn R. jegy (Richter). — Vsz. — H. azonos az előbbiével. — Ezüst. (8·75 mm. NM.) 30·5 mm.

12. Előlapja azonos az előbbiével. — H.: Sávós gömbön fénykörös fejű sas ül. A gömb oldalán koronás CC monogramm. Körül: FORTITUDINE ET CONSTANTIA | A szelvényben: FELIX TEMPORVM | REPARATIO | Vsz. — Arany. (29·1 gr. Bécs.) Ezüst. (8·71 gr. NM.) Bronz. (NM.) 30 mm.

Széché. I. 283. 17., t. 50. 9. Welzl 7545. Mont. 1392—93.

13. Koronás mellkép palástban, rendláncal j. CAROL · VI · ROM : IMP : REX · HUN : COR : 1712 · 22 MAY · | Vsz. — H.: CC monogrammos gömbön kardot és palcát tartó, fénykörös fejű sas ül. Körül: FORTITUDINE ET CONSTANTIA | A szelvényben: FELIX TEMPORVM | REPARATIO | Vsz. — Ezüst. (12·98 gr. NM.) Bronz. 29·5 mm.

Welzl 7544. Mont. 1394. — NM.

13. sz.

14. Országcímerrel díszített oltáron a szent korona. CAROLO DATA COELITUS. | A szelvényben: POSONII | D. XXII. | MAII. MDCCXII | . I . K . jegy. Vsz. H.: Fél földgömb fölött, sugaras Istenszeme alatt koronázott c c monogramm. Körül: AB ORTU SOLIS USQVE AD OCCASUM | A földgömb fölött ívesen: PANNONIÆ HESPERIÆ. A szelvényben: MAGNUM EST NOMEN | MEUM IN GENTIBUS. | MALACH. I. II. | Vsz. — Ezüst. (13·89 gr. NM.) 36 mm. — Mont. 1398.

14. sz.

15. Mellkép j. CAROLVS · D · G · ROM · IMP · S · A · GERM · HISP · HVNG · & BOH · REX · | A karszelvényben VESTNER · F · jegy. H.: A szent korona alatt bőségszaru, kard és babérlomb. AMAT DICI PATER ATQVE PRINCEPS | — Ezüst. 43 mm.

Mont. 1397. — Bécsi cs. és kir. éremtár.

16. Koronás mellkép j. páncélban stb. CAROLVS VI · D · G · ROM · IMP · S · A · G · H · H & B · REX · | Lenn v jegy (Vestner). Vsz. H.: Granátalma, leveles szárral. REGNANDO RECREAT SISIITQVE CrVOREM γ | A szelvényben: CORONATIO IN RE : | GEM HVNGARIE · | 1712 · | Vsz. — Ezüst. (15·16 gr. NM.) Ön. 32 mm. Vestner műve.

Schoenv. XIII. 322. Wesz. C. XXI. 2. Welzl 7543. Mont. 1396. Mautner 574.

Teljesség kedvéért említem a következő érmet: Koronás mellkép j. IMP · CAES · CAROL · VI · A · P · F · P · P | Vsz. H.: Ragyogó csillagban Venus jegye. Alább felhő. OCCIDVI DECVS AC ORIENTIS | A szelvényben: CORON · POSON · | MDCCXII | Vsz. — Ezüst. 29 mm.

Schoenv. p. 428. n. 7., t. XIII. 328. Welzl 7547? Ön. — Amennyiben ilyen érem valóban létezik ilyen évszámmal és nem tévesen közölte Schoenv. szövege és képe, MDCCXIII helyett (l. Széch. t. 50. 8.), úgy szintén III. Károly koronázására vonatkozik. Welzl 7547 az 1712. évi érmek közt említi ugyan, de Széch. 50. t. 8-at idézi, tehát önmagának ellentmond. Viszont Mont. 1413. is Széch. 50. 8. számot igazolja. (Ezt l. alább Erzsébet Krisztina koronázási érmei közt; 4. sz.)

Erzsébet Krisztina, III. Károly neje. (Pozsony, 1714 október 18.)

1. A szent korona, pálca és babérág alatt: **ELISAB : CHRISTINA | AUGUSTA**
IMP= | CAR= VI | NOVAE PACIS FELICI | AUGURIO DIADEMA | REGNI HUNG : |
ACCEPIT | POSON : 18 OCT : | 1714 | Két vsz. H.: Tájkép várakkal; az égen ragyogó
csillag Venus jegyével. A szelvényben: OCCIDUI DECUS | AC | ORIENTIS | Két vsz. —
Arany. (83·4 gr. Bécs.) Ezüst. Bronz. (NM.) 56 mm.

Schoenv. XV. 348. Wesz. C. XXI. 3. Welzl 7732. Mont. 1411.

2. Diadémós mellkép j. **ELISAB : CHR : AUGUSTA · IMP : CAR : VI · REG : HISP :**
HVN : BOH : | Lenn *Warou F.* jegy. Két vsz. H.: A császárné mint Venus galamb-
fogaton ül j., kezeiben pálca és medúzafejjel díszített pajzs, ölében három országalma.
Előtte felhőn térdelő génusz, nyakán koronát viselő pávát tart. Lenn j. Pozsony látszik.
Fönn: AVGVSTA · ITERVM · ET · TERTIVM · | A szelvényben: DIADEMATE · R ·
HVNG. IMPO= | SITO. MDCCXIII · | w jegy. Két vsz. — Arany. 104·3 gr. Bécs. (NM.)
Ezüst. NM. Bronz. 55 mm.

Széché. I. 286. 26., t. 51. 16. Schoenv. XVI. 349. Welzl 7731. Mont. 1410. Berch-
told 670.

3. Diadémós mellkép j. **ELIS · CHR · AVG · REG · HI · HV · BO · |** Lenn *R* jegy
(Richter). Vsz. H.: Ragyogó csillag Venus jegyével, felhők fölött. OCCIDVI DECVS AC
ORIENTIS · | Szelv.: CORON · POSON · | MDCCXIII | Vsz. — Arany (4 #). Ezüst.
(11·28 gr. NM.) Bronz. 29 mm.

Széché. I. 286. 28., t. 52. 19. Schoenv. XVI. 350. Welzl 7733. Mont. 1412.

4. III. Károly koronás mellképe páncélban stb. j. **IMP · CAES · CAROL · VI · A · P ·**
F · P · P · | Lenn *R* jegy. Ssz. H.: Azonos az előbbivel. — Ezüst. Bronz. Ón. 29 mm.

Széché. I. 286. 27., t. 50. 8. Welzl 7547(?). Mont. 1413.

5. Mint az előbbi, hanem a mellkép páncél nélkül. — Ezüst. 9·7 gr. Bronz. 29 mm.
Mont. 1419. Th. Unger árv. 3208.

6. Diadémós mellkép j. **ELIS · CHRIST · AUG · HIS · HU · BO · REG · |** Lenn :
A : D : IANVARIO jegy. — Vsz. — H.: A sz. korona és királyi pálca vánkoson egy oltárkán,
melynek oldalára gyermek-génusz ezt véste föl: REG NA (nem pedig regina) | IOVIS |
CONIVX | Lenn : **A · D · I ·** jegy. A szelvényben babérgallyak — Vsz. — Arany. (27·9 gr.
Bécs.) Ezüst. (17·53, 17·49 gr. NM.) Bronz. Ón. 35 mm.

Széché. I. 287. 29., t. 52. 18. Welzl 7734. Mont. 1419.

Jegyzet. A Széché. I. 288. 34., t. 51. 10., Welzl 7577., Mont. 1418. és a Welzl 7578.,
Mont. 1415., továbbá a Mont. 1416. és 1417. sz. érmekeket, melyek VI. Károly, a hátlapon
pedig neje mellképét viselik, és melyeket Mont. a magyar királyné koronázására vonat-
koztat, úgyszintén a Welzl 7573. és 7575—78. sz. hasonló arcképes érmekeket is — nem
lelvén rajtuk semmiféle hivatkozást a koronázásra — bizvást mellőzhetőeknek ítélem e
sorozatból.

Mária Terézia. (Pozsony, 1741 június 25.)

1. A sz. korona alatt: **MARIA | THERESIA | IN REG · HUNGARIAE | CORONATA |**
POSON · 25 · IUN | 1741 | Rsz. — H.: A koronás cseh oroszán b., kettős kereszttel és
osztrák címerpajzsával. IUSTITIA ET CLEMENTIA | Rsz. — Arany. (1¼ #, 4·35 gr.
NM.) Ezüst. (4·0 gr. NM.) Bronz. (NM.) Sárgaréz. (NM.) 25 mm. — Nagobbik zsetón.

Széché. I. 343. 25. és Append. p. 46., t. 60. 10. Schaumünzen I. 28. 1 22. sz.
Mont. 1693—94.

2. Olyan, mint az előbbi, hanem kisebb. — Arany. (¾ #, 2·61 gr. NM.) Ezüst.
(1·86 gr. NM.) Bronz. (NM.) 20 mm.

Széché. I. 343. 26—27., t. 60. 7. Schaum. 22. (b.) Welzl 7852. Mont. 1695—96.

3. Előbbinek bélyegváltozata. CORONATA és IUN után egy-egy pont. — Arany. Ezüst. (1'95 gr. NM.) Bronz.

4. A két angváltól tartott sz. korona alatt: MARIA | THERESIA | IN REG : HUNGARIAE | CORONATA | POSON : 25 · IUN : | 1741 | Vsz. — H.: Ugyanolyan, mint az előbbieké. — Arany. (69'7 gr. Bécs.) NM. Ezüst. (34'90 gr. NM.) Bronz. Őn. 48 mm.

Széché. I. 343. 24., t. 60. 8. Schoenv. XVI. 358. Mont. 1692.

5. Diadémós mellkép j. MARIA THERESIA AUGUSTA | Lenn : M · DONNER · F · jegy. Vsz. — H.: A királynő lóháton, koronával, kivont karddal, b. Háttérben Pozsony. APOSTOLICI REGNI HONORIFICENTIA | Szelv.: UNCTIO REGIA POSON · | XXV · IUN · MDCCXLI | Vsz. — Arany. (51'81 gr. NM.) Ezüst. (35'05 gr. NM.) Bronz. (NM.) 44 mm.

Széché. I. 342. 19—20., t. 60. 9. Schoenv. XVI. 357. Schaum 23. Wesz C. XXIV. 4. Welzl 7849. Mont. 1697. (Th. Unger 3226.)

6. Olyan, mint az előbbi, hanem más éremvésőnek eltérő rajzú műve. Előlapján A WIDEMAN jegy. — H.: A felirat vége a ló farkát érinti. — Arany. Ezüst. (26'09 gr. NM.) Bronz. Őn. 40 mm.

Széché. I. 342. 21., t. 61. 13. Welzl 7850. Mont. 1698—99.

7. Az előbbi érem bélyegváltozata. A hátlati felirat vége nem érinti a ló farkát. REGNI szó vége a fejet nem érinti. — Arany. (35'88 gr. Füllel. NM.) Ezüst. (26'10 gr. NM.) 40 mm.

8. Az előbbi érmek előlapja, mint egyoldalú veret, sima hátlappal. — Őn. 40 mm. NM.

9. Ugyanolyan, mint a 6. számú érem, hanem kisebb. — Arany. (17'34 gr. NM.) Ezüst. (17'28 gr. NM.) Bronz. (NM.) Őn. (NM.) 32 mm.

Széché. I. 342. 18., t. 61. 11. Welzl 7851. Mont. 1700.

10. Diadémós mellkép j. MARIA THERESIA HUNG · BOH · REG · ARCHID · AVST · | Lenn v jegy (= Vestner). Két vsz. — H.: A királynő koronával, kivont karddal, lóháton b., kétoldalt egy-egy gyermek-géniusz országcímerrel, illetve pálmaágakkal. Háttérben Pozsony. NEC PRISCIS REGIBVS IMPAR · | Szelv.: CORONATA | POSON · XXV IVN · | CIOCCXXXXI · | Két vsz. — Arany. (NM.) Ezüst. (29'68 gr. NM.) Bronz. (NM.) 44 mm.

Széché. I. 342. 22—23., t. 61. 12. Mont. 1701—2.

11. Olyan, mint az előbbi, hanem előlapján MARIA THERESIA ROM · AVGVSTA REG · HVNG · BOH · körirattal és VESTNER jeggyel. — Ezüst. (29'06 gr. NM.) 44 mm.

Jegyzet. A Széché. I. 343. 28., t. 61. 14., Schoenv. XVII. 359., Welzl 7874., Mont. 1725—26. sz. arany-, ezüst- és bronzérmeket — (Mellkép j. MARIA · THERESIA · D · CAR · CAES · FIL · HUNG & BOH · REX · ARCH · AUST : | Lenn : M · DONNER · F · jegy. Vsz. — H.: Mint az 1—4. sz. érmeké, hanem az oroszán fején a cseh királyi korona! és a szelv.: diszitmény. Lenn MD jegy. — Ovális érem. Olykor füllel. 67 és 58 mm.) — továbbá a Schaumünzen 31. sz., Mont. 1727. (mint az előbbi, hanem RE, nem REX, 57 és 50 mm.), végül a Mont. 1728. sz. (hasonló, de kisebb, 48 és 44 mm.) érmeket, noha a Cat. Széchenyi a magyar koronázásra vonatkoztatja, az oroszán fején lévő cseh királyi koronánál fogva a cseh királyi koronázás (1743) érmei közé sorozom.

II. Lipót. (Pozsony, 1790 nov. 15.)

1. A sz. korona alatt: LEOPOLDVS · II · | D · G · ROM · IMP · S · A · | GER · HVN · BOH · REX · | ARCHID · AVSTRIAE · | CORONATVS · POSONII · XV · NOV · | MDCCXC · | Rsz. — H.: Koronás cseh oroszán b., kettős kereszttel és osztrák címerpajzsral. PIETATE · ET · CONCORDIA | Rsz. — Arany. (1 $\frac{1}{4}$ #. 4'35 gr. NM.) Ezüst. (4'40 gr. NM.) 24 mm. — Nagobbik zsetón.

Széché. I. 459. 10., t. 75. 1. Wesz. C. 32. 3. Welzl 8289. Mont. 2222.

2. Előbbinek bélyegváltozata. A hátapon a PIETATE szó 4-ik betűje a kettős kereszt felső keresztszárával van egy irányban. — Ezüst.

3. Olyan, mint az előbbi, hanem kisebb. — Arany. ($\frac{2}{3}$ #. 2·61 gr. NM.) Ezüst. (2·19 gr. NM.) 20 mm. — Kisebbik zsetón.

Széch. I. 459. 11—12., t. 75. 2. Welzl 8290. Mont. 2223.

4. Koszorús mellkép j LEOPOLDVS · II · P · F · AVGVSTVS · | Lenn: I · N · WIRT F · jegy. Vsz. — H.: Mint az előbbieké, hanem az osztrák címerpajzs ovális. Vsz. — Arany. (15 #.) NM. Ezüst. (34·9 gr. NM.) 48 mm.

Széch. I. 459. 13—14., t. 75. 3. Welzl 8288. Arneth 435. Mont. 2219.

5. Olyan, mint az előbbi, hanem az előlapon IMP · CAES · LEOPOLDUS II · P · F · AUG · | felirat és I · N · WIRT F · jegy. (Wirt műve.) Ezüst. 48 mm. — Mont. 2220.

6. Mellkép b., a koronázási palástban, rendjelekkel. LEOPOLDUS II D · G · R · IMP · S · A · G · H · B · REX A · A · B · L · D · | Lenn: R jegy (= Reich). Vsz. — H.: A király lóháton b. TUTOR PATRIAE | Szelv.: D · 15 · NOVBR · | 1790 | Vsz. — Ezüst. Ön (rézszőggel). NM. 47 mm. — Welzl 8291.

7. Mint az előbbi, de a bal mellen nincs rendjel, hanem az előlapon LEOPOLDUS II · ROM · IMP · S · A · | Lenn: R jegy és kisebb. — Ezüst. 7·71 és 6·43 gr. NM. 27 mm. Latour-árv. 1933. — Mautner-árv. 1247. sz.

8. Mint az előbbi, hanem ezüst szalagcsokorral. (Feltűzni való.) Ezüst. — Latour 1934.

9. Hasonló a 7. sz. éremhez, hanem a mellkép katonai formaruhában és összekötött hajjal ábrázolja a királyt, míg a 7. sz. érmen magyar ruhában és nyitott hajjal jelent meg. — Ön. — Mautner-árv. 1248.

Teljesség kedvéért említem itt a II. Lipót koronázására Pozsonyba érkezett IV. Ferdinánd sicíliai király és neje Karolina ez alkalomra vert érmeit.

1. Széch. I. 460. 15—16., t. 76. 5. Num. Közlöny I. 12. 1. (kép).

2. Széch. I. 460. 17—18., t. 76. 6. Num. Közlöny I. 13. 1. (kép).

Mindkettőt aranyból és ezüstből verték.

Ferenc. (Buda, 1792 jún. 6.)

1. A sz. korona alatt: FRANCISCUS · | D · G · HVN · BOH · REX · ARCHID · AVSTRIAE · | CORONATVS · | BVDAE · VI · IVN · | MDCCXCII | Rsz. — H.: Koronás cseh oroszán b., kettős kereszttel és osztrák címerpajzszzsal. LEGE · ET · FIDE · | Rsz. — Arany. ($1\frac{1}{4}$ #. 4·38 gr. NM.) Ezüst. (4·41 gr. NM.) 24 mm. — Nagyobbik zsetón.

Széch. I. 471. 9. és 11., t. 77. 5. Wesz. C. 33. 4. Welzl 8327. Mont. 2261.

2. Olyan, mint az előbbi, hanem kisebb. — Arany. ($\frac{2}{3}$ #. 2·58 gr. NM.) Ezüst. (2·2 gr. NM.) 20 mm. — Kisebbik zsetón.

Széch. I. 471. 10. és 12., t. 77. 6. Welzl 8328. Mont. 2262.

3. A két angyaltól tartott sz. korona alatt: FRANCISCUS · | D · G · HVN · BOH · REX · | CORONATVS | BVDAE · VI · IVN · | MDCCXCII · | Vsz. — H.: Olyan, mint az előbbieké, hanem az osztrák címerpajzs ovális. — Arany. (69·75 gr. Bécs.) Ezüst. Ön. 49 mm. — Wesz. C. 33. 3. Mont. 2260.

4. Koszorús mellkép j. FRANCISCVS · HVNG · BOH · REX · ARCHID · AVST · M · D · HETR · | Lenn: I · N · WIRT · F · jegy. Vsz. — H.: Azonos az előbbiével. — Arany. (20 #. NM.) Ezüst. 48 mm.

Széch. I. 471. 13., t. 77. 8. Welzl 8326. Mautner 1293.

Mária Terézia, Ferenc neje. (Buda, 1792 jún. 10.)

1. MARIA · THERESIA · | FRANCISCI · | HVNGAR · BOH · REGIS · | ARCHIDV · CIS · AVST · | CORONATA · | BVDAE · X · IVN · | MDCCXCII · | Rsz. — H.: A sz.

korona alatt keresztbe tett pálca és babérág. IMITARI · MALIM · QVAM · VOCARI · | Rsz. — Arany. ($1\frac{1}{4}$ #, 4·37 gr. NM.) Ezüst. (4·415 gr. NM.) 24 mm. — Nagybobbik zsetón. Széch. I. 472. 14., t. 77. 7. Wesz. C. 33. 6. Welzl 8330. Mont. 2263.

2. Olyan, mint az előbbi, hanem kisebb. — Arany. ($\frac{2}{3}$ #, 2·62 gr. NM.) Ezüst. (2·195 gr. NM.) 20 mm. — Kisebbik zsetón.

Széch. I. 472. 15—16., t. 78. 9. Welzl 8331. Mont. 2264.

3. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem nagyobb. Vsz. — Arany. (52·3 gr. Bécs.) Ezüst. Ón. 47 mm.

Wesz. C. 33·5. Welzl 8329.

Mária Ludovika, Ferenc neje. (Pozsony, 1808 szeptember 7.)

1. A szent korona alatt: MARIA LVDOVICA AVG · | FRANCISCI AVST · IMP · | HVNG · BOH · REGIS · | CORONATA HVN · REG · | POSONII · VII · SEPT · | MDCCCXVIII · | Rsz. H.: Virágzó liliumtő füves talajon. RECTE ET CANDIDE | Rsz. — Arany. ($1\frac{1}{4}$ #, 4·35 gr. NM.) Ezüst. (4·195 gr. NM.) 25 mm. Nagybobbik zsetón.

Széch. Append. p. 86. Wesz. C. 34. 2. Welzl 8420. Mont. 2360.

2. Előbbinek bélyegváltozata. H.: Az apró füvek (pl. közvetlenül a liliumtő mellett balra) más alakúak. — Arany. Ezüst. (4·35 gr. NM.) 25 mm.

3. Ugyanolyan mint az előbbi, hanem kisebb. — Arany. ($\frac{2}{3}$ #, 2·63 gr. NM.) Ezüst. (2·175 gr. NM.) 20 mm. Kisebbik zsetón.

Széch. Append. p. 86. Wesz. C. 34. 3. Welzl 8421. Mont. 2361.

4. Előbbinek bélyegváltozata. H.: Az apró füvek más alakúak. — Arany. Ezüst. (2·215 gr. NM.)

5. Ugyanolyan mint az előbbiek, hanem nagyobb és vsz. — Arany. (83·65 gr. Bécs.) Ezüst. Ón. (NM.) 50 mm.

Wesz. C. 34·1. Welzl. 8419. Mont. 2359. Mautner 1366.

6. A királyné mellképe b. MARIA LUDOVICA AUG · A · A · FRANCISCI AUST · IMP · | Lenn I · N · WIRT · F · H.: Mint az előbbieké. Vsz. — Arany. (69·6 gr. Bécs.) Ezüst. (NM.) Ón. 50 mm. Wirt műve.

Mont. 2358. Mautner 1365.

Karolina, Ferenc neje. (Pozsony, 1825 szeptember 25.)

1. CAROLINA · AVGVSTA | FRANCISCI · AVST · IMP · | HVNG · BOH · REGIS | CORONATA · HVNG · REG · | POSONII XXV · SEPT · | MDCCCXXV · | Rsz. H.: Országalma Lenn keresztbe tett babér- és pálmafa-gally. PIE · VT · CLEMENTER · | Rsz. — Arany. ($1\frac{1}{4}$ #, 4·41 és 4·37 gr. NM.) Ezüst. (4·38 gr. NM.) 25 mm. Nagybobbik zsetón.

Wesz. C. 34. 6. Welzl 8544. Mont. 2499.

2. Az előbbi érem előlapja mint egyoldalú veret, sima hátlappal. — Bronz. 2·93 gr. 23 mm. NM.

3. Olyan mint az előbbi, hanem kisebb. (Az évszám után a pont a V betű közepével van egy irányban.) — Arany. ($\frac{2}{3}$ #, 2·63 gr. NM.) Ezüst. NM. 20 mm. Kisebbik zsetón.

Wesz. C. 34. 7. Welzl 8445. Mont. 2500.

4. Előbbinek bélyegváltozata. (Az évszám után a pont a V lábánál van.) — Arany. (2·62 gr. NM.) Ezüst. (2·22 gr. NM.)

5. Előbbinek bélyegváltozata. HVNG REG szók közt a pont az R-hez hozzászorul. — Ezüst. (2·17 gr. NM.)

6. Diadémós mellkép b. CAROLINA · AUGUSTA · FRANCISCI · AVSTR · IMP · | Lenn I · HARNISCH · F · jegy. Vsz. H.: A szent korona alatt keresztbe tett pálca és babérfagally. PIE · VT · CLEMENTER · | Vsz. — Arany. (69·8 gr. Bécs. NM.) Ezüst. Ólom. 48 mm. Wesz. C. 34. 5. Welzl 8543.

V. Ferdinánd. (Pozsony, 1830 szeptember 28.)

1. Ferenc (koszorús) és Ferdinánd fejei egymás mellett j. FRANC · I · ET PER EVM FERD · V · Rsz. H.: A sugarakkal övezett szent korona alatt: CORON · POSON · | MENSE SEPT · | MDCCCXXX · | Rsz. — Arany. (6·2 gr.) Ezüst. 5·51 gr. NM.) 24 mm. Nagyobbik zsetón. — Welzl 8659. Mont. 2516.

2. Olyan mint az előbbi, hanem a hátlap felirat: CORON · POSON · | DIE XXVIII · SEPT · | MDCCCXXX · | Rsz. — Arany. (1³/₄ #, 6·12 gr. NM.) Ezüst. (5·49 gr. NM.) 24 mm. Nagyobbik zsetón. — Welzl. 8661—8662.

3. Olyan mint az 1. sz. érem, hanem kisebb. — Arany. (1 #) Ezüst. (3·30 gr. NM.) 20 mm. Kisebbik zsetón. — Welzl 8660. Mont. 2517.

4. Olyan mint a 2. sz. érem, hanem kisebb. — Arany. (1 #, 3·48 gr. NM) Ezüst. (3·29 gr. NM.) 20 mm. Kisebbik zsetón. — Welzl 8663.

5. Ferenc (koszorús) és Ferdinánd mellképei egymás mellett j. FRANC · AVG · ET PER EVM FERD · V · CORONATVS POSONII DIE XXVIII · SEPT · MDCCCXXX · | Lenn I · D · BOEHM · F · jegy. Ssz. H.: Sugaras Isten szeme alatt lombos fa; alján a koronás országcsímer: ROVR ET PROSPERITAS NOSTRA IN TE | Lsz. Peremén homorú betűkkel: VIRTUTE ET CONSILIO + | — Arany. (NM.) Ezüst. (43·86 gr. NM.) 49 mm. — Welzl 8658. Arneth 536. Mont. 2515.

6. A király lóháton b., fején a szent koronával, a koronázási palástban, kardot emelve. Háttérben a pozsonyi várhegy. Üres szelvény. Gysz. — H.: Sima. — Ezüstölt sárgaréz. 42 mm. NM.

7. A király mellképe kissé b. lovassági tábornoki egyenruhában, balvállára vetett mentével, amelyet három rendjel díszít, nyakán az aranygyapjas rend jelvényével. Előtte vánkoston a magyar szent korona nyugszik. Kétoldalt, ívesen: FERDINAND · V · KÖN · v · VNGARN · | Mindez egy 20 mm. átm. vonalkörben. Egyoldalú nyolcoldalú lecsapat. — Ólom. 31—34 mm. NM.

8. A király, fején a szent koronával, palástban, bal kezében kormánypálcával, (így!) lóháton b., gyepes talajon. FERDINAND DER 5 KÖNIG VON UNGARN GEKRONT (így) DEN 28 SEP 1830 | Gysz. H.: A radnai Szűz Mária-kép felhőn (fél alak szemben, a gyermekkel). Fölötte két angyalka koronát tart. * ZUM ANDENKEN MARIA RADNA IN UNGARN 1834 ☼☼☼ | Gysz. — Ólom. 39 mm. NM. Fülezett érem.

Gohl: Magyar egyházi emlékérmek III. 52. (N. K. XI. 102. 1.)

9. A király fél alakja áll szemben, fején a szent koronával, palástban. Körül: FERDINAND V (GEKRÖNTER?) KÖNIG · VON UNGARN | Gysz. H.: Feszület, mellette j. két álló alak. (János és Mária?) Gysz. — Rosszfönntartású, hiányos, lyukas példány. — Ólom. 40 mm. NM.

I. Ferenc József. (Budapest, 1867 június 8.)

1. Koszorús mellkép j. Körül: I. FERENCZ JÓSEF I. K. AVSZTRIAI CSÁSZÁR. | Lenn: A. | H.: Középen, a magyar sz. korona alatt (melynek keresztje függőlegesen áll), keresztbe fektetve a kormánybot és a koronázási kard. Fönn félkörben: BIZALMAM AZ ÓSI ERÉNYBE. | A kép alatt: MAGYAR KIRÁLYÁ (így!) KORONÁZTATOTT | BVDÁN | MDCCCLXVII | Mindkét lapon két sima szegély. — Arany. 49 mm. Súly 15 #. Ezüst. 43·5 gr. NM. Bronz. NM.

Mont. 2704, 2705. Monatsblatt 183. sz. 267. lap. MFJ. 293. sz. BUE. 9. sz.

2. Mint az 1. sz., hanem latin feliratokkal; még pedig az előlapon: FRANCISCVS JOSEPHVS · I. D. G. AVSTRIAE · IMPERATOR | és lenn: A | a hátlapon pedig, fönn félkörben: VIRTUTI · CONFIDO | lenn pedig: CORONATVS | REX · HVNGARIAE | BVDAE | MDCCCLXVII | Mindkét lapon két sima szegély. — Arany. 49 mm. 15 #. Ezüst. Bronz. NM.

Mont. 2706. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. MFJ. 292. BUE. 10.

3. Mint az 1. sz., hanem a korona alatt nincs kard és kormánybot, továbbá az érem kisebb. Mindkét lapon gyöngysor és sima szegély. — Arany. 23·5 mm. 6·08 gr., vagyis 1¹/₃ #. NM. Ezüst. 5·5 gr. NM. Bronz.

Mont. 2709, 2717. Monatsblatt 183. sz. 267. lap. BUE. 11.

4. Mint a 2. sz., hanem a korona alatt nincs kard és kormánybot, továbbá mindkét lapon gyöngy- és vonalszegély van. — Arany. 23·5 mm. 6·08 gr. NM. Ezüst. 5·5 gr. NM. Bronz.

Mont. 2711, 2719. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 12.

5. Mint a 3. sz., hanem kisebb. — Arany. 20 mm. 3·5 gr., vagyis 1 #. NM. Ezüst. 3·3 gr. NM. Bronz.

Mont. 2710, 2718. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. Wind. 5506. BUE. 13.

6. Mint a 4. sz., hanem kisebb. — Arany. 20 mm. 3·5 gr., vagyis 1 #. Ezüst. 3·3 gr. NM. Bronz.

Mont. 2712, 2720. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. Wind. 5505. BUE. 14.

7. I. Ferenc József király, magyar öltözetben, a koronázási palástban, kezeiben a koronázási karddal és az országalmával, szemben áll két allegorikus női alak közt. Ezek egyike, b., legendaszalagot tart és bal karját fölemeli, a másik: — Hungária — pikkelyes páncélderékban, a magyar országcímeres pajzsbal, a sz. koronát helyezi a király fejére és babérágat tart a pajzs mellett. Körül: LELJE NEPE BOLDOGSÁGÁN ÖRÖMÉT, HÍR, SZERENCSE KOSZORÚZZA SZENT | FEJÉT | Öt csillag a szent korona fölött. A kép alatt: A KLEEBERG. A szelvényben: 1867. | Két vsz. H.: Középen egy ovális, e körül pedig hat kisebb, kerek medaillon; bennük az 1867-iki első magyar felelős minisztérium tagjainak mellképei (a miniszterelnöke középen); az illető név mindenütt a medaillon mellett foglal helyet, ívonalban, apró betűkkel. Fönn a koronás magyar országcímer. Lenn legendaszalagon: DEÁK LELKE BENNÖK | Az arcképeket magyarázó feliratok ezek: GR. ANDRÁSSY GYULA | (középen), a többi, fönn jobboldalt kezdve, így körül: GR. FESTETICS | GOROVE IST. | GR. MIKÓ IMR. | HORVÁTH BOLDI. | BR. EÖTVÖS JOS. | LÓNYAY MEN. | BR. WENCKHEIM. | Két vsz. — Ón. 52 mm. NM. MFJ. 307. sz. Hátlapja: Mont. 2725. sz. BUE. 15.

Mindkét lapjának bélyegvasa a magyar nemzeti múzeumban van.

8. Mint a 7. sz. érem, hanem az előlapi szelvényben jobboldalt: A. KLEEBERG, középen pedig: 8^{KL} JUNIUS 1867. — Ón. 52 mm. NM. — BUE. 41.

9. A király lóháton b., a koronázási palástban, fején a sz. koronával, — kardját vágásra emelve, — a koronázási dombon, melynek rácsozata is látható. Kétoldalt, ívalakban: VIRIBUS — UNITIS | H.: A sz. korona alatt a magyar országcímer (négy pólyával) barokk pajzsban, nyílt babér- és pálmakoszorúban. Fönn félkörben: A BUDA-PESTI KORONAZÁS | (így!), lenn, félkörben: ○ EMLEKÜL 1867. JÚNIUS 8-ÁN ○ | Mindkét lapon gyöngykör és sima szegély. Zsetón. — Ón. 32 mm. NM. — BUE. 16.

10. A király lóháton b., fején a sz. koronával, a koronázási palástban, magasra emelt karddal. Kétoldalt, ívonalban: VIRIBUS — UNITIS | H.: A sz. korona alatt babérkoszorúban: KORONAZÁSI | (így!) | EMLEK | BUDÁN | JUNIUS | 1867 | Mindkét lapon két vonalszegély. Fülezett zsetón. — Ón. 33 mm. NM. — BUE. 17.

11. Mint a 10. sz., hanem az előlapon a talaj göröngyösebb, a hátlapi felirat pedig ez: KORONAZÁSI | EMLEK | BUDÁN | (így!) 1867 | — Ón. 33 mm. NM. — BUE. 18.

12. Középen a király, koronázási öltönyben, koronával, ágaskodó ló hátán. A hátterben rojtos szegélyű kelmével bevont támla. Alatta: 1867 | A kissé emelkedett szegélyen,

körül: * FERENCZ * JÓSEF • I * MAGYAR * KIRÁLY * KORONÁZÁSA * EMLÉKÜL * | H.: Babérkoszorúban, a sz. korona alatt a magyar országcímer, barokk pajzsban (4 pályával). Fönn, ívonalban: ÉLJEN A HAZA | Mindkét lapon sima szegély. Füleztetett zsetón. — Őn. 40 mm. NM. — BUE. 19.

13. A kép olyan mint a 12. sz. érem előlapján, hanem valamivel kisebb méretű és alatta nincs évszám. Fönn félkörben: A' BUDA-PESTI KORONÁZÁS EMLÉKEÜL. 1867. H.: A sz. koronával tetőzött hermelines címerpalástban, barokk pajzsban a magyar országcímer, fölött és alatta pedig, ívonalban: ÉLJEN A KIRÁLY | ÉLJEN A HAZA | még alább, szintén a palástban, két babérág fölött az országalma, a kormánybot s a koronázási kard. Mindkét lapon kettős vonalszegély. Füllel és nemzetiszínű szalagsokkal. — Őn. 32·5 mm. NM. — BUE. 20.

14. Középen, vonalkörben, a király lóháton b., a koronázási dombon, mint a 11. sz. érmen, hanem lova nyugodtan áll. Körül, a szegélyen: FERENCZ JÓZSEF MAGYAR KIRÁLY | Lenn kis díszítmény. H.: Babér- és tölgykoszorúban a sz. korona alatt, barokk pajzsban a magyar országcímer. Alatta két lefelé görbülő ívonalban: PESTEN KORONÁZTATIK | JUNIUS 8-ÁN 1867 | Mindkét lapon két sima szegély. Füleztetett zsetón. — Őn. 38 mm. NM. — BUE. 21.

15. Koszorús mellkép b. Körül: ISO FERENCZ JÓSEF AVSZT. CSASZ. MAGYAR ORSZ. KIRÁLYA | H.: A' | BUDA PESTI | KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL | 1867 | Mindkét lapon két vonalszegély. Füleztetett zsetón. — Őn. 23 mm. Jeszenszky Géza gyűjt. BUE. 40.

16. A király koszorús feje b. Körül: ISO FERENCZ JÓSEF AUSZT. CSASZ. MAGYAR ORSZ. KIRÁLYA | Két ssz. H.: A' BUDA PESTI | KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL | 1867 | Két ssz. Füleztetett érem. — Őn. 23 mm NM. — BUE. 594.

17. A király, koronás fővel, palástban, kardot emelve, lóháton b. KRÖNUNG I. BUDAPEST | 1867 | Ssz. H.: Két lovas áll b. ERZH. FRZ. JO. B. LUCIA | Ssz. Pereme recézett. — Sárgaré, fül nyomával. 18 mm. NM.

18. Középen a magyar sz. korona, három lefüggő láncsal. Körül: A BUDAPESTI KORONÁZÁS 1867 JUNIUS 8^{AN} * | H.: Középen koronás magyar országcímer, egyszerű pajzsban (4 pályával). Körül: ÉLJEN A HAZA ÉS AZ ALKOTMÁNY * Mindkét lapon gysz. Peremén: MAGYAR :: EMLÉK :: PÉNZ ::::::::::: UNGARISCHE :: DENK :: MÜNZE ::::::::::: — Ezüstölt réz. 31 mm. NM. Réz. NM. — BUE. 42.

19. Mint az előbbi érem, hanem előlapján BUDAPESTI KORONÁZÁS 1867 JUNIUS 8^{AN} * | Pereme sima. — Réz. 30 mm. — BUE. 43

20. Mint a 18. sz., hanem a koronáról hét lánc függ le és a felirat vége ez: 8^{AN}, hátlapján pedig nagyobb a címer és kisebbek a betűk, fönn pedig nincs csillag. — Britannia-fém. 31 mm. NM. Ezüstölt réz. NM. Réz. — BUE 44.

21. Mint a 20. sz., hanem a hátlati felirat elején és végén egy-egy csillag. — Ezüstölt réz. 31 mm. NM. — BUE. 45.

22. Középen a sz. korona nagy képe hét lefüggő láncsal. Körül: A BUDAPESTI KORONÁZÁS EMLÉKÜL (így!) 1867 JUNIUS 8^{AN} * | H.: Koronás magyar országcímer (egyszerű pajzsban), zászlók és fegyverek közt. Lenn három ágyúgolyó. Körül: ÉLJEN A HAZA ÉS AZ ALKOTMÁNY. Mindkét lapon gysz. Peremén: * MAGYAR EMLÉK PÉNZ :: * ::::::::::: * : * UNGARISCHE DENK MÜNZE * * ::::::::::: | Aranyozott réz. 38·5 mm. NM. Ezüstölt réz. 38·5 mm. NM. Réz. 38·5 mm. NM. — BUE. 46.

23. Mint az előbbi, hanem peremén: VIRIBVS ·· + * ·· + ·· * ·· + * ·· + ·· VNITIS ·· + * ·· + ·· | Ezüst. 38 mm Súly 23 gr. — BUE. 47.

A-jegyű 1855. évi osztrák kétforintosra vert érem. (Lásd: Num. Közl. I. évf. 15. 1.)

24. Mint a 22. sz. érem, hanem pereme sima. — Aranyozott réz. 39 mm. NM. — BUE. 48.

25. Előlapja mint a 22. sz. előlapja. Hátlapján középen háromsoros babérkoszorú szalagsokkal, benne a koronázott hármas halomból emelkedő kettős kereszt. Lenn:

HONVÉD EMLÉK. Körül: AZ 1867 ÉVI HONVÉD EGYLETEK ALAKÍTÁSÁNAK EMLÉK ZÁLOGÁUL. * | Pereme mint a 18. sz. — Réz. 38·5 mm. NM. Ezüstölt réz. NM. — BUE. 49.

26. Előlapja olyan mint a 22. sz. hátlapja, hátlapja olyan mint a 25. sz. hátlapja. — Ezüstölt réz. 38 mm. Réz. 38·5 mm. — BUE. 50.

27. Fehér fémkeret, füllel és karikával, rajta domború betűkkel, fönn: KORONÁZÁSI EMLÉK | Lenn: * · * · 1867 · * · E keretben függélyes irányú sávokkal nemzeti színű selyemszalag, középen reáerősített bronz koronával, két oldalán lefüggő három-három láncsal. H.: Keskeny sárga bronzkeretben fehér papírlap; rajta kilenc kis ovális fénykép. Középen ő felsége a király, körül a magyar miniszterek mellképei. — Átm. 40 mm. — BUE. 51.

28. Koronás magyar országcímer, egyszerű pajzsban (4 pólyával) Körül: A BUDA-PESTI KORONÁZÁS EMLÉKÜL (így!) 1867 JUNIUS 8-ÁN | H.: Mint a 25. sz. hátlapja. Peremén: :::::::::: * : MAGYAR EMLÉK PÉNZ :: * :::::::::: * UNGARISCHE DENK MÜNZE * * | Fehérfém. 39·5 mm. Aranyozott réz. Ezüstölt réz. 38·5 mm. NM. Réz. NM. — BUE. 52.

29. Koronás magyar országcímer, egyszerű pajzsban. Körül: A BUDAPESTI KORONÁZÁS EMLÉKÜL (így!) 1867 JUNIUS 8-ÁN | H.: Hármassalmon koronából kiemelkedő kettős kereszt szalaggal átkötött babérkoszorúban; alatta csillag. Körül: HONVÉD. EGYLETI EMLÉK | Lenn: * 1867 * Mindkét lapon pontozott szegély. Külső peremén: MAGYAR :: EMLÉK :: PÉNZ :::::::::: UNGARISCHE DENK :: MÜNZE :::::::::: | Fehér fém. 38 mm. Ezüstölt réz. 38 mm. Réz. — BUE. 53.

30. Koronás magyar országcímer, egyszerű pajzsban (4 pólyával). A korona gombja alatt három kis ívonal. Körül: A BUDAPESTI KORONÁZÁS EMLÉKÜL (így!) 1867 JUNIUS 8-ÁN. | H.: A Sándor-utcai (rég)i országház képe nyolc ablakkal (a födelet kereszteződő vonalak díszítik és két tűzfala pontozott vonallal van jelezve), tetején fordított S alakban lebegő (háromsáv) nemzeti zászlóval. Alatta: ORSZÁG HÁZ | ●—●●●—● | Körül: EMLÉKÜL * AZ 1865 ÉVI ORSZÁG * GYÜLÉS * MEGNYITÁSÁRA | Mindkét lapon gyöngyör. (A szavak közt picinyek a csillagok.) Peremén: MAGYAR :: EMLÉK :: PÉNZ :::::::::: UNGARISCHE DENK MÜNZE :::::::::: | Ezüstölt réz. 38 mm. NM. Réz. 39 mm. — BUE. 54.

31. Olyan mint a 30. sz. érem, hanem hátlapján ÉVI után egy csillag. — Réz. Kürti Gyula gyűjteménye.

32. Mint az előbbi, hanem a korona gombja alatt nincsen a három kis ívonal. — BUE. 55.

33. Középen, fényes mezőben, babérkoszorúban a sz. korona és ez alatt az ország-alma meg a keresztbe tett kard és jogar. Körül, az emelkedett és homályosított szegélyen: * A BUDA—PESTI KORONÁZÁS EMLÉKEÜL * | lenn: 1867 | H.: Babér- és tölgykoszorúban, a sz. korona alatt, díszes pajzsban, a magyar országcímer (4 pólyával). Mindkét lapon két sima szegély. Fülezett zsetón. — Ón. 23 mm. NM. — BUE. 56.

(Úgy látszik, W. Seidan bécsi műhelyében készült.)

34. A | BUDA PESTI | KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL | 1867 | Két sima szegély. H.: Mint a 33. sz. hátlapja. Fülezett zsetón. — Ón. 23 mm. NM. — BUE. 57.

35. Középen, felső szélén fölfelé csúcsosodó, lenn is csúcsban végződő pajzsban három egyesített címer, és pedig: 1. az egyesített Habsburg, osztrák és lotharingiai címerek, 2. a magyar országcímer (4 pólyával), 3. e kettő közt, piros mezőben, hatágú csillag alatt ökörfej (Moldva címere). Fönn félkörben: AUSTRIACORUM IN MOLDAVIA DEPUTATIO | lenn félkörben, kisebb betűkkel: DUCTU C. EQTIS A WOLFART | A kissé emelkedett szegélyen, körül: * DRE T. CZIHAK L. DANIEL S. GOLDBAUM C. KONYA S. D. MAUGSCH IAC. NEUSCHOTZ I. STRASSHOFER | Ssz. H.: A magyar sz. korona, hét lefüggő láncsal, balra dúlt kereszttel, sugarak közt. Alatta: AD CORONATIONEM AUGG | IMPERATORIS ET IMPERATRICIS | FRANCISCI JOSEPHI I. | ET ELISABETHAE | IN REGES HUNGARIAE | BUDAE D. 9. JUN. 1867 | GRATIOSISSIME RE | CEPTA | Lenn baloldalt, apró betűkkel: SEIDAN. | Két sima szegély. Fülezett érem. — Ezüst. 36·5 mm. 3 mm. vastag. NM. — BUE. 58.

36. Mint a 35. sz., hanem előlapja szegélyének alapja homályosított és az érem vékonyabb az előbbinél. — Arany. 36·5 mm. Súlya 20·78 gr. (2 mm. vastag.) Ezüst. NM. Bronz. NM. Ón. NM. — BUE. 59.

I. Ferenc József és Erzsébet együttes koronázási érmei.

37. Ő felségeik mellképei j. (antikizáló lepellet). Alatta: C. RADNITZKY | Fönn, félkörben: I. FERENCZ JÓSEF — ERZSÉBET |, lenn félkörben: KORONÁZTATVA · BUDA-PESTEN · 1867 | H.: Középen a magyar sz. korona, hét lefüggő láncsal. Körülötte az érem egész lapjára kiterjedő fénysugarak. Ezeken, körül: MEGUJULT · FÉNYNYEL · RAGYOG · SZENT · MÉLTÓSÁGBAN | Mindkét lapon két vonalszegély. — Ón. 65 mm. NM. — BUE. 29.

38. Ő felségeik mellképei egymással szemben; a király a koronázási palástban, a királyné nyakékkal, kivágott ruhában, fátyollal. Fölöttük a sz. korona lebeg. Körül: ÉLJEN I. FERENCZ JÓSEF ÉS ERZSÉBET MAGYAR KIRALYPARJA | (így!) Két sima szegély. Hátlapja, mint a 48. sz. hátlapja (alább), hanem a felirattól az összes ékezetek hiányzanak. Néhány példány füllel és karikával van ellátva. — Ezüst. 20·5 mm. 2·97 gr. NM. — BUE. 30.

39. Ugyanazon érem, hanem az előlapi felirat végén kettőspont és itt-ott megvannak az ékezetek is — Bronz. 20·5 mm. NM. — BUE. 31.

40. Középen, fényes alapon, ő felségeik fejei b. A királyné diadémot, a király babérmagányt visel. A széles, homályosított szegélyen fönn félkörben: A' BUDA-PESTI KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL 1867 |, lenn pedig a magyar országcímer (korona nélkül), mellette pedig egy-egy gyümölcsökkel telt, szalaggal átkötött bőségszarv. H.: Középen a sz. korona nagy képe, melyet legyezőalakban a tartományok öt-öt, összesen tíz lobogója vesz körül. Alatta keresztbe fektetett pálma- és babérág az országalma és a szintén keresztbe fektetett koronázási kard és kormánybot. Lenn, kétoldalt: w.—s. (Seidan). Mindkét lapon két vonalszegély. — Ezüst. 37 mm. NM. Bronz. NM. Ón. NM.

Mont. 2727. BUE. 32.

41. Ő felségeik fejei b. A királyné hajadonfővel; a király babérmagányt visel. Fönn a sz. korona két babérág közt. Kétoldalt, ívonalban: FERENCZ JÓSEF — ERZSÉBET. | H.: Középen, fényes mezőben, díszítmények közt a magyar országcímer (4 pályával. Az emelkedett és homályosított szegélyen, körül: A' PEST BUDÁN KORONÁZTATIK 1867 | (így!) Lenn: * JUN. 8^{AN} * | Mindkét lapon két sima szegély. — Ón. 31 mm. NM. — BUE. 33.

42. Ő felségeik mellképei j., a király a koronázási palástban, a királyné kivágott ruhában, nyakékkal. A karszelvényben: A. KLEEBERG | A mellképek fölé két lebegő angyal, kiknek egyike kardot, másika pálmaágot is tart, a sz. koronát emeli, melynek két oldaláról öt-öt láncocska függ le, keresztje pedig az érem jobboldala felé hajlik. Körül: AMOR UNIT — VIRES | Lenn: MDCCCLXVII | H.: Szalaggal hat helyen átkötött széles babérmagányban két kis díszítmény közt hatsoros felirat: ISTEN SEGÍTS! KIRÁLYOK ISTENE! | EMELD FEL HOZZÁD A KIRÁLY SZIVÉT : | ÉRTELME LEGYEN, MINT NAPOD SZEME, | HOGY VÉGIG LÁSSA ROPPANT HELYZETÉT, | HOGY A KI FÉNYBEN MILLIÓK FÖLÖTT VAN, | LEGYEN DICSŐBB ERÉNYBEN HATALOMBAN | Mindkét lapon két vonalszegély. — Ón. 47 mm. NM. — BUE. 34.

43. Előlapja mint a 42. sz. éremé, hanem más felirattal. A felirat ugyanis kissé emelkedett és homályosított szegélyen áll, még pedig fönn félkörben: I. FERENCZ JÓSEF ÉS ERZSÉBET | lenn félkörben: * KORONÁZÁSI EMLÉKEÜL JUNIUS 8^{AN} 1867 * | H.: Olyan, mint a 15. sz. hátlapja. — Bronz. 52 mm. NM. — BUE. 35.

Mont. 2725.

Hátlapjának bélyegvása a magyar nemzeti múzeumban van.

44. Olyan, mint az előbbi érem (43. sz.), hanem előlapján nincs előre álló szegély. — Bronz. 52 mm. Győri múzeum. — BUE. 541. sz.

45. A sz. korona alatt, két kis kerek medaillonban, ő felségeik egymás felé fordult fejei. A király fején babérkoszorú, a királynéén kis korona és fátyol. Lenn díszítmény. Fönn: KORONÁZÁSI EMLEK | H.: Mint a 46. sz. hátlapja, hanem a felirat végén van pont, évszám pedig nincs, sem az ezt követő két pont. Fülezett zsetón. — On. 19·5 mm. NM. — BUE. 36.

46. Előlapja mint a 45. számé; hátlapján a koronás magyar országcímer díszes pajzsban (4 pólyával). Körül: HA ISTEN VELÜNK KI ELLENÜNK | Lenn: · 1867 · Mindkét lapon két vonalszegély. Fülezett zsetón. — On. 19·5 mm. NM. — BUE. 37.

47. Ő felségeik fejei b. Az emelkedett szegélyen fönn: I. FERENCZ JÓZSEF ÉS ERZSÉBET | lenn két bőségszarv. H.: Koronás magyar országcímer díszes pajzsban, babér- és pálmakoszorúban. Az emelkedett szegélyen: KORONÁSZTATOTT (igy!) BUDA PESTEN 1867 JUNIUS 8-ÁN | Fülezett érem. — On. 30·5 mm. — BUE. 38.

48. Ő felségeik álló alakjai szemben, koronázási öltönyben, koronás fővel. A királyné jobbján álló királynak kezében kormánybot. Körül: Éljen I. FERENCZ JÓZSEF ÉS ERZSÉBET MAGYAR : KIRÁLYPÁRJA! | H.: Babér- és pálmalomb közt, a sz. korona alatt, díszes pajzsban a magyar országcímer (4 pólyával). Lenn: J. C. | 1867 | Körül: * A' BUDA-PESTI KORONÁZÁS EMLÉKEÜL * | Mindkét lapon két sima szegély. — Sárgaré. 20·5 mm. NM. Bronz. — Jeszenszky Géza gyűjt. — BUE. 39.

Ezen érmekeket nyolcszirmú rózsaaalakú összehajtott fehér papírburkolatban bocsájtották forgalomba, melynek minden szirmán egy-egy miniszter képe van, koszorúban, alatta neve, a képek fölött pedig: A' BUDA- | PESTI | KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL | 1867 | E'LJEN | A MAGYAR | MINISTERIUM! | (NM.)

A koronázás 25 éves jubileumára (1892 június 8.) vonatkozó érmek.

I. Ferenc József.

49. Ő felsége a király babérkoszorús feje j. A nyak szelvényében: F. RATEK. Körül: I. FERENCZ JÓZSEF MAGYARORSZÁG KIRÁLYA * | H.: Három ívonal közé állított három kiszögellésből álló keretben (melynek külső oldalán díszítmények töltik ki a teret), két babérág fölött a koronás magyar országcímer (4 pólyával), ez alatt pedig: EMLÉKÜL 25 ÉVI | KORONÁZÁSI ÜNEPELYRE | (igy!) 1892. ÉVI JUNIUS | HÓ 7-ÉTŐL 10-ÉIG | BUDAPESTEN | Vonal- és gyöngyszegély, azonkívül mindkét lapon sima szegély. Fülezett zsetón, piros szélű fehér szalagsokorral — Sárgaré. 35 mm. NM. — BUE. 68.

50. Ő felsége a király álló alakja j., kezében kormánybot és országalma, vállain a koronázási palást, fején a sz. korona. Lenn: K. B. Körül: FERENCZ JÓZSEF I. K. A. CS. ÉS M. H. S. D. O. AP. KIR. | H.: A | KORONÁZÁS | XXV. ÉVFORDULÓJA | ALKALMÁBÓL | MDCCCXCII | Mindkét lapon gyk. és ssz. Pereme fogazott. — Ezüst. 22 mm. NM. — BUE. 69.

51. A király lóháton b., vágásra emelt karddal, a pesti koronázási dombon (mely nincs híven ábrázolva). Fönn, ívonalban: EMLÉK — ÉREM | H.: Ő FELSÉGE | I. FERENCZ JÓZSEF | LEGMAGASABB URUNK KIRÁLYUNK | MEGKORONÁZTATÁSÁNAK NEGYED | SZÁZADOS JUBILEUMÁRA. | 1867—1892 | JUNIUS 8. | Mindkét lapon kettős vonalszegély. Fülezett zsetón — Aranyozott sárgaré. 37 mm. NM. Sárgaré. 36·5 mm. NM. Fehér fém. 36·5 mm. (karikával). NM. — BUE. 70.

52. Ő felsége a király a koronázási palástban, koronás fővel, ágaskodó ló hátán b., dombos talajon, vágásra emelt karddal; két oldalt, ívonalban: 1867 JUNIUS 7. — 1892 JUNIUS 7. | H.: Babérkoszorúban: ELSŐ | FERENCZ JÓZSEF | MAGYARORSZÁG | KIRÁLYLYÁ (igy!) | KORONÁZÁSÁNAK | HUSZONÖT EVES | JUBILAEUMÁNAK |

EMLÉKÉRE | Mindkét lapon két sima szegély. Fülezett zsetón. — Aranyozott sárgaréz. 34 mm. NM. Sárgaréz. 34 mm. NM. — BUE. 71.

53. A király ő felsége képe derékig j., hajadonfővel, huszártábornoki (lombdíszes gallérú) egyenruhában, csákóját kezében tartva, vállra vetett mentével. Körül (lenn megszakítással): I. FERENCZ JÓZSEF · MAGYARORSZÁG · AP · KIRÁLYA · KORONÁZÁSI · JVBILEVMÁRA · BUDAPEST — FŐ- ÉS · SZÉKVÁROS · | A mezőben baloldalt: 1867 | JVN · 8 | jobboldalt: 1892 | JVN · 8 | Lenn jobboldalt: (esetleg mesterjegy). Hátlap: Az 1867. évi koronázási eskü jelenete. A király a belvárosi templom előtti téren felállított emelvényen koronás fővel szemben áll, esküre emelt jobbal, baljában az országalmát tartva; körülötte főméltóságok (egyik a karddal) és papság (egyik az apostoli kereszttel). Az emelvény lábánál lóháton ülő püspökök és a hercegprimás lova (a primás az eskü szövegét olvassa föl a király előtt) és az ország zászlósa. Baloldalt a csücsíves Szentháromság-szobor részei látszanak. Középen a felhőből kiragyogó nap s jobboldalt a háttérben a királyi palota a hegyoldalon. Lenn középen: SZARNOVSZKI F. mesterjegy. Mindkét lapon egyszerű szegély. — Arany. 102 mm. Súlya 613·5 gr. (175 #). Bécsi cs. és k. múzeum (egyetlen aranypéldány). Bronz. 102 mm. A magyar iparművészeti múzeumban. (Szarnovszki hagyatékából. A harmadik ismert példány a sz.-főváros tulajdonában van. A meghalt művész atyjától egy ezüstpéldányt is hallottam említeni.) Öntvény. — BUE. 542.

I. Ferenc József és Erzsébet.

54. A sz. korona alatt ő felségeik mellképei egymás mellett j. A király tábornagyi egyenruhában, vállán mentével stb., a királyné diadémel, kivágott ruhában, nyakékkal. Körül: I. FERENCZ JÓZSEF — ÉS ERZSÉBET 1892 | Lenn: MAGY. EGYES. MŰV. H.: Babérkoszorúban: I. FERENCZ JÓZSEF | MAGYARORSZÁG | APOSTOLI KIRÁLYA | ÉS | ERZSÉBET KIRÁLYNŐJE | 25 ÉVI | KORONÁZÁSI | EMLÉKÉRE | 1867—1892 | Mindkét lapon gyöngysor és sima szegély. Fülezett érem. — Ezüst. NM. Sárga bronz (aranybronz). 31 mm. NM. — BUE. 72.

55. Ő felségeik mellképei j.; a király huszártábornoki egyenruhában, vállra vetett mentével, rendszalaggal, aranygyapjúval, a királyné kivágott ruhában, diadémel és nyakékkal. Fölöttük a sz. korona lebeg. Körül: I. FERENCZ JÓZSEF — ÉS ERZSÉBET 1892. | Lenn, kisebb betűkkel: MAGY. EGYESÜLT MŰVÉSZEK | H.: Tölgy- és babérkoszorúban: I. FERENCZ JÓZSEF | MAGYARORSZÁG | DICSŐSÉGES APOSTOLI | KIRÁLYÁNAK ÉS | ERZSÉBET MAGASZTOS | KIRÁLYNŐJÉNEK | 25 ÉVI SZT. KORONÁZÁSI | EMLÉKÉRE | 1867—1892 | Mindkét lapon gyöngyör és sima szegély. — Aranyozott sárgaréz. 34 mm. NM. Sárgaréz (füllel). 34 mm. — BUE. 73.

56. Ő felségeik mellképei j. (ugyanazok, mint az 55. sz. érmen, hanem nincs fölöttük korona). Kétoldalt, ívonalban: I FERENCZ JÓZSEF — ÉS ERZSÉBET 1892 | Gyöngyör. Lenn, balra: w. p. | H.: Babérkoszorúban: I. FERENCZ JÓZSEF | MAGYARORSZÁG | APOSTOLI KIRÁLYA | ÉS | ERZSÉBET KIRÁLYNŐJE | 25 ÉVI KORONÁZÁSI | EMLÉKÉRE | 1867—1892 | Mindkét lapon sima szegély. Fülezett zsetón. — Ezüstözött sárgaréz. 31 mm. Sárgaréz. 31 mm. NM. — BUE. 74.

57. Az 56. sz. érem bélyegváltozata. A mellképek alatt nincs w. p. jegy. Az előlap feliratában fenn az ÉS előtt kevesebb hézag van és az évszám távolabb áll a képtől. — Sárgaréz. 31 mm. — BUE. 75.

58. Az előbbi érem bélyegváltozata. Az előlapon mások a betűk. Az ÉS előtti hézag nagyobb az 56. sz. és kisebb az 57. sz. érmen levő hézagnál. A hátlapon a KORONÁZÁSI szó utolsó betűje a koszorúnak két levélcsoportja közé jut. Fülezett érem karikával. — Sárgaréz. 31 mm. — BUE. 58.

59. Ő felségeik fejei j.; a király fején babérkoszorú, a királynén diadém, nyakán pedig nyakék. Fölöttük a sz. korona lebeg fénysugarak közt. A fejek alatt kis betűkkel:

HUNYACZEK W. | (pesti vésnök). Lenn, nagy betűkkel: EMLÉK | Körül, két sorban: MAGYARORSZAGI 25 ÉVES 1867—1892 KORONÁZÁSI JUBILEUM | ÉLJEN A KIR. CSALÁD — ÉS A MAGYAR NEMZET | Háromsoros vonalszegély. (Egylapú éremszerű jelvény nemzeti színű szalagon. Durva munka.) — Aranyos kéregpapír. 68 mm. NM. — BUE. 77.

A koronázás negyvenedik évfordulójára (1907 június 5.) készült emlékpénzek.

60. Középen ő felsége koronás feje jobbfelé. Úgy a kép, mint a mező homályosítva van. A fényes szegélyen, körül: FERENCZ JÓZSEF I. K. A. CS. ÉS M. H. S. D. O. AP. KIR. | Lenn: 1907 | H.: Középen ő felsége jobbfelé fordulva térdel a koronázási palástban, gr. Andrássy Gyula és a hercegrímás a király két oldalán állanak és együttesen helyezik fejére a sz. koronát. Jobbra, a háttérben oltár s a templom íveinek körvonalai. Ez az egész kép homályosítva van. A fényes szegélyen körül: MEGKORONÁZTATÁSÁNAK NEGYVENEDIK ÉVFORDULÓJÁRA 1867—1907 | Lenn: 100 KORONA | K. B. | Külső peremén, homorú betűkkel: BIZALMAM AZ ŐSI ERÉNYBEN * * * + Arany. 37 mm. Circa 34 gr.

61. Ugyanolyan mint az előbbi érem, kivéve, hogy hátlapjának alján a felirat ez: 5 KORONA | K. B. | —Ezüst. 36 mm. 24 gr. NM.

Erzsébet. (1867 június 8.)

1. Erzsébet királyné mellképe b., kivágott ruhában, nyakékkal; fején csipkefátyol és nyílt korona. Fönn, félkörben: ERZSÉBET AVSZTRIAI CSÁSZÁRNÉ. | Lenn: A | Két ssz. H.: Középen a magyar sz. korona, két keresztbe tett babérág fölött. Fönn, félkörben: BOLDOGÍTÓ CSILLAGZAT ÖRÖMÁRJAI KÖZT | lenn, vízszintes sorokban: MAGYAR KIRÁLYNÉVÁ | KORONÁZTATOTT | BVDÁN | MDCCCLXVII | Ssz. — Arany. 49 mm. 15 #. Ezüst. 48·5—49 mm. 43·3 gr. NM. Bronz. 49 mm.

Előlapja Tautenhayn József tanárnak, hátlapja Gaul Ferencnek (bécsi éremvésők) műve. Mont. 2707, 2708. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 22.

2. Mindkét lapon ugyanazon képek, mint az 1. sz. érmen, hanem latin feliratokkal; még pedig az előlapon: ELISABETHA · AVSTRIAE · IMPERATRIX | , a hátlapon pedig fönn félkörben: FAVSTO · SIDERE · LAETA · | , lenn pedig, vízszintes sorokban: CORONATA | REGINA · HVNGARIAE | BVDAE | MDCCCLXVII | Mindkét lapon két sima szegély. — Arany. 49 mm. 15 #. NM. Ezüst. 43·3 gr. NM. Bronz. NM.

Monatsblatt 183. sz. 267. 1. MFJ. 294. BUE. 23.

3. Mint az 1. sz., hanem a hátlapon a korona alatt nincsenek babérágak, az érem kisebb és mindkét lap szélén gyöngysor és sima szegély van. — Arany. 23·5 mm. 6·08 gr., vagyis 1³/₄ #. NM. Ezüst. 23·5 mm. 5·5 gr. NM. Bronz.

Mont. 2713, 2721. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 24.

4. Mint a 2. sz., hanem a hátlapon a korona alatt nincsenek babérágak, az érem kisebb és mindkét lap szélén gyöngysor és sima szegély van. — Arany. 23·5 mm. 6·12 gr., vagyis 1³/₄ #. NM. Ezüst. 23·5 mm. 5·5 gr. NM. Bronz.

Mont. 2715, 2723. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 25.

5. Mint a 3. sz., hanem kisebb. — Arany. 20 mm. 3·5 gr., vagyis 1 #. NM. Ezüst. 20 mm. 3·3 gr. NM. Aranyozott ezüst. 20 mm. NM. Bronz.

Mont. 2714, 2722. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 26.

6. Mint a 4. sz., hanem kisebb. — Arany. 20 mm. 3·5 gr., vagyis 1 #. Ezüst. 20 mm. 3·3 gr. NM. Ugyanez, homályosított felülettel NM. Bronz.

Mont. 2716, 2724. Monatsblatt 183. sz. 267. 1. BUE. 27.

7. Erzsébet királyné mellképe j.; hajában diadém. Kétoldalt, ívonalban: ELISABETH KAISERIN — VON OESTERREICH | KOENIGIN VON — UNGARN ETC. ETC. (a 2-ik

sor kisebb betűkkel). Lenn: C. KRAVS EDIT — A. KLEEBERG FEC. | Két ssz. H.: Középen, fényes mezőben a magyar sz. korona, hét lefüggő láncocskával és egyenesen álló kereszttel. Körül, az erősen emelkedett és homályosított szegélyen: GEKRÖNT ALS KÖNIGIN VON UNGARN IN OFEN PEST AM 8TEN JUNI 1867 | Ssz. Peremén, homorú betűkkel: VER-GOLDET. — Aranyozott vörösréz. 42 mm. NM. — Mont. 2726. BUE. 28.

IV. Károly. (Budapest, 1916 december 30.)

1. A király a koronázási palástban, fején a sz. koronával, lóháton j. Fönn b. ívesen: IV. KÁROLY. Lenn baloldalt az érem széle mellett: WEINBERGER mesterjegy. A szelvényben: MCMXVI · | ∞ XII · XXX · ∞ | Hátlapja sima. Kerek öntvény. — Szürke fém, kb. 21½ cm. Ujhely K. gyűjt.

IV. Károly és Zita.

2. A király fél alakja b. a sz. koronával, a koronázási palástban, kerek mezőben. Előtte a mezőben 1916. Lenn j. szász v. jegy. Ssz. — H.: A királyné fél alakja j., kerek mezőben. Előtte a mezőben 1916. Lenn b. szász v. jegy. Ssz. Nyolcoldalú csegely. A m. kir. hadsegélyező hivatal kiadványa. — Vas. (?) NM. Bronz. 24 és 25½ mm. NM.

3. A királyi pár koronás fejű mellképei j. Körül: IV. KÁROLY MAGY. AP. KIR. ZITA KIRÁLYNÉ | A kép mögött ↑ irányban ívesen: WEINBERGER jegy homorú betűkkel. — H.: A király, fején a sz. koronával, koronázási palástban, lóháton lépésben jobbfelé halad. Baloldalt fönn, ívesen: IV. KÁROLY. | Baloldalt lenn ↓ irányban, ívesen: WEINBERGER jegy (domború betűkkel). A szelvényben: ≡ MCMXVI ≡ | XII. XXX. | Szegély egyik lapon síncs. — Szürkefém (horgany?). 65·5 mm. — NM.

4. A királyi pár mellképei, koronás főkkel, j., a király a koronázási paláttal. Körül: IV. KÁROLY MAGY. AP. KIR. ZITA KIRÁLYNÉ | Baloldalt, ívesen: WEINBERGER. | Hátlapja sima. Kerek öntvény. — Szürkefém, körülbelül 17½ cm. Ujhely K. gyűjt.

5. A király, a sz. koronával fején, a koronázási palástban, kezében kormány-pálcával, a királyné, koronás fővel, fátyollal, magyar koronázási díszruhában, köztük a kis trónörökös (Ottó fhg.) kócsagos süveggel, szemben állnak; ¾ alakok. Fönn, ívesen: 1916 DECEMBER 30. | Jobboldalt, ívesen: ARKANZAS GESCH. | Szegélye előre áll és — . — . — elemekből áll. Ovális érem. Hátlapja sima. Veret. — Bebronzolt szürkés fém. NM. Szürkére oxidált szürkés fém. NM. 46½ mm. magas. 70 mm. széles.

6. Két mellkép balfelé, hajadonfővel. Körül: •• IV. KÁROLY MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA ÉS ZITA •• | KIRÁLYNÉ MEGKORONÁZÁSA EMLÉKERE 1916 DECEMBER 30 | H.: Babérkoszorúban: JSTEN (így!) ÁLDD MEG | A MAGYART! | Mindkét lapon BHM monogramm (jegy) és sima szegély. — Bebronzolt fehérfém. 61 mm. NM. — A pforzheimi B. H. Mayer-féle gyárban készült.

7. Ugyanolyan mint az előbbi érem, hanem kisebb és az előlapi körirat előtt és után nincsenek pontok. — Bebronzolt szürkefém. 34 mm NM.

Beck Ödön Fülöp műtermében most készülnek, hivatalos megbízásból, a következő, még csak mintázás stádiumában levő koronázási emlékérmek, melyek esetleg két-két különböző nagyságban — mint medáliák és mint zsetónok — kerülnek majd kivitelre.

8. IV. Károly király mellképe balfelé, fején a sz. koronával. (Körirat.) H.: A király lóháton b., a koronázási kardvágás pillanatában. (Körirat.)

9. Zita királyné diadémós, fátyolos mellképe j. (Körirat.) H.: A királyné szemben ül (esetleg térdel) két lebegő angyalka közt, kiknek egyike (a jobboldali) a sz. koronát hozza. (Körirat.) — (Legújabb értesülésem szerint a hátapon az ülő alak kerül kivitelre.)

Ottó trónörökös.

10. Gyermekek mellképe j. hermelingalléros köpenyben, hermelinszegélyű, kócsagos sapkával. Mögötte BHM monogram (jegye). Körül: OTTÓ TRÓNÖRÖKÖS 1916 DECZEMBER 30. | Ssz. H.: Lenn és baloldalt tölgy- és babérlomb. Üres mező. Ssz. Fülezett érme. — Bebronzolt szürkefém. 34 mm. NM.

Ezen érme, keletkezésénél fogva a koronázási érmek tartozékául tekinthető és a kis trónörökösnek Budapesten a koronázásra való megjelenésére vonatkozik.

Gohl Ödön.

A Bassarabits-féle gyűjtemény.

Társulatunk nagylelkű hagyomány útján egy tekintélyes éremgyűjteményhez jutott, amiről örömmel számolunk be és ismertetni akarjuk a gyűjtemény keletkezésének, szintúgy a társulat részére történt hagyományozásának történetét. Nemkülönben meg kell emlékeznünk azokról is, kik a gyűjteménynek társulatunk kezére juttatásával kapcsolatosan nemcsak társulatunkkal szemben, de magával a numizmatikai tudománnyal szemben is igaz érdemeket szereztek.

Nem vitás ugyanis, hogy társulatunk eredményes működésének egyik alapvető főfeltétele volt az, hogy nemcsak könyvtárral, tehát szakmunkákkal és szakszerű szóbeli felvilágosítással álljon tagjaink rendelkezésére, hanem a tagok egy különösen didaktikai célokat szolgáló gyűjteménynek beható tanulmányozása útján is képezzék magukat az éremgyűjtésre s az érmeikkel való tudományos foglalkozásra, amely nélkül nem remélhetjük a hazai numizmatikának oly mértékben való feljlesztését, mint ahogy mi azt a társulat alapításakor célunkul kitűztük. Természetes, hogy arra nem számítottunk soha, hogy társulatunk saját erejéből jut majd egy olyan gyűjteményhez, amely ezt a célt teljes mértékben hivatva leendő szolgálni s ezért kezdetben — anyagi erő híján — egy hasonlóképpen fontos és tancélokat szintén kiválóan szolgáló gyűjtésre vetettük magunkat, amely gyűjtés anyagi erőnkkel nem állott ellentétben s amellet ennek létesítésével jogosan számíthattunk a társulat gyűjtő tagjainak támogatására.

Hamisítvány-gyűjteményünkről van szó, amelynek szép sorozatai felölelik a hamisítványok készítése módjának csaknem összes fajait. Ez azonban természetesen nem lehetett a társulatnak a gyűjtés terén teljes programja s mint hó óhaj nyilvánult minden alkalommal társulatunk vezetői között az a kívánság, bárha társulatunk végre egy igazán tekintélyes és céljainak valóban megfelelő gyűjteményhez juthatna. Ez az óhaj teljesedett be most a Bassarabits-féle gyűjtemény hagyományozásával s elmondhatjuk ezzel kapcsolatban őszintén, hogy a társulat alapítása és a Numizmatikai Közlöny megteremtése óta ez volt az a tény, amely társulatunkat a leghathatósabban vitte előre azon az úton, melyet alapításakor magunk elé tűztünk.

Engedjék meg, hogy ezek után rátérjünk a Bassarabits-féle gyűjtemény történetére. A gyűjtemény alapjait néhai jassenovai Bassarabits Sándor m. kir. honvédeztárs vetette meg. Bassarabits Sándor született 1839-ben Jassenova (most Karasjeszenő) községben, a temesmegyei fehértemplomi járásban, mint egy régi határvidéki katonacsalád sarja. Édesatyja maga, mint nyugalmazott őrnagy, állami pénzügyi szolgálatban állott pénztárgazgatói minőségben. Miután édesatyja a családi hagyományhoz híven fiát a katonai pályára adta, azt a bécsújhelyi akadémián kezdte meg, ahonnan mint hadnagy 1859-ben lépett a katonai kötelékbe. Az 1866-iki háborút mint vezérkari százados kitüntetéssel szolgálta végig s amidőn a kiegyezés után megszervezték a honvédséget, az első között volt, aki oda önként jelentkezett s annak szervezésénél részt vett a kerületeknél, részint a minisztériumban tevékeny részt vett. Már 39 éves korá-

ban ezredes volt s átvette a Ludovika Akadémia parancsnokságát. Mint ilyen vált meg a tényleges szolgálatból, s hosszabb utazgatás után Grácban telepedett meg.

Már tényleges katonai szolgálata alatt is különösen nyelvismeretei gazdagítására fordított nagy gondot és élénk érdeklődést tanúsított a történelmi tudományok iránt. Midőn nyugalmaztatása után csendes és boldog családi élete mellett bőven nyílt alkalmá és ideje az általa oly nagy mértékben kedvelt történettudománynyal és annak segédtudományaival való foglalkozásra, ezek érdekében megtanulta a latin és görög nyelvet is. Ezen tanulmányaival kapcsolatosan igen szép könyvtárra és sokoldalú gyűjteményre tett szert. Könyvtára főképen történelmi, különösen hadtörténeti művekből állott, amelyet kiegészített történeti tárgyú képeknek, metszeteknek, könyvomatoknak hatalmas gyűjteménye.

BASSARABITS SÁNDORNÉ
szül. Förster Irma.

BASSARABITS SÁNDOR
m. kir. honvédezredes.

Régiséggyűjteménye is elég tekintélyes volt, de különös előszeretettel fejlesztette és gondozta éremgyűjteményét, amelyen mindvégig szeretettel függött. Bassarabits Sándor fáradhatatlan munkában eltöltött élet után 1909-ben hunyta le Grácban örök pihenőre szemeit.

A történelmi, régészeti tudományok művelésében s az ezekkel kapcsolatos gyűjtemények gondozásában fáradhatatlan társa volt neje, született Förster Irma, akit mint a régi Förster-család leszármazottját, Förster János leányát, 1879-ben vett el feleségül. Férje halála után legfőbb törekvése az volt, hogy a férje által 29 éven át nagy gonddal és szeretettel összehozott gyűjteményeket együtt tartsa s ennek érdekében a gyűjteményeket gyermekeitől, akik a gyűjteményeket édesatyjuk után örökölték, meg is szerezte. Kívánsága eredetileg az volt, hogy valamennyi gyűjtemény együtt maradjon és

így örökítse meg férje nevét. Ez azonban minden igyekezete mellett nem sikerült, aminek oka főképen a gyűjtemények sokféleségében rejlett, minélfogva nem akadt olyan hazai kultúrintézmény, amely a gyűjteményeket azzal a kötelezettséggel vette volna át, hogy azokat oly módon tartsa együtt, amint azokat átvette. Midőn látta, hogy ez a kívánsága nem sikerül, egy súlyos műtét előtt végrendekezvén, úgy intézkedett, hogy a könyvtár, a képgyűjtemény, az acél- és rézmetszetgyűjtemény egy része a bécsújhelyi katonai akadémiának, másik része a Ludovika Akadémiának, míg harmadik része leánya családjának jusson. Az okiratok és kéziratok nagyrészt a Magyar Tudományos Akadémiának hagyta, a Styriára vonatkozó résznek kivételével, melyeket a gráci egyetemi könyvtárnak juttatott. A Magyar Tudományos Akadémiának jutott még egy miniatűrökből álló kisebb gyűjtemény is. A gyűjtemény egyéb tárgyai, különösen a régiségek, leánya családjának jutottak. Külön rendelkezett az örökhagyó az éremgyűjtemény tekintetében. Az ezekre vonatkozó rendelkezés magyar fordításban így hangzik: „Az érmek: arany, ezüst, bronzból, dr. Szily Kálmán úr kezeihez, hogy azokat legjobb belátása szerint Budapesten helyezze el. (Numizm. Társaság).“ „Az arany és ezüst dubletták dr. Zimmermannnak, a fiammal szemben tanúsított szívésségeért.“

A végrendelet ezen intézkedéseiből látszott, hogy az örökhagyónak, ha nem is határozott, de azért mégis elég világosan nyilvánuló intenciója az volt, hogy az éremgyűjtemény a Magyar Numizmatikai Társulatnak jusson, aminek oka abban rejlett, hogy társulatunk titkáranak, mint az örökhagyó ügyvédjének, többször nyílt alkalma még örökhagyó életében vele az éremgyűjtemény sorsáról beszélni s igyekezett meggyőzni arról, hogy ez a gyűjtemény nemcsak azért lenne a legjobb helyen a Magyar Numizmatikai Társulatnál, mert a társulatnak megvan a módja arra, hogy kellő kegyelettel őrizze meg a gyűjtemény megalapítójának nevét, hanem azért is, mert ennek adományozásával úgy a társulatnak, mint a hazai numizmatikai tudománynak is elévülhetetlen szolgálatot tehet. Minthogy azonban örökhagyó a család régi ismerősére és barátjára, dr. Szily Kálmán akadémiai főkönyvtáros úrra bízta a Magyar Tudományos Akadémiának szánt hagyományok odajuttatását, ezzel kapcsolatban reá hárult az éremgyűjtemény elhelyezésének kérdésében is a döntő szó és elhatározás. Nehai Bassarabits Sándorné néhány nappal a végrendelet megalkotása után, 1916. évi március hó 16-án, Grácban jobblétre szenderült. Végrendekezésével azonban elérte azt, hogy férje nevét és emléket úgy működésének színhelyén, mint tudományos körökben méltó módon megörökíthette.

Midőn társulatunk titkára a végrendelet tartalmáról értesült, nyomban érintkezésbe lépett dr. Szily Kálmán akadémiai főkönyvtáros úrral s megértette vele, hogy az éremgyűjtemény nemcsak hogy a végrendeletben kifejezésre jutó intenciók szerint, de tudományos okokból is a legjobb helyre kerül, ha a Magyar Numizmatikai Társulat tulajdonává lesz. Bizonyos feltételektől, illetve akadályok elhárításától tette függővé őméltósága azon elhatározását, hogy a végrendeletben reá ruházott jogkörét arra fogja felhasználni, hogy az éremgyűjteményt a társulatnak juttassa, amely akadályokat viszont titkárunknak sikerült elhárítani, s midőn a hagyatéki ügy a közjegyző elé került, úgy dr. Szily Kálmán, mint az örökösök — jassenovai Bassarabits Sándor, m. kir honvéd-főhadnagy és Jiskra Ferencné, született jassenovai Bassarabits Lujza —, úgyszintén Jiskra Ferenc cs. és kir. őrnagy, mint az örökhagyó veje és végrendeletének végrehajtója, egyértelműleg a Magyar Numizmatikai Társulatnak szavatoltatták be mint hagyományt az éremgyűjteményt.

Miután a gyűjtemény Budapestre került, társulatunk megbízta Szentgáli Károlyt, gyűjteménye őrét és Varga Bélát, a választmány tagját, hogy a gyűjtemény átvételénél és első rendezésénél a titkárnak segédkezzenek s vele együtt kiválasztszák a gyűjteménynek kettős és többes példányait, amelyek a végrendelet értelmében az utóbbinak jutottak. Ezt a megbízást a kiküldött bizottság lelkes munkával gyorsan el is végezte,

úgy hogy arról a választmánynak és a közgyűlésnek 1917. évi március hó 29-én beszámolhattak.

A közgyűlés nagy örömmel és hálával vette tudomásul az éremgyűjtemény hagyományozására vonatkozó jelentést és kegyelettel hozta meg azon határozatát, hogy a gyűjtemény megalapítójának és hagyományozójának emlékét méltó módon fogja örök időkre megőrizni és köszönetet mondott mindazoknak, akik e gyűjtemény hagyományozásával és megszerzésével kapcsolatosan érdemeket szereztek, külön a Bassarabits-család tagjainak még azért is, hogy a gyűjteménynek eredeti éremszekerényét a társulatnak ajándékozták.

Ezen kegyeletes célnak kíván szolgálni ezen közleményünk is, amely szolgáljon egyben buzdításul más lelkes és a hazai numizmatikai tudomány jövőjén szeretettel fáradó tagtársainknak.

Magát a gyűjteményt Szentgáli Károly, gyűjteményünk örök hivatott tolla fogja alább ismertetni.

Dr. Zimmermann Lajos.

* * *

A gyűjtemény ismertetése.

A szóbanforgó gyűjtemény feldolgozása már tömegénél fogva is időt kíván, ezért ez alkalommal egészen pontos ismertetést a tájékozódó átvizsgálás nyomán nem nyújthatok. A közlendő számadatok így is fel fogják tüntetni a gyűjtemény jellegét, irányát és értékét. Szemlém alkalmával feltűnt darabokat fel fogom említeni, azonban bizton remélem, hogy ezeken kívül is találok értékes példányokat, melyek a katalógus írása közben vetődnek felszínre.

A gyűjtemény állt összesen 1457 darabból. Fém szerint osztályozva 56 darab arany, 1362 darab ezüst és 27 darab nem nemes fémből vert pénz- és éremféléből. Ezeken kívül 12 darab különféle plasztikai apróságot tartalmaz.

Az örökhagyók rendelkezése folytán a kettős és többes példányok Zimmermann Lajos dr. titkár úr tulajdonába mentek át. Számszerint két aranyforint és 207 darab többnyire nagyobb ezüstpénz és érem. Ez a szám még nem teljes, minthogy a kisebb pénzfajok kiválogatása folyamatban van.

A hagyaték súly szerint 0.272 kg. aranyat és 16.091 kg. ezüstöt tartalmazott, tehát a mai árfolyam szerint a nyers fémérték meghaladja az 5000 koronát. A kiesett kettős és többes példányok súlya 1.815 kg. Egy elég jó korból származó Szt. György-talléron kívül ritkább duplum nem fordult elő.

Kor tekintetében az ókor és a középkor csak jelentéktelenül szerepel és a gyűjtemény javát főleg XVIII. és XIX. századbeli osztrák és német érmészetű és pénzverési termék alkotja, de azért Európa majd minden állama képviselve van.

Antik pénz, egy késői bizanci soliduson kívül, 67 db. Nevezetesebbek egy aeginai, két athéni tetradrachmon, valamint bizonyára magyar lelőhelyről származó négy barbárpénz. (Dess.: 86., 270, 288., 1200.)

A középkort hét darab magyar aranyforint és egy néhány hazai és külföldi jelentéktelen aprópénz képviseli.

Az aranypénzek közül értékesebbek: I. Miksa bajor fejedelem müncheni ötdukátos emlékaranya 1640-ből; I. Ferenc 1830. A jegyű négydukátosa; I. Ferenc József 1858. A jegyű arany koronája; majd az osztrák Bundesschiessen 1873-, 1885- és 1889-iki, egyenként négydukátos emlékpénzei.

Az ezüstpénzeket és érmekeket, néhány átlagcsoportba osztva, röviden a következőkben ismertethetem:

1. Van egy salzburgi csegelyalakú hármastallér 1593-ból (Horsky: 4602). Ez a gyűjtemény egyik legbecsessebb darabja, mely ezúttal díszbe a gazdagon képviselt salzburgi sorozatnak is.

2. Van 6 db. osztrák tartományi kettőstallér. Ezek közül legjobb II. Ferdinánd és Eleonorának St. Veit város képével vert kettőstallérja.

3. I. Ferdinándnak másfélszerez emléktallérja (Wesz. I. 1.).

4. Van 186 db. tallér. Jobbak: Joh. Ulrich eggenbergi tallérja 1633-ból; egy lübecki tallér 1559-ből (Mad. 4984); III. Zsigmond és IV. Ulászló lengyel királyok tallérjai 1629-, illetve 1642-ből; I. Ferdinánd osztrák tallérjai. Magyar és erdélyiek: II. Ulászló könnyű tallérja 1506-ból; Bethlen Gáboré 1621-ből; Rákóczi Györgyé 1660- és Apafi Mihályé 1681-ből.

5. 64 db. $\frac{1}{2}$ tallér és forint. Jobbak: I. Ferdinánd magyar $\frac{1}{2}$ tallérosa 1555-ből; mindkét Batthyánnak egy-egy forintosa, valamint II. Rákóczi Ferencnek három darab forintosa.

6. 176 db. $\frac{1}{3}$ tallér-, $\frac{1}{2}$ forintos- és huszas-féle.

7. 356 db. denár-féle és a huszasnál is kisebb pénz. Ezek között igen sok a kettős példány.

8. Van 278 db. ezüsből készült emlékérem és zsetón. A legtöbb az uralkodóházra vonatkozik. Legrégibb I. Miksa arcképes emléktallérja (Mad.: 5572). Numizmatikai érték dolgában mindenesetre első helyen áll ez és a négy darab Szt. György-tallér, mely mind stílusos munka és az egyik CHR jeggyel bír.

Igen tekintélyes számban van súlyos veretben újabb személyi emlékérem. Jobb nevű művészek munkái közül felemlítem Scharffnak Schmerlingjét, Radetzkyjét, Beethovenjét; Hamerani XI. Kelemenjét; Langenak József nádorát és Lobkoviczát; Tautenhayn Tegetthoffját.

Egyéb emlékérmek tárgyuk tekintetében sokfélék. A személyiek mellett történelmi tárgyuak, egyháziak, kegyeletiek stb. váltakoznak, melyek épp úgy mint a pénzek is, majd mind kifogástalan állapotban vannak.

Mint különlegességet főlemlítek egy 1848-iki csavaros lombardiai ötlirást, melyben Radetzkynek Daguerre-eljárással készült fényképe van.

Első pillanatra megállapítható, hogy a gyűjtemény nem speciális célt szolgált, hanem általános érdeklődés hozta létre. Ez a körülmény azonban nem befolyásolja numizmatikai értékét s főleg nem jövőendő szerepét.

Meg vagyok győződve, hogy a megalapítás óta társulatunk életében nem fordult elő jelentősebb esemény. Megvalósíthatóvá lett oly társulati gyűjtemény megteremtése, melyre a becses könyvtár mellett elsősorban volna szükségünk. Mert a leírásnál többet ér a kép, a képnél pedig az eredeti. Kell, hogy bekövetkezzék az az idő, midőn társulatunknak, mint tudományos célú intézménynek legreálisabb vonzóereje pompás gyűjteményében lesz, mely minden kor, ízlés és technikai eljárás iskolai példáit bemutathatja és könnyen hozzáférhetővé teszi a tanulni vágyóknak.

A Bassarabits-féle gyűjtemény, eredeti állományának szigorú nyilvántartása mellett, némi áldozatkészséggel, ilyenné fejleszthető. A társulati gyűjtemény ma már mindenesetre tekintélyes alappal bír.

Szentgáli Károly.

Adatok a C. N. H. III. kötetéhez.

VIII. közlemény.

(A VII. közlemény 171. sz. alatt az 1537-es évszámú denárok hátlapjának megjelölése elmaradt. A szövegből azt lehet érteni, hogy a hátlapjuk is megegyezik a 171. c) alatt leírottakéval, holott ez nem fűdi a valóságot. Ezért itt jegyzem meg, hogy az 1537-es évszámú denárok hátlapja olyan, mint a 171. g) alattiaké.)

1544. Mindkét lapja olyan, mint 171. i) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. r) alattié.

Előlapja olyan, mint 171. o) alattié (de az évszámban nincs pont), hátlapja olyan, mint 171. i) alattié.

1545. Mindkét lapja olyan, mint 171. i) alattié.

Előlapja olyan, mint 171. l), hátlapja olyan, mint 171. p) alattié

Előlapja olyan, mint 171. o) alattié, hátlapja olyan, mint 171. i) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. r) alattié.

1546. Előlapja olyan, mint 171. a) alattié, hátlapja olyan, mint 171. i) alattié.

Előlapja olyan, mint 171. c), hátlapja olyan, mint 171. i) alattié.

Előlapja olyan, mint 171. l), hátlapja olyan, mint 171. i) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. r) alattié, de a hátapon a választó csillagok mind egyforma nagyságúak.

1547. u) Előlapja olyan, mint 171. a).

Hátlap: PATRONA . VNGARIE . (A választójel pont. A Madonna mellett K—B jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15—15.5 mm. 0.55 gr.

Mindkét lapja olyan, mint 171. i) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. r) alattié, a hátapon egyenlő nagyságú csillagokkal.

1548. Mindkét lapja olyan, mint 171. a) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. b) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. i) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. r) alattié, a hátapon egyenlő nagyságú csillagokkal.

Mindkét lapja olyan, mint 171. u) alattié. (A hátapon az utolsó pont néha fel-tűnően nagy.)

Előlapja olyan, mint 171. b), hátlapja olyan, mint 171. u) alattié.

v) Előlapja olyan, mint 171. r) alattié.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE * (A választójel ötágú csillag. A Madonna mellett K—B jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15.4—15.7 mm. 0.60 gr.

1549. Mindkét lapja olyan, mint 171. a) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. b) alattié.

1550. Mindkét lapja olyan, mint 171. a) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. b) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. g) alattié.

1551. Mindkét lapja olyan, mint 171. a) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. b) alattié.

Mindkét lapja olyan, mint 171. g) alattié. (Olyan változata is van, amelynek az előlapján az évszám után két pont van = 1551.).

Mindkét lapja olyan, mint 171. h) alattié. (Olyan változata is van, melynek az előlapján az évszám előtt két pont van = :1551.).

1552., 1553. Mindkét lapjuk olyan, mint 171. g) alattié.

1554. Mindkét lapja olyan, mint 171. g) és 171. h) alattié.

1555. Mindkét lapja olyan, mint 171. g) alattié. (Olyan változata is van, amelynek az előlapján az évszám előtt két pont van = •• 1555 •).

1556., 1557., 1558. Mindkét lapjuk olyan, mint 171. g) alattié.

1559. Mindkét lapja olyan az ezen évben veretek egy részének, mint 171. g) alattié. A másik fajtákat a 172. sz. a. ábra mutatja.

172. *Denár.* Típusát l. Schoenv. VI. t. 210. sz., v. ö. Széch. XXI. t. 31. sz., Markl, XXI. t. 1331. sz. A 171. sz. a. típusnál az évszám mindig a köriratban volt s a körirat az uralkodónak csak magyar királyi címét tartalmazta. Ezen a típuson az évszám a címerpajzs fölé kerül s I. Ferdinándnak egyéb uralkodói címeit is tartalmazza a körirat. 1559 után csupán ebben a típusban verik a K—B jegyű denárokat.

Előlap: FER · D · G · E · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R · (A címer felett 1559).

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE (A Madonna mellett K—B jegy. A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 16—16·5 mm. 0·59 gr.

1560. Ugyanaz a bélyeg.

1561. Ugyanaz a bélyeg.

1562. Ugyanaz a bélyeg.

1562. Ugyanaz a bélyeg (fordított 2-essel).

1563. Ugyanaz a bélyeg.

1564. Ugyanaz a bélyeg.

1565. Ugyanaz a bélyeg.

Mint hibás körmőci veretét főlemlitem itt a m. n. múzeum egy darabját, melyen az évszámból csak **156** látszik. És azon másik darabját, melynek köriratában az évszám **1591**. Ezen utóbbit Réthy 1561-es veretnek tartotta s a 9-est a 6-os megfordításának nézte. 1561-es veret azonban nem lehet, mert a 60-as évek veretein az évszám mindig a címer felett van, ezen a darabon pedig a köriratban. Maga a körirat is előbbi időre vall (FER · DINAND · D · G · R · VNG · 1591 ·).

173. I. Ferdinánd körmőcbányai veretű denárai közé sorozhatjuk nagy valószínűséggel a B—H, H—B (174. sz.) és B—K (BIK monogr.) (175. sz.) jegyűeket. (I. Ferd. különböző jegyű denárait összeállítja Markl, 145—146. II.) A B—H-ban a B a város, H a bélyegvéső vagy más kamarai hivatalnok nevét jelentheti. A H—B jegyűről azt tartom, hogy H-ja a K elveréséből származik, amit az is bizonyít, hogy a K—B jegyű veretek ezen évbéli egyik változatával a H—B jegyű darab teljesen azonos, még az előlap köriratában levő hibában is. Az B—K monogrammban a B *Bernhardus Behem* kamarai főgróf, az I *Johannes Dobrawiczky* kamarai algróf, a K *Körmöc* nevének a kezdőbetűje. (II. Lajos 1525 és 1526-os évszámú C. N. H. II. 306a. sz. denárain ugyanezen három betű összevonását láthatjuk más formában: K—B. Ennek az értelmét is így adhatjuk.)

a) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG • 15z9 •

Van a m. n. múzeum gyűjteményében olyan hibás verete is ennek a bélyegnek, amelyen az évszám z-je keresztben van = ∞ és n-nek látszik.

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett B—H jegy. A választójel hatágú csillag.) Markl 1372, Mont. 464.

M. N. M. Ezüst. 15·2—15·9 mm. 0·54 gr.

b) Előlapján a címerpajzs oldala nem homorodik be annyira, mint a 173. a) alattinál és a címer fölött egyenesen álló kis egyenlőszárú kereszt van két pont között (•+•). V. ö. 173. c) alatti ábrával. A körirat ugyanaz, mint 173. a)-nál.

Hátlap: • PATRONA • • • VNGARIE • (?) (A Madonna mellett B—H jegy. A választójel pont és hatlevelű kis rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·9 mm. 0·48 gr.

c) Előlapján a címer olyan, mint a 173. b) alattinál, azzal a különbséggel, hogy a címer fölötti kis egyenlőszárú kereszt kissé balra dől. Körirata: FERDINAND • D • G • R • VNG + • 15z9 •

Hátlap: • PATRONA • • • VNGARIE • (A Madonna mellett B—H jegy. A választójel pont és hatlevelű kis rózsza, mint 173. b) alattinál.)

M. N. M. Ezüst. 14·9—15·7 mm. 0·62 gr.

174. *Denár*. Típusát l. Adatok 171. sz. a. az 1542-es évsz. előtt és u. o. 171. sz. t) alatt.

Előlap: FERDINAND • D • R * VNGA * 1543 * (A köriratból a G betű kimaradt. A választójel pont és hatlevelű rózsza.)

Hátlap: * PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett H—B-nek látszó K—B jegy. A választójel hatlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. 0·48 gr.

175. *Denár*. Típusát l. Wesz. C. II. t. 11. sz. a. 1529-ből. Ezt idézi Markl 1364. sz. a. és az 1530-as évszámút 1365. sz. a. Montenuovo 459. száma alól.

a) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARI * 15Z9 * (A választójel ötlevelű rózsza. Ugyanilyen ötlevelű rózsza van a címerpajzs felett és két oldalán is. A címerpajzs egyébként olyan, mint a 175. b) alatti ábrán.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett B—K [B I K] jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

Wesz. C. II. t. 11. sz., Markl 1364. sz. Ez utóbbi azonban csak B—K jegyűnek mondja, nem tudván nyomtatásban kihozni a B I monogrammot.

M. N. M. Ezüst. 15·6—16·3 mm. 0·50 gr.

b) Előlap: FERDINAND D G R VNG 1530 (Választójel csak az évszám után.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett B—K (B I K) jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—17 mm. 0·57 gr.

c) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNG * 1530 * (A választójel ötlevelű rózsza, különben olyan, mint a 175. b).)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett B—K [B I K] jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·9 mm. 0·55 gr.

d) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARI * 1530 * (A választójel ötlevelű rózsza. A köriratban hibás a verés s az R után következő választójel az R betűn van.)

Hátlap: Mint 175. c)-nél.

M. N. M. Ezüst. 15·5—16·1 mm. 0·61 gr.

(A b), c), d) alattiakat v. ö. Mont. 459., Markl 1365. sz.)

e) Előlap: FERDINAN VNGAR * 1531 * (A körirat kopott. A választójel ötlevelű rózsza, mely az évszám előtt félig összeolvad az R-rel.)

Hátlap: Mint 175. c)-nél.

M. N. M. Ezüst. 16—16·4 mm. 0·50 gr.

176. *Denár verdejegy nélkül.* Típusa Schoenv-, Széch-, Wesz.-ben nincs. Markl XXII. t. 1376. sz. a. adja.

Tudjuk, hogy I. Ferdinándnak mennyi baja volt a pénzveréssel II. Lajos után. (Lásd Harkó Gyula: A pénz története Magyarországon 1526—1608.¹ 23. s köv. ll.) Bécsben is veret I. Ferdinánd magyar pénzt. (U. o. 28. l.) Ezeknek a denároknak igen szép kiállításából azt kell következtetnünk, hogy olyan verdében készültek, ahol elsőrangú vésők dolgoztak. Anyaguk jósága, az ép daraboknak elég nagy súlya is emellett szól. Míg egyéb bizonyítékokat nem találunk is, ezen típusbeli denárokat a *bécsi verde vereteinek* tartom.

a) Előlap: FERDINA · D · G · R · VNG · 1528 ·

Hátlap: PATRO — VNGAR

M. N. M. Ezüst. 14·9—15·6 mm. (Kopott és csorba.) 0·44 gr.

b) Előlapja olyan, mint 176. a) alattié.

Hátlap: PATRO . — VNGARI

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·9 mm. 0·60 gr.

c) Előlapja olyan, mint 176. a) alattié.

Hátlap: PATRON — VNGA ·

M. N. M. Ezüst. 15·7—16·3 mm. 0·52 gr.

d) Előlapja olyan, mint 176. a) alattié.

Hátlap: PATRON — VNGAR

M. N. M. Ezüst. 16·3—16·9 mm. 0·46 gr. és 15—15·5 mm. 0·63 gr.

e) Előlapja olyan, mint 176. a) alattié.

Hátlap: PATRON — VNGAR ·

M. N. M. Ezüst. 16 mm. 0·63 gr.

f) Előlapja olyan, mint 176. a) alattié.

Hátlap: PATRON — · VNGAR ·

M. N. M. Ezüst. 15·2—16 mm. 0·55 gr.

g) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNGA · 1528 ·

Hátlap: PATRON — · HVNGA ·

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·3 mm. 0·52 gr.

¹ Kolozsvári Értekezések A Magyar Művelődéstörténelem Köréből. 2. sz. Kolozsvár, 1912.

h) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNG · 15Z8 ·

Hátlapja olyan, mint 176. c) alattié.

M. N. M. Ezüst. 16—16·4 mm. 0·64 gr.

i) Előlap: FERDIN · D · G · R · VNG · 15Z9 ·

Hátlapja olyan, mint 176. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·6 mm. 0·49 gr.

j) Előlap: FERDINA · D · G · R · VNG · 15Z9 ·

Hátlapja olyan, mint 176. c) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·2 mm. (Csorba.) 0·59 gr.

k) Előlapja olyan, mint 176. j) alattié.

Hátlapja olyan, mint 176. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·5 mm. 0·62. gr.

177. *Denár. Kassai veret Co—L jeggyel* (az o kicsiny s a C-ben van). Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont. 456., Markl 1361. sz. (A kassai pénzverdéről ír Kemény Lajos: Magy. Gazdaságtört. Szemle. 1902, 248—253. ll. és Harkó i. m. 29. és 80. ll.)

Előlap: FERDINAND ⬢ D ⬢ G ⬢ R ⬢ VNG ⬢ 15Z8 ⬢

Hátlap: PATRONA ⬢ ⬢ VNGARIE (A Madonna mellett Co—L jegy. A választójel mindenütt négylevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. (Kopott.) 0·40 gr.

178. *Denár. Kassai veret C—lilom jeggyel*. Az évszám a címer fölött van. Típusa Schoenv., Széch.-ben nincs. Wesz. C. II. t. 9. sz., Mont. 453., Markl XXII. t. 1359. sz.

1527. a) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNGA * (A választójel a köriratban ötlevelű rózsza, a körirat végén egyenlőszárú kereszt.) Az évszám a címerpajzs felett 15Z7.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (A Madonna mellett C—lilom jegy. A választójel három hatlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—16 mm. 0·62 gr.

b) Előlapja olyan, mint 178. a) alattié. 1527-es veret.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—lilom jegy. A választójel hatlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—16 mm. (Kopott, csorba.) 0·53 gr.

c) Előlapja olyan, mint 178. a) alattié. 1527-es veret.

Hátlap: * PATRONA * * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—lilom jegy. A választójel mindenütt ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·6—15·8 mm. 0·57 gr.

d) Előlapja olyan, mint 178. a) alattié. 1527-es veret.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (A Madonna mellett C—lilom jegy. A választójel ötlevelű rózsza)

M. N. M. Ezüst. 15·5 mm. 0·64 gr.

e) Előlap: FERDINAND * DG * R * VNG * * * (A választójel ötlevelű rózsza, mely a DG között elmaradt s a körirat végén levő egyenlőszárú kereszt előtt kétszer is megvan.) 15Z7-es veret.

Hátlapja olyan, mint 178. b) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·7 – 15·9 mm. (Csorba.) 0·63 gr.

f) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNA * (A választójel ötlevelű rózsza és egyenlőszárú kereszt. A körirat utolsó szavában a G betű kimaradt.) 15Z7-es veret.

Hátlapja olyan, mint 178. d) alattié.

M. N. M. Rossz ezüst. 15·5 mm. (Rongált.) 0·44 gr. Jó ezüst. 15·3 – 15·5 mm. 0·62 gr.

g) Előlap: FERDINAND * DG * R * VNGA * * (A választójel ötlevelű rózsza, mely a DG között kimaradt. A körirat végén egyenlőszárú kereszt.) 15Z7-es veret.

Hátlapja olyan, mint 178. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·5 – 15·8 mm. 0·66 gr.

h) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNGA * (A választójel hatlevelű rózsza. A körirat végén egyenlőszárú kereszt.) 15Z7-es veret.

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel hatlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 13·8 – 16 mm. (Csorba.) 0·44 gr. és 15·8 – 16 mm. 0·50 gr.

1528. Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARIE * Az évszám a címerpajzs fölött 15Z8 (A választójel ötlevelű rózsza és egyenlőszárú kereszt.)

Hátlapja olyan, mint 178. a) alattié, azon változattal, hogy a Madonna ruhájának nyakán és a jobb keze irányában egymásfölött két ötlevelű rózsza van. (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel a 178. a) alattitól eltérően ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·2 – 16·1 mm. 0·69 mm.

179. *Denár. Kassai veret C—lilium jeggyel.* Az évszám a köriratban van. Típusa Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont. 453., Markl 1359. sz. alá ezt a típust is belefoglalja.

1528. a) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGR * 15Z8 | (A választójel négylevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel valószínűleg itt is négylevelű rózsza, de nem tisztán kivert s inkább nagy pontnak látszik.)

M. N. M. Ezüst. 16 mm. 0·50 gr.

b) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGAR * 15Z8 *

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel mindkét oldalon négylevelű(?) rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·5 – 15·9 mm. 0·52 gr.

c) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARI * 15Z8 * (A választójel ötlevelű rózsza s az N betűk nincsenek fordítva.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. A körirat végén két lilium van végével úgy szembefordítva, hogy a végső levelük közös.)

M. N. M. Ezüst. 15·8 – 16 mm. 0·41 gr.

d) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARIE * 15Z8 * (A választójel ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk egyik oldalon sem fordítottak)

M. N. M. Ezüst. 15·5 – 15·9 mm. 0·54 gr.

e) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARIE * 15Z8 * (A választójel elmosódott és csak pontnak látszik, de valószínűleg négy- vagy ötlevelű rózsza. Az N betűk fordítottak.)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel olyan, mint az előlapon.)

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·4 mm. 0·41 gr.

Fölemlítem itt e típusnak a *Horsky* kat. 1077. sz. a. piefort veretét, melynek előlapja a leírás szerint: * FERDINANDVS * R * VNGARI * 1528 (Olyan, mint a 179. c) alattié. Valószínűleg a választójelek is azzal egyezően ötlevelű rózsák, amiket a nyomda nem tudott hűen kihozni s kis hatlevelűekkel vagy hatágú csillagokkal pótolta.)

Hátlapja a m. n. múz. minden darabjától különbözik: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—*lilium* jegy.)

Átmérőjét a leírás nem adja. 5·7 gr.

1529. f) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGAR * 15Z9 * (A választójel ötlevelű rózsza. A köriratban az első N rendes, a többi fordított = II.)

Hátlapja olyan, mint 179. e) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·6 mm. 0·55 gr.

g) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGAR * 15Z9 * (A választójel ötlevelű rózsza, mely az évszám előtt nagyon elmosódott. Az N betű mindenütt = II.)

Hátlapja olyan, mint 179. e) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·9 mm. (Csorba.) 0·49 gr.

h) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARI I 15Z8 I (A választójel négylevelű rózsza, az évszám előtt és után pedig függőleges vonáska. Az N betűk fordítottak = II.)

Hátlapja olyan, mint 179. e) alattié, azzal a különbséggel, hogy a választójel négylevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·8 mm. 0·63 gr.

i) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARI * 15Z9 * (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk közül csak az első fordított.)

Hátlapja olyan, mint 179. e) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·7 mm. 0·55 gr.

j) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARIE * 15Z9 * (A választójel négylevelű rózsza, az N betű mind fordított.)

Hátlapja olyan, mint 179. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·8—16 mm. 0·56 gr.

1530. k) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGAR * 1530 * (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk közül csak az első nem fordított.)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk közül az első nem fordított.)

M. N. M. Ezüst. 15·5 mm. 0·67 gr.

l) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGAR * 1530 * (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk közül csak az első fordított.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Az N betűk közül az első fordított.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·1 mm. 0·44 gr.

m) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARI * 1530 * (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betű mind fordított.)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE * (A Madonna mellett C—*lilium* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Az első N nem fordított.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·8 mm. 0·48 gr., 15·8—16 mm. 0·46 gr. és 15·9—16·4 mm. 0·50 gr.

n) Előlapja olyan, mint 179. m) alattié.

Hátlap: PATRONA ❀ ❀ ❀ ❀ VIIGARIE ❀ (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Az első N nem fordított.)

M. N. M. Ezüst. 15·4—15·9 mm. (Lukas.) 0·51 gr.

o) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARIE ❀ 1530 ❀ (A választójel ötlevelű rózsza. Az utolsó N fordított.)

Hátlap: PATRONA ❀ ❀ VIIGARIE ❀ (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ötlevelű rózsza. Mindkét N fordított = II.) Hibás, elcsúszott bélyegű veret.

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·6 mm. 0·41 gr.

p) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARIE ❀ 1530 (A választójel ötlevelű rózsza, mely az évszám után elmaradt. Mind a három N betű fordított.)

Hátlapja olyan, mint 179. o) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·2—15·5 mm. 0·46 gr.

1531. q) Előlap: FERDINAND ❀ D ❀ G ❀ VNG ❀ 1531 ❀ (A választójel ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 179. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·4—16 mm. 0·60 gr., 15·5—16 mm. 0·40 gr. és 16—16·5 mm. 0·39 gr.

r) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARI ❀ 1531 ❀ (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betű mind fordított.)

Hátlapja olyan, mint 179. o) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·4—15·9 mm. 0·46 gr.

s) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARIE ❀ 1531 ❀ (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betű mind fordított.)

Hátlapja olyan, mint 179. o) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. (Csorba.) 0·38 gr.

1532. t) Előlap: FERDINAND ❀ D ❀ G ❀ R ❀ VNG ❀ 153Z ❀ (A választójel ötlevelű rózsza. Az N betű mind rendes.)

Hátlapja olyan, mint 179. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·3—16·5 mm. (Csorba.) 0·55 gr., 15—16·2 mm. (Csorba.) 0·42 gramm és 15·2—16 mm. 0·44 gr.

180. *Denár. Kassai veret C—liliom jeggyel.* Szorosan csatlakozik a 179. sz. a. lerajzolt típushoz. Csak abban tér el tőle, hogy előlapján *a címerpajzs fölött és két oldalán egy-egy négy- vagy ötlevelű rózsza* van. Egyes darabokon nem vehető ki tisztán a rózsza, mert nem elég éles a veret. Ezeken az nagy pontnak látszik. Mint külön típust sem Schoenv., sem Széch., sem Wesz. nem említi (kik különben a kassai vereteknek az Adalékok 179. sz. a. lerajzolt típusát, amelyen az évszám az előlap köriratában van, egyáltalán nem teszik közzé, sőt a címerpajzs feletti évszamos típust is csak Weszerle), de külön típus vagy változat gyanánt Mont. és Markl sem szól róla.

1528. a) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGAR ❀ 15Z8 ❀ (A címerpajzs fölött és két oldalán egy-egy négylevelű rózsza. Ugyanez a választójel is. A köriratban az N betűkön kívül a D betűk is fordítottak: II és Q.)

Hátlap: PATRONA ❀ ❀ VIIGARIE (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel itt is négylevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·9 mm. 0·62 gr.

b) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARI ❀ 15Z8 ❀ (A címerpajzs mellett s a köriratban négylevelű rózsza. A D betűk rendesek, az N mind fordított.)

Hátlapja olyan, mint 180. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 16—16·2 mm. 0·64 gr.

c) Előlap: FERDINANDVS ❀ R ❀ VIIGARI ❀ 15Z8 ❀ (A címerpajzs mellett és a köriratban ötlevelű a rózsza. Az N betűk fordítottak)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE * (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel itt is ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·7 mm. 0·71 (szokatlan nagy súly) gr. és 15·6—16 mm. 0·55 gr.

d) Előlapja olyan, mint 180. c) alattié.

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE * * (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·7 mm. (Csorba.) 0·45 gr.

e) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARIE * 15Z8 * (A címerpajzs mellett és a köriratban ötlevelű a rózsza. A körirat betűi mind rendesek.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·7 mm. 0·62 gr.

f) Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARIE * 15Z8 * (A címerpajzs mellett és a köriratban ötlevelű a rózsza. Az N betű mind fordított.)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·9—15·9 mm. 0·54 gr., 15·6—15·9 mm. 0·56 gr. és 14·9—15·5 mm (Csorba.) 0·60 gr.

181. *Denár. Kassai veret C—liliom jeggyel.* Típusa szintén a 179. sz. alattival testvér, mint a 180. sz. a. Külön számot adtam az előlapon levő nagyobb változat miatt a 180. sz. alattinak is. Ugyanezen az alapon külön szám alatt írom le a m. n. múz. azon darabját, mely a 179. sz. a. lerajzolt típustól abban tér el, hogy a címerpajzs felett és annak két oldalán *egy-egy pont mellett két-két hatlevelű rózsza* van (*·*). Schoenv., Széch., Wesz., Mont.- és Marklban nincs.

Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARIE * * 15Z9 * (A köriratban is hatlevelű rózsza a választójel. Az N betűk fordítottak. Az utolsó szóból kimaradt az II. A körirat végén hosszában, hegyével az évszám előtti rózsza felé *liliom* fekszik)

Hátlap: PATRONA * * VIIGARIE (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A választójel ezen oldalon ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·6 mm. 0·54 gr.

182. *Denár. Kassai veret C—liliom jeggyel.* Az évszám a címerpajzs fölött van. Típusa a 178. a) alatt lerajzoltak változata. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont. 455. sz. után megemlíti Markl 145. l. 1360. sz. a. A hátlayan *a verdejegy C-je fölött ötlevelű kis rózsza* van.

a) Előlap: FERDINANDVS * R * VNGARIE * * Az évszám a címerpajzs fölött két pont között van = • 1528 • (A választójel ötlevelű rózsza s a körirat legvégén egyenlőszárú kereszt. Az N betűk nem fordítottak.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett C—*liliom* jegy, a Madonna szoknyáján egy ötlevelű rózsza látható.)

M. N. M. Ezüst. 15·7—15·9 mm. 0·55 gr.

b) Előlap: FERDINAND * D * R * VNGARIE + Az évszám 15Z8 a címerpajzs fölött, de nincs két pont között, mint 182. a) sz. alattinál. (A körirat betűi mind rendesek. D * R * között nincs G betű!)

Hátlapja olyan, mint 182. a) alattié, de a Madonna szoknyáján nincs rózsza.

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·8 mm. 0·57 gr.

183. *Denár. Kassai veret C—liliom jeggyel.* Az évszám a köriratban van. Típusa a 179. a) alatti ábrának változata annyiban, hogy *a verdejegy C-je fölött s a liliom fölött és alatt egy-egy hatlevelű rózsza* van. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont és Markl sem említi.

Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGAR * 15Z8 * (A választójel hatlevelű rózsa. Az N betű mind fordított.)

Hátlap: PATROIA * * * * VIIGARIE * * * * (A Madonna mellett C—*liliom* jegy. A körirat végén három hatlevelű rózsa van.)

M. N. M. Ezüst. 15·4—15·8 mm. 0·55 gr.

184. *Denár. Kassai veret C(?)—liliom jeggyel.* Évszáma a köriratban van. Tipusa szintén a 179. a) alattiénak változata, mint a 183. sz. alatti. A *verdejegy liliomá fölött két hatlevelű rózsa* van. Valószínűleg szintén két hatlevelű rózsa van a *verdejegy C-je fölött is*. Mivel azonban a rendelkezésemre álló példánynak ezen oldalán nem valami éles a veret, teljes bizonyossággal nem merem állítani, amit az elmosódott körvonalakból látni vélek. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont.- és Marklban is hiányzik.

Előlap: FERDINANDVS * R * VIIGARI * 15Z8 * (A választójel hatlevelű rózsa. Az N betű mind fordított.)

Hátlap: PATROIA * * * * VIIGARIE * (A Madonna mellett C(?)—*liliom* jegy. A választójel itt is hatlevelű rózsa.)

M. N. M. Ezüst. 15·3—16 mm. 0·52 gr.

185. *Denár. Nagyszebeni veret H—N jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont. 460., Markl 146. l. 1366. sz. alatt említi 1529 és 1530-as évszámmal.

Forrásbeli adatom eddigélel nincsen, amelynek alapján a H—N jegyű denárokat joggal tarthatnám *nagyszebeni* vereteknek. Tudom, hogy I. Ferdinánd 1551-ben vette birtokába Erdélyt a diószegi egyezkedés alapján. Ezen időtől kezdve veret öt éven keresztül pénzt Nagyszebenben. (V. ö. Resch 4—6. l. és Harkó i. m. 85. l.) Föltevésemet mégis a következőkben iparkodom igazolni:

1. Nagyszebenben már jóval előbb volt pénzverde. (Schlickeysen szerint H a magyar pénzek XIV—XVI. században Nagyszeben jelöli. 196. l. Rupp „H et N“ Hermanstadt seu Cibinum 168. l. v. ö. még 164. lapján a 35. sz. a. mondottakkal.) Zápolya János is veretett itt pénzt (pl. C. N. H. II. 325. sz.).

2. I. Ferdinánd trónraléptét követő zavaros időkben (lásd Szilágyi S.: Erdélyország története 227. s köv. II. és Teutsch: Geschichte der Siebenbürger Sachsen 189. s köv. II.) Nagyszeben már 1527-ben Ferdinándhoz pártol, szívésen kitart mellette s mindenféleképpen segíti seregét. (Szilágyi i. m. 237. l., Teutsch i. m. 191. és 198. II.) Ezen árulásért Zápolya „Szebenből elvette az aranybeváltási és pénzverési jogot s azt Kolozsvárra ruházta“. (Szilágyi i. m. 237. l.) Ennek ellenére is maradhatott Szebenben a pénzveréshez szükséges sok mindenféle eszköz s Ferdinánd — ki egyébként eléggé cserbenhagyta őket szorongatott helyzetükben — hallgatólagosan megengedhette nekik a pénzverést. Vagy az is meglehet, hogy a szükség kényszerítette a szebenieket az ostromok alatt arra, hogy pénzt verjenek.

3. A Magyar Numizmatikai Társaság 1910 február 24-iki éremárverésének jegyzékében 64. sorszám alatt találhatjuk I. Ferdinánd egy denárjának (Érdy: Erdély érmei I. t. 4. sz., Wesz. D I. t. 4. sz.) képét, mely ezen H—N jegyű denároktól abban tér el, hogy a Madonna alatt Nagyszeben cimere a keresztbe tett kettős kard is ott van. (Az ábráját 188. sz. alatt adom.)

Ezek után nagy valószínűséggel tarthatjuk a 185. sz. típust is *nagyszebeni* veretnek. Legfeljebb az képezheti még kérdés tárgyát, hogy a Corpus magyar pénzei közé veendő-e föl, vagy pedig az erdélyi fejedelemség veretei közé? Ha a C. N. H. II. kötetét vesszük irányadóul, akkor is helyet foglalhatnak a magyar pénzek sorában, de azon alapon is, hogy Ferdinánd csak 1551-től kezdve erdélyi fejedelem.

a) Előlap: FERDINAND . D . G . R . VNGA . 15Z9 . (Homorú oldalú címerpajzs mellett három pont. A választójel is pont.)

Hátlap: PATRONA *** VNGARIE (A Madonna mellett H—N jegy. A választójel ötlevelű rózsza lehetett, de nem tisztán jött ki a bélyeg.)

M. N. M. Ezüst. 15·2 mm. 0·62 gr.

b) Előlap: FERDINAND D G . R . VNGA . 15Z9 . (Homorú oldalú címerpajzs mellett nincsenek pontok. A köriratból két pont hiányzik.)

Hátlap: PATRONA *** VNGARIE (Az E betű fordított. Egyébként = a 185. a) alattival.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·9 mm. (Lukas.) 0·45 gr.

186. *Denár. Nagyszebeni veret H—N jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. V. ö. Mont. 460., Markl 1366. sz. Az előlapon egyenesoldalú címerpajzs, fölötté ötlevelű rózsza. A hátlapon a Madonna koronája fölött és két oldalán egy-egy pont, a Madonna alatt jobbról balfelé dülő liliom két pont között.

Előlap: FERDINAND G R . VNGARIE * 15Z9 * (A D G R előtt nincs választójel, az R után pont, egyébűtt ötlevelű rózsza van. A D betű fordított G-hez hasonlít.)

Hátlap: PATRONA * balra dülő liliom . VNGARIE * . . . (A Madonna mellett H—N jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15·3—16·3 mm. 0·55 gr.

187. *Denár. Nagyszebeni veret H—N jeggyel.* Schonv., Széch., Wesz.-ben nincs. V. ö. Mont. 460., Markl 1366. sz. Igen közel áll a 186. sz. alatti verethez. Az előlapon a címerpajzs fölött kis kereszt van. Ugyanez a köriratban a választójel is. A hátlapon a Madonna alatt jobbról balfelé dülő liliom van itt is, de két sor oldallevéllal, melyből a jobb felső levél hiányzik.

a) Előlap: FERDINAND × D G R × VNGAR × 15Z9 × (A G és R előtt nincs választójel. A D betű itt is megfordított G-hez hasonlít a köriratban.)

Hátlap: × PATRONA × balra dülő liliom × × VNGARIE : × (A Madonna mellett H—N jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·1 mm. Igen súlyos: 0·74 gr.

b) Itt említem föl Mont. 460., Markl 1366. sz. alatti 1530-as évszámú darabját, mit bővebben nem írhatok le, mivel nem tudom, hogy hova került, a m. n. múz. gyűjteményéből pedig ezen évszám hiányzik.

188. *Denár. Nagyszebeni veret H—N jeggyel s a Madonna alatt Nagyszeben címerével.* Az előlapon a címerpajzs közepében osztrák pólya helyett lengyel sas. Típusa Schoenv., Széch.-ben nincs. Kiadva Érdy, Erdély érmei I. t. 4. sz., Wesz. D. I. t. 4. sz. és

Num. Társ. 1910 febr. 24-iki II-ik éremárverésének lajstromában a 64. sz. a. Csak 1531-es veretet ismerek belőle.

a) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1531 * (A választójel pont s az évszám előtt és után ötlevelű rózsza.)

Hátlap: * PATRONA (keresztbetett két kard fölött korona) VNGARIE * (A Madonna mellett H—N jegy. A körirat elején és végén ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—16 mm. 0·59 gr.

b) Előlapja olyan, mint 188. a) alattié.

Hátlapja olyan, mint 188. c) alattié.

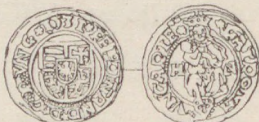
M. N. M. Ezüst. 15·7—16·4 mm. 0·57 gr., 15·8—16·2 mm. 0·50 gr. és 14·7—15·3 mm. (Kopott) 0·51 gr.

c) Előlapjának körirata olyan, mint 188. a) alattié, azzal a kevés eltéréssel, hogy a címerpajzs fölött vízszintes sorban öt pont van, melyek közül a két szélső igen kicsiny.

Hátlapja: * PATRONA * (keresztbetett két kard fölött korona) * VNGARIE * (A Madonna mellett H—N jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·7 mm. 0·64 gr.

d) Előlapja: FERDINAND * D * G * R * VNG * 1531 * (A választójel mindenütt ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 188. c) alattié, az ábrán azonban a kardok két oldalán nem jött ki az ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 15·5—16·3 mm. (Kissé kopott.) 0·43 gr.

e) A Num. Társ. II-ik éremárverési jegyzéke 64. sz. a. lerajzolt és leírt db.

Ezüst. 15 mm. 0·5 gr.

189. *Denár. Nagyszebeni 1552-es veret H—P jeggyel.* Típusa Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Ezen jegyű és évszámú denárokat említi Mont. 461. és Markl 145. lap és XXII. t. 1367. sz. a. De a rajz nem egészen hű, mert a címerpajzs alakja mintegy átmenetet képez az Adatok 189. és 190. sz. típusának ábráján láthatók között. (A nagyszebeni pénzverde ezen időbeli viszonyait l. Harkó i. m. 85. l.)

a) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1552 * (A címerpajzs oldala egyenes. A választójel pont, csak az évszám után ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett H—P jegy = Haller Péter. A választójel ötlevelű rózsa.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. 0·52 gr.

b) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 155Z · (A választójel csak pont.)

Hátlapja olyan, mint 189. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·3—14·7 mm. 0·49 gr.

c) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 155Z (Az évszám után nincs pont.)

Hátlapja olyan, mint 189. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·4—14·9 mm. 0·55 gr.

190. *Denár. Nagyszebeni 1552 es veret H—P jeggyel.* Típusa Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-ben nincs. A Brukenthal múz. leírása¹ alapján említi Markl 145. l. 1368. sz. a., Resch. II. t. 16. sz., Horský gyűjt. 1084. sz. A címerpajzs oldala homorú.

a) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNG · 155Z ·

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett H—P jegy = Haller Péter. A választójel ötlevelű rózsa.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—16·5 mm. 0·47 gr., 14·6—16 mm. 0·60 gr. és 15·2—15·3 mm. 0·52 gr.

b) Előlapja olyan, mint 190. a) alattié.

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett H—P jegy. A választójel ötlevelű rózsa.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·5 mm. 0·57 gr.

c) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNG · 155Z * (A körirat végén ötlevelű rózsa.)

Hátlapja olyan, mint 190. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·9—16·1 mm. 0·45 gr. és 15·3—15·5 mm. 0·64 gr.

d) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNG · 155Z * (G után két pont, az évszám után ötlevelű rózsa.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE · (A Madonna mellett H—P jegy. A választójel ötlevelű rózsa s a körirat végén pont.)

M. N. M. Ezüst. 15·4—15·5 mm. 0·51 gr.

e) Előlap: FERDINAN · D · G · RO · VNG · 155Z · A választójel pont.

Hátlapja olyan, mint 190. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·5—16·8 mm. 0·47 gr.

f) Előlap: FERDINAN · D · G · RO · VNG · 155Z * (A körirat végén ötlevelű rózsa.)

Hátlapja olyan, mint 190. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·2—15·8 mm. 0·48 gr. és 15—15·3 mm. 0·53 gr.

g) Előlap: FERDINAN · D · G · RO · VNG · 155Z (Az évszám után nincs választójel.)

Hátlapja olyan, mint 190. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·9 mm. 0·41 gr.

191. *Denár. Verőhelye bizonytalan, verdejegye I—T.* Típusa Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-ben nincs. Mont., Markl sem említi. Évszáma 1530.

Zápolya Jánosnak vannak pár évvel előbbi időből, 1527-ből I—T jegyű denárai. (L. Rupp, Num. Hung. 131. l. VII. Spec. 2. és 136. l., Mont. 410. h), de arról nincs említés, hogy hol készültek ezek. Ebből kiindulva talán sikerül a későbbi kutatásnak megállapítani az I—T jegyű denárok verőhelyét.

¹ Ludwig Reissenberger: Die siebenbürgischen Münzen des Freih. S. von Brukenthal'schen Museum's in Hermannstadt, I. t. III. sz.

Előlap: FERDINAND D G R VNG ☙ 1530 ☙ (A köriratból elmaradt a választójel, csak az évszám előtt és után van négylevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA • • VNGARIE (A Madonna mellett I—T jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·9 mm. 0·54 gr.

192. *Denár. Kostainicai veret.* Verdejegye az előlapon a címer fölött háromlevelű lóhere, a hátlapon a Madonna mellett L—G. Tipusa Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont. 466., Markl 1373. sz.

A Windischgr. kat. 217. l. 3421—3423. sz. tanúsága szerint a prágai pénzverdének volt a jegye a háromlevelű lóhere, a más alakú hármás levél és az ötlevelű rózsza. A Windischgr. kat. a 3421. sz. évszám nélküli tallért Andreas Hartman vésetének tartja, ki a linzi és bécsi verdében volt bélyegvéső s később Bécsben pénzverőmester. Ez a kis háromlevelű lóhere előfordul magyar denárokon is, még pedig e szóban forgó L—G jegyűn kívül a Zrínyi-denároknak nevezett típuson (Wesz. C. II. t. 13. és Markl. XXI. t. 1378. sz.). Ferdinánd 1529-ben megengedi Zrínyinek, hogy Horvátországban bányászott ezüstjéből *Kostainicán* (Horvát-Szlavonország, Zágráb vármegye) az Unna mellett a királyi verdékben készülteknek megfelelő denárokat verethessen. „A pénz külseje is olyan legyen, de a Zrínyi-címert beleilleszthetik“ (Harkó i. m. 27. l.). „Úgy látszik, hogy Zrínyinek a verde kezelése sok kellemetlenséget okoz, vagy nem hajt eleget, mert már 1532-ben bérbeadja *Leonhart Grueber* és *Marx Stettner* laibachi polgároknak, amibe aztán Ferdinánd is beleegyezik, intvén a bérlőket, hogy olyan szín- és ötvénysúlyban verjék a denárokat, ahogyan ő vereti a bécsi verdében“ (u. o. 28. l.). Zrínyi denárainak a bélyegét tehát Andreas Hartman véshette Bécsben, ki rátette a háromlevelű lóherét is valami okból, mint a prágai verde számára készített tallérbélyegre. Valószínűleg a körirat kihagyásával készítette el a verőtövet s a köriratot más, kisebb tudású vésnök pótolta rá, s ezért fordított az N betű (II) mindkét oldalon. A Zrínyi-denár típusát a bérlők is megtartják, csak a Zrínyi-címert hagyják el róla s a Madonna mellé *Leonhart Grueber* nevének kezdőbetűit teszik.

Előlap: FERDINAND D G R VII · 1533 · (A címer fölött balfelé hajló háromlevelű lóhere. Az N betűk fordítottak.)

Hátlap: • PATRONA • VNGARIE • (A Madonna mellett L—G jegy = Leonhard Grueber. Az N betűk fordítottak.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. 0·57 gr.

193. *Denár. Nagybányai veret N—C jeggyel.* Tipusa Schoenv., Széch.-ben nincs. Wesz. C. II. t. 10., Mont. 457., Markl 145. l. 1362., 1363. és XXI. t. 1362. sz. (A verdéről lásd Harkó i. m. 122. l.). 1554, 1555, 1556-os évszámmal.

1554. a) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1554 ·

Hátlap: PATRONA · ☙ · VNGARIE ☙ (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·2—15·3 mm. (Teljesen ép darab.) 0·43 gr. és 14·2—15·2 mm. (Csorba darab.) 0·46 gr.

b) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG 1554 * (Az évszám előtt nincs választójel, utána ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·4 mm. 0·51 gr.

c) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG 1554 * (A D után és az évszám előtt nincs választójel, az évszám után ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·1—15 mm. 0·48 gr.

d) Előlap: FERDINAND D G R VNG 1554 * (A köriratban csak az évszám után van ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·2—15·6 mm. 0·51 gr.

e) Előlap: FERDINAND D · G · R · VNG · 1554 * (A két D közt nincs választójel. Az évszám után ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·8—15·3 mm. 0·63 gr.

f) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1554 * (Az évszám után ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. a) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·8—15·8 mm. 0·53 gr., 14·7—15·3 mm. 0·54 gr. és 15—15·3 mm. 0·54 gr.

g) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1554 * (Az évszám előtt és után ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel három darab ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·7—16·2 mm. 0·53 gr., 14·4—15·8 mm. (Csorba.) 0·56 gr. és 15—15·8 mm. 0·61 gr. (Ezen legutolsó darabnak az évszám utáni választójelét nem látni tisztán az F-től.)

h) Előlapja olyan, mint a 193. g) alatt a legutolsó darab.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14·8—15·5 mm. 0·53 gr.

i) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1554 * (A választójel a G előtt kimaradt s az évszám előtt és után ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·6—15 mm. 0·45 gr. és 14·2—14·5 mm. (Körülnyírt.) 0·47 gr.

j) Előlap: FERDINAND ♦ D ♦ G ♦ R · VNG * 1554 * (A választójel ♦, · és ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·3—15·1 mm. (Kissé csorba.) 0·47 gr.

k) Előlapja olyan, mint 193. g) alattié.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE * (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·2—15·2 mm. (Kissé csorba.) 0·43 gr.

l) Előlap: FERDINAND · D · G · R * VNG * 1554 * (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE * (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·3—14·7 mm. 0·45 gr.

m) Előlap: FERDINAND D G * R * VNG * 1554 * (A választójel a két D után kimaradt, másutt ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE ♦ (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és ♦.)

M. N. M. Ezüst. 14·3—14·5 mm. 0·52 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

n) Előlap: FERDINAND * D * G · R VNG * 1554 * (A választójel a G és R után kimaradt, másutt ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. k) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·1—14·6 mm. 0·49 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye) és 13·3—14·5 mm. (Csorba.) 0·40 gr.

o) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNG * 1554 * (A választójel mindenütt ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·1—15·5 mm. (Csorba.) 0·50 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

1555. p) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1555 ·

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·3—14·6 mm. 0·41 gr.

q) Előlapja olyan, mint 193. p) alattié.

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és ·)

M. N. M. Ezüst. 14·5—15·1 mm. 0·64 gr.

r) Előlapja olyan, mint 193. p) alattié.

Hátlap: PATRONA * · * VNGARIE * (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és ·)

M. N. M. Ezüst. 15—15·6 mm. 0·48 gr.

s) Előlap: FERDINAND · D · G · R VNG 1555 * (A választójel az R és VNG után kimaradt, az évszám után ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * · * VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14·3—14·9 mm. 0·61 gr.

t) Előlap: FERDINAND † D † G · R † VNG 1555 * (A választójel †, · és ötlevelű rózsza)

Hátlapja olyan, mint 193. s) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·7 mm. 0·50 gr.

u) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG 1555 * (A választójel az évszám előtt kimaradt, utána ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. k) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·6—14·8 mm. 0·55 gr.

v) Előlap: FERDINAND · D G · R · VNG 1555 * (A választójel a G és az évszám előtt kimaradt, másutt pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·5 mm. 0·53 gr.

z) Előlap: FERDINAND † D † G † R † VNG 1555 * (A választójel † és ötlevelű rózsza. Az évszám előtt nincs választójel s a második 5-ös után kis függőleges vonalka van.)

Hátlap: PATRONA * · · * VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14·5—15·8 mm. 0·46 gr.

Dr. Harsányi Pál.

Háborús emlékek.

VII.

(Az I—VI. sorozat a N. K. XIII. k. 4., XIV. k. 1—3. és XV. k. 1—3. füzetekben jelent meg.)

171. I. Ferencz József mellképe jobbfelé, széles prémes gallérral. — Sima szegély.
Hátlap: Középen recés körben a magyar sz. korona. — Széles ökörszem-mintájú szegély.

Fülezett öntött érem. — Zutt R. A. műve.

Bronz. 26 mm. — NM.

172. Két mellkép balfelé katonai formaruhában, rendjelekkel, hajadonfővel. Fönn, ívesen: · II · VILMOS · I · FERENCZ JÓZSEF · Jobboldalt RN monogramm (Rudolf Neuberger).

Hátlap: 1914 és 1915 évszámok közt a magyar szent korona lebeg, fénysugarak között. Alatta hegyvidéki tájkép. A völgyben katonák haladnak, kétoldalt a hegyoldalokban ágyúval lőnek. Lenn balra RN monogramm. — Mitteilungen d. oesterr. G. 308. sz. 4. l. és 13. tábla 1. sz.

Bronz. 50 mm. — NM. — (Ára 10 K.)

173. Mint az előbbi, hanem az előlapon a monogramm helyett 1915 évszám van, baloldalt pedig R. NEUBERGER jegy olvasható. — Fülezett érem.

Ezüst. 23 mm. — NM. — (Ára 6 K.)

A magyar kir. honv. min. hadsegélyező hivatalának kiadványai.

174. Négy mellkép egymás mellett, jobbfelé (I. Ferencz József, a német császár, a bolgár király és a török szultán). Lenn, apró betűkkel: L CHR LAVER NVERNBERG

Hátlap: Négy katona (osztrák-magyar, német, bolgár és török) áll szemben, egymás mellett. Fönn, ívesen: 1914 VIRIBUS UNITIS 1916 | a szelvényben: EGYESÜLT | ERŐVEL | Mindkét lápon sima szegély.

Fülezett érem, ∇ alakban összehajtott nemzetiszínű szalagon.

Fehérfém. 27.5 mm. — NM.

175. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem kisebb.

Fehérfém. 23 mm. — NM.

176. Mellkép szemben. ERZHERZOG KARL FRANZ JOSEPH Lenn, balra: M. & W. ST. Sima és —·—·— mintájú szegély.

Hátlapja azonos a 191. sz. éremével. (A monarkia új címere 3 pajzsban stb.)

Rézgalvanizált szürkefém. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

177. Mellkép jobbra. Körül: ERZHERZOG FRIEDRICH és kis babérlomb. Lenn, kissé jobbra: M. & W. ST.

Hátlapja azonos az előbbiével.

Rézgalvanizált szürkefém. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

178. A magyar sz. korona alatt horgony $\frac{M}{T}$ $\frac{F}{R}$ közt, vonalkörben. A szegélyen, körül: A M. KIR. FOLYAM- ÉS TENGERSZÁLLÓ R. T. ZSÓFIA HERCEGNŐ GŐZÖSE | Kétszeres vonalszegély.

Hátlap: Fönn, ívesen: KÁROLY FERENCZ JÓZSEF | Középen: FŐHERCEG | ÉS ZITA | FŐHERCEGNŐ | Ő FENÉGEIK | HAJÓUTJÁNAK | EMLÉKÉRE | Lenn, ívesen: 1915 AUGUSZTUS 11. | Kétoldalt 1—1 kis babérlomb. Kettős vonalszegély. — Külső peremén 800 SILBER és ezüstpróbaponc.

Ezüst. 34½ mm. — Ujhely K. gyűjt.

179. A *Pesti Hirlap* f. évi aug. 5-iki számában „József főherceg plakettje” című híradásában arról értesít, hogy a világháború elején Baltazár Dezső dr. püspök által alapított *Katona-Oltón* vezetősége elhatározta, miszerint az intézet fővédnökének: József

főhercegnek plakettjét elkészítteti és az intézet helyiségében elhelyezi. A plakett leleplezését 1916 augusztus 20-ra tervezték. A főherceg beleegyezését adta a vezetőség szándékához. Közelebbi részletekről nem értesültem.

180. Mélyített ovális mezőben szemben álló katona, őrt állva, puskáját keresztbe tett karjai közt tartja. Körül, mélyített ovális szegélyen: SZVRMAY HADSEREGCSOPORT | VZSOK | A kép alatt stilizált monogrammm (mesterjegy).

Hátlap: EGY | ISTENEM | EGY | KIRÁLYOM | Alább sziklaormon ülő, félig tárt szárnyú sas, balfelé. Lenn, lefelé hajló ívben: EZÉRT HALOK, AZT IMÁDOM | Előre-álló sima és —••—•• mintájú szegély.

Nyolcoldalú csegély.

Ezüst. 82 mm. magas, 52 mm. széles. — Ujhely K. gyűjt.

181. Olyan, mint a Num. Közlöny XV. k. 58. lap 138. sz. érem (nyitrai 14. sz. h. gy. e.), hanem sárga bronzból. Hátlapján kapcsos tüvel. Ponc nincs rajta.

Sárgabronz. 40 mm. magas, 27 mm. széles. — NM.

182. Olyan, mint az előbbinek előlapja, hanem nagyobb. Egyoldalú öntött plakett.

Bronz. 167·5 mm. magas, 114 mm. széles. — NM.

183. A magyar szent korona alatt: 38 | HONVÉD | HADOSZTÁLY | Lenn Erdély stilizált címere. — Kétoldalt, apró betűkkel: OPVS ZVTT BUDAPEST IX. Köröskörül tölgyfa- és babérfalombból álló, 10 helyen szalaggal átkötött füzér, mint szegély.

Hátlapja sima. — Ovális egyoldalú öntött éremszerű jelvény.

Ezüst. 41 mm. magas, 26 mm. széles. — NM.

184. Jobbfelől fordított tarack csövén nyargalvást ülő fiatal nő, kezében pezsgős serleggel. Előtte, alatta füvek. A kissé hullámos körvonallal elrekesztett szegélyen, körül: PIROSKA-ÜTEG PÜNKÖSTJE • A HARCTÉREN 1916 • JUNIUS • 11 Sugaras szegély.

Hátlap: Körül: M. K. 70. HONV. TARACKOS • EZRED • | Középen: II | VTEG | Alább, bevésott betűkkel: AAA ZVTT • A. R. AAA | BUDAPEST | Széles sugaras szegély.

Fülezett öntött érem.

Bronz. 41 mm. — NM.

185. Huszárroham balfelé (teljesen azonos a 115. sz. érmen levő képpel). Lenn bevésott betűkkel: L. F. jegy (Lócsey F.). Fönn, a szegélyen: • 1914 • A • VÖRÖS • ÖRDÖGÖK • 1916 •

Hátlap: A magyar birodalmi címer (Bosznia címerével együtt) a sz. korona alatt. A pajzsot két lebegő angyal tartja. Lenn háromrészű szalagon: A MAGYAR VITEZSÉG EMLÉKÉRE | Mindkét lapon sima széles szegély.

Patinázott bronz. 80 mm. — NM. — (Ára 30 K.)

186. A mezőben: * | • 1916 • | FEBRUÁR 5 | BUDAPESTI | M. K. I. HONV. KER. TART. | TISZTI ISKOLA | FEBRUÁR 2 | • 1912 • | Gyöngyös szegély. Ebbe becsatolva, lenn: WIRTH jegy.

Hátlapja sima.

Fülezett érem.

Ezüst. Átm. 16·5 mm. — NM.

A Wirth János és fiai cég kiadványa.

187. Dombos vidéken ívalakban kanyarodva felvonuló ágyú, melyet hat ló húz. Mögötte huszárok nyargalnak. A domb tetején, jobbra, a háttérben, égő falu. Fönn, ívesen: REIT. ART. DIV. 10. A mezőben, jobbra, apró betűkkel: BERÁN | LAJOS | 1916 | Lenn:

 ponc és ezüstpróba-ponc.

Hátlapja sima.

Ezüst. 27 mm. magas és 41 mm. széles. — NM.

(Ugyanezen plakettke, hátlapján kapcsos tüvel és vékonyabb lemezből, mint csapat-jelvény is készült, fehérfémből és sárgára fúttatott fehérfémből. — NM.)

188. Széltében nyújtott, ovális keretben Durazzo látóképe, madártávlatból. A keret kétoldalt keskenyedő babérfüzér, melyre fönn és lenn egy-egy sima kartus van helyezve. Ezeken homorú betűs felirat. Fönn: DURAZZO | lenn pedig: BRIG : 211 : DANDAR | A képen baloldalt: CSILLAG mesterjegy.

Hátlapján kapcsos tű.

Sárgabronz (oxidált előlappal). 28·5 mm. magas és 50·5 mm. széles. — NM. — (Ára 1 korona.)

Készítette a Wirth János és fiai cég.

189. Meztelen, csak balvállán és csipőjén átvetett lepellet fődött férfi jobbfelé fordulva, kétkézre fogott kardját magasan (háta mögé bocsájtva) emeli és az előtte és alatta tekergő, kígyótestű sárkányra, melynek két feje már hiányzik, három azonban még megvan, lecsapni készül. A háttérben jobboldalt meztelen, csak alsó lábszárain és karján leplezett nő ül és kalászkodat tart. A tájképi rész mocsaras vidéket ábrázol. Sima szegély.

Lenn: OPVS ZVTT · A R

Hátlap: AZ | 1914= | 1917 · | VILÁG= | HÁBORU | HŐSEINEK | EMLÉKÉRE | ZUTT · R · A | BUDA= | · PEST | Kétoldalt egy-egy buzogány. Széles, kissé hullámos, sugaras szegély. A mező göröngyös. — Ovális öntött érem.

Bronz. 125 mm. magas és 107·5 mm. széles. — NM. — (Ára 100 K.)

Gohl Ödön.

(Folytatása következik.)

K ü l ö n f é l é k.

Az Arany-Centennarium érmei. Arany János századik születésnapját a szülővárosában székelő Nagyszalontai Arany Emlékegyesület országos ünnepélylyel óhajtja megülni. Az ünnepelés egyéb részei között minket leginkább az érdekel, hogy az egyesület igazgató választmánya *H. Fekete Péter* tagtársunk indítványára kimondta, hogy a jubileum emlékére Arany János arcképes emlékérmét készítteti. Ennek a mintázásával az egyesület *Beck Ö. Fülöp* szobrászművészt bízta meg. Az éremre, mely legközelebb fog megjelenni, már most felhívjuk tagtársaink figyelmét. Megjegyezzük, hogy e nagy, művészi érmen kívül egy kisebb alkalmi zsetont is készített az egyesület, mely már közelebbi készen is lesz. Így a szülőváros kegyeletes megemlékezését két érem is fogja hirdetni.

H. F. P.

Kérés. Tisztelettel kérem t. tagtársaimat, hogy 1. a gyűjteményünkben levő s 1308—1526 közt vert magyar arany és ezüst (teljesen ép) pénzdarabok súlyadatait, 2. a birtokukba került, vagy tudomásukra jutott e korbéli leletek összetételének pontos, számszerű adatait velem közölni szíveskedjenek. A szíves támogatásért előre is köszönetet mondok: *Dr. Hóman Bálint* (IV. Egyetemi Könyvtár).

Adatok a koisztobókus pénzek csoportjához. Folyó év március havában húsz koisztobókus pénzt mutattak be a nemzeti múzeumban, melyek az eladó nyilatkozata szerint egy Marosvásárhely vidékéről való gyűjteményből származnak. Ezeknek típusai a Num. Közlöny II. k. 57. sz. képén ábrázolt fajnak (Dess. 443—444., 446—447.) feleltek meg és jó ezüsből készültek. Néhány darabnak átmérője circa 22 mm., ezeknek súlya 9·35, 9·39, 9·39 és 9·79 gramm, a többi kisebb, vastagabb, átmérőjük 18—19 mm., az egyes darabok súlya pedig 8·17, 8·68, 8·96, 9·03, 9·17, 9·21, 9·30, 9·38, 9·41, 9·44, 9·50, 9·51, 9·61, 9·70, 9·86 és 9·95 gr. Ezeknek hátlapján a ló testét kiálló kontúrvonal veszi körül, a faron egy kissé kiálló folt (mint Dess. 443. sz.-on), nagy részükön a ló szügyén ∇ alakú, csúcsával többnyire rézsútosan lefelé irányuló bevágás. Méreteik a Dess. 447. sz. éremével azonosak. Ezen pénzeket állítólag *Máramaros megyében* vagy annak közelében találták.

G — n

Érem- és könyvvásár.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale). Verzeichnis verkäuflicher Goldmünzen und Medaillen. Nr. 1. Nov. 1916. — 242 tétel. Legnagyobb részét németországi pénzek. Köztük van Erdély: Báthory Gábor kolozsvári # 1610. (30 mk.), Bethlen István kolozsvári # 1630. Wesz. IX. 24. (160 mk.), VI. Károly 1728. # (22 mk.).

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale) Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen. Nr. 2. December 1916, 705 tétel. — Magyar pénzek: Rudolf 1598. évi nagybányai tallérja (10 mk.) és III. Ferdinánd 1658. évi körmőczi tallérja (10 mk.).

J. Schulman (Amsterdam, Keizersgracht 448): Catalogue des monnaies du moyen-âge et des temps modernes et de medailles historiques. No. LXVI. Sept. 1916. — 2371 tétel. *Magyarország* (22—47. sz.): Sz. István, Rupp 4. (40 hollandi cent), II. Lajos emlékérmé (Rupp 574.), ezüst (4 holl. frt.), Buda 1686. (Welzl 7273.) 5 holl. frt., Zenta (Mustapha pecsétje) 4 holl. frt. stb. — Sajnálatos tévedésül számítjuk föl, hogy még az árpád-házi magyar pénzeket is az Allemagne-Autriche fejezetbe osztotta be a cég.

Fraenkel & Co. (Berlin A. 24. Artilleriestr. 13). Berliner Bücherauktion 10. Freitag den 15. Dezember (1916). 654 tétel. — Numismatik: 343—355. sz. Friedländer, Humphreys, Rasche, Mader, Regling, Sallet, Vaillant stb. művei.

Adolf Hess Nachfolger (Frankfurt a/M. Mainzerlandstr. 49). Sammlung Weygand, Münzen und Medailen von Rheinland und Westfalen. — Numismatische Bücher. — Árverés 1917 január 15. helyett január 29-én. — 4449 tétel és 22 képes lap. — E rendkívül gazdag és nagy ritkaságokkal meg egyetlen példányokkal ékeskedő gyűjtemény a Rheinprovinz, Westfalen és Niedersachsen területére eső nagyszámú hercegség, grófság, város, egyházi méltóság és kisebb pénzverő urak pénzeinek és emlékérméinek párjukat kereső sorozatait nyújtja. — Csak kapóra említem közülök a XIII—XIV. századbéli ezüst- és aranypénzek nagy választékát, a 306—308. sz. érmeiket, melyek III. János, Jülich Cleve és Berg hercegének 1513. és 1515. évi tallérainak egyetlen ismert aranypéldányai, illetve 1513. évi tallérja. Rendkívül érdekesek továbbá az 1415., 1420—22. sz. szükségpénzek, melyeket Jülich várának 1610. évi ostromzárólása idejében Rauschenberg Jánosnak, a várparancsnoknak ezüst tányéraiból vertek, oly módon, hogy a díszített szélű tányérok egyes szétvágott darabjaira a súlyuknak megfelelő pénzértéket stb. jelző poncot ráverték. A városok által kiadott rézpénzek gazdag sora is említést érdemel, nemkülönben néhány becses és szép arcképes meg címeres emlékérem is.

Ugyanazon cég 1917 április 30-iki árverésének lajstroma is megjelent: *Sammlung des Herrn Johann Horský (stb.). Antike Münzen. Griechen. Römer. Byzantiner. Numismatische Bibliothek* 5091 tételnyi lajstrom és 25 képestábla. — Kiemelem a következőket: Szép sorozat Hispania (1—70. sz.). Barbárok: 89—110. sz. Erős itáliai sorozat: 111—280. Sicília: 281—371. Graecia: 372—1008. Ionia: szép sorozat (1221—1319). Általában sok az ázsiai bronz és császári pénz. — A *numizmatikai könyvek* közt Altenberger (Magyarország címertára), a British Museum görög pénzeinek katalógusai (26 kötet), Cohen két kiadása, Dorn (sassanidák), Ljubic (opis jugoslavenskih novaca), Montagu (görög és római 2 köt.), Neumann, Rohde, Sabatier stb. művei.

J. Schulman (Amsterdam): Catalogue XVII. Janvier 1917. — La guerre Européenne 1914—1916. (Supplément an Catalogue LXV, Avril 1916). — Médailles, monnaies, papiers-monnaie et monnaies des camps de prisonniers. — A 11 képestáblát és 1408 tétel leírást tartalmazó füzet ára 1'50 hollandi forint. — Ezen érdekes és a háborús emlékek gyűjtőinek melegen ajánlott füzet méltóképpen csatlakozik az előbbihez, melynek folytatását alkotja és amelyet a Num. Közlöny tavalyi kötetének 89. lapján ismertettem. A genfi Huguenin cég entente-érmeinek sora után a belga, francia, német, magyar osztrák, bolgár, török, szerb, lengyel, olasz háborús, részben arcképes érmek, szükségpénzek, utalványok, fogoly-

tábor-pénzek, kitüntetések, gúnyérmek óriási mennyiségének leírása következik. — Németországban már bélyeg-alakú papírpénzek is vannak (887. és 877. sz.), melyek más gyűjtési ág művelőit is érdekelhetik. — A füzetben leírt tárgyak szabott eladási ára a leírás mellett olvasható.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale) 3. sz. árjegyzéke — 1917 január — a 706-tól 1159. sz.-ig terjedő leírásokkal, megjelent. Csupa német pénz, Báthory Zs. 1595. évi tallérját és Bethlen G. 1628. évi bányapénzét (994 - 995. sz.) kivéve. — Ugyanazon cég 4. sz. árjegyzéke — 1917 február — folytatólag az 1806. számig terjedő hasonló tartalommal.

Társulatunk beadványa koronázási emlékpénzek veretése tárgyában.

IV. Károly királyunk és legmagasabb hitvese, Zita királyné koronázása a múlt év utolsó napjaiban a régi hagyományok által megszentelt szokások és szertartások között, a nemzet igaz szeretetének nyilvánulása mellett folyt le, örök emlékéül mindazoknak, akik abban a szerencsében részesültek, hogy a koronázás szertartásában gyönyörködhetek. Társulatunk, kötelességéhez híven, éber figyelemmel kísérte, hogy vajjon meg fog-e jelenni ezen a koronázáson is a II. Lajos királyunk óta csaknem megszakítás nélkül kivert koronázási pénzek és zsetónok, amelyeket a hagyományos szokás szerint a kincstáros szórt lóhátról a nép közé. Sajnálattal kellett megállapítanunk, hogy e régi emlékek felújítása ezúttal elmaradt, de elfogadtuk mentségül az illetékes helyen hangsúlyozott azon magyarázatot, hogy a világháború okozta munkaerő- és anyaghány, valamint az idő rövidsége gátolta meg a kormányt abban, hogy a régi hagyománynak megfeleljen. Társulatunk azonban úgy találta, hogy ez a mulasztás nem olyan, hogy ne lehetne azt kellőképpen és a mai kornak megfelelő módon kipótolni, azt helyrehozni, miért is titkárunk indítványára s az ő tollából származó következő memorandummal fordultunk a kormányelnök úrhoz:

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr! Kegyelmes Urunk!

A magyar királyok és királynők koronázása régi, évszázados hagyományokon felépült szokásokon és szertartásokon alapszik s gyönyörködve láttuk Felső Urunk és Királyunk, valamint Legmagasabb Hitvesének pompás keretek közt lefolyt koronázásán, hogy az azt intéző körök közjogi és történelmi érzékkel és minden igyekezettel azon voltak, hogy a mai súlyos idők nyomasztó hatásától menten a koronázás magasztos aktusát a régi hagyományok szellemében rendezzék. Hogy ez mennyire sikerült is, azt a közvéleménynek lelkes megnyilvánulása tanúsítja.

Mégis mi, akik a hazai éremtudomány fejlesztésére és előmozdítására vállaltunk kötelezettséget, szomorúan tapasztaltuk, hogy azt a hagyományos szokást, miszerint a koronázás emlékére hivatalosan úgynevezett koronázási zsetónok verettek ki és szórattak a nép közé, ezúttal elmellőzték s ez bennünket — őszintén megmondva — fájdalmasan érintett, mert megszakítva látjuk ebben azt a II. Lajos királyunk óta meghonosodott szép és a nép szélesebb rétegeire is nagy hatással bíró hagyományos gyakorlatot.

Bátrak vagyunk Nagyméltóságodnak bemutatni egy régi numizmatikai munkából összeállított koronázási érem sorozatot, továbbá az I. Ferenc királyunk óta kivert koronázási érmeknek eredeti sorozatát, amelyek világosan tanúsítják azt a következetességet, melylyel e zsetónok minden királyunk és királynőnk koronázásán kiverettek s hogy uralkodóink mily súlyt helyeztek ezen érmek kiveretésére, mi sem tanúsítja jobban, minthogy I. Ferenc királyunk mind a három hitvesének koronázására kiverette a megfelelő zsetónt.

Elismerjük azon nehézségeket, amelyek a mai világháború által okozott fém- és munkaerőhiány által adattak, szintúgy azt a nehézséget, amelyet a koronázás előkészületére rendelkezésre álló idő rövideje okozott, ez azonban legfeljebb oly irányban kellett volna hogy éreztessen hatását, hogy a koronázási zsetónon nem lehetett volna Ófelsége és Legmagasabb Hitvesének jól sikerült arcképét alkalmazni, azonban — mint a mellékelt képsorozatból és érmei áttanulmányozásából kitűnik — a koronázási zsetónok nagy részén nem is fordult elő a király arcképe s így azt most is mellőzni lehetett volna, bár ez feltétlenül nem lett volna szükséges, mert hiszen a magánipar — kegyeskedjék Nagyméltóságod például a Hadsegélyező Hivatal által veretett vasérmek megtekinteni — tudott rövid időn belül is, ha nem is valami túlságosan jól sikerült arcképes érmet produkálni a koronázásra. Ez a Hadsegélyező Hivatal által veretett érme különben azért nincsen hivatva arra, hogy pótolja a tulajdenképeni koronázási érmeiket, mert részint nem hivatalos állami veret, részint pedig felirat nélküli, úgynevezett „néma“ érme s így nincsen világosan kidomborítva azon, hogy az érme a koronázás megörökítésére szolgál.

A fémszükséget sem kell igazi akadályul tekinteni, hiszen az érmeiket lehetett volna vasból is kiveretni s így ezek jellegzetesen örökítették volna meg a koronázás idejére eső zord és súlyos háborús időt. A fémkérdésnek azonban van más helyes megoldása is, mint az az alábbiakból fog kitűnni.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr! Nem rekrimálni akarunk s a megtörténtek, illetve elmulasztottak felett keseregni, hanem mély tisztelettel bátorkodunk azon kérrrel és indítvánnyal fellépni, hogy ami eddig elmulasztott, pótolassék ki utólag. Jobb későn, mint soha! Nem szükségszerű kelléke az emlékérmeknek, hogy az éppen azon a napon kerüljön forgalomba, amelyen a megörökítendő esemény történik. Ha jól emlékszünk, az 1867. évi koronázás negyvenéves emlékünnepevényének megörökítésére vert 5- és 100-koronás érmei is nem az ünnepély napján kerültek forgalomba, hanem jóval később és mégis népszerű módon juttatják a forgalom révén a nép széles rétegének emlékezetébe, hogy Istenben megboldogult nagy uralkodónknak, I. Ferenc Józsefnek megadta a Mindenható azt a boldogságot, hogy koronázásának negyvenedik évfordulóját testi és lelki egészségben ünnepelhette meg.

Ezzel a példával most már — szerény véleményünk szerint — meg van oldva a most lefolyt koronázás ily hagyományos módon leendő megörökítésének kérdése is.

Kegyeskedjék, Kegyelmes Urunk, oly előterjesztéssel fordulni Ófelségéhez, hogy a törvényes utak betartásával, veressen ki utólag akár a Saját és Legmagasabb Hitvese arcképével, akár anélkül, tehát más a koronázásra emlékeztető jelvényekkel, koronázási érmeiket s hogyha megengedtetik nekünk, hogy ezen kérdés célszerű megoldása tárgyában még egy indítvánnyal léphessünk fel, a megoldás legjobb módját abban a példában találunk, melyet a millennium emlékeztetének megőrzésére vert egykoronások, szintúgy a Németbirodalomban sűrűn kiveret emléké 2., 3., 5-márkások nyujtanak, amely megoldás semmiféle fém-pazarlással és munkaerő-elvonással sem járna, mert hiszen ezen koronázási emlékpénzt az amúgy is állandó kiveretés tárgyát képező ezüst egykoronások kontingensének egy része gyanánt lehetne kiveretni s ezzel t. i. a közforgalommal a legnagyobb népszerűséget nyujtani ezen érmeeknek, a külföld előtt is maradandóan kidomborítva a magyar király koronázásának tényét.

Ha pedig ezek kiveretésével netalán mégis valamely váratlan költség merülne fel, arra bőven fedezetet nyujtana a koronázás rendezési költségeire megszavazott összegből hallomás szerint mint felesleg fennmaradt több százezer korona.

Kegyelmes Urunk! Nem kell ezen koronázási érme kiveretése ügyének csekély jelentőséget tulajdonítani, mert hiszen, hogy az érmeverés milyen nagy horderejű felségjog volt a múlt századokban, pénztörténelmünk lapjai tanúsítják s a koronázási emlékérmem nem kevesebbet jelentett, mint hogy íme az új uralkodó veszi át elődjétől azt a nagy-

fontosságú jogot s ezt tanúsítja ezen első érmének kiveretésével. Ne hiányozzék tehát ezen érem a Felséges Királyunk és Urunk adja Isten hosszú éremsorozatai leg-elején sem.

Midőn azon legalázatosabb kérelmünket terjesztjük Nagyméltóságú Miniszterelnök úr elé, hogy azzal s az abban rejlő indítványunkkal az illetékes faktorokat foglalkoztatni és kérésünket kedvező elintézés útjára terelni kegyeskedjék,

mély tisztelettel vagyunk Nagyméltóságú Miniszterelnök úrnak legalázatosabb szolgálai

a Magyar Numizmatikai Társulat nevében:

Gróf Dessewffy Miklós s. k.,
tiszteltetbeli elnök.

Kilényi Hugó s. k.,
elnök.

Dr. Zimmermann Lajos s. k.,
titkár.

Ezen kérvényünket gróf Dessewffy Miklós tiszteltetbeli elnökünk volt oly szíves a kormányelnök úrhoz juttatni. Mi teljesítettük kötelességünket, midőn mint e kérdésben mindenestre hivatott szak fórum, megtettük előterjesztésünket és oly megoldást találtunk, amely a mai kor szellemének megfelelő népszerű módon juttatott volna az államkincstár minden külön anyagi megerőltetése nélkül is mindenkit egy-egy királyunk koronázására vonatkozó szép emlékhöz. A régi hagyományok kegyeletes megőrzése erős támasza a trónnak; érdemes lett volna az irányadó köröknek ebben is megőrizni az ősi hagyományt.

Dr. Zimmermann Lajos.

T á r s u l a t i é l e t.

Balassa Ernő †. A miről mély sajnálattal utólag értesültünk, jelentenünk kell, hogy Balassa Ernő, m. á. v. főfelügyelő, társulatunk rendes tagja még 1916. évi április hó 13-án, 70 éves korában elhalálozott Rákospalotán s ugyanott helyezték örök nyugalomra. Béke poraival!

Simonyi Béla †. Ugyancsak utólag értesültünk Simonyi Béla, nyug. főispán, föld-birtokos, társulatunk rendes tagjának múlt évi október hó 5-én, 67 éves korában Simonyiban, a Simonyi család ősi várkastélyában történt elhunytáról. Elhunyt tagtársunk mint Bars vármegye történelmi és régészeti egyesületének elnöke szerzett magának a mi tudomány-szakunk támogatásával elévülhetetlen érdemeket. — Nyugodjék békében!

Tömörkény István †. Mély részvételt jelentjük mi is, hogy Tömörkény István, a kiváló író, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, társulatunk rendes tagja, 1917. évi április hó 24-én, 51 éves korában, Szegeden elhalálozott. Hogy mit vesztett az ország Tömörkény Istvánban, azt nem kell nekünk megállapítanunk, az az irodalomtörténet feladata leendő. Mi csak azon fájdalomunknak adunk kifejezést, hogy őt, az alföldi népélet avatott tollú íróját, aki lelke mélyéig ismerte a magyar nép fiát és ragyogó tollal tudta a nép gondolkodásának, józan cselekedeteinek hű tükrét nyujtani, oly hamar el kellett vesztenünk. Tömörkény István nagy úrt hagyott maga után. Vajjon akad-e egyhamar valaki, aki méltón tudja ezt a fájdalmas hiányt kipótolni? Kegyelettel örizzük meg emlékét!

Hóman Bálint dr. „*Magyar pénztörténet 1000–1325.*“ című, a közlöny utóbb megjelent füzetében ismertetett korszakalkotó művét, — melynek bolti ára 20 korona, — tagjaink a kiadó Magyar Tudományos Akadémia szíves engedélye folytán 50%-os árkedvezménnyel kapják. A megrendelések a társulati titkár: Zimmermann Lajos dr. címére (IV.,

Váci-utca 78—80) intézendők a 10 korona kedvezményes ár beküldése mellett. Helybeli tagok művet a társulatban személyesen vagy megbízott útján veszik át, vidéki tagok a mű árával együtt még további 1 korona csomagolási és postaköltséget is küldjenek be a titkár címére.

Ujhely Kálmán tagtársunk háborús érem- és jelvénykiállítása, — újabb szerzeményekkel kibővítve, — úgyszintén hamisítvány-kiállításunk a társulati helyiségben a társulati tisztviselők hivatalos órái alatt (hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig) díjtalanul megtekinthető.

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig használhatják. Ugyanakkor megtekinthető a társulat gyűjteménye is. A kézikönyvtár bármikor használható; kulcsa a szolgaszemélyzetnél van.

Lakásváltozásaik, gyűjtési körük vagy az abban történt változtatás közlésére t. tagjainkat már csak saját érdekükben is felkérjük, hogy a tagok névsorában azt a valószínűságnak megfelelően kimutathassuk.

Összejöveteleinket a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. em. 15. szám) a következő napokon rendezzük: 1917 május 10., június 14., július 12., augusztus 9., szeptember 13., október 11., november 8. és december 13-ik napján. Az összejövetelek után társasvacsora van Frenreisz István éttermében (VIII., József-körút 56). Kivéve július 12-ikén és augusztus 9-ikén, mely napokon a vacsorát Gundel Károly (Wampetics utóda) városigeti kerthelyiségében rendezzük.

Kivonat a választmány 1917. évi január hó 11-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr., jelen vannak még: Finály Gábor dr., Szentgáli Károly, Ujhely Kálmán és Varga Béla választmányi tagok.

A választmány köszönetet szavaz Jeszenszky Géza rendes tagnak, aki a társulat javára egy 200 koronás alapítványt tett s az alapító tagok sorába iktatja. A közgyűlés napját a választmány f. évi március hó 29-ikére tűzi ki. A választmány elfogadja titkárnak koronázási érmek veretése tárgyában a magyar kir. kormányhoz intézendő kérvényét és felkéri gróf Desseffy Miklós tiszteletbeli elnököt, hogy azt személyesen adja át a miniszterelnök úrnak. Titkárnak köszönetet szavaz. Titkár pénztári minőségében beszámol a múlt évi zárszámadásokról és ügyészi minőségben végzett tevékenységéről.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző. Hitelesítjük: Szentgáli Károly s. k., Varga Béla, s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi február hó 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Lippay Károly, jegyző Zimmermann Lajos dr.; jelen vannak még: Alföldy András, Szentgáli Károly és Varga Béla választmányi tagok.

Az elnökség tagjai akadályozva lévén a megjelenésben, a választmányi tagok Lippay Károlyt kéri fel az elnöklésre. A választmány tudomásul veszi, hogy koronázási érmek kiveretése tárgyában a magyar kir. kormányhoz intézett kérvényt gróf Desseffy Miklós tiszteletbeli elnök úr a miniszterelnök úr Önagyméltóságához juttatta. A választmány köszönetet szavaz a Magyar Tudományos Akadémiának Hóman Bálint dr. „Magyar pénztörténe” című műve egy példányának a könyvtár részére történt ajándékozásáért s azon elhatározásáért, hogy e mű egyes példányait a társulat tagjainak 50%-os árkedvezményvel adja. A választmány köszönetet mond az ostfyasszonyfai fogolytábor parancsnokságának és Pazár Zoltán dr. rendes tagnak, a fogolytábor papírpénzei két teljes sorozatának megküldése, illetve megszerzéseért. A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Lengyel Viktor*, m. kir. főerdőmérnök, Besztercebánya; *Saáry Sándor* dr., városi tisztiorvos, Nyíregyháza.

K. m. f. Lippay Károly s. k. elnök. Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző. Hitelesítjük: Alföldy András s. k., Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1917 március 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Alföldy András, Babics József, Finály Gábor dr., Lippay Károly, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly, Ujhely Kálmán, Varga Béla választmányi tagok.

A választmány köszönetet mond a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ónagyméltóságának azon intézkedéséért, hogy az 1916/1917-ik költségvetési év második felére folyósította az államsegélyt 500 korona erejéig. A választmány köszönetet szavaz Pákozdy Károly dr. társulati tagnak, aki 200 koronás alapítványt tett s őt az alapító tagok sorába iktatja. Titkár jelenti, hogy a koronázási érmek veretése tárgyában a kormányhoz beadott kérvényünk eddig elintézetlen maradt. Titkár jelentést tesz a néhai Bassarabits Sándorné úrnő által a társulatnak hagyományozott éremgyűjtemény ügyéről. A választmány tárgyalás alá veszi a közgyűlési jelentéseket, melyeket elfogad és elhatározza, hogy azok a közgyűlés elé terjesztendők. A f. évi közgyűlés napján megszűnik Babics József, Mihalik József, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. választmányi tagok megbízatása, szintűgy az egész felügyelő-bizottság megbízatása is. A választmány tárgyalja a f. évi költségelőirányzatot s azt az előterjesztett alakban elfogadja.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző. Hitelesítjük: Szentgáli Károly s. k., Ujhely Kálmán s. k.

Kivonat a választmány 1917 március 29-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Dessewffy Miklós gr., Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Lippay Károly, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly, Telcs Ede, Ujhely Kálmán és Varga Béla választmányi tagok.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Balassa Ernő és Simonyi Béla rendes tagok elhalálozását, amiről utólag nyert tudomást. A választmány köszönetet szavaz Jankovich-Bésán Endre gróf társ. tagnak, ki 200 koronás alapítványt tett s ezzel őt az alapító tagok sorába iktatja. Titkár jelentést tesz arról, hogy a Bassarabits-féle gyűjtemény megérkezett, azt az ennek átvételére kiküldött bizottság átvette, nagyjából rendezte, a kettős és többes példányokat kiválasztotta s az örökhagyó rendelkezésének megfelelőleg kiadta a titkárnak s felolvassa az erről felvett jegyzőkönyvet. A választmány a jelentést tudomásul veszi s a bizottságnak megadja a felmentvényt s a titkár által köszönet szavazása tárgyában előterjesztett közgyűlési indítványt magáévá teszi. A választmány elhatározza, hogy úgy a tűzre, mint a betöréses-lopásra fennálló biztosítás értékét felemeli. A társulat rendes tagjai sorába választatott: *Vastagh László*, főgimnáziumi tanuló. Budapest, I. ker., Tigris-u. 55.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző. Hitelesítjük: Lippay Károly s. k. Varga Béla s. k.

Kivonat a társulat 1917. évi március hó 29-én tartott *közgyűlésének* jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Dessewffy Miklós gr., Eszláry István dr., az Éremkedvelők Egyesülete képviselőjében Kilényi Hugó, Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Frey Imre dr., Hámos Pál dr., Lippay Károly, Pákozdy Károly dr., Schmidt Béla, Spitzer Mór, Szentgáli Károly, Telcs Ede, Ujhely Kálmán, Varga Béla és Woyciechowski Vilmos társulati tagok.

1. *Elnök* megállapítja, hogy a közgyűlés az alapszabályok rendelkezéseinek megfelelően lett egybehíva és megnyitja a közgyűlést. A jegyzőkönyv vezetésére felkéri a titkárt, annak hitelesítésére Eszláry István dr. és Hámos Pál dr. rendes tagokat. Megnyitó beszédében színes szavakkal emlékezik meg a még mindig dúló világháborúról és azon nehézségekről, amelyekkel társulatunknak az elmúlt évben is meg kellett küzdenie, hogy vállalt kötelezettségeinek eleget tegyen. Azon reménynek ad kifejezést, hogy a világháború befejezése mielőbb rendes kerékvágásba juttatja a világot s ez viszont társulatunknak is meg hozza a békés munkálkodás lehetőségét.

2. *Titkár* felolvassa évi jelentését a társulat tizenhatodik évéről. Neki juttatta a sors azt a szerencsét, hogy ismét ő tehet jelentést a társulat működéséről, sajnos azonban, hogy a fegyverek harca helyett a nemzetek nem térhettek át a kultúráért való küzdelemre. Beszámol elsősorban a mult közgyűlés óta elhunyt tagokról. Ezek: Sarbó Leó, Balassa Ernő, Witte Alfonz tiszteletbeli tag, Moldoványi István dr., Ott János, Ernuszt József dr., Simonyi Béla, Thallóczy Lajos alapító tag és Schweng József, összesen kilenc tag. Mint-hogy azonban a tiszteletbeli tag emléket ezen kiválasztottak névjegyzékében örök időkre megőrizzük, az elhunyt alapító tagot alapítványa folytán tovább is az alapító tagok között vezetjük, tagvesztességünk e címen hetet tesz ki. Elvesztettünk azonban még három tagot kilépés folytán, a tagsági díjnak meg nem fizetése folytán pedig kizártunk két tagot, úgy hogy egész tagvesztességünk 14, illetve 12 tag volt. A mult közgyűlés óta felvettünk kilenc új tagot, viszont azonban négy rendes tagunk lett ezen időpont óta alapító tagunkká, névszerint az azóta elhunyt Thallóczy Lajos, továbbá Jankovich-Bésán Endre gr., Jeszenszky Géza és Pákozdy Károly dr. A társulatnak ma van 13 tiszteletbeli, 50 alapító és 317 rendes tagja, úgy hogy a tagok létszáma 380. A társulat belső élete igen csendesnek volt mondható, ami a még folyton dúló világháborúnak következménye. A társulat tisztikarában az a változás állott be, hogy az elhunyt Ott János felügyelő-bizottsági tag helyébe a választmány a póttagot Woyciechowski Vilmost hívta be. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium az 1916/1917-ik költségvetési év első és második felére kiutalványozta az eddigi 500—500 korona államsegélyt, a miért a közgyűlés ezúttal is köszönetét fejezi ki. A társulat tudományos működését az elmúlt évben ismét főképen a Numizmatikai Közlöny szolgálta, amely XV. évfolyamát zárta le. Meleg, elismerő szavakkal emlékezik meg a jelentés ez alkalomból a szerkesztő fáradhatatlan, nagy eredményeket elért működéséről. A közlönyben a társulat folytatja a Corpus Numorum Hungariae III. kötetének előkészítő munkálatait. A társulat az elmúlt évben kérvényt adott be a pénzügyi kormányhoz a fémkiviteli tilalomnak az érmek kivitele szempontjából való enyhítésére, amely kérvény eddig elintéztést nem nyert. A koronázás után egy a titkár által kidolgozott memorandummal fordult a társulat a miniszterelnök úrhoz, amely azt a javaslatot tartalmazta, hogy koronázási zsetonok helyett a rendes koronaveretnek kontigensén belül veressenek ki néhány százezer darabot a koronázásra emlékeztető ábrázolással. A kérvényt tiszteletbeli elnökünk juttatta a kormányelnök úrhoz, azonban úgy látjuk, hogy javaslatunk nem talált elfogadásra. Felolvasást, bemutatást, kirándulást nem rendezett társulatunk az elmúlt évben. A világháború ismét csökkentette a közlönnyel fennálló csereviszonyok számát, illetve azok lebonyolításának lehetőségét. Ujhely Kálmán tagtársunknak háborús jelvény- és éremgyűjteménye, tetemesen kibővítve, ma is a társulat helyiségét díszíti. Éremárverést, éremvásárt, — tekintettel hadban álló tagjainkra, — ez évben sem rendeztünk. A tagoknak nyújtott kedvezmények azáltal szaporodtak meg, hogy Hóman Bálint dr. tagtársunk „Magyar Pénztörténet 1000—1325” című művét 50%-os árkedvezménnyel szerezhetjük meg. Beszámol végül a titkár arról, a társulatra nézve nagyfontosságú eseményről, hogy néhai jassenovai Bassarabits Sándor m. kir. honvédezeredcs úrnak éremgyűjteményét annak neje jassenovai Bassarabits Sándorné szül. Förster Irma úrnő a társulatnak hagyományozta. Elmondja a hagyomány történetét s közli, hogy a gyűjtemény, a kettős és többes példányok kiválasztása után 54 arany, 1153 ezüst és 39 más fémből vert pénzből, emlékéremből és egyéb idetartozó tárgyból áll. Mindazoknak, kik a gyűjtemény megszerzése körül érdemeket szereztek a társulattal szemben, a választmány nevében jegyzőkönyvi köszönet kimondását indítványozza.

A közgyűlés elnök indítványára tudomásul veszi a titkár jelentését és elfogadva a választmány indítványát, kimondja, hogy egy tekintélyes éremgyűjteménynek hagyományozása folytán úgy kívánja megörökíteni a gyűjtemény megalapítójának néhai jassenovai Bassarabits Sándor m. kir. honvédezeredcs úrnak és a hagyományozó néhai jassenovai Bassarabits Sándorné született Förster Irma úrnő emlékét, hogy a család által rendelkezésére

bocsátott arcképeket megnagyítva a társulat helyiségében méltó helyen és megfelelő felirattal ellátva helyezi el; — nevöket a „Numizmatikai Közlöny“-ben évenként megjelenő tagnévsorban a tiszteletbeli tagok névsora után, az alapító tagok előtt, mint értékes hagyományt tevők nevét örök időkre feltüntetni fogja; — a gyűjteményt lehetőleg az eredeti érem-szekrényben fogja elidegeníthetetlenül együtt tartani s az éremszekrényt magát is megfelelő felirattal látja el; — a hagyomány elnyerésének történetét az örökhagyók arcképeivel és reájuk vonatkozó életrajzi adatokkal, szintúgy a gyűjtemény leírásával a „Numizmatikai Közlöny“-ben fogja közzétenni. Egyúttal a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz Szily Kálmán dr. úr Óméltóságának, jassenovai Bassarabits Sándor nyugalmazott állami m. kir. honvédfőhadnagy úrnak, az örökhagyó fiának, Jiskra Ferencné született jassenovai Bassarabits Lujza úrnőnek, az örökhagyó leányának és Jiskra Ferenc cs. és kir. őrnagy úrnak, az örökhagyó vejének azon előzékenységükért, melyet a társulattal szemben a hagyomány ügyében tanusítani kegyesek voltak, az utóbb említetteknek még külön azért is, hogy az ő tulajdonukat képező eredeti éremszekrényt a társulatnak ajándékozták. Ez a köszönet velük átiratilag közlendő.

Elnök meleg szavakkal emlékezik meg a titkárnak ezen gyűjtemény megszerzése körül kifejtett buzgó, akaraterőre és szívósságra valló működéséről, amely lehetővé tette, hogy a gyűjtemény a társulat tulajdonába jusson. — Indítványára a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a titkárnak úgy ezen hagyomány ügyében, mint a társulat összes ügyeiben állandóan kifejtett buzgalmaért és odaadó lelkes működéséért.

3. *Szerkesztő* jelentését, — gyengélkedése folytán akadályozva lévén a megjelenésben, — titkár olvassa fel. — A közlöny 1916. évi XV. évfolyamát a nyomdai költségek emelkedése miatt csak 500 példányban nyomattuk ki; — ugyanezen okból terjedelmét is csökkentenünk kellett s így ezen évfolyam csak 16 és $\frac{1}{4}$ ívnyi terjedelemben jelent meg, 72 szövegközi klisényomattal. Az évfolyamban 12 szerzőtől 36 közlemény jelent meg. — Buzdítja a társulati tagokat fokozott numizmatikai munkásságra.

Finály Gábor dr. indítványára a közgyűlés a jelentést köszönettel veszi tudomásul s az alkalomból, hogy szeretett szerkesztőnk és alelnökünk a Numizmatikai Közlöny XV. évfolyamának lezárásával másfél évtizeden át fáradságot nem ismerve, a legnagyobb önmegtagadással és még azt is meghaladó mértékű gyönyörű eredménnyel szerkesztette a közlönnyt, szolgálva azzal teljes önzetlenséggel a magyar numizmatikai tudományt, s ezzel a társulat céljait, — hálás szívvel üdvözli őt, kérvén, hogy a társulat s ügyünk iránti szeretetét őrizze meg tovább is azzal a ragaszkodással, melyet a társulat iránt másfél évtizeden át tanusított.

4. és 5. *Gyűjtemény őre* olvassa fel ezután jelentését úgy a könyvtár mint a gyűjtemény állapotáról, — miután a könyvtár őre még folyton tartó rendkívüli s a háborúval kapcsolatos elfoglaltsága folytán még az eltelt évben sem fejthetett ki a könyvtár érdekében álló tevékenységet. — Felemlíti, hogy a társulati gyűjteményt az értéktelen másolatok tömkelegéből kellene megszabadítani, hogy az egy rendszeres gyűjteménnyé váljon s helyet engedjen a társulatnak hagyományozott Bassarabits-féle gyűjteménynek. Jelentést tesz ezen gyűjtemény állagáról, értékéről és nagyjából ismerteti annak alkotó részeit. — Jövő évi működését ezen gyűjtemény rendezése és az eddigi gyűjteményből az értéktelen anyagnak kiselejtezése fogja képezni. — A könyvtárt illetőleg kiemeli, hogy annak használata, — s ez a mai idők szomorú fotográfiája, — minimális.

Titkár indítványára a közgyűlés a jelentést köszönettel veszi tudomásul s egyben köszönetet szavaz úgy a gyűjtemény őrének, mint Varga Béla választmányi tagnak a Bassarabits-féle gyűjtemény átvétele körül kifejtett működésükért.

6. *Pénztárosi* jelentését olvassa fel azután a titkár, melyben részletesen megindokolja a pénztár- és mérlegszámlát.

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1916. évi *pénztárszámlája*.

B e v é t e l:	kor. fill.	K i a d á s:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1915-ről . . .	2048.03	Társulati helyiség	1034.60
Alapító tagok	400.—	Num. Közlöny és Adattár	1877.33
Rendes tagok	2284.—	Gyűjtemény és könyvtár	62.40
Kamatjövedelem	492.—	Adminisztráció	144.16
Államsegély az 1916. évre	1000.—	Értékpapírok vétele	370.50
Numizmatikai Közlöny bevételei . .	329.40	Értékpapírvételkor kamatmegtérítés .	4.54
Társulati veretek és kiadványok . .	80.70	Maradvány 1916 december 31-én .	3166.66
Adminisztráció számlája	26.06		
Összesen: 6660.19		Összesen: 6660.19	

Budapesten, 1917. évi január hó 1-én.

Zimmermann Lajos dr. s. k.
társ. pénztáros.

E pénztárszámlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőnek s minden tekintetben helyesnek találtuk.

Budapesten, 1917. évi január hó 7. napján.

A felügyelő-bizottság:

Zachár Antal s. k. *Woyciechowski Vilmos s. k.* *ifj. Walla József s. k.*

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1916. évi *mérlegszámlája*.

V a g y o n:	kor. fill.	T e h e r:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1916 dec. 31-én	3166.66	Befizetett alapítványok	9500 —
Rendes tagok hátralékának 50 ⁰ / ₀ -a	403.—		
Hirdetők hátraléka	47.—		
M. Földhitelintézetnél letétben levő értékpapírok:			
9400 korona névértékű 4 ⁰ / ₀ -os			
Magy. Földhitelintézeti záloglevél vételára	8709 70		
800 korona névértékű 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os			
Magy. Földhitelintézeti záloglevél vételára	743.— 9452.70	Egyenleg mint szabad vagyon . .	3569.36
Összesen: 13069.36		Összesen: 13069.36	

Budapesten, 1917. évi január hó 1-én.

Zimmermann Lajos dr. s. k.
társ. pénztáros.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőnek s mindenben helyesnek találtuk.

A felügyelő-bizottság:

Zachár Antal s. k. *Woyciechowszky Vilmos s. k.* *ifj. Walla József s. k.*

7. és 8. A *felügyelő-bizottság* jelentését Woyciechowski Vilmos felügyelő-bizottsági tag olvassa fel, mely szerint a bizottság a pénztár kezelését felülvizsgálta és rendben találta.

A felügyelő-bizottság indítványára a közgyűlés tudomásul veszi a pénztáros jelentését, az 1916. évi pénztárszámlát, az 1916. évi mérlegszámlát és a felügyelő-bizottság jelentését. — Felmentvényt ad az elnökségnek, válaszmánynak, a pénztárosnak és a felügyelő-bizottságnak.

9. *Titkár* előterjeszti az 1917. évi költségelőirányzatot:

A „Magyar Numizmatikai Társulat“ 1917. évi *költségelőirányzata*.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1916. évről	3166.60	Helyiség	1200.—
Alapító tagok	400.—	Numizmatikai Közöny XV. évf. 4. füzet	661 31,
Tagsági díjak	2200.—	XVI. évfolyam	2738.69 3400.—
Kamatjövedelem	480.—	Numizmatikai Adattár	100.—
Num. Közöny bevételei	200.—	Gyűjtemény és könyvtár	200.—
Társulati veretek és kiadványok	100.—	Adminisztráció	150.—
Könyv- és éremközzvetítés	20.—	Értékpapírok vétele	387.—
Államsegély	500.—	Előre nem látott kiadások	100.—
Egyéb bevételek	33.34	Maradvány mint egyenleg	1563.—
		Összesen: 7100.—	Összesen: 7100.—

Összeállította: *Zimmermann Lajos dr. s. k.*
titkár-pénztáros.

A válaszmány 1917. évi március hó 8-án tartott ülésén jóváhagyatott s a közgyűlés elé terjeszteni rendeltetett.

Kilényi Hugó s. k.
elnök.

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja és utasítja a válaszmányt, hogy az 1917. évben annak megfelelően irányítsa a társulat pénzkezelését.

10. *Titkár* jelenti, hogy a közgyűlésre indítvány nem érkezett be s így a tárgysorozat ezen pontja elmarad.

11. *Titkár* előterjeszti, hogy a közgyűlésen megszűnt Babics József, Mihalik József, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. válaszmányi tagsági megbízatása, továbbá az egy évre választott felügyelő-bizottság működése is.

A közgyűlés egyhangú felkiáltással megválasztja 3—3 évi működési időtartamra *válaszmányi tagokká* Babics József, Mihalik József, Pákozdy Károly dr., Szentgáli Károly és Zimmermann Lajos dr. társulati tagokat, — valamint megválasztja a *felügyelő-bizottságba* rendes tagokul 1—1 évre ifj. Walla József, Woyciechowski Vilmos és Zachár Antal társulati tagokat, — póttagul Váry-Szabó Elemér társulati tagot.

Lippay Károly társulati tag lelkes szavakkal emlékezik meg az elnök és titkár odaadó működéséről, — Pákozdy Károly dr. különösen hangsúlyozza azt a szeretetet, gondosságot, amelyet az elnök tanúsít a társulat iránt s a mellyel a társulat elismerését és háláját érdemelte ki. — Indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz az elnöknek, — aki azt a maga részéről megköszöni. — Elnök megköszöni a közgyűlésen megjelent tagok közreműködését és a közgyűlést bezárja.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző. Hitelesítjük: Eszláry István dr. s. k., Hámos Pál dr. s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi ápril 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.
Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. — Jelen vannak még: Babics József, Gohl Ödön dr., Szentgáli Károly, Ujhely Kálmán és Varga Béla vál. tagok.

Titkár jelenti, hogy a közgyűlés jegyzőkönyve elkészült és hitelesített. — Jelenti, hogy a közgyűlés határozata értelmében a Bassarabits-féle gyűjtemény tárgyában a köszönő levelek szétmentek. — A választmány köszönetet szavaz Tóth Sándor társulati tagnak, aki 200 koronás alapítványt fizetett be s őt az alapító tagok sorába iktatja. — Gohl Ödön dr. alelnök, majd Kilényi Hugó elnök bejelentik, hogy 200 – 200 koronás alapítványt tesznek, amiért nekik a választmány köszönetet szavaz. Gyűjtemény őre előterjesztést tesz a gyűjtemény rendezéséről. Indítványára kimondja a választmány, hogy a társulati gyűjtemény ön, ólom és egyéb nem nemes fémből készült utánzatait, kétfős és többes példányait, valamint a nem gyűjteményképes példányokat kiselejtezi s azokat részben eladás, részben megsemmisítés és anyaguknak hadsegélyező célokra való átengedése útján értékesíti. A befolyó összeg a gyűjtemény kiegészítésére használandó fel. — Erre gyűjtemény őre utólagos jelentéstétel kötelezettsége mellett felhatalmazást nyer.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Zimmermann Lajos dr. s. k. jegyző: Hitelesítjük: Babics József s. k. Gohl Ödön s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi május 10-én tartott ülésén felvett jegyzőkönyvből.
Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Zimmermann Lajos dr.; jelen vannak még: Alföldy András, Babics József, Szentgáli Károly és Ujhely Kálmán választmányi tagok.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Tömörkény István, a kiváló író, a társulat rendes tagjának elhalálózását. A választmány Gohl Ödön dr. alelnök, tiszteletbeli tagot és Kilényi Hugó elnök, rendes tagot 200—200 koronás befizetett alapítvány folytán a társulat alapító tagjai sorába iktatja. A választmány tudomásul veszi, hogy a gyűjtemény őre a kapott felhatalmazás folytán a gyűjtemény többes példányait és nem gyűjteményképes érmeit kiselejtezte s az azokért befolyt összegből a gyűjtemény számára egy sorozat bárcát és robotjegyet szerzett be.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző. Hitelesítjük: Szentgáli Károly s. k., Ujhelyi Kálmán s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dessewffy Miklós gróf.

Elnök: Kilényi Hugó.

Alelnök és a Numizmatikai Közlöny szerkesztője: Gohl Ödön dr.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár, pénztáros és ügyész: Zimmermann Lajos dr.

A könyvtár őre: Finály Gábor dr.

A gyűjtemény őre: Szentgáli Károly.

Választmányi tagok:

Alföldy András.
Babics József.
Faludi Géza dr.
Finály Gábor dr.
Forster Gyula báró.

Harsányi Pál dr.
Lippay Károly.
Mihalik József.
Pákozdi Károly dr.
Szentgáli Károly.

Telcs Ede.
Ujhely Kálmán.
Varga Béla.
id. Walla József.
Zimmermann Lajos dr.

Felügyelő bizottság:

ifj. Walla József.

Woyciechowski Vilmos.

Zachár Antal.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1917. év január 1-én.

Tiszteletbeli tagok:

1. Babelon Ernő, a párisi „Institut“ tagja, a párisi „Bibliothèque Nationale“ érem- és régiségosztályának őre. Paris, 30, rue de Verneuil.
- Bahrfeldt Emil dr., bankigazgató, a „Berliner Münzblätter“ szerkesztője. Berlin W. 15. Meierottostrasse 8.
- Bahrfeldt Miksa dr., gyalogsági tábornok, a 19. sz. porosz tartalékhadosztály parancsnoka, Hildesheim (Hannover), Humboldtstrasse 9.
- Blanchet Hadrián, a párisi „Société française de numismatique“ elnöke, a párisi „Bibliothèque Nationale“ tiszteletbeli könyvtárosa stb. Paris, 10. Boulevard Emile-Augier.
5. Gneccchi Ferenc, a milánói „Società Numismatica Italiana“ alelnöke. Milano, Via Filodrammatici 10.
- Gohl Ödön dr., tanár, magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a „Numizm. Közlöny“ szerkesztője. Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Head Barclay Vince, a „British Museum“ volt éremtárnoka. London († 1914).
- Imhoof-Blumer Frigyes dr., a berlini „Akademie der Wissenschaften“ tagja, a párisi „Institut“ levelező tagja. Winterthur (Svájc).
- Luschin Arnold dr., ebengreuthi lovag, cs. kir. udvari tanácsos, a grázi egyetem nyilv. rendes tanára, az osztrák urakházának tagja. Graz, Quellengasse 4.
10. Regling Kurt dr., a berlini kir. múzeum őre, Berlin-Charlottenburg, Suarezstrasse 22.
- Réthy László dr., nyug. magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja. Budapest († 1914).¹
- Svoronos Nep. János, az athéni nemzeti érem-múzeum igazgatója. Athén (Görögország).
13. Witte Alfonz, mérnök, a „Société hollandaise-belge des Amis de la médaille d'art“ belga osztályának elnöke, a „Société Royale de Numismatique de Belgique“ titkára. Bruxelles († 1916).

Értékes éremgyűjteménynek hagyományozásával a társulattal szemben érdemeket szereztek:

Néhai jassenovai Bassarabits Sándor m. kir. honvédezredes, a Ludovika Akadémia volt parancsnoka († 1909-ben) és neje:
Néhai jassenovai Bassarabits Sándorné született Förster Irma úrnő († 1916-ban).

Alapító tagok:

1. Andrássy Dénes gróf, nagybirtokos, Krasznahorkaváralja († 1913) . 200 kor.
- Arad szab. kir. város közönsége, Arad 200 „
- Babics József, udvari tanácsos, uradalmi jogigazgató, Budapest, IV., Magyar-utca 24. (*magyar és erdélyi pénzek és érmek*). 200 „
- Belvárosi takarékpénztár-részvénytársaság, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2. 400 „
5. Bleyer Izsó dr., földbirtokos, Krassógombás (Krassó-Szörény megye) († 1912) 200 „
- Budapest székes főváros közönsége, Budapest. 200 „
- Daróczy Zoltán, királydaróci, földbirtokos, Pusztá-Alsó-Biritó, u. p. Paks (Tolna m.) (*ált. gyűjt., különösen római p.*) 200 kor.
- Debrecen szab. kir. város közönsége, Debrecen 200 „
- Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 4. (*görög és barbár pénzek*). 200 „
10. Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár († 1907) . 200 „
- Docan Miklós, román kir. külügyminiszteri osztályfőnök, Bucarest, Strada Regala 14. (*román érmek*) 200 „
- Első Magyar Ált. Biztosító-Társaság, Budapest, IV., Vigadó-tér 1. 200 „

¹ Egyúttal alapító tag volt.

- Festetics Pál gróf, v. b. t. t. földbirtokos, főrendiházi tag, Budapest, V. ker., Zrínyi-utca 10. 200 kor.
- Finály Gábor dr., főgimn. igazgató, Budapest, VI., Munkácsy-utca 26. (*Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri*) 200 „¹
15. Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Bécs 200 „
- Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg Ő kir. Fensége, Bécs, I., Seilerstátte 3 300 „
- Glück Frigyes, szállodatulajdonos, Budapest, VIII., Rákóczi-út 7 200 „
- Győr szab. kir. város közönsége 200 „
- Hatvany-Deutsch Károly báró, nagybirtokos, Budapest, VI., Délibáb-utca 16 200 „
20. Horánszky Nándor, középisk. tanuló, Budapest, I., Városmajor-utca 12. 200 „
- Horsky János, cs. kir. építési tanácsos, Brandeis a. Adler bei Chotzen (Csehország) 200 „
- József főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Budapest, I., Szentgyörgytér 4. 200 „
- Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.) 200 „
- Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., nagybirtokos, Budapest, I., Krisztina-körút 127. 200 „
25. Klobusitzky János, földbirtokos, főrendiházi tag, Zsitvaújfalu (Bars m.) († 1911) 200 „
- Magyar Leszámlító és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-u. 6. 200 „
- Nákó Sándor gr., v. b. t. t. nagybirtokos, Nagyszentmiklós (ált. gyűjtő) 200 „
- Nuber Károly, numizmata, Mátyásföld (Sirmiumi, délszláv és oláh p.) 200 „²
- Oszták-Magyar Bank, Budapest, V., Szabadság-tér 8. 200 „
30. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége, Budapest, IV., Vármegyeház 200 „
- Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület, Budapest, IV., Egyetem-utca 2. 200 kor.
- Rampacher Pál, kir. törvényszéki jegyző, Budapest, VIII., Gyulai Pál-utca 16. 200 „
- Réthy László dr., magyar nemz. múzeumi ny igazgatóőr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, Budapest, († 1914) 200 „³
- Sacelláry György, udvari tanácsos, orsz. képviselő, Budapest, V., Széchenyi-utca 14. 200 „
35. Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, I., Lipótmezei-út 3. (*magyar p. és magyar vagy magyar vonatkozású emlékérmek*) 200 „
- Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest, VI., Szondy-u. 98/A. 200 „
- Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 200 „
- Sziklay Jenő, m. á. v. felügyelő, Budapest, VI., Felső erdősor 41. 200 „
- Thallóczy Lajos, v. b. t. t., cs. és kir. osztályfőnök, Bécs († 1916) 200 „
40. Telcs Ede, szobrász, Budapest, I., Mészáros-u. 34. (*görög és római érmek*) 200 „
- Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár 200 „
- Ujhely Kálmán, földbirtokos, Budapest, VI., Andrassy-út 94. 200 „
- Urmánczy Nándor, földbirtokos, országyűlési képviselő, Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. 200 „
- Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca († 1910) 200 „
45. Walla József, keresked. tanácsos, főv. bizottsági tag, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi gyűjt.*) 200 „
- Wodianer Albert báró, főrendiházi tag, Budapest († 1913) 200 „
- Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest († 1906) 200 „
48. Zimmermann Lajos dr., ügyvéd, Budapest, IV., Váci-utca 78—80. (*magyar tallér, fél- és negyedtallérok*) 200 „

¹ Alapítványát könyvekben tette. — ² Alapítványát érmekben tette. — ³ Együttal tiszteletbeli tag volt.

Rendes tagok:

1. Alföldy András, m. nemz. múz. éremtári gyakornok, Budapest, II., Fény-utca 1. Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természet tudományi egyeslet, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (ált. gyűjt.).
Ábrahám-Schöffner Vilmos, az osztr.-m. bank nyug. felügyelője, Segesvár, Baier-utca 40. Árvamegyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin.
5. Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (Balatonvidéki eredetű éremleletek).
Ballagi Aladár dr., egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
Balogh Albin dr., bencés tanár, Esztergom.
Baranya vármegye közönsége, Pécs.
Barna János dr., főgimn. tanár, Szatmárnémeti.
10. Bars vármegye közönsége, Aranyosmarót.
Bartalos Gyula dr., tb. kanonok, Eger (Heves m.)
Bathó Lajos, vármegyei másodfőjegyző, Komárom.
Bayer Ágost, rajztanárjelölt, Esztergom, Simor-utca 10. (magyar árpádházi pénzek).
Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrog m.) (ált. gyűjt.).
15. Beck Márton, régiségkereskedő, Budapest, V., Fűrdő-utca 7.
Beck Ö. Fülöp, szobrász, Gőd, u. p. Sződ (Pest-Pilis-Solt-Kiskún m.).
Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
Berán Lajos, szobrász, Budapest, IX., Ráday-utca 41.
Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat), Besztercebánya (Zólyom megye) (általános gyűjt.).
20. Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (ált. gyűjt.).
Bibliothèque d'art et d'archéologie. Paris, 19. rue Spontini.
Biharmegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egyeslet, Nagyvárad (ált. gyűjt.).
Bodor Antal dr., földhitelintézeti kirendeltség vezetője, Miskolc, Széchényi-utca 35. (Plakettek és medáliák).
Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
25. Boroskay János, nyug. városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
- Borsod-miskolci múzeum. Miskolc (Borsod m.) (ált. gyűjt.).
Borsos István, főiskolai tanár, Pápa (Veszprém m.) (a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket).
Böhm Jenő, r. kath. káplán, Baja, Róm. kath. plebánia.
Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
30. Brenner Ferenc, takarékpénztári főpénztáros, Esztergom (magyar és római p.).
Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély.)
Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Városház-tér 4. (ált. gyűjt.).
Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VI., Munkácsy-u. 26.
Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca 5.
35. Cahn E. Adolf, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Niedenau 55.
Csatári-Szücs Bertalan, a Debreceni Hitelbank cégvezető pénztárosa, Debrecen, Bethlen-utca 72.
Császári ház műtörténelmi gyűjteményeinek könyvtára, Bécs, I., Burgring 5.
Csikszeredai róm. kath. főgimnázium, Csikszereda.
Csősz Gyula, kir. állatorvos, Zirc (Veszprém m.) (magyar pénzek).
40. Czapáry László dr., ciszt. rendi r. kath. lelkes, Tósokberénd u. p. Ajka (magyar és római pénzek).
Daniel Ferenc báró, földbirtokos, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) (magyar és erdélyi p.).
Daubner József, gyógyszerész, Homokszil (Temes megye) (Magyar és osztrák papírpénzek, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok).
Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár (délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.).
Déri Frigyes, keresk. tanácsos, Bécs, VII., Mariahilferstrasse 82.

45. Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmechánya.
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békes m.) *(magyar p. és emlékérmek)*.
- Dobák Géza ifj., főgimn. tanuló, Nyitra, Váralja-utca 5.
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.). *(ált. gyűjt.)*.
50. Dwořák Norbert, magánhivatalnok, Budapest, VII., Holló-utca 6.
- Egger Ármín, éremkereskedő, Bécs, I., Opernring 7.
- Einczinger Ferenc, takarékpénzt. könyvelő, az Esztergomi régészeti és történelmi társulat pénztárosa, Esztergom, Csernoch út 21. *(tallér-, plakett- és emlékéremgyűjt.)*
- Endrey Béla, Hódmezővásárhely thjf. város aljegyzője, Hódmezővásárhely.
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium könyvtára, Eperjes (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
55. Erdély S. és társa, régipénzkereskedő, Budapest, VIII., Salétrom-utca 9.
- Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Irányi-utca 4.
- Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Eszék sz. kir. város múzeuma, Eszék *(dél-szláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek)*.
- Eszlár István dr., tiszaföldvári, — m. á. v. fogalmazó, Budapest, VII., Klauzál-tér 8.
60. Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom.
- Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
- Édeskúty Jenő, nagykereskedő, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2.
- Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Diósgyőr *(ált. magy. gyűjt., főképen szükségpénzek, bányapénzek és robotbárcák)*.
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, IX., Üllői-ut 33—37. *(modern érmek és plakettek)*.
65. Faludi Géza, dr. orvos, Budapest, VI., Vilmos császár-út 19. *(római és barbár pénzek, magyar emlékérmek)*.
- Faragó Miksa, az osztrák-magyar bank tisztviselője, Budapest, V., Szabadság-tér 8.
- Farkas Sándor, magánzó, Nagyenyed, Kossuth Lajos-u. 53. *(görög és római p.)*
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, VIII., Üllői-út 2. III. em.
- Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Székesfehérvár *(római és magyar pénzek)*.
70. Fekete Győző, fiúnevelőintézeti igazgató, Szalonta u. p. Bolesó (Trencsén m.) *(magyar pénzek és emlékérmek; római és görög pénzek)*.
- H. Fekete Péter, polgári leányiskolai igazgató, Nagyszalonta *(magyar, Bocskai-féle és bihari érmek)*.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse 13., Palais Cumberland.
- Fiedler Imre, cs. és kir. százados, Arad, Könyök-utca 5.
75. Fikk József, bankhivatalnok, Marosvásárhely, Agrár takarékpénztár.
- Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Fiume.
- Fogel Ágoston, kir. kereskedelmi tanácsos, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank ellenőre, Arad, Osztrák-magyar bank fiókja *(magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztr. pénzek)*.
- Forster Gyula báró, v. b. t. t., főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
80. Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, M. kir., Budapest, V., Sas-utca 11.
- Fraknoi Vilmos, arbei c. püspök, szentjobbi apát, nagyváradi kanonok, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre dr., kir. törvényszéki jegyző, Zombor, Kossuth Lajos-u. 7. *(görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek)*.
- Gaal János dr., ügyvéd, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). *(görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek)*.
85. Gesell-Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kossuth Lajos-tér 5.
- Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, V., Markó-u. 3.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) *(ált. gyűjt.)*.

- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) *(római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek)*.
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) *(római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak)*.
90. Gundel Károly, vendéglős, Budapest, VI., Állatkerti vendéglő *(lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek)*.
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr *(ált. gyűjt.)*.
- Györík Márton, nyug. liceumi tanár, Pozsony, Zsigárdy-villa *(a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi pénzek)*.
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Halász Olivér ifj. dr., Budapest, II., Margit-körút 48.
95. Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Bahnhofplatz 2.
- Harsányi Pál dr., magy. nemzeti múzeumi őr, Rákosliget, XV. utca 2. szám.
- Hámos Pál dr., m. hivatalnok, a keresk. akadémia magántanára, Budapest, VII., Király-utca 91. *(medáliák)*.
- Helbing Ottó utóda, éremkereskedő, München, Lenbachplatz 4.
- Herczka Miksa, magánhivatalnok, Szászváros, Kistimár-utca 6.
100. Hernfeld Miksa, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 7.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, nyug. közs. iskolai tanító, Erzsébetfalva (Pest m.), Baross-utca 101. *(római p., különösen IV. századbeli officina- és bélyegváltózatok)*.
- Hild Viktor, író, Szolnok (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hiller Gyula, m. kir. adótiszt, Aranyosmarót.
105. Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hódmezővásárhely. *(ált. gyűjt.)*
- Hoffmann Frigyes, dr., Budapest, V., Zoltán-utca 18.
- Hóman Bálint dr. tud. egyetemi könyvtár-őr. Budapest, VIII., József-körút 37—39.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hontm.).
110. Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti tanár, Igló (Szepes m.) *(magyar, osztrák és római p.)*.
- Horváth Mihály, m. kir. honvéd-huszáror-nagy, Budapest, IX., Üllői-út 115/b.
- Hübner Károly, fehérvári, takarékpénztári igazgató, Székesfehérvár.
- Hültl Dezső dr., műépítész, műegyetemi nyilvános rendes tanár, Budapest, I., Buda-foki-út 3. *(régí és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek)*.
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
115. Ivanovics János Miksa, áll. tanító, Diósgyőr (Borsod m.).
- Jakabffy Elemér dr., országgyűl. képviselő, Lugos.
- Jankovich-Bésán Endre, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.)
- Jankovics József Mihály dr. áll. főgimn. tanár, Munkács, *(magyar és osztrák p.)*
- Jankovics Marcell dr., ügyvéd, Pozsony, Andrassy-utca 4.
120. Jánó Béla, ref. főgimn. tanár, Szászváros.
- Jászberényi m. kir. állami főgimnázium, Jászberény.
- Jeszenszky Alajos, praelatus-kanonok, püspöki helynök, Nyitra *(magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek)*.
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) *(magyar p. és érmek; különösen árpádházi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek)*.
- Joanneum, Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz *(ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek)*.
125. Jókay Endre, áll. polg. iskolai igazgató, Mór. *(ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p. és magyar lelőhelyű római p.)*
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Martalja (Zólyom m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kacz Ignác, földbirtokos, Beregszász, Andrassy-utca 38. *(római és magyar p. és zsidó nemzeti, valamint zsidó vonatkozású pénzek és érmek)*.
- Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, *(ált. gyűjt.)*
- H. Kanabé Dezső, áll. tanár, Resicabánya.
130. Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.

- Kassai múzeum (Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum *(általános gyűjt., különösen Felsőmagyarországon vert magy. p. és római p.)*)
 Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
 Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Budapest, VIII., József-utca 25.
 Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
135. Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. *(ált. gyűjt.)*.
 Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, VII., Aréna-út 86 B. *(ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári pénzek)*.
 Keresztessy Ferenc, órás és ékszerész, Szerecs.
 Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Váralja-utca 2. *(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek)*.
 Kirnbauer Gyula, ev. lelkész, Kassa, Korvin-utca 13.
140. Kiss Lakos Bertalan, főhadnagy, Budapest, VIII., Üllői-út 2.
 Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Koerfer István dr. földművelésügyi miniszeri titkár, Budapest, I., Avar-u. 37.
 Kolecányi Lajos, körjegyző, Besztercsény.
 Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
145. Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
 Komárom vármegye közönsége, Komárom.
 Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom *(magyar p.)*.
 Kopp Ármin, a miskolci vásárú r.-t. ügyvezető igazgatója, Miskolc.
 Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
150. Kosztolányi László dr. árvaszéki ülnök, Aranyosmarót.
 Kotlán Sándor, főiskolai tanársegéd, Szomolány (Pozsony m.).
 Kováts Ferenc dr. egyetemi nyilv. rendes tanár, Pozsony, Újtelep 3. *(magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.)*.
 Kovács István dr., osztályarcheologus, egyetemi m. tanár, Kolozsvár, Központi egyetem.
 Kristyóry Sándor, kriscsóri, iparos, Arad.
155. Kürti Gyula, hivatalnok, a lipótvármegyei múzeumegyesület múzeumának őre, Rózsahegy (Liptó m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák pénzek, I. Ferenc József érmei)*.
 Lengyel Béla, áll. tanító, földbirtokos, Farkasaszó (Szatmár m.) *(római p. magyar p. magyar bankjegyek és szükségbankók)*.
 Leszih Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Kún József-u. 60.
 Lévai róm. kath. főgimnázium, Léva.
 Lippay Károly, m. kir. honvéd gyógyszerügyi főtanácsos, Budapest, X., Szabóky-utca 34. *(római köztársasági és császári érmek, ásatások)*.
160. Losonc rendezett. tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
 Lossonczy István ifj., Nyiregyháza, Gróf Károlyi-utca 25. *(görög és római p. és borsodmegyei eredetű kella p.)*.
 Lossonczy Károly, nyug. m. kir. gazdasági intéző, Tata-Tóváros, Eszterházy-u. *(általános gyűjt., különösen római és magyar pénzek)*.
 Löwenstein Arnold, a Pallas irod. és nyomdai r.-társ. igazgatója, Budapest, V., Honvéd-utca 10.
 Lőwy Benő, magánhivatalnok, Budapest, V., Nagykorona-utca 19.
165. Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Annenstrasse 27.
 Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
 Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
 Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Mehmed szultán-út 14—16.
 Magyarországi Kárpátegyesület múzeuma, Poprád.
170. Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Martinovich Róbert dr., m. á. v. segédtitkár, Arad, M. á. v. üzletvezetőség *(magyar, erdélyi és osztrák p.)*.
 Mayer Elek, nyug. m. kir. vésnök, Körmöcbánya.
 Mály János dr., pénzügyi fogalmazó, Budapest, I., Attila-utca 51.
 Meller Pál dr., gazdálkodó, Nagymánya (Bars m.).

175. Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10. Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtur (Jász-Nagykun-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Mihalik József, hernádszurdoki, kir. tanácsos, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, Budapest, I., Átlós-út 11.
- Milch Ármin, fakereskedő, Komárom *(állal. gyűjt., különösen római császári p.)*.
- Mild Gyula ifj., a mosonm. tört. és régészeti egyeslet titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. *(modern érmek és plakettek)*.
180. Milleker Bódog, községi néptanító, városi múzeumi őr, Versec (Temes m.).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyeslet, Magyaróvár (Moson m.) *(mosonm. leletek)*.
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Rechbauerstrasse 10. *(ált. gyűjt.)*.
185. Murányi Gyula, szobrász, Budapest, VII., Damjanich-utca 52.
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Nagy József, tanár, Debrecen, Honvéd-utca 9/B. *(római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek)*.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebely (Bars m., *(római császári p., magyar p. és emlékérmek)*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) *(ált. gyűjt.)*.
190. Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyenyed *(ált. gyűjt.)*.
- Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyszombat.
- Nagyvárad premontrai kath. főgimnázium, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
- Neubauer Zoltán, természetrajzi preparatórium és tanszerkészítő-intézet tulajd., Leibic (Szepes m.) *(erdélyi p.)*.
- Neumann Károly dr., min. tanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 11.
195. Neumann Miksa dr., bankigazgató, Budapest, V., Nádor-u. 7.
- Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Batthyányi-utca 4.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtokos, Verebely (Bars m.) *(Verebely környékén lett p.)*.
- Niklovits Károly, m. kir. posta- és távirat-tiszt, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 1.
- Nyitrai megyei múzeum, Nyitra *(ált. gyűjt.)*.
200. Onodi Weress József földbirtokos, vármegyei II. főjegyző, Dés.
- Orsovai m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola, Orsova.
- Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, VIII., M. nemzeti múzeum.
- Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
205. Palágyi Ernő, gyáros, Budapest, VI., Király-utca 79.
- Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Győrszentmárton *(ált. gyűjt.)*.
- Pap János, m. á. v. állomási előljáró, Mária-földe (Torontál m.), Pályaudvar.
- Papp Ernő dr., orvos, Kolozsvár.
- Pázár Zoltán, tanítóképző-intézeti rajztanár, Léva (Bars m.) *(magyar árpádházi és római császári p.)*.
210. Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 14.
- Pápay Pál dr., ügyvéd, Kisújszállás. *(római és magyar p.)*.
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Pénzverőhivatal, M. kir., Kőrmöcbánya (Bars m.) *(kőrmöcbányai veretek)*.
- Pfinn József, vasuti főfelügyelő, Budapest, I., Fehérvár-út 4.
215. Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) *(magyar és lengyel p., cseh és osztrák pénzek magyar vonatkozásban)*.
- Planer József dr., orvos, Budapest, VI., Eötvös-utca 24.
- Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró, Szentes (Csongrád m.).
- Pompéry Elemér, miniszt. tanácsos, m. kir. szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
- Poszvék Ödön dr., ügyvéd, Dévaványa (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
220. Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház *(ált. gyűjt.)*.
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védőölöp-u. *(ált. gyűjt.)*.

- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony
(*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
- Prileszky Zoltán, róm. kath. plebános, Bok-sánbánya.
- Procopius Béla, miniszteri osztálytanácsos, Budapest, IV., Borz-utca 9.
225. Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi jogügyi tanácsos, Budapest, I., Biró u. 8.
- Redlich Ernő, bankár, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 11.
- Reisner József, m. kir. pénzverdei fővénnök, Körmöcbánya.
- Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
230. Rhé Gyula, m. á. v. ellenőr, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.)
- Richter Viktor dr., ügyvéd, Pozsony, Deák-utca 8.
- Ruisz Gyula, kir. jószágigazgató, Kisbér (Komárom m.) (*lakóhelyén előforduló leletek*).
- Sárosvármegyei múzeum, Bártfa (*ált. gyűjt.*).
- Sárváry Oszkár, az Első cs. kir. szab. Dunagőzhajózási társaság főfelügyelője, Budapest, I., Városmajor-utca 7.
235. Schmideg Alfréd, magánhivatalnok, Budapest, I., Lövház-u. 3. (*ált. gyűjt.*)
- Schmidt Béla, főreáliskolai tanuló, Budapest, VIII., Baross-utca 126.
- Schreiber Antal, bútór- és régiségkereskedő, Pécs, Deák-u. 19.
- Schwarcz Nándor dr., postatakarékpénztári fogalmazó, Rákosszentmihály, Szentgyörgy telep, Nap-utca 24.
- Schwarz Rudolf gyáros, tűzsdetanácsos, Budapest, V., Hold-utca 25.
240. Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Ujvár (Torontál m.) (*magyar p.*).
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közön-sége, Selmechánya (Hont m.).
- Seltman E. I., archeologus és numizmata, Kinghoe, Berkhamsted (Anglia).
- Siposs Sándor, városi mérnök, Miskolc, Hunyadi-utca 24. (*II. Rákóczi Ferenc pénzei és érmei*).
- Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár (Somogy m.), Áll. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
245. Somssich János gróf, Rinyabesenyő u. p. Lábod (Somogy m.) (*magyar tallérok és vegyesházi aranyak*).
- Sopron vármegye és Sopron szab. kir. város egyesített múzeuma, Sopron.
- Soproni evang. főgimnázium, Sopron (*ált. gyűjt.*).
- Stadler János, róm. kath. segédlelkész, Mar-tonos (Bács-Bodrog m.).
- Stein Pál, takarékpénztári tisztviselő, Zombor, Fő-utca (*ált. gyűjt. különösen római és árpádházi magyar pénzek*).
250. Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, VII., Aréna-út 57.
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
- Sterk Izsó, kereskedő, Budapest, IV., Váci-utca 23.
- Strauss Pál, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11.
- Stürmer József, zalatnai, cs. és kir. százados, Kolozsvár, Honvéd-utca 36.
255. Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-főtörzs-orvos, Kassa, Mészáros-utca 75. (*általános gyűjtő*).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
- Szalay Imre báró, min. tanácsos, a m. n. múzeum nyug. igazgatója, a múzeumok és könyvtárak helyettes orsz. felügyelője, Budapest, VIII., József-körút 35.
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
260. Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmár-németi (*ált. gyűjt.*).
- Szatmárvármegye múzeuma, Nagykároly. (*ált. gyűjt.*)
- Szánthó Gábor, az erdélyi kereskedelmi bank pénztárosa, Marosvásárhely.
- Szász László, vállalkozó, Miskolc, Rudolf-laktanya, káptalan.
- Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szász-város (*ált. gyűjt.*).
265. Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, IV., Ferdinánd bolgár király-út 4.
- Szendrei János dr., miniszt. tanácsos, Buda-pest, I., Attila-utca 23. (*ált. gyűjt.*)
- Szentgáli Károly, székesfőv. tanító, a pécsi városi múzeum t. őre, Budapest, II., Mecset-utca 17. (*magyar és római p.*).
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).

- Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
270. Szilágyi Imre dr., Debreczen, Miklós-u. 13.
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
- Tarján Oszkár, ötvösművész, Budapest, I. Verpeléti-utca 5.
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tisza-füred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Toch Manó, régiség- és ékszerkereskedő, Budapest, IV., Városház u. 16.
275. Tokaji Aladárné özv., Borbély Gizella, rajztanárnő és szobrász. Békéscsaba, Kistabán-utca 32.
- Tolnai Alfréd, cégvezető, Pozsony, M. Áll. Hitelbank fiókja.
- Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tomassich Miklós dr., v. b. t. t. stb., Zágráb, Zrinjski trg 7.
- Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (*ált. gyűjt.*).
280. Tóth Sándor, nyug. kegyesr. főgimnáziumi igazgató, Debrecen (*ált. gyűjt.*).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Trepper Sámuel, ékszerész, Budapest, VI., Vilmos császár-út 5.
- Tulok Lajos dr. tb. főszolgabíró, Szentgotthard.
- Tyll Gusztáv, birtokos, nyug. főszolgabíró, Ómoldova (Krassó-Szörény m.).
285. Ungar Dezsőné, Budapest, VI., Lendvay-u. 3.
- Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (*ált. gyűjt.*).
- Varannai István, gimn. tanár, Szakolca (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank ellenőre, Budapest, V., Falk Miksa-u. 19. (*magyar pénzek és Magyarországon forgalomban volt papírpénzek*).
- Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely (Vas m.) (*ált. gyűjt.*).
290. Várnay Ernő ifj. dr., közjegyző, Ujvidék (*görög, római, magyar és erdélyi p.*).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi főszámvevő, Budapest, IX., Erkel-u. 19. (*római császári pénzek, magyar pénzek és emlékérmek*).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Verseci m. kir. állami főreáliskola, Versec.
- Veszprémmegyei múzeum, Veszprém (*ált. gy.*).
295. Vértessándor, körjegyző, Ókörtvélyes.
- Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III., Kollergasse 3. (*római érmek*).
- Vojtás Mátyás, főgimn. tanár, Selmechánya.
- Vörös Gyula, a m. kir. pénzügyi kataszteri tiszt, Miskolc, Kun József-utca 68.
- Vuits János, földbirtokos, Zenta.
300. Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Mölkerbastei 12.
- Walla József ifj., gyáros, Bpest, X., Asztalos Sándor-út 12. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Walla Vilma, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Weichhart Valdemár, m. kir. pénzügyi titkár, Aranyosmarót (*magyar pénzek és emlékérmek (plakettek); római és barbár pénzek*).
- Weinberger Antal, akad. szobrász, Bécs, III., Reisnerstrasse 33.
305. Weizinger X. Ferenc dr. műtörténész és numizmata, München, Sophienstrasse 6.
- Wersényi Róza, városi óvónő, Selmechánya.
- Wertheim Pál, enyingi, bizt. főügynök, urad. bérlő, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (*I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, modern művészi érmek és plakettek*).
- Wirth János és fiai, ékszerészek, Budapest, IV., Városház-utca 3.
- Woyciechowski Vilmos, jelitai, a magy. leszámító és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest, IX., Fővámter 15.
310. Zachár Antal, Budapest székes-főváros központi pénztárának nyug. aligazgatója, Budapest, IX., Páva-u. 34. (*ált. gyűjt.*).
- Zambaur Ede, cs. és kir. alezredes, Marburg a. Drau.
- Zanandrea Vilmos, cs. és kir. alezredes, Bécs, IX., Grönetorgasse 7.
- Zádor Mór, kir. tanácsos, kir. pénzügyigazgató, Gyula (Békés megye).
- Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
315. Zilahy ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah (Szilágy m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zsoldos Benő, nyug. gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).
317. Zwack Ákos, kereskedő, Budapest, V., Berlini-tér 5.

Inhalt.

Dr. Edmund Gohl: 1. Die Krönungsmedaillen der ungarischen Könige. Verfasser gibt hier, anlässlich der unlängst vollzogenen Krönung, die möglichst vollständige Zusammenstellung der ungarischen Krönungsjetone und -Medaillen seit der Krönung Ludwigs II. (1508) bis zur Krönung Sr. M. des Königs Karl IV. am 30. Dezember 1916. Die Liste enthält, ausser einigen nur als Anmerkung angeführten Medaillen, 255 Krönungsjetone und -Medaillen.

2. Weltkriegs-Andenken. Serie VII.

Dr. Ludwig Zimmermann und Karl Szentgáli: Die Sammlung Bassarabits. — Die aus 1457 Münzen und Medaillen (vorwiegend Gepräge aus dem XVIII. u. XIX. Jahrhundert) bestehende Sammlung des Honvédobersten Alexander Bassarabits kam, laut Testament seiner Witwe, in den Besitz der ungarischen Numismatischen Gesellschaft und wird hier mit pietätvollen Worten geschildert.

Dr. Paul Harsányi: Beiträge zum III. Bande des Corpus Nummorum Hungariae. VIII. Serie.

Miscellen.

Münzen- und Bücherverzeichnisse.

Dr. Ludwig Zimmermann: Eingabe der ungarischen Numismatischen Gesellschaft an die Regierung, behufs Prägung von Krönungsmünzen im Nominalwerte von 1 Krone.

Gesellschaftsnachrichten. — Liste der Mitglieder.

Sommaire.

Edmond Gohl: 1. Jetons et médailles frappées en souvenir des couronnements des rois de la Hongrie, de Louis II. 1508, jusqu'à Charles IV., 30. décembre 1916. (255 espèces).

2. Médailles et notes de la guerre de 1914—1917. (VII. série).

Louis Zimmermann et Charles Szentgáli: Description de la collection du feu M. le colonel des honvéds Alexandre Bassarabits, légué par sa veuve à la société hongroise de numismatique. La collection contient 1457 monnaies et médailles, dont la plupart frappée au cours des 18. et 19. siècles.

Paul Harsányi: Contribution au III. volume du Corpus Nummorum Hungariae.

Miscellanées.

Ventes.

Louis Zimmermann: Mémoire de la société hongroise de numismatique présenté au gouvernement hongrois, concernant la frappe des monnaies (couronnes d'argent) mnémoniques à l'occasion du couronnement de s. m. le roi Charles IV.

Nouvelles de la société hongroise de numismatique. — Liste des membres.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Egy kis hozzászólás a „Magyar Pénztörténet”-hez.

Az Akadémia tekintélyével és költségén ily címmel megjelent összefoglaló munka kétszeresen is érdekelt. Tudományos szempontból, meg némi személyi vonatkozásai miatt is. Mivel pedig ez a kettő nincs kellően szétválasztva a könyvben, röviden egy két megjegyzést a személyi vonatkozásra is kell tennem.

Kétségtelen, hogy ez az első *nagyobb arányú* magyar pénztörténet. És így annál kevésbé érthető, ha az elsőség bizonyítása végett vagy feltűnően mellőz, vagy téves „idézetek” alapján támad régebbi eredményeket, illetve munkálatokat.

Bizonyítékul e személyi élményemére álljon itt két idézet:

B. A legújabban teljesen kritika nélkül akarja P. és F. nézeteit megegyeztetni. Szerinte „a magyar dénár voltaképpen bajor féldénárnak vehető . . . mindamelllett könnyebb számítás miatt (?) *egész dénárnak* veszi!! (id. m. 21.) M. Pénzt. 181.

Helyesen: „Egy dénár átlagos súlya tehát még a 0.8 grammot sem éri el. Így a m. d. v. b. f. d. v. : . . . k. k. és sz. m. m. egy dénár *súlyául! egy grammot* veszünk, azért is, mert a pénzzé való kiverés a nyers ezüst értékét emelte (21. l.) . . . A német (kölni) dénár nagyobb is volt, mint a magyar dénár (kb. 1.4 gr. súlyú); . . . 2 (kölni) dénár = kb 3 magyar d.” (A magyar pénz tört. az Árpádok idején 31. l.)

Vagy:

A szolga értékét E . . . teljesen helytelenül állapítja meg . . . E. tévedését már B. A. is észrevette a lóra vonatkozóan, de a 110 penzát ő is — érthetetlen módon — a szolga vérdíjának mondja. A szolga vérdíja, helyesebben az érte fizetett kárpótlás 1, később $\frac{1}{2}$ szolga (!) ára volt. (Hóman 162.)

Ezzel szemben: „A szolga megöléséért vagy más szolgát kellett adni, vagy az árát megtéríteni, sőt néha csak az ár felét . . . A rabszolga átlagos árául nem szükséges a legmagasabb vérdíjat vennünk. Sokkal helyesebbnek látszik, ha a szarvasmarha átlagárának és kiváltási díjának arányát (1:6) vesszük alapul, mikor $2\frac{1}{4}$ márkát kapunk . . . ugyanannyiért 18 márkát lehetett volna venni. Ha az 1:6 arányt mindenütt felállítjuk, a *közönséges ló* árául 72 dénárt kapunk.” (L. 26, 29—30, 48—49, 54. ll.)

Különben jellemző, hogy polemikus hivatkozásainál — mást velem szemben alig ismer — talán csak egy esetben (Fossati!) jogos a kifakadása. (Amivel természetesen egyáltalán nem állítom azt, hogy nálam nincs tévedés, avagy elnézés.)

De térjünk a dologra.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a Magyar Pénztörténet határozottan nagy-
érdemű munka, mind az *anyag bősége*, mind pedig — főként a numizmatika és metro-
logia terén — *számos új eredmény* megállapítása miatt.

Természetes azonban, hogy némely állítások ellen mégis komoly kifogások emel-
hetők, melyek természetszerűen csak a tények és eszmék tisztázását célozzák s nem
érintik a kétségtelen igazságokként elfogadható túlnyomó többséget. (E kis hozzászólás-
ban különféle okokból inkább csak a *tulajdonképeni magyar részre* szorítkozom.)

A tárgyalás rendjében haladva, először a „*pensa auri*“ meghatározására volna észre-
vételem. Hóman megoldása kétségtelenül tetszetős: a *pensa auri* nem lehet más, mint a
tényleg forgalomban lévő aranypénz, mert „nincs, de nem is lehet példa arra, hogy egy
pénzdarabból lett számítási pénz, számítási pénzzé alakulása *után* más összegű pénz-
darabot jelentett volna, mint keletkezése korában“.

Csak az a bökkenő, hogy egyrészt nem valami sok az e korbéli arany előfordulása
Magyarországon (l. 164. l. jegyz.), másrészt meg ellenkezik mind a kifejezés nyelvi értel-
mével, mind pedig számos egykorú s közel egykorú adattal.

Lefordítva ugyanis a „*pensa auri*“-t, értelmül sehogy sem tudok fölfedezni „meg-
mért aranyat“. Miért mérték volna éppen a kevéssé változó aranyat? Igaz ugyan, hogy
az aranypénz itt-ott tényleg volt használatban — ami eddig is közismert tény volt —,
de a Hóman jelezte leletek nagyobb része is *Szent István utáni* időből származik, amikor
már a törvények nem emlegetik a *pensa aurit*. Erre a korra pedig már elfogadhatjuk a
Hóman szerint is *jól értesült* XII. századi krónikás világos meghatározását, fordítását:
„*non quod sint aurei*“ = nem mintha aranypénzek volnának. Pedig a krónikás nem is
pensa auriról, hanem egyenesen *aurum-ról* beszél! És nem szabad mellőznünk a Bizan-
cius mellől a *censust*. Ez ugyan szintén nem *pensa*, de kétségtelennek látszik, hogy szá-
mítási módot, egyenértéket jelent. Ugy hogy bizancius census = bizanci számítási mód,
bizanci egyenérték: ebben az esetben 40 dénár összege.

Felőlő továbbá az is, hogy Szent István törvényei csak *pensa aurit* (s másrészt
iuvencust) ismernek, a későbbi törvényekben meg a *pensa auri* sehol sem fordul elő, csak
egyszerűen *pensa* (és a *iuvencus* helyett mindenütt *bos áll*). És nem vehető az *auri*
pensa másként, mint egyszerűen *pensa* = számítási összeg értelmében már azért sem,
mert a törvény hol 110, hol 12, hol 10 *pensa auri* fizetéséről beszél, még pedig olyan
esetekben, melyek bizony elég gyakran előfordultak. Már pedig a miles, a vitéz pl. honnan
szedhetett volna annyi aranypénzt? És hogyan magyarázza Hóman azt a jelenséget, hogy
még 1266-ban, harmadfél száz évvel Szent István után is előfordul a 30 dénáros *pensa*?
(A m. pénz tört. 36. l. második jegyz.)

A helyes megoldás véleményem szerint a külföldi, nevezetesen a bajor és a bizánci
frank meg a hazai pénzviszonyok egybevetéséből hozható le.

Annyit Hóman is állít, hogy a könnyebb frank dénárokból már Szent István előtt
is 40 dénár ment egy aranyolidusra, a nehezebb bajor dénárokból ellenben már 30 is
fölért egy arannyal, úgyannyira, hogy ezeknek átlagsúlya majd egy grammal fölül is
múlta a 40 frank dénár átlagsúlyát. Tekintettel már most a középkornak arra a szoká-
sára, hogy legtöbbször nem a pénz formáját nézte, hanem a nemesfémtartalom mennyi-
ségét, súlyát vizsgálta: nagyon is érthető, hogy a bajor egyszerűen *aranysolidus*-nak
mondotta a 30 ezüst dénár megmért összegét. Vagyis az ezüst dénárok (*summa*) *pensa*-
járól beszélhetett. Ez a bajor számítási mód és kifejezés került azután a bajor minta
után készült dénárral együtt Szent István bajorokkal teli udvarába és törvényeibe —
éppen II. v. Szent Henrik idején, akinek uralkodása alatt — Szent István sógora lévén
— a kereskedelmi összeköttetés s az udvarok érintkezése éppen a bajorság révén csak

még bensőbbé vált. Így lett a *pensa auri* a bajoroktól átvett s teljesen magyar ízűvé vált *számítási pénz*. És hogy itt csak a már meglevő számítási mód kölcsönvételéről lehet szó: elég bizonyíték a *pensa dénár számának harmincas, illetve negyvenes száma, holott a magyar dénár súlya szinte felényi a nehéz bajor dénárral szemben*.

Hóman ezen az ellenmondáson úgy akar segíteni, hogy a Szent István-féle dénárokból — szerinte obulusokból — 60-at, a későbbiekből 80-at vesz föl egy bizánci arany egyenértékének. De mindjárt kénytelen hozzátenni, hogy a *pensa* igen korán számítási pénzzé alakult. Mikor? Hóman nem mondja meg s adós marad a hogyannal is.

Szent László III. törvénykönyve (III. 20.) — időrendben legalább is második, jóval 1092, a szabolcsi zsinat előtt — a bitang jószágok kiváltásáról rendelkezvén, megszabja, hogy a szökött marháért 5 dénár váltságot kell fizetni. Hóman szintén átvette az 1:6 arányt, tehát ebből egy marha árú 30 dénárt állapíthatunk meg. Ebben az időben tehát 1 marha (bos, invencus) = 1 *pensa* = 30 dénár. Tekintettel már most a mérlegelésre: hol találjuk még csak halvány nyomát is annak, hogy nagyjából egyforma, illetve kisebb súlyú dénárokból később felényi ment volna egy szarvasmarha árába? Ha tehát Szent László korára el kell fogadnunk a szarvasmarha egyenértékeül a 30 dénárt, ami egy *pensát* tesz, ugyancsak el kell fogadnunk Szent István korára is, amikor — az erőszakolt obulusokkal való fölösleges erőpazarlást, mint amúgy is elfogadhatatlant, mellőzve, — a *pensa auri* értékeül 30 Szent István-féle dénárt kapunk, ami természetesen áll a későbbi *pensára* is.

Így a szarvasmarha-árak összefüggése szintén csak amellettt szól, hogy a *pensa auri* csupán számítási pénz volt és semmiképen sem lehetett maga az aranypénz. Ezt különben Hóman adatai nem bizonyítják: mást, mint az értékek egyformaságát, egyetlen egyből sem lehet igazolni.

Ami végül az összeg változását illeti, azt részben Hóman is igen szépen megvilágítja az *egykorú, de különböző súlyú* királyi és hercegi pénzek egymás mellé helyezésével, részben meg a német dinasztiaiban beállott változással magyarázhatjuk. A *frank*-dinasztia, mellyel Péter, s utóbb Salamon oly szoros kapcsolatba hozta hazánkat is, a frank számítási rendszer elterjedését jelentette, ez pedig soliduson 40 dénár összegét értette. Emellett *lassankint* feledésbe ment a régi 30 dénáros számítás s ebben bizonyára a telepéseknek is volt részük.

Legalább is felőtölő és vitatható azután, hogy Hóman Szent István ezüstpénzeit állandóan obulusoknak mondja.

Nem tagadható ugyan, hogy a Szent István-féle pénzek a bajor féldénároknak felelnek meg (amint ez már a Pénztörténet megjelenése előtt megállapított) és ilyenformán *ha bajor pénzről volna szó*, csakugyan obulusnak, vagy obulusnak volnának mondhatók. Tekintettel azonban arra, hogy még a bajor regensburgi dénár is változó súlyban verekedett s a többi németországi, cseh, lengyel pénzeket, bár súlyuk gyakran, huzamosabb ideig is nemcsak nem nagyobb, hanem kisebb az ugyanazon korú bajor, majd a frisachi dénároknak felénél s mégis dénároknak neveztetnek — így nevezi szerző is: talán még sincs megokolva a magyar pénztörténelemben teljesen szokatlan terminusnak erőszakolása, holott erre, ennek használatára a jelzett időben egyetlen forrás sem található, a későbbi magyar dénároknak pedig Szent István pénzverésének, dénárainak természetes utódai. Az pedig, hogy Szent István bölcs előrelátással a magyar pénzverés pénzéül nem a nagyobb, hanem a tényleg jobban bevált féldénárnyi alakot választotta, még nem ok arra, hogy a magyar pénzverést minden önállóság nélkül szűkölködő, teljesen német-bajor függeléknak állítsuk oda.

Ez a beállítás különben is következetlenségekre vezet. Elég legyen itt 303., 385., 348. és 423. oldalakra hivatkoznom, melyek szerint egy friesachira 2 magyar *dénárt* számítottak s a báni *dénár* színezüstértéke pontosan fedte 2 kis bécsi *dénár* színezüstértékét; II. András *dénarai*-nak 0'673 gr. színezüsttartalma kb. fedi Béla herceg *obulusai*-

nak 0·644 gr. színezüsttartalmát. Így persze igen nehéz helyzet áll elő II. Andrásnál, amikor a király friesachi kb. 1 gr. súlyú dénárok mintájára vereti pénzeit, melyeket szerző 0·555—0·470 között ingadozó súlyuk dacára dénároknak nevez. Pedig Szent István pénzverése s az utána következő királyoké volt annyira független, mint II. Andrásé s Szent István utódainak pénzei nem sokkal maradnak el súlyban a szent király pénzeitől, kivéve az egy Salamont, akinek azonban nagyobb dénárjai mellett valósággal félsúlyú pénzek is szerepelnek, ezek azután persze legfeljebb jegyzetbe szorulnak, mint „Salamon kis pénze“ (208).

Még egyet Szent István dénárairól. Hamarjában két darabot mértem meg. (A M. P. nem használta föl e példányokat, de az eredményt úgyse igen változtatják meg.) Egyik 0·81, a másik 0·6 gr. Mindkettőn van kopás. A különbség oka mégsem a kopás. Hanem az, hogy a könnyebb súlyút oly erősen nyírták körül, hogy a recézett szegély majdnem teljesen eltűnt, az érme átmérője több mint egy milliméterrel kisebb, pedig a vastagság alig mutat valami eltérést. Ez a körülmény, mint általában ismeretes, nemcsak a pénzverőben történt, hanem a közkezen forgó pénzekből hol itt, hol ott lenyiszáltak s ez is egyik oka volt annak, hogy a forgalomba került pénzek értékben rövidesen incipiebant descendere. Hóman nem jelzi: nem ilyen erősen körülnyírt, erősen kopott példányok-e a könnyebb dénárok. Pedig ez — természetesen egyebütt is — nagyon jelentős hatással van a pénzlábszámításra, Másrészt meg nem engedné maximális és minimális súly rubrikája alatt elsimitani pl. I. Béla 0·84 és 0·32 gr.-nyira különböző pénzeinek eltéréseit.

Ráterhetünk már most az általában IV. Istvánnak tulajdonított rézpénzekre. Itt mindenekelőtt föl kell hívni a figyelmet arra, hogy egyrészt *nem egyféle* pénzekről van szó, másrészt hogy eddigelé csak annyi a véglegesen tisztázott megállapítás, hogy ezek a rézpénzek nem IV. Béla és V. István idejéből valók.

A Magyar Pénztörténet, úgy látszik, kevésbé vette figyelembe, hogy félévi uralkodásra annyiféle és egymástól annyira eltérő pénzfajtákat zsúfolt össze; különben legalább megokolni iparkodott volna Réthy megállapításának követését. Pedig a régi nézettel szemben elég komoly argumentumok állanak.

IV. Istvánnak van dénárja (C. N. H. 104., M. P. 240.). Ennek rajza kétségtelenül nem magyar eredetre vall s így a IV. Istvánnak tulajdonított rézpénzek közül egy csoportot mindenesetre ide kell vennünk. Ebbe a csoportba illeszkedik bele IV. István aranypénze is. Másként áll a dolog a rézpénzek másik típusával, melynek különben többféle változata van: lapos és tálalakú. Sőt a lapos érmek között is oly nagy eltérések konstatalhatók rajzban és betűvetésben, hogy nagyobb számú pénzverőmunkásra, sőt hosszabb időre is kell gondolnunk, hiszen csak kis múzeumunkban majdnem negyven nem egy leletből származó nagy darab van s városunkban több gyűjtemény szintén elég tekintélyes számmal rendelkezik belőlük. IV. István félévi uralkodására aligha vehetjük föl ennyiféle és ily nagyszámú pénz verését. De ellentmond ennek a pénznek rajza is. A minta kétségtelenül bizánci. Kezében van pl. Andronikos (1183—1185) hasonló rézpénze; szintén tálalakú. Andronikos alakja nekünk *balról* van, míg jobbról áldólag nyújtja feléje jobbját Krisztus (?). Mármost az említett pénzek a balfelől ülő alak mellé — akár csak Andronikos érmén az uralkodóé — *Béla király neve olvasható*. A jobboldali alak mellett a fölírás sem teljes, *ami uralkodónál szinte elképzelhetetlen* s olvasható — Rex sts — rex Stephanusnak, de akár rex sanctusnak is, ami néhány évtizeddel az aranybulla előtt cseppet sem volna meglepő, mikor annyira hivatkoznak a szent királyra, a szent király adta szabadságokra. (Bár szerintem megfelelőbb a Stephanus olvasás, ami III. Istvánra vonatkoznék, mint Béla király atyjára.)

A bizánci analogia eszerint valamelyik Béla idejébe utalja a második csoport rézpénzeit. Hogy már most ezen a Bélán csak III. Bélát érthetjük, azt hiszem, bizonyítani nem igen szükséges. (Ezzel nincs ellentétben az sem, hogy a Nemzeti Múzeum bizánci pénzei között a kérdéses pénzekkel legközelebbi rokonságban álló érmek jóval korábbiak,

de így nem bizonyítanak IV. István mellett sem, sőt még inkább a bizánci ügyekben járatos III. Bélára utalnak.)

Hangsúlyozom, hogy ez csak feltevés. Azonban eléggé megvilágítja a Magyar Pénz Történetének sértésekkel erősített kritikáját. (M. P. 268.)

Egyéb, kevésbé részletesen tárgyalt kérdések szintén megvilágításra vagy legalább megokolásra szorulóknak. Így a denarii Grecenses (350. l.) nem szükségképpen zágrábi dénár, mert nagyon komoly okok szólnak Grác mellett is (László i. m. 248—251; Adalék a m. pénztörténethez I. Károly idején 131.), úgy hogy Kropf maga sem vélte eldöntöttnek a kérdést. Egész csomó adat szól továbbá azon állítás ellen, hogy „Magyarországon a számítási font egyáltalában nem lévén használatos, a bécsi dénárfont sem honosodott meg“. Legyen elég itt csak az Anjoukori okmánytár I. 320, 420; Fejér: Codex Dipl. VIII/3.; Ortvy: Pozsony város története II. 3. 25; Tört. Tár 1909. 574, 714—715. stb. adatokra, melyekben igenis, libra és talentum szerepel s amelyek amúgy is ismeretesebbek az Adalékból (127. l.). Ha tehát a meghonosodást szoros értelemben vesszük, Hóman állítása csakugyan elfogadható; ez azonban éppen nem jelenti azt, hogy nálunk egyáltalán nem vagy csak egy-két esetben fordult volna elő. Az sem világos, miért gondolja az argentum terrestre-t argentum mercimoniale-nak, pagamentinek, holott eredeti értelme termésezüst volna.

Ezeknél azonban sokkal fontosabb az a tévedés, mely a garasok színezüsttartalmának megállapításánál minden számítását nemcsak problematikussá, hanem egyenesen elfogadhatatlanná teszi. Hóman a garasok finomságát 15 latosnak, pontosan $0.937\frac{1}{2}$ -nek veszi. Pedig helyesen csak átlagszámítással boldogulhatunk, ezt pedig 0.918 , kerekén 0.92 -nek kell vennünk. A kiverési átlagra vonatkozó elméleti számítást mellőzve, ezen az alapon a prágai márka 66 garasának színsúlyául 232.89 gr.-ot kapunk, amiből egy garasra 3.53 gr. színsúly esik; az pedig eléggé ismeretes, hogy a magyar garasnak még a teljes súlya is jóval kisebb volt ennél, jöllehet a forgalomban eléggé összekeverődtek. Behelyettesítve már most ez értéket a lengyel márkánál 169.44 , a sexagenánál 211.8 , a morva és a cseh márkánál 225.92 , a bécsi márkánál pedig 254.16 gr.-ot kapunk, ami mindenesetre elfogadhatóbb eredményt ad annál, mely a pénzmárka ezüstjének értékét kisebbre taksálja a pénzzé ki nem vert ezüst értékénél s a garasmárka, illetve súlymárka szín-ezüstjét $172.59—171.24$, $215.74—213.58$, vagy $258.89—254.3$ arányokban állapítja meg.

E tévedés okozta nehézségeket különben úgy látszik Hóman is érezte, azért iparkodott áthidalni a forgalmi értékek meg az ő számítása közt észlelhető különbséget azzal, hogy „bizonyos értéklevonás“-t vesz föl, amely mellett a cseh garas ezüstre volt beváltható. Pedig ilyen komplikált eljárás módra adatot nem találunk nála s így bizonyíték nélkül ezt a feltevést, mint különben is szükségtelent, nem lehet elfogadnunk.

Egyáltalán nem világos azután a pénzverési regaléről szóló fejezet. Semmiképpen sem helyeselhető mindjárt az a tétel, hogy III. Béla idején a keresztesek panaszai a rendes állapotot tüntetnék föl. Bizony ez csak kivétel volt általában is, de még III. Béla uralkodása alatt is. Ezt általánosítani nem lehet. Nem, már csak azért sem, mert ez lehetett részben egyes pénzváltók lelkiismeretlensége, és másrészt meg határozott adataink vannak a pénzváltási százaléknak, mondjuk illetéknek mindössze $25—33\%$ -nyi magasságára, aminthogy ellenkeznek Hóman feltevésével a gazdag barcasági szászok 500 márkányi évi adózása, még akkor is, ha ezt csak a pénzváltás alól való mentesítés díjának vesszük, holott nemcsak az volt. Számadatai teljesen önkényesek. Legalább semmi megokolását nem találom annak, miért vesz föl $21,000$ márka bevételt a külföldi pénzekből, melyekért 6000 márka saját pénzt adott volna, avagy kik váltották be $13,000$ márkáért $39,000$ márka értékű ezüstjüket, mikor a nemesfémek bányászata, mint monopolium, teljesen a király kezében volt s ezt két oldallal odább maga is elismeri. Annál meglepőbb, hogy a bányászat jövedelmét mégis ki akarja kapcsolni a pénzverési jövedelemből. Az irreális eredmény ilyenformán természetes s hangoztatnunk kell, hogy ha irreális már a

III. Béla korabeli jövedelem-összeírás magyarázatában is, még inkább az minden más időszak pénzverési regaléjára nézve.

Revízió alá kell venni továbbá a természetbeli jövedelmeket. Ennek összegét ugyan elfogadhatóan teszi 75,000 márkára. Azonban kiveendő ebből a bányászat jövedelme s így maradnak a királynénak s a királyfiaknak járó és természetesen az egész udvarra szóló ajándékok a drága szövetekben (vásznakban), selymekben, ezüstben (pénzben, ékszerben) meg lovakban, különösen pedig a királyi terményjövedelmek. Ez utóbbiak természetesen kettősek: élelemben meg nyersanyagokban, azután munkában leróvtak. Mert nem szabad megfeledkezni arról, hogy ekkorra már a királyi, királynéi magánbirtokok is kialakultak. Ha mármost ezt összevetjük, a 75,000 márkát éppen nem mondhatjuk csekély összegnek, mint e jövedelmek egyenértékét, a bányászati jövedelem idecsatolására tehát semmi szükség nincs.

A pénzverés adminisztrációjával felsorolja a kamarákat. Ámde hiányosan. Mert a kassai kamaráról van biztos adatunk s Erdélyben nem egy kamarát találunk. És nem lett volna hiábavaló annak megállapítása sem, vajjon Kolozsvárott vagy Gyulafehérvárott volt-e a magyar Erdély kamarája?

Azt hiszem, kevésbé megnyugtató az a számítás, mely a pénzverőmunkások számát a vert dénárok számából akarja meghatározni. Még ha elfogadjuk is, hogy III. Béla korában 15·2 millió darab volt az évenként kiverett dénárok összege, nem számíthatunk állandóan 12,000 darabot egy munkásra és egy segédre. Szentgáli nagyon ügyes embert vesz föl, akinek megfeszített figyelemmel kellett dolgozni, hogy a képet pontosan a sokszor nagyon piciny lapka közepére üsse. Ilyen munkára naponként 10 órán át aligha képes a legügyesebb munkás is. És tekintve a kettős ellenőrzést, azt is alig lehet elfogadnunk, hogy először az egész mennyiséget megolvastották, lapokra simították, apró darabokra vágták és úgy fogtak a veréshez. A munkamegosztás elve valószínűleg megvolt már akkor. Alighanem első volt az olvasztás és vegyítés, öntés és lapokra simítás. A kész lapokat azután darabokra vágták, *mialatt* a másik csoport a kiverést végezte, finomabb kezűek pedig a végső simítást adták meg, illetőleg a kiválogatást végezték. Hogy csak hat hétig, vagy akár két hónapig dolgoztak-e, meddő vita volna. Én azt hiszem, téli időben, mikor nem volt egyéb foglalkozásuk — mezőn, szántóföldön, ház körül, vagy akár aranyműves-műhelyben — a pénzverő családok elég kényelmesen dolgozhattak. Azt azonban már nem igen tudom elhinni, hogy „a hat hetet követő időben — különösen pedig új pénz idején — az egész pénzverő munkásság pénzváltással foglalkozott, mesterségének haszna után járt” volna. A nummularius kezdetben még lehetett monetarius is és megfordítva, de később a nummularius, a pénzváltó valóságos bankár, aki igazában kereskedő s vásárról vásárra jár, míg a pénzverő neve cuser denariorum, fabricator, faber denariorum, magyarul munkás, mesterember, aki éppen „új pénz idején” „otthon a műhelyben (pénzverőházban) dolgozik: fabri de Strigonio, qui tempore novae monetae domi in fabrica laborant” (Knauz: Mon. E. Str. I. 273, 421.).

Hátra van még a XIV. fejezet: Adalékok Magyarország középkori árstatisztikájához 1000—1325.

Szerző nagyon sötéten festi és látja az árstatisztikának, vagy mondjuk a gazdaságtörténeti képnek lehetőségét. A három föltételt ugyanis legalább részben lehetetlennek veszi, de azt hiszem inkább félreérti.

Az ezüstadatoknak aranyra való átszámítása természetes követelmény, bár azt hiszem, némi túlzástól itt sem ment szerző álláspontja. Mert ha megvan az általános arányszám, amit 1:10-re tesz, megkapnók a színezüst értékét is. A baj csak az, hogy ilyen számítás mellett nem jönne tekintetbe a *tulajdonképeni pénzérték*. Így megkapjuk ugyan az úgynevezett belső értékét — még mindig csak a nyers színezüstre vonatkoztatva! —, de nem a *kiverett* pénz értékét. Azt sem tudom megérteni: miért kell a csak újabban forgalomba került és a színaranytól ugyancsak távolálló tízkoronás aranyat venni a számítás

alapjául, mikor kéznél van a századok óta szinte változatlan körmöci arany? Szerintem *éppen a magyar pénz történetében* ez oly megbecsülhetetlen értéket képvisel, hogy ezt mellőzni semmiképen sem lehet. De különben is a *tisztán törvényes értéket*, mely végső elemzésben csak névérték lesz, nem helyes erőltetni akkor, ha van általánosan ismert, tényleges értékű pénz, amilyen a körmöci arany, ezüstértékben — béke idején — 11'30 korona. Számítások alapjául tehát csak ezt kell vennünk I. Károly után mindenestre, az előbbi korokra, tehát az Árpádok idejére pedig szintén ilyenféle vonatkoztatás kívánatos.

Egyáltalán, ha gazdaságtörténeti és statisztikai *eredményekre* akarunk jutni mindenekelőtt *állandó* értékmérőről kell gondoskodnunk; ha ez megvan, az első feltétel nehézségei már jórészt megszűnnek.

A régi mértékek megállapítása kétségtelenül nem könnyű feladat, de szerintem nem abszolút lehetetlen. Inkább idő és utánajáró fáradság kérdése, legalább túlnyomó részében, hiszen nem egy mérték megállapítása máris sikerült.

A legteljesebb ellenmondást váltja ki azonban a harmadik föltételre vonatkozó kijelentés: „föltétlenül kell tartózkodnunk a pénzek relatív vásárlóképestségének megállapításától“. E kijelentés útját állná pl. — hogy aktuális példát válasszak — a háború okozta drágaság vizsgálatának, vagy — hogy megmaradjunk a régi kornál — az árak alakulásában tapasztalható természetes, illetve mesterséges fejlődés megállapításának. Csak a *mód* fontos és döntő, ahogyan ez történik. Mert kétségtelen, hogy nem megfelelő eljárással teljesen irreális eredményekre jutunk. De hogy a gazdaságtörténet hasznát lássa a numizmatikai és metrológiai vizsgálódásoknak és eredményeknek, föltétlenül szükséges az egyes árak *megfelelő* egybevetése, összehasonlítása.

De az is kétségtelen, hogy valóban *megbízható és pontos eredményekre a gazdaságtörténet csakis a numizmatika támogatása mellett számíthat*. S éppen ezért a Magyar Pénztörténet a maga rendszerességével és nagy anyagával lehetővé teszi az ilyen irányú rendszeres munkát, míg eddig a gazdaságtörténettel foglalkozó statisztikus egyszersmind amatőr-numizmatikusnak is kénytelen volt beállni. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy a numizmatikát és fejlődését ezentúl figyelmen kívül hagyhatja.

Balogh Albin.

Megjegyzések Balogh Albin hozzászólására.

Nem vagyok barátja a tudományos polemiáknak, mert azok nálunk rendszerint hiú személyeskedéssé és a felállított elméletek elkeseredett védelmévé fajulnak. Mégis kénytelen vagyok — a fogalmak tisztázása érdekében — néhány tárgyilagos megjegyzést tenni *Balogh Albinnak* pénztörténeti művet illető *ténybeli* állításaira. Rövidsége törekszem s ezért az elfogulatlan olvasókat — bővebb tájékozódás végett — Balogh műve s az én könyvem megfelelő részeinek elolvasására kérem.

B. A. *A magy. pénz története*. 1912. 21. lapján szószerint ezeket írja: „Szt. István... denárjai közt a *legsúlyosabb is csak 0'944 gr.*-ot nyom... *egy denár átlagos súlya tehát még csak a 0'8 gr.-ol sem éri el*. Így a magyar denár voltaképen *bajor féldenárnak vehető*. (Jegyzetben :) könnyebb kezelés és számítás miatt *mindamellet egy denár súlyánul 1 gr.-ot veszünk*“. A következő lapon azután s a munka további folyamán — *Pauler* nyomán — mindig *1 gr.-os denárokról* szól, melyekből 240 db.-ot vertek az általa feltételezett pénzverési alapsúlyból. Világos tehát, hogy B. A. a súly ismeretében nem zárkozhatott el *Finály és Réthy* helyes megállapításától, hogy Szt. István pénze voltaképen *féldenár* volt s mégis „kritika nélkül akarja ezek és *Pauler* nézetét megegyeztetni“.

B. A. i. m. 28. l.: „A nemes ember *vérdíja* 110 pensa, sőt *esetleg ennyi a szolgálé is*, ha szabad embert öl meg“. 29. l.: „A rabszolga átlagos áránul *nem szükséges* (így!) a legmagasabb

vérdíjat vennünk.“ Jogosan írtam tehát, hogy B. A. „érthetetlen módon a szolga vérdíjának mondja a 110 pensát“. Sőt az is kitűnik ebből, hogy B. nincs tisztában a vérdíj fogalmával. A gyilkos vére váltságának hiszi, pedig az a megölt emberért a rokonoknak és kincstárnak fizetett kárpótlás (compositio) volt.

A *pensa auri* byzánczi arany értelmét könyvemben terjedelmesen bizonyítottam (158—167. l.). Hozzátenni és elvenni valóm nincs.

B. A. kifogásolja a *pensa auri* „megmért arany“ értelmezését, melyre nézve jeles filologusokat is megkérdeztem. „Miért mérték volna — kérdi — a kevéssé változó aranyat?“ Azért, mert mióta ércpénzt vernek, mindig mérik a pénzül használt fémét. A „megmért“, tehát már meghatározott, törvényes súlyú aranydarab az aranypénz. Eppen azért mondták is „megmért“-nek, mert így a vásárláskor nem kellett újra megmérni. Ha nem volna hitelesen „megmért“ aranydarab, akkor nem is volna pénz, hanem csak pénzül használt veretlen aranyrúd, melyet minden egyes üzletkötésnél újra meg kell mérni.

B. A. a krónika „quorum (t. i. denariorum) quadraginta Bisancius census erat“ kifejezését így fordítja: a „40 denár összege byzánczi számítási mód“. A helyes fordítás: „e denárokból negyvenet számítottak a bizánczira“. Bizánczban ilyen számítási módot egyáltalában nem ismertek.

„Felöltő, — írja — hogy Szt. István törvényei csak *pensa aurit* (s másrészt *iuvencust*) ismernek, a későbbi törvényekben meg a *pensa auri* seholsem fordul elő, csak egyszerűen *pensa* (és a *iuvencus* helyett *mindeniütt* *bos* áll“. Ebből következteti, hogy a *pensa auri* a későbbi pensával azonos számítási pénz volt. Ebből azonban éppen az ellenkezőre lehet következtetni, arra t. i., hogy míg Szt. István korában kifejezetten *pensa auriról*, tehát aranypénzről, addig Szt. László idejében csak pensáról, tehát valaminő (nyilván számítási) pénzről van szó. Megjegyzem, hogy *iuvencus* helyett *seholsem* áll *bos*. Egyáltalában a „*bos*“, mint *terménypénz* seholsem fordul elő törvényeinkben.

B. A. szerint a Szt. István-kori *miles* (vitész) — az arany gyér forgalma mellett — seholsem szerezhetett 110, 12 vagy 10 aranyat. Nem szólva most arról, hogy az eféle elrettentésül maximális összegben megállapított compositionális díjak tényleges lefizetésére ritkán került sor, ha fizették is, a fizetőnek nem volt szüksége aranypénzre. Szt. István ugyanis a díjakat mindenütt a magyarok terménypénzében — *tinóban* (*iuvencus*) — szabta ki. A *pensa auri* mindössze két helyen (I: 14 és II: 9. t.-c.) fordul elő, mintegy a tinó érték-meghatározásaképen.

1266-ban *seholsem fordult elő* 30 denáros *pensa*. Az idézett oklevél (Wenzel. VII 266. l.) „*marcas... pro quolibet marca octo pensas*“ említ. E nyolc pensás márkát *Pauler* hozta vonatkozásba az Árpád-kor általa feltételezett 240 denáros márkájával s így következtette ki abból a $\left(\frac{240}{8} =\right)$ 30 denáros pensát. Balogh azután — *Pauler* nyomán indulva — azt mondja, hogy a forrás említ 30 denáros pensát (36. l. 2. jegyzet). A. 8 pensás márka $(8 \times 40 =)$ 320 denáros számítási márka volt (v. ö. könyvem 325. l.), a mit Balogh is jól tud, hisz ugyane forráshelyet — feledve korábbi állásfoglalását — másutt ő is így magyarázta (40. l.).

B. A. szerint a bajorok „az ezüst denárok (*summa*) pensájáról beszélhettek; ez a számítási mód és kifejezés került azután hozzánk... Így lett a *pensa auri* a bajoroktól átvett... számítási pénz“. Csak az a hiba, hogy *pensa* nevű számítási pénzt egyetlenegy bajor vagy más országbeli forrás sem ismer, a magyar forrásokat kivéve. Eppen elszigetelt hazai jelentkezése volt főnehézsége a kifejezés helyes értelmezésének és oka az eltérő nézeteknek.

Mikor alakult a *pensa* számítási pénzzé? igazán nem tudom a napját megjelölni. Bizonyára évek sora alatt. Annyit megállapíthatónak vélek, hogy I. Béla korában még egyértelmű a byzánczi arannyal, s valószínű, hogy Szt. László korában már számítási pénz volt. Hogyan alakult át? erről felvilágosítást ad könyvem 24., 25. és 143. lapja, hol

a számítási pénzekről általában s a frank solidusról szoltam. Kevés volt a forgalomban levő aranypénz, ezért neve lassanként az aranypénz értékében forgó ezüstpénz összegére ment át. Fenntartom azt az állításomat, hogy „a számítási pénzek eredetükben mindig és mindenütt valódi pénzdarabokra vagy súlyokra vezethetők vissza“. Erre számos bizonyítékot találunk minden nemzet pénztörténetében. Számítási pénzek átvételére viszont nem ismerek példát, pláne oly alacsony gazdasági fokon élő népnél, aminő a XI. századi magyar volt.

Szt. László III. 20. t.-cikke a szökött szolga és bitangjóság váltóságát állapítja meg, a marha váltóságát 5, a lóét 12, a szolgálét 90 denárban. Ebből azonban a jóság árára semmi közvetlen következtetés sem vonható. Legfeljebb azt tehetjük, hogy ha valamelyiknek árát már ismerjük — az 5 : 12 : 90 arány alapján következtetünk a többinek értékére. (V. ö. könyvem 132. l.) A B. A. felvette 1 : 6 arány a váltóság és ár közt önkényes feltevés s azt én *seholsem vettem át*. Ez alapon Szt. László korára semmi esetre sem fogadható el a 30 denáros marhaár.

A külföldi pénzviszonyokat B. A. teljesen félreérti. Mivel könyvemben szólok a VII—VIII. századi frank 40 denáros solidusról, ezt a XI. századi frank császárokkal hozza kapcsolatba. Azonban a frank uralkodóház korában már *senki sem számított* Német- és Franciaországban 40 denáros solidussal, mert ez a számítási mód *éppen 200 évvel azelőtt* ment ki a divatból. Nagy Károly óta csak 12 denáros frank és 30 denáros bajor számítási solidus volt.

Az „*obolus*“-theoria bizonyítását illetőleg újat nem mondhatok (lásd könyvem 175—183. l.), csak annyit, hogy mindazok, akik részemre érmekeket mértek — különösen *Harsányi Pál* és jómagam — *csakis* ép példányokat mértünk meg. A csonkák a táblázatban jelezve vannak s az átlagba nem vétettek fel.

IV. István rézpénzeit B. A. — saját eddig meg nem okolt — III. Béla-kori bizánczi pénzrendszer-theóriája (erről lásd könyvem 268. l.) bizonyítására, tévesen III. Bélának tulajdonította. Most e tévedését érvekkel támogatandó, megteszi III. Istvánt Béla apjának, noha Béla apja köztudomás szerint II. Géza volt! E — minden bizonyynyal Bizánczban vert — rézpénzekből mindössze három fajt ismerünk, mert a C. N. H. I. 99—100. és 100. a) számú érmek a 98. számú éremnek, a 102. a) faj pedig a 101. és 103. számúak kombinált változatai. Az eltéréseket a bizánczi pénzverőház nagy üzeme magyarázza meg. IV. István, akit B. A. összetéveszt félévig uralkodó bátyjával, II. Lászlóval, 1163 januártól 1165 április 11-ig kísérletezett a magyar trón megszerzésével, tehát több mint két évig volt magyar ellenkirály. A háromféle rézpénz bátran lehet az ő 1163, 1164 és 1165 elején veretett pénze. Nem tartom azonban kizártnak, hogy a C. N. H. I. 101. vagy 103. számút már II. László verette, akinek ezüstpénzét (I. 94. számút) ismerjük. A C. N. H. I. 98. (99—100. a)) érem kétségtelenül IV. István pénze. E tekintetben *Réthy László* tévedése mindenképen helytálló. B. A. csodálkozik, hogy e rézpénzből oly sok van múzeumainkban. Ez pedig a legtermészetesebb dolog a világon. Mánuel, Magyarország fölötti főhatóságra törekvő hatalmas császár, pártfogoltjait nem bocsátotta üres kézzel útjukra, ellátta őket bőven a Bizánczban használatos arany- és rézpénzek mintájára vert arany- és rézpénzzel s nálunk használatos ezüstpénzzel is. (V. ö. *Kinnamos* megfelelő helyét, hol Mánuel pénzadományáról szól.) A rézpénzek — ellentétben az arany- és ezüstpénzzel — nagyszámban jutottak korunkra, mert IV. István halála után teljesen értéküket veszítették és senki sem váltotta be azokat új pénzre.

A „*denarii Grecenses*“ (könyvem 350. l.) valóban lehetne grázi denár is, de bizonyítani nem lehet s nem is valószínű. Egyébként lényegtelen kérdés az egész; mindössze két elszigetelt forrás említi.

A bécsi denárfont használatára B. A.-tól felhozott forrásadatokat együtt találja az olvasó könyvem 369. lapján a 2 jegyzetben s ott azt is megtalálja, hogy a szóbanforgó adatok *egytől-egyig osztrák vonatkozású* oklevelekben vannak.

A garasok pénzlábjáról mondottakban nem akarok elébevágni az osztrák szakkörök bírálatának, mert művemnek a friesachi, bécsi és cseh pénzekről szóló része most jelenik meg a *Numismatische Zeitschrift*-ben. Megjegyzem azonban, hogy a garasok finomságát azért tettem 15 latosra, mert 9 faj finomsága 0·896 és 0·930 közt ingadozik, tehát a legrosszabb is a középkori ezüstfinomítási technika mellett 15 latos ($0·937\frac{1}{2}$) ezüst volt, az utolsó ritka garas-faj finomsága pedig (0·883) a mai 0·929 finomságnak felel meg. A finomságot illető számításaimat könyvem több helyén (23—24., 183—184., 259., 281—286., 293., 362. l.) részletesen indokoltam s ehhez ma sincs hozzátenni valóm. A Baloghtól ajánlott 0·918—0·920 finomság nem felelhet meg a garasok pénzlábjának, mert nem illik be a csehországi próba rendszerébe ($14\frac{1}{2}$ latos: $0·906\frac{1}{4}$, 15 latos: $0·937\frac{1}{2}$). Az átlagszámítás fontosságára tett megjegyzés éppen velem szemben, ki művemben az átlagos számítások mellett török lándzsát s az egész rendszert azokra építem fel, enyhén szólva, nincs helyén. A külföldi pénz és a *nem* törvényes számítási márka ezüstre való beváltásánál szokásos értéklevonást nem én vettem fel, hanem igen sajnosan sínylették a középkor összes kereskedői, akik ilyen váltásokat végeztek. Nem komplikált eljárás ez, inkább nagyon is egyszerű nemzetgazdasági elv, s különösen egyszerű annak, aki valaha külföldi pénzt vásárolt.

A III. Béla-kori keresztesek panaszait általánosítani valóban nem lehet, mint erre magam is felhívtam a figyelmet (272. l.), de képet alkothatunk belőle, hogy milyen fokra emelkedett a kizsákmányolás s mekkora volt a pénzváltási jövedelem éppen III. Béla korában. A pénzverés számszerű adatainak és a munkások számának megállapításában — mint kiemeltem (436—437. és 471. l.) — *hozzávetőleges* számításokat végeztem és *feltevésekkel* kísérleteztem. Helyesek-e feltevéseim? a szakkritika majd eldönti. Mindenesetre tiltakozom az ellen, hogy feltevéseimet pozitív biztossággal állított tényeknek tüntessék fel.

B. A. ezekkel kapcsolatban „a *gazdag barczasági szászok* 500 márkányi évi adózása”-ról szól. Nyilván a szebeni ispánság alá tartozó szászok adózását érti, mert a német lovagrend barczasági népeinek ilyen adójáról a források mit sem tudnak.

Az erdélyi kamara székhelyének biztos megállapításához a tárgyaltam korból semmi biztos adatunk nincs. A kassai kamara fennállását vitató álláspontot jól ismerem, de nézetem szerint az illető oklevélben nem kassai kamaráról, hanem a Kassán szedett „lucrum camerae”-ről van szó.

B. A. nem érti, hogy a pénzpiacon az ezüstöt és aranyat kik váltották be? Hazánkban I. Károly koráig az ezüst és arany szabad kereskedés tárgya volt. A király kiváltságos bányatelepesei, bányászai vitték piacra. A királyi bányamonopolium nem azt jelenti, hogy az egész termés a királyé, hanem azt, hogy arany- és ezüstabánya magánbirtokon nem folytathatott üzemet. A király telepes bányászokkal műveltette bányáit, kik élvezték az egész termést s csak $\frac{1}{8}$ -át, illetve $\frac{1}{10}$ -ét szolgáltatták be a királynak. (Erről bővebben lásd: A XIV. századi aranyválság c. dolgozatomat. *Fejérpataky-Emlékkönyv*, 1917.) Ebben az időben a király bányajövedelme még tisztán domaniális jellegű s csakis a terményjövedelmekhez sorozható.

A pénzváltók és pénzverők megkülönböztetése téves. Hogy e korban a pénzváltást mindenütt maguk a pénzverők végezték, erre számos bizonyítékunk van. (V. ö. a könyvem 456. lapján id. irodalmat.) Hiszen a váltási jog volt a pénzverő községek, nálunk a pénzverést bérlő kamaraispánok és pénzverők főjöveldelmi forrása. A budavári vásárvámkiváltságból, melyet B. A. egy töredékes kiadásból (Knauz I. 421) idéz, világosan kitűnik, hogy a királyi pénzverők, kik *Esztergomban* laktak (fabri nostri de Strigonio), csak a pénzverés idejére — tehát néhány hétre — költöztek Budára, hol a pénzverőházban laktak és dolgoztak. A „domi in fabrica laborant” nem az ő magánotthonukra, hanem a budavári pénzverőházra vonatkozik.

Árstatisztikai pessimismusom nem általában az ártörténetre, hanem a gyér adatokkal rendelkező XI—XIV. századi magyar ártörténetre vonatkozik.

Az átszámításokhoz a tizkoronás aranyat azért vettem fel, mert ez a mi valutapénzünk. Reális átszámítási eredményeket pedig csakis színaranygrammokra, vagy mai állandó pénzértékre való átszámításokkal kaphatunk. A körmőczi aranyakra való átszámításnak sem elméleti, sem gyakorlati jogosultsága nincs. Legfeljebb arra volna jó, hogy az amúgy is komplikált számításokat még jobban összekúsáljuk. Hogy B. A. mit ért *állandó* értékmérő alatt, ha az aranypénz nem az, nem tudom. Azt sem tudom, mi a különbség a *tulajdonképeni belső pénzérték* és a *kivert pénz értéke* közt? Azt sem értem, miképen beszélhet a *valutafémből vert értékpénz törvényes értékéről*, mint *névértékről* (?!) Mert a „tisztán törvényes érték erőltetése“ alatt csak azt értheti, hogy én a tizkoronás arannyal számítok, ugyanis az átszámításokban én sohasem kutatom a vizsgált pénz *törvényes* (= *név-értékét*), hanem mindig *valódi* (= *fém-értékét*) s ezt állapítom meg a — *névértékkel nem, csak valódi értékkel bíró* — mai valutapénzre átszámítva. B. A. egyébként azt sem veszi észre, hogy én a tizkoronás arany színaranyértékével számítok, és kioktat, hogy a mai aranypénz nincs tiszta aranyból!

A mértékekre vonatkozólag figyelmeztet, hogy azok megállapítása csak „idő és utánajáró fáradság kérdése“. Megnyugtathatom az olvasót, hogy — mint általában könyvem írásakor — úgy e részben sem kíméltem az időt és fáradságot. Sikerült is az *összes súlymértékek* (könyvem 83—123. l.) és néhány „királyi öl“-l mért területmérték (hold és ekeföld) pontos megállapítása (488—495. l.). A többi területmérték, a királyi ölt kivéve, a hossz- és súlymértékek és az űrmértékek pontos nagyságára nézve azonban XI—XIV. századi forrásaink nem nyújtanak semmi biztos támaszpontot. Lehetséges, hogy a későbbi kutatás XV—XVIII. századi források alapján kedvezőbb eredményhez jut; ez azonban nekem nem volt feladatomban.

A relatív vásárlóképeség megállapításának szükségét minden összehasonlításra törekvő történésznek s így nekem is éreznem kellett. Hogy mégis lemondtam róla, erre igen fontos okaim voltak. Kifejtettem könyvem 474—476. lapján. E lemondás természetesen nem jelenti azt, hogy adandó alkalmakkal s ott, ahol erre szükség van, a XIII—XIV. századi árakat nem fogom összehasonlítani későbbi árakkal. Csak pénztörténeti művem pozitív eredményeit nem akartam kockáztatni a kifejtett fontos okok miatt valószínűleg irreális megállapításokkal.

* * *

Teljesen tisztában vagyok avval, hogy művemnek — mint minden emberi s minden tudományos műnek — hibái, hiányai és fogyatkozásai vannak. Örülni fogok, ha esetleges téves megállapításaimból kiindulva, a pénztörténet bonyolult kérdéseivel tisztában levő tudós hozzáértők helyesebb eredményekhez jutnak. E felszólalásomnak sem célja könyvem értékének vagy állításainak védelmezése. Ezt nyugodt lélekkel bírom a szakkritikára és a tudományos közvéleményre, melyek már eddig is — talán az elismerést kissé bőkezűen osztva — méltányolták fáradságomat és munkámat. Ki kell azonban emelnem, hogy Balogh Albin hozzászólásában egyetlen oly érvet sem találtam, mely bármely állításom megváltoztatására vagy feladására készítené. Felszólalása okát túlzott érzékenységében kell keresnem, amit különben maga is elárul, mikor személyeskedő „támadásról“ és „sértésekről“ (!) beszél. Könyvem előszavában, továbbá (11., 12—13., 16—17. l. s más) jegyzeteiben a magyar pénztörténeti irodalom érdemes úttörőiről és engem megelőző munkásairól írt elismerő soraim felmentenek annak cáfolata alól, hogy B. A. munkálatait az „*elsőség bizonyítása*“ (?) *végelt... támadtam*“ (17. l. 1. jegyzet) néhány felöltő tévedésére. Személyeskedésre általában nem vagyok kapható; nem akartam Balogh szorgalmas munkáját sem lekicsinyelni, de *kénytelen voltam* állításai labilis alapjára és az alapfogalmak összezavarására rámutatni. Elismerem, hisz magam tapasztaltam a pénztörténet kérdéseinek nehézségeit, hogy egy doktori értekezés kezdő írójának nem is állhat

módjában ily bonyolult feladat sikerült és kifogástalan megoldása. Mégis — a tudományos munka komolysága érdekében — meg kell követelnünk, hogy aki ily nehéz kérdéshez fog, legalább a kül- és belföldi irodalmat ismerje és az alapfogalmakkal tisztában legyen. Balogh Albin — mint dolgozatából s e hozzászólásából is kitűnik — nem igyekezett erre s minden hibája ez alapvető mulasztásából származik. Ezt — sajnos — kötelességem volt a XI—XIV. századi magyar pénztörténetről írt *kimerítő* monographiában megállapítani, mert kötelességemnek tekintetem az összes eddigi magyar pénztörténeti művek és dolgozatok jegyzetekben való rövid méltatását. Magam örültem volna legjobban, ha könyvéről oly elismeréssel írhattam volna, mint például *László József* kitűnő doktori értekezéséről.

Hóman Bálint.

Átvert pénzek.

Érdemesnek véltük egész terjedelmében közölni a N. K. szerkesztőjéhez intézett alábbi levelet:

... „Véletlenségből csak most, 15 év után, került kezembe a Numizmatikai Közlöny 1902. évi száma és ebben olvasom *Kunváry Fülöp* „Átvert pénzek“ című cikkét az állítólag honvédek által 1849-ben itt 1816. évi pengőkrajcárrá átvert pengőhuszasról.

A pénzverőhivatalnál eltöltött 40 évi szolgálat során sokat foglalkoztam a pénzverő multjával és édesatyám által, ki előttem 45 évig szolgált ugyanitt, sok olyan dologról is értesültem, melynek nyomát sem találni a levéltárban. Történetesen a szóban levő átveretéről is, mert édesatyám a kérdéses időben műtisz, azaz a pénzítő-osztály vezetője volt.

A pénzverőt megtekintő vendégek általános kívánsága, hogy a szemök láttára vert pénzből egy darabot magukkal vihessenek. Ezen kívánságnak természetesen csak igen ritka, kivételes esetekben lehet megfelelni. De hogy némiképp mégis kielégíttessenek, szokásos volt e célra már előkészített falemezeket verni nekik emlékül. Előfordult azonban oly eset is, hogy a vendég a verés alatt levő pénzhez hasonló nagyságú — néha ugyanazonos — pénzdarabot adott a pénzverőnek, hogy azt új verettel lássa el, ami kevés esetben meg is történt.

A Kőrmöczbányán átvonuló honvédek közül szintén számosan tekintették meg a pénzverőt és ily alkalommal történt az akkor forgalomban levő pengő huszas tévesen elnevezett átveretése (helyesen csak reáverése), amely tehát nem a honvédek által, hanem a honvédek részére készült. Az 1816. évszám pedig azért van e réz egykrajcárosokon, mert az 1848/49-ben vert (14.434,107 darab) egykrajcárosok a kormány rendeletére az 1816. évi verőtökkal — tehát évszámmal is — lettek kiverve.

Végül még reflektálnom kell szerző azon állítására, hogy „többször értekeztem ott azon időszakból való tisztviselőkkel“, ami lehetetlenség, mert az 1848/49-ben itt szolgált tisztviselők közül az utolsó: édesatyám, már 1880-ban meghalt, tehát 12 évvel a szerző itt időzése előtt.

Értesitésem talán már idejét múlta, mégsem tartottam feleslegesnek.
Kőrmöczbánya, 1917. évi április hó 20-án.

Kiváló tisztelettel:

Plank Sándor,

okl. tanár, pénzverőhivatali
kezelési vezető.

Adatok a C. N. H. III. kötetéhez.

IX. közlemény.

(Az Adatok utolsó (VIII) közleményének 173. sz. b) pontja alatt hivatkozom a 173. sz. c) alatti ábrájára, ami onnét kimaradt. A 173. c) után következő ábra a 174. sz.-hoz tartozik. A kimaradt ábrát megfelelő számával s a 173. c) sz. a közölt leírásra való hivatkozással e helyen pótolom.)

173. c)

193. (folyt.) α1) Előlap: FERDINAND I D I G I R I VNG * 1555 * (A választójel kis vonás és ötlevelű rózsza.) Itt és a következő számok alatt leírt 1555-ös vereteknél az évszám melletti ötlevelű rózsza a G és F betűkhöz való közelfekvése miatt néha nincs teljesen kiverve.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·2—14·4 mm. (Csorba.) 0·44 gr. és 14·1—14·6 mm. (Csorba.) 0·51 gr.

α2) Előlap: FERDINAND * D G R * VNG * 1555 * (A választójel a D és G után kimaradt, másutt * és ötlevelű rózsza.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·6 mm. 0·43 gr.

α3) Előlap: FERDINAND D G * R I VNG * 1555 * (A választójel a harmadik D előtt és után kimaradt, másutt ötlevelű rózsza és kis vonás.)

Hátlapja olyan, mint 193. g) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·6—15·2 mm. 0·50 gr.

β) Előlap: FERDINAND I D I G I R I VNG * 1555 * (mint 193. α1)-nél).

Hátlapja olyan, mint 193. q) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14·9—15·5 mm. 0·70 gr.

γ1) Előlap: FERDINAND I D I G I R I VNG * 1555 * (mint 193. α1)-nél).

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (mint 193. h)-nál).

M. N. M. Ezüst. 14·3—15·2 mm. 0·61 gr., 14·9—15·3 mm. 0·50 gr. és 15—15·7 mm. 0·50 gr.

γ2) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNG * 1555 * (A választójel * és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (mint 193. h)-nál és γ1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·4 mm. 0·56 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye)

γ3) Előlap: FERDINAND I D G R I VNG * 1555 * (A választójel a G előtt és után kimaradt, másutt * és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (mint 193. h) nál és γ1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·9 mm. 0·60 gr.

γ4) Előlap: FERDINAND D G R I VNG * 1555 * (A választójel a D G R betűk előtt kimaradt, másutt * és ötlevelű rózsza)

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE (mint 193. h)-nál és γ1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 14·5—14·9 mm. 0·51 gr.

δ1) Előlap: FERDINAND I D I G I R I VNG * 1555 * (mint 193. α1)-nél).

Hátlap: PATRONA * * * VNGARIE * (mint 193. s)-nél).

M. N. M. Ezüst 15·4—16·3 mm. 0·46 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

δ2) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel ♠, ♠, ♠ és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ♠ ♠ VNGARIE ♠ (mint 193. s)- és δ1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 14'4—14'7 mm. 0'50 gr.

δ3) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel a D és G közt kimaradt, másutt ♠ és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ♠ ♠ VNGARIE ♠ (mint 193. s)- és δ1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 14'8—15'1 mm. 0'43 gr.

ε) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (mint 193. α1)- és δ1)-nél).

Hátlap: PATRONA ♠ ♠ ♠ VNGARIE ♠ (mint 193. r)-nél).

M. N. M. Ezüst. 14'7—15'5 mm. 0'50 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

ζ) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel ♠ és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ♠ ♠ ♠ VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14—14'9 mm. (Kopott és csorba.) 0'39 gr.

η) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel hosszukás pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ♠ ♠ ♠ VNGARIE ♠ (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14—14'6 mm. 0'53 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye), 14'8—15'3 mm. 0'50 gr., 14'8—15 mm. 0'56 gr. és 15—15'3 mm. 0'53 gr.

θ) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14'2—15'9 mm. (Csorba.) 0'47 gr.

ι) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel ♠ és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE ♠ (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ♠ és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15—16 mm. 0'52 gr.

κ) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1555 ♠ (A választójel ♠, ♠ és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE ♠ (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14'3—14'7 mm. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.) 0'46 gr.

1556. λ) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1556 ♠ (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14'8—15'2 mm. 0'52 gr.

μ) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1556 ♠ mint 193. λ)-nál).

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE (A Madonna mellett N—C jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14'1—15'1 mm. (Kopott, csorba.) 0'36 gr.

ν) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG ♠ 1556 ♠ (Az ötlevelű rózsza a G száran van.)

Hátlap: PATRONA ... ♠ VNGARIE ♠ (A Madonna mellett N—C jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14'8—15'3 mm. (Csorba.) 0'42 gr.

ξ1) Előlap: FERDINAND ♠ D ♠ G ♠ R ♠ VNG 1556 ♠ (Az évszám előtt nincs jegy. Utána ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA ♠ ... ♠ VNGARIE

M. N. M. Ezüst. 14—14'7 mm. 0'46 gr.

é2) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1556 * (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * ... * VNGARIE (mint 193, é1)-nél).

M. N. M. Ezüst. 14·5—15 mm. 0·44 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

o1) Előlap: FERDINAND · D · G · VNG * 1556 * (A választójel pont és ötlevelű rózsza. A G után az R kimaradt a köriratból.)

Hátlap: PATRONA * ... * VNGARIE * (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·4—15 mm. 0·52 gr.

o2) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1556 * (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

Hátlap: PATRONA * ... * VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 14·5—14·8 mm. (Csorba.) 0·35 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

o3) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG * 1556 * (mint 193. o2)-nél.

Hátlap: PATRONA * ... * VNGARIE ♣ (mint 193. o2)-nél, de a körirat végén a pont alatt balra dűlő ékecske van.)

M. N. M. Ezüst. 14·8—15 mm. 0·47 gr. (Ostorosi lelet, Borsodmegye.)

π) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG 1556 * (A választójel · és ötlevelű rózsza. FERDINAND utolsó D-jében két pont van. Az évszám előtt nincs választójel.)

Hátlap: PATRONA · ... · VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14·3—15·3 mm 0·55 gr.

ρ) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1556 ·

Hátlap: PATRONA * · ... · * VNGARIE · (A Madonna mellett N—C jegy. A választójel ötlevelű rózsza és pont.)

M. N. M. Ezüst. 14·3—15·2 mm. 0·47 gr.

(Az N—C jegyű denárok maximális súlyai: 0·60, 0·61, 0·63, 0·64, 0·70 gr.)

194. *Denár. Verőhelye bizonytalan, verdejegye N—S.* Típusa Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Csak verdejegyét és évszámát jelöli meg Mont. 463. sz. alatt s ennek alapján idézi Markl 1370. sz. a. s XXII. t. 1362. sz. a. stilizált képét adja.

Verdejegyének kutatásakor kiindultam abból, hogy Zápolya János pénzein is vannak ilyen betűk, még pedig 1530-as és 1535-ös évszámú C. N. H. II. 321A. típusú aranyforintjain. Ezek az N betű az S fölött van (S) s e betűk Szent László bal keze alatt foglalnak helyet. Szent László jobb keze mellett pedig Kolozsvár címere látható. Mivel Kolozsvárott Zápolya János vereti 1530-ban pénzeit, Ferdinánd N—S jegyű denárainak verőhelyét tehát másfelé kell keresni.

Gondoltam arra is, hogy az N—S betű a körmöcbányai veretek K—B jegyének analógiájára nem Nagy-Szeben kezdőbetűit jelenti-e? A VIII. közlemény 185—187. sz. a. leírt s nagyszebeninek tartott denárok, a 187. b) kivételével, mind 1529-es és 1531-es veretek. Még sem tartom e föltevést valószínűnek, már csak azért sem, mert ha 1529-ben és 1531-ben a város német nevét verik denáraikra a szebeni százszok, 1530-ban bizonyosan nem változtatnak rajta.

Végül egy harmadik gondolat támadt bennem, ami első pillanatra idegennek látszik, de mégsem lehetetlen: nem Zrínyi-denárok-e ezek is s az N—S betűk nem *Nicolaus von Serin* kezdőbetűi-e?

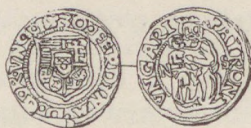
Mint a VIII. közlem. 192. sz. a. Harkó nyomán említettem, I. Ferdinándtól Zrínyi 1529-ben kapta a pénzverési jogot. Ferdinánd uralkodása idejéből olyan denára, amelyen a címere is rajta van (Wesz. C. II. t. 13., Markl XXI. t. 1378. sz.) csak 1531-ből ismeretes. Nem lehetetlen, hogy az 1530-as évszámú vereteire az osztrák bélyegvéső, eltérőleg a II. Lajos korabeli szokástól, nem a címet, hanem e kezdőbetűket véste s mivel a Zrínyi

név a németben S-el kezdődik (különböző alakjaiban l. Mon. Hung. Hist. XXXI. köt. 194, 195. l. stb., 202, 347. l., 298, 300, 311. stb., 448. l.), így metszette rá a verőtőre. Kisebb stílusbeli rokonságok is támogatni látszanak föltevésemet. Ilyenek pl. hogy a m. n. múzeum egy N—S jegyű 1530-as évszámú Ferdinánd denárának az előlapján (melyet *b*) alatt írok le részletesen) a választójel mindenütt kis hármalevél szár nélkül, mi a 192. sz. a. közölt kostainicai veret s a később közlendő Zrínyi-címeres Ferdinánd-denár lóherelevelére emlékeztet. Ugyanezen darab hátlapján a Madonna ruhájának nyakát teljesen azonos fölfogással képezte ki a véső, mint a Zrínyi-címeres Ferdinánd-denáron látjuk (vízszintes vonal a bal vállon fölhajlik) s ebben a tekintetben a VIII. közl. 176. sz. a. közölt jegy nélküli denár 1528-as és 1529-es évszámú vereteivel (melyeket én bécsi vereteknek tartottam) is rokosságot találunk.

Föltevésémnek ellene szól az, hogy a II. Lajos uralkodása alatt 1526 os évszámmal vert Zrínyi-denárokon (C. N. H. II. 23. t. 307. sz.) mindig *pajzsban két szárny* jegy van a Madonna alatt, mint azt alább a 199. sz. a. közölt ábrán I. Ferdinánd korában az 1531-es évszámú denárokon látjuk. (A II. Lajos korabeliek sokkal gyakrabban jönnek elő, mint az utóbbiak. Amazokat a háború előtt 20 koronáért lehetett venni, míg emezek értéke 250 kor. volt.) Nagyon természetes tehát azt következtetni, hogy I. Ferdinánd alatt a II. Lajos korabeliek mintájára vésték a Zrínyi-denárok verőtövét. Hogy azonban nem nagyon ragaszkodtak a mintához, azt éppen a Ferdinánd korabeli (199. sz.) Zrínyi-denár mutatja, melynek köriratában minden N betű fordított (II), amely hiba még az L—G jegyű kostainicai vereteken is megvan (Adatok 192. sz.), holott a II. Lajos korabeli Zrínyi-denárokon nincs meg ez a hiba.

Még mellettem szól a Ferdinánd korabeli Zrínyi-címeres denárok nagy ritkasága is, amely ritkaság az N—S jegyű denárok idesorozásával szintén érthetőbbé válik.

Forrásos bizonyítékát eddigelé nem tudom adni itt elmondott föltevésémnek, azért is nevezem bizonytalan verőhelyűeknek az N—S jegyű denárokat, mely jegyekben *Nicolaus von Serin* nevének kezdőbetűit teszem föl.

a) Előlap: FERDINA • D • G • R • VNG • 1530 • (A címer alul hegyben végződik, oldala kissé homorú. A szív-pajzsban levő osztrák pólya alatt pont.)

Hátlap: PATRON — VNGARI (A Madonna mellett N—S jegy.)

(Vastag veretben idézi Markl 146. l. 1393. sz. a.)

M. N. M. Ezüst. 15.1—15.7 mm. 0.39 gr.

b) Előlap: FERDINA & D & G & R & VNG & 1530 & (A címer oldala nem annyira homorú, mint az *a*) alattié, de nem is olyan egyenes, mint a *c*) alattié. A szív-pajzs oldala egyenes s alja kerek. A választójel mindenütt *kis hármalevél*. Lásd e bélyeg leírását Horsky-kat. 1078. sz. a. és v. ö. Markl 146. l. 1394. sz. a. vastag veret leírásával.)

Hátlapja olyan, mint 194. *a*) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14.8—15 mm. 0.54 gr.

c) Előlap: FERDINAN • D • G • R • VNGA • 1530 • (A címer oldala egyenes, alja kerek, mint a szív-pajzsé is. Az osztrák pólya alatt nincs pont, mint az *a*) és *b*) alattinál.)

Hátlap: PATRON — VNGARI (A Madonna mellett N—S jegy. A körirat betűi is, a verdejegyei is kisebbek, mint az a) és b) alattié.)

M. N. M. Ezüst. 14·8—15·4 mm. 0·51 gr.

195. *Denár. Verőhelye bizonytalan, verdejegye a Madonna alatt N · S betű. Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-, Markl-ban nincs. Nagyrészt ugyanaz a megjegyezni valóm róla, mint a 194. sz. a. N—S jegyűekről. Verőhelyét egyelőre bizonytalanak mondok s a verdejegyben Nicolans von Scrin kezdőbetűt sejttem.*

a) Előlap: FERDINAN · D · G · R · VNG · 1530 ·

Hátlap: PATRON · — N · S — · VNGARI · (A választójel mindenütt pont. A Madonna alatt N · S jegy. Igen szép véset.)

M. N. M. Ezüst. 15—15·9 mm. 0·56 gr.

b) Előlapja ugyanaz, mint 195. a) alattié.

Hátlap: PATRON · — N · S — · VNGARI (A körirat végén nincs pont.)

M. N. M. Ezüst. 15·8—16·2 mm. 0·47 gr.

c) Előlapja ugyanaz, mint 195. a) alattié.

Hátlap: PATRON · — N · S — VNGARI (VNGARI előtt nincs pont.)

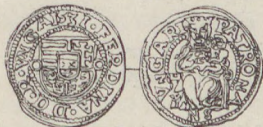
M. N. M. Ezüst. 14·6—16·1 mm. 0·45 gr.

d) Előlapja ugyanaz, mint 195. a) alattié.

Hátlap: PATRON — N · S — VNGAR · (Csak a jegy két betűje között és a körirat végén van pont.)

M. N. M. Ezüst. 14·6—15·5 mm. (Kopott szélű.) 0·68 gr.

196. *Denár. Verőhelye bizonytalan, verdejegye a Madonna alatt NS jegy, miáltal a 194., 195. sorszámú veretekhez csatlakozik. Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-, Marklban nincs. Az előlapon a címer két oldalán kis kör van, mint II. Ulászló C. N. H. II. 273. és 276. sz. denárainál. A kis Jézus Mária balkarján ül.*

Előlap: FERDINA · D · G · R · VNGA 1531 · (Az R előtti G megfordított D = G s előtte nincs pont, valamint az évszám előtt sincs.)

Hátlap: PATRONA — NS — VNGARI (A Madonna alatt NS jegy választó pont nélkül.)

M. N. M. Ezüst. 15·9—16·8 mm. 0·61 gr.

197. *Denár. Pozsonyi veret P—H jeggyel. Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-ben nincs. 1530-as és 1531-es évszámú vereteit idézi Mont. 465. sz. alapján Markl 1371. sz. alatt. A P a város nevét jelenti, a H pedig Haller bérlő nevének kezdőbetűje. A P betűt már Rupp is a pozsonyi verde jegyének tartja Zsigmond korától kezdve (Num. Hung. II. 168). „Pozsonyt Zsigmond király ajándékozza meg pénzverési joggal“ dr. Kováts Ferenc szerint is (Magy. Gazd. Tört. Szemle VII. k. 388. l.). A pozsonyi pénzverdét már II. Lajos alatt bérbeveszi Haller (Harkó: A pénz tört. Magy. 1526—1608. 25. és 28. ll.)¹ s megtartja*

¹ „E verdét még II. Lajostól Rueprecht Haller von Hallerstein vette bérbe és királya könnyelműségét... alaposan ki is használja. Működését tovább folytatja Ferdinánd uralma alatt is és éppen abban a mederben,

I. Ferdinánd alatt is. Hogy 1531-es veretek is vannak e jeggyel, abból azt következtethetjük, hogy ezeket még 1530-ban készítették a verde üzemének megszüntetése előtt, de az sem lehetetlen ezen kor viszonyai között, hogy Ferdinánd tilalma ellenére is üzemben maradt még egy ideig a verde.

a) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG • 1530 • (A címerpajzs behomorodásában mindkét oldalon egy-egy pont.)

Hátlap: PATRONA — VNGA • RIE (A Madonna mellett P—H jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15—15.6 mm. 0.48 gr.

b) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG + 1530 • (A címerpajzs oldala behomorodik, mint az a) alattinál. Két oldalán és fölötté egy-egy kis olyan kereszt van, mint az évszám előtti választójel.

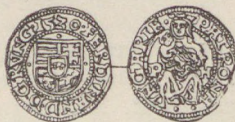
Hátlap: PATRONA • + • VNGARIE • (A Madonna mellett P—H jegy. A választójel kis kereszt és pont.)

M. N. M. Ezüst. 16—16.3 mm. 0.52 gr.

c) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG • 1530 • (Egyenes oldalú címerpajzs, mint alább d) alatti ábrán, két oldalán és fölötté egy-egy pont.)

Hátlap: PATRONA • • VNGARIE • (A Madonna mellett P—H jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14.4—14.6 mm. 0.58 gr.

d) Előlap: FERDINAND • D • G • R VNG • 1530 • (Az VNG előtt nincs pont. Egyebekben olyan, mint a c) alatti.)

Hátlapja olyan, mint 197. c) alattié.

M. N. M. Ezüst. 14—15.3 mm. 0.52 gr.

e) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG • 1530 • (Egyébként mint a c) és d) alatti. Bélyegcsúszással.)

Hátlap: PATRON • • • VNGARI • (A Madonna mellett P—H jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15.4 mm. 0.54 gr.

f) Előlap: FERDINAND • D • G • R • VNG • 1530 • (Egyenes oldalú címerpajzs mellett szembenézve jobbról egy pont, fölötté kis karika. baloldalán semmi.)

Hátlap: • PATRONA • • VNGARIE • (A Madonna mellett P—H jegy.)

M. N. M. Ezüst. 14.6—15 mm. 0.56 gr.

ahogyan addig. Végre azután az alsóausztriai kamara megleégli Haller üzelmét s jelentést tesz Ferdinándnak, ki azután 1530 közepén be is tiltja működését, magát Hallert pedig törvényellenes cselekedeteiért rendes vizsgálat után szigorúan megbüntetni rendeli." (28—29. l.)

1531. g) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VN · 1531 · (Egyébként olyan, mint 197. c) és d).)

Hátlap: PATRON · · · VNGARI · (A Madonna mellett P—H jegy. A középső választópont kisebb.)

M. N. M. Ezüst. 15·3—15·6 mm. 0·54 gr

h) Előlap: FERDINAND · D · G · R · VNG · 1531 · (Egyébként olyan, mint 197. c) és d).)

Hátlap: PATRON · · · VNGARI · (A Madonna mellett P—H jegy.)

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·9 mm. 0·47 gr. és 15·8—16 mm. 0·57 gr.

198. *Denár. Verőhelye bizonytalan, verdejegy a Madonna mellett S—A.* Schoenv., Széch., Weszben nincs. Mont. 462. sz. alapján az 1532-es évszámú veretet említi Markl 1369. sz. és képét adja XXII. t. 1369. sz. a.

a) Előlap: FERDINAND * D * G * R * VNG * 1531 * (A választójel mindkét oldalon kis ötágú csillag.)

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A Madonna mellett S—A jegy.)

M. N. M. Ezüst. 16·1—16·2 mm. 0·40 gr.

b) Ugyanaz mindkét lapja mint az **a)** alattié, csak az évszám 153Z.

M. N. M. Ezüst. 15·9—16·2 mm. 0·58 gr.

c) Előlap: FERDINAND * G * G * R * VNG * 153Z (A választójel kis ötágú csillag, mi az évszám után hiányzik.)

Hátlapja olyan, mint 198. **a)** alattié.

M. N. M. Ezüst. 15·9—16·2 mm. 0·40 gr.

199. *Denár. Kostainicai veret. Jegye a Madonna alatt kis pajzsban két szárny, a Zrínyi-címer egy része.* Schoenv., Széch. ben nincs. Wesz. C. II. 13. sz., Markl. 1378. sz. a. közli típusát. (Markl 1379. sz. a. a Magyar Nemzeti Múzeum egy 1547-es évszámú darabját említi, ami tévedésből származhatik, mert itt csak az alábbi ábrában látható 1531-es évszámú darab van.)

A denár típusa rokon a II. Lajos alatt vert 1526-os évszámú Zrínyi-denárokéval (C. N. H. II. 23. t. 307.). Csak az előlapon a szív-pajzsban a lengyel sas helyett osztrák pólya van, az előlapi címerpajzs fölött pedig szárával jobbfelé dülő kis hármassal. Habár a körirat betűiben az N betűk mind fordítottak is (II), a denár vésete a II. Lajos korábeliekénél sokkal szebbnek mondható. (V. ö. még róla az Adatok 192. sz. és Harkó i. m. 27., 28. II. elmondottakat.)

(Megjegyzem még itt, hogy I. Ferdinánd uralkodása idejéből Zrínyinek tallérjait is ismerjük 1533-as évszámmal [Wesz. G. XXXVII. t. 2. sz.]. Mivel azonban ezeken nincs rajtuk I. Ferdinánd neve, e helyen nem közlöm őket.)

Előlap: FERDINAND · D · G · R · VII · 1531 ·

Hátlap: PATRONA · (Zrínyi címer) · VNGARIE ·

M. N. M. (14—15·2 mm. (Csonka.) 0·55 gr,

200. *Denár. Verőhelye bizonytalan. Jegye a Madonna alatt horgony.* Schöenv., Széch.-ben nincs. Wesz. C. II. t. 12. sz. s ennek alapján Markl 1375. sz. és XXII. t. 1375. sz. Markl 1374. sz. a. Mont. 467. számra való hivatkozással 1531-es évszámát is említi.

Ezeket a horgonyjegyű denárokat numizmatáink Herberstein-denároknak szokták nevezni. Azonban eddigelé semmiféle bizonyítékra nem akadtam, ami ezen elnevezést indokoltta tenné. I. Ferdinánd idejében báró Herberstein Zsigmond volt hazánk történetében is fontos szerepet játszó tagja e családnak, kit II. Lajoshoz Miksa császár küldött követségbe s ilyen megbízatásban I. Ferdinánd is több ízben részesítette. A pénzveréssel kapcsolatba azonban csak Rudolf alatt kerül a Herberstein család, még pedig 1579—1599 között Felicián, 1599—1601 között Frigyes révén, kik Nagybányán bérleték a bányákat. A nagybányai pénzverde Herberstein Feliciánnak köszöni helyreállítását is (v. ö. Windischgr. kat. I. 319. l. és Harkó i. m. 123. l.). De még ha előbb lenne is e család valamelyik tagja pénzverésünkkel összefüggésbe hozható, a horgonyjegyre akkor sem nyernénk magyarázatot, mert a Herberstein címerben nyomát sem találjuk. Ez a jegy később a prágai pénzverdében Margalik Kristóf pénzverőmester jegye III. Ferdinánd és I. Lipót alatt 1655—1688-ig (Windischgr. kat. I. 237., 239. ll. Donebauer gyűjt. I. 224., 231. ll.). Azok közül a magyar családok közül, melyeknek a címerében a horgony előfordul (Horváth: Siebm. Suppl. 43. t., Majláth: Siebm. 291., 292. t., Miller: Siebm. 313. t.), legföljebb a Majláth családra lehetne gondolni, melyből István 1527-ben Fogaras várát kapta jutalmul I. Ferdinándtól. Mivel azonban Majláth István 1528-ban már Zápolya pártjára állott, ez irányban is céltalan minden további következtetés. Így ezen denárfaj verőhelyének kiderítése és a rajta levő jegynek megmagyarázása a további kutatások tárgyát fogja képezni. E helyen mindössze annyi állapítható meg, hogy Herberstein-denárnak nevezésük indokolatlan.

Előlap: FERDINAND + D + G + R + VNG + 1530 + (A választójel kis kereszt.)

Hátlap: PATRONA + — *horgony* — + VNGARIE

M. N. M. Ezüst. 15·1—15·7 mm. 0·57 gr. és 15·2—15·5 mm. 0·45 gr.¹

¹ Markl I. Ferdinánd pénzeiről írott s gyakran idézett művében (145., 146. l.) egynéhány olyan jegyű vagy olyan évszámú denárról is tesz említést, mely a M. N. M. gyűjteményéből hiányzik. Ilyenek a következők:

1358. a) sz. a. leírt CO—L jegyű 1528-as denárnál a választójel más.

1362. sz. a. Mont. 457. sz. alapján 1530-as N—C jegyű denárt említ.

1365. sz. a. Mont. 459. sz. alapján 1530-as B—K jegyű denárt idéz.

1366. sz. a. H • N jegyű 1529-es és 1530-as denárról tesz említést, hibásan idézve a jegyet Mont. 460. sz. után. (V. ö. Adatok VIII közl. 187. b).)

1374. sz. a. a horgony-jegyű denárok 1531-es évszámú darabját említi Mont. 467. sz. után.

1379. sz. a. a M. N. M. 1547-es Zrínyi-denárát idézi, amilyen nincs.

1381. sz. a. *évsz. nélk.* I—K jegyű denárt említ, mely ábrájáról láthatólag hamis.

1382. sz. a. N—liliom jegyű 1528-as denárt idéz hibásan Wellenheim 629. sz. után.

1383. sz. a. M—G jegyű 1535-ös denárt idéz hibásan Wellenheim 620. sz. után. (A Wellenheimban

idézett N—G jegyű 1555-ös denár jegye is bizonyosan az N—C elnézéséből eredt.)

1384. sz. a. N—I jegyű 1534-es denárt idéz Linzből.

1385. sz. a. H—H jegyű 1530-as denárt említ ugyanonnet.

1386. sz. a. O—Z jegyű 1526-os denárát idézi ugyancsak a linzi múzeumnak.

1387. sz. a. K—B jegyű *évsz. nélk.* denárt idéz Wellenheim 634. sz. alól.

1388. sz. a. K—P jegyű 1547-es denárt említ, minek a XXII. t.-án képét is adja. (Ez valószínűleg nem más, mint kopott vagy rosszul kivet jegyű darabja [az ábrán K—P. a jegy] az Adatok VII. közl. elején a K—B jegyű denárok 1547-es évszáma alatt utolsó helyen említett bélyegváltozatnak.)

201. a)–h) *Egykorú hamis denárok.* Mielőtt I. Ferdinánd denárainak a M. N. M. gyűjteményében levő különböző fajának közzétételét befejezném, az alábbi ábrákban néhány darab hamisítvány képét adom. A pénzhamisítás e korbeli nagy elterjedéséről sokat beszélnek leleteink is, melyekben csaknem kivétel nélkül találunk egykorú hamisítványu denárokat. Okleveles adataink is nagy számmal vannak a különböző időbeli pénzhamisításokról. Harkó i. m. 36. l. a következőket írja I. Ferdinánd uralkodása korából az 1538-iki országgyűlés idejéről: „A magyar ércpénzt már maguk az ország lakói sem akarják elfogadni, annyira megrontotta azt a hamisítás“. Egyes követek „önként ajánlják Ferdinándnak a legszigorúbb eljárást a hamis pénzverők ellen. Javasolják felterjesztésükben, hogy a királyi helytartó minden vármegyébe késedelem nélkül küldjön ki országbíróhelyettest és ítélőmestert“. Kik a pénzhamisítók ellen „tartsanak szigorú vizsgálatot, bárkit, legyen az nemes vagy paraszt, megidézhesse, felettük törvényt lássanak s ha bűnösöknek találják, a büntetést minden halogatás vagy felebbezés nélkül hajtsák végre“.

E hamisítványok természetesen iparkodnak a törvényes pénzhez minél hasonlóbbnak lenni. Előlapjukon a címer, hátlapjukon a Madonna még eléggé sikerültnek is mondható. Készítő mestereik műveltsége azonban a latin köriratokon már hajótörést szenved. A silány anyag mellett a körirat (mely csaknem minden darabon más-más) zavaros, érthetetlen volta e hamisítványok csálhatatlan ismertető jele. Anyaguk gyakran vörös- vagy sárgaréz s a legjobb esetben igen rossz minőségű ezüst, mely már szürke vagy feketés színe által is kitetszik a valódiak közül.

Pontosabb leírását nem adom e hamisítványoknak, eléggé beszélnek az ábrák.

202. *Obulus. Kőrmőczbányai veret K—B jeggyel. évszám nélkül.* Schoenv., Széch., Wesz. ben nincs. Típusát (tévesen Miksa neve alatt) arany veretben Adatok I. közlem. 8. sz. a. közöltem.

Előlap: címer, két oldalán és fölötté ötlevelű kis rózsza.

Hátlap: félholdon Madonna derékig. A dicskoszorú íve lapos. A Madonna mellett K—B jegy.

M. N. M. Ezüst. 12'3 mm. 0'34 gr.

203. *Obulus. Kőrmőczbányai veret K—B jeggyel, évszám nélkül.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. A 202. sz. alattitól abban különbözik, hogy a hátlapon a Madonna dicskoszorúja kidomborodó. (Mont. 470.)

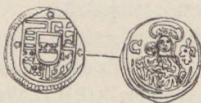
a) Az előlapon a címer olyan, mint 202-nél. A hátlapon K—B jegy.

M. N. M. Ezüst. 12·2—12·5 mm. 0·29 gr.

b) A 203. a) alattitól csak abban különbözik, hogy az előlapon a címer s benne a szív pajzs szélesebb.

M. N. M. Ezüst. 12—12·9 mm. 0·24 gr. és 11·5—12·2 mm. 0·28 gr.

204. *Obulus. Kassai veret, C—liliom jeggyel, évszám nélkül.* Schoenv., Széch.-ben nincs. Wesz.-ben is csak a b) alatti van meg.

a) Előlap: címer, mellette és fölötté kis ötlevelű rózsza. A szív pajzs nagy.

Hátlap: Madonna félholdon derékig. A dícskoszorú íve lapos. Mellette C—liliom jegy.

M. N. M. Ezüst. 10·5—10·9 mm. 0·30 gr.

b) Ugyanaz, mint az a) alatti, csak a címer feletti rózsza kopott le és a hátlapon a verdejegy fordított = *liliom*—O. Képét adja Wesz. C. II. t. 15.

M. N. M. Ezüst. 10·6—11·2 mm. 0·34 gr.

205. *Obulus. Nagyszebeni veret H—N jeggyel, évszám nélkül.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs.

Előlap: címer, két oldalán és felette kis ötlevelű rózsza. (A címer feletti nagyon megkopott.)

Hátlap: Madonna mellett H—N jegy.

M. N. M. Ezüst. 12·3—12·5 mm. 0·39 gr.

206. *Obulus. Körmöczbányai veret K—B jeggyel és 1532-es évszámmal.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs.

Előlap: címer, mellette kétfelől kis ötlevelű rózsza. Az évszám előtt és után két kis kör (o 1532 o).

Hátlap: Madonna félholdon derékig. A dícskoszorú íve lapos. Mellette K—B jegy.

M. N. M. Ezüst. 11·5—11·9 mm. 0·25 gr.

207. *Obulus. Körmöczbányai veret K—B jeggyel és 1539—1564-es évszámmal.* Tipusát Schoenv. VI. t. 209. sz., Széch. XXI. t. 32. sz. a. közli. Mont. 469. sz.

a) Előlap: címer, mellette kétfelől kis ötlevelű rózsza. Az évszám előtt és után kis ötlevelű rózsza (✿ 1539 ✿).

Hátlap: Madonna félholdon derékig, dicskoszorújának íve domború. Mellette K—B jegy.

M. N. M. Ezüst. 12—12·2 mm. 0·24 gr. 1539-ből.

M. N. M. Ezüst. 12·3 mm. 0·22 gr. és 12·5—12·6 mm. 0·27 gr. 1540-ből.

M. N. M. Ezüst. 12—12·5 mm. 0·25 gr. 1541-ből.

M. N. M. Ezüst. 12·2—12·3 mm. 0·34 gr. 1542-ből.

M. N. M. Ezüst. 12 mm. 0·22 gr. és 12—12·7 mm. 0·32 gr. 1544-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·5—12·2 mm. 0·21 gr. és 11·5—12·3 mm. 0·35 gr. 1545-ből.

M. N. M. Ezüst. 11—11·9 mm. 0·24 gr. és 12—12·3 mm. 0·32 gr. 1546-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·4—12 mm. 0·28 gr. és 11·9—12·1 mm. 0·35 gr. 1547-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·9—12·1 mm. 0·26 gr. 1548-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·7—12·1 mm. 0·29 gr. 1549-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·5—11·9 mm. 0·23 gr. 1550-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·5—12·4 mm. 0·26 gr. 1551-ből.

b) 1541-ből az a) alatti bélyegnek olyan változata is van, melynek hátlapján a K—B betűk fölött egy-egy kis ötlevelű rózsát találunk (K—B).

M. N. M. Ezüst. 11·6—11·9 mm. 0·27 gr.

c) Az 1543-as veretén a M. N. M. nak a címer oldala melletti rózsák alatt és fölött egy-egy pont van (•), valamint a verdejegy alatt és fölött is (K̇—Ḃ). Az évszám előtt és után kis ötlevelű rózsza (✿ 1543 ✿).

M. N. M. Ezüst. 11·4—12·2 mm. 0·22 gr.

d) 1549-ből van az a) alatti ábrának olyan változata is, hol a verdejegy B betűje fölött egy pont látható (Ḃ).

M. N. M. Ezüst. 11·4—12 mm. 0·30 gr.

e) 1550-ből ismerek olyan változatát is az a) alattinak, melyen a verdejegy mindkét betűje fölött egy-egy pont van (K̇—Ḃ) s a K fölötti sokkal kisebb.

M. N. M. Ezüst. 11·5—12 mm. 0·24 gr.

f) 1551-ből való egyik példányán a m. n. múz.-nak a címer melletti rózsák alatt és fölött egy-egy pont van (•), mint 207. c) alattinál, az évszám előtt és után *nincs* meg a kis rózsza s a hátlapon a K—B jegy mindkét betűje alatt és fölött kis ötlevelű rózsza van (K—B).

M. N. M. Ezüst. 11—11·8 mm. 0·22 gr.

M. N. M. Ezüst. 11·6—12·2 mm. 0·32 gr. 1562-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·8—12·3 mm. 0·34 gr. 1563-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·5—12·2 mm. 0·31 gr. 1564-ből.

g) Egy 155Z-es veretén a m. n. múz.-nak a címer melletti kis ötlevelű rózsák alatt és fölött egy-egy pont van, mint 207. c) és f) alattinál (•), az évszám előtt és után kis ötlevelű rózsza (✿ 155Z ✿), mint 207. a) alattinál s a hátlapon a verdejegy mindkét betűje alatt és fölött kis ötlevelű rózsza (K—B).

M. N. M. Ezüst. 11·8—12·1 mm. 0·23 gr.

M. N. M. Ezüst. 12·5 mm. 0·33 gr. 1553-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·3—11·9 mm. 0·27 gr. 1554-ből.

M. N. M. Ezüst. 11·3—11·9 mm. 0·26 gr. 1555-ből.
 M. N. M. Ezüst. 11·8—12·5 mm. 0·26 gr. 1556-ból.
 M. N. M. Ezüst. 12·2—12·8 mm. 0·21 gr. 1557-ből.
 M. N. M. Ezüst. 11·4—11·8 mm. 0·27 gr. 1558-ból.
 M. N. M. Ezüst. 11·8—11·9 mm. 0·26 gr. 1559-ből.
 M. N. M. Ezüst. 11·4—11·8 mm. 0·24 gr. 1560-ból.
 M. N. M. Ezüst. 11·8—12·1 mm. 0·29 gr. 1561-ből.

h) Az 1553-as veret abban különbözik a 207. f) és g) alattitól, hogy az évszám két pont között van (•1553•).

M. N. M. Ezüst. 11·9—12 mm. 0·31 gr.

i) Az 1557-es évszámmal van olyan változata is a 207. g) alattinak, melyen a hátlap verdejegye alatt és fölött nincs kis rózsza (K—B).

M. N. M. Ezüst. 12·3—12·7 mm. 0·24 gr.

208. *Obulus. Kassai veret C—lilom jeggyel és 1528-as évszámmal.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mont 472. sz. után idézi változatát Markl 146—147. l. 1396. sz. a., nem említve, hogy az előlapon rózsák között van-e a címer s két rózsza közé teszi az évszámot, ami Mont. alapján nem állítható.

A m. n. múz. példányán:

Előlap: címer, két kis ötlevelű rózsza között. A címer fölött évszám szabadon (1528).

Hátlap: Madonna derékig félholdon, discszoszorújának íve lapos. Mellette C—lilom jegy. Ezüst. 10·5—10·8 mm. 0·21 gr.

Miksa (1564—1576).

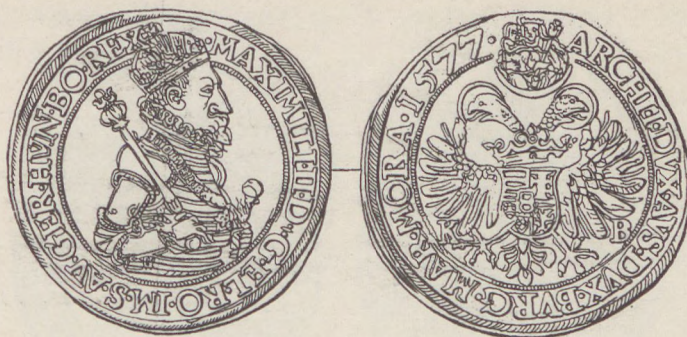
Miksa korának pénzveréséből eddig keveset közöltem az Adatokban. Ezt most a tallérokkal folytatom. A IV. közl. 88. és 89. sz. a. már leírtam néhány tallért. Mielőtt ezt tovább folytatnám, a 88. b) sz. a. leírottnak adom itt utólag a képét dr. Zimmermann gyűjteményéből és a 89. b) alatt leírottát a M. N. M. gyűjteményéből.

88. b)

Miksa tallérverésével kapcsolatban fölhívom az olvasók figyelmét Harkó i. m. 102. s köv. lapjaira.

209. *Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel és 1573-as évszámmal.* Tipusa Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (A király mellképe derékig, vízszintes csikú (rákfarkas) páncélban. Mellén aranygapjú. Koronája fölött a belső gyöngykörön fekvő kereszt. Jobbjában olyan buzogány, mint I. Ferdinándnak az Adatok 83., 84. sz. a. közölt tallérjain látható. Baljában kardmarkolat. Hátlapján a sas mellén kettős domborulatú címer. A sas fölött félholdon kissé gyermeke felé néző Madonna. A sas lábain kívül K—B jegy.

89. b)

a) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1573

M. N. M. Ezüst. 40·8—41 mm. 28·30 gr.

b) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOE · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORA · 1573

M. N. M. Ezüst. 40·5—41·3 mm. 28·06 gr.

c) Ugyanaz, mint a 209. b) alatti, de hátlapján a MARC · szó A betűjét O-ból javították a verőtőn.

M. N. M. Ezüst. 41—41·4 mm. 28·62 gr.

d) Előlap: Ugyanaz, mint 209. b) alattinál.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · IVX · BVR · MARC · MORA · 1573 ·

(Az AVS · utáni DVX · szó D betűjét oly közel vésték az V-hoz, hogy csak a függőleges szár látszik tisztán belőle, az ívrésze a V bal szárán fekszik. Az évszám után *pont*.)

M. N. M. Ezüst. 41·4—42·3 mm. 28·38 gr.

e) Előlap: MAXIMILIA · II · D · G · EL · ROM · IM · S · AV · GER · HVN · B · REX *

Hátlapja olyan, mint 209. a) alattié, csak a BVRG · szó B-jét javították más betűből, valószínűleg A ból. Az évszám után nincs pont.

M. N. M. Ezüst. 41·4—42·2 mm. 27·60 gr.

210. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Schoenv., Széch., Wesz. ben nincs. (A király rákfarkas páncéljának vállfővása kissé áll el a nyaktól. Jobbjában tulipánban végződő kerekgombú buzogány. Hátlapján kettős domborulatú címer, melynek fejét éri a korona. A Madonna kissé gyermeke felé tekint.

a) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1574 (MORA · -ban az O fölött bélyeghiba.)

M. N. M. Ezüst. 40·6—41·2 mm. 28·72 gr.

b) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · B · REX *
(A király feje szélesebb, mint az a) alatti ábrán s a koronája is elütő.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORA · 1574

M. N. M. Ezüst. 41·3—41·4 mm. 28·70 gr.

211. Tallér. *Körmöcbányai veret K—B jeggyel* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Típusa közel áll a 210. a) alattihoz, csak a páncél vállfővása hosszabb s így a nyaktól jobban elálló.

a) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
(A király álla alatt bélyeghibából származó kis pont. A buzogány a belső körig ér.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORAV · 1574 · (A korona kissé távolabb van a címer fejtől, mint 210. a)-nál.)

M. N. M. Ezüst. 39·6—40·6 mm. 28·60 gr.

b) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
(A buzogány nem ér a belső körig, mint az a) alattinál. Bélyeghiba nincs.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MOR · 1574 (Az évszám után nincs pont. A korona nem ér össze a címerfejjel.)

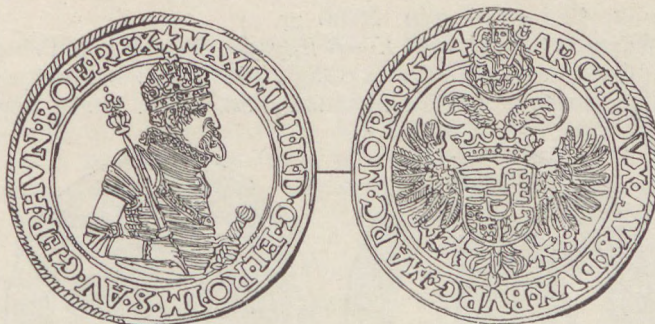
M. N. M. Ezüst. 39·3—40·7 mm. 28·75 gr.

c) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOE · REX *
(A buzogány a belső körig ér.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1574 (Az évszám után nincs pont. A korona a címerfejhez ér.)

M. N. M. Ezüst. 40·3—41·1 mm. 28·65 gr.

212. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. A vállfővas a páncélhoz simul.

a) Előlap: MAXIMILI II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOE · REX *
(A buzogány vége mellett egy különálló pont.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1574

Dr. Zimmermann L. gyűjt. Ezüst. 40·7—41·4 mm. 28·62 gr.

b) Előlap: MAXIMILI II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
(A buzogány végén különálló pont nincs, csak az a tulipánhoz érő.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MOR · 1575

M. N. M. Ezüst. 40—40·6 mm. 28 gr.

c) Előlap: körirata ugyanaz, ami a 212. a) alattié. (A buzogány végén kívül a tulipán alsó levele iránt van a pont.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORA · 1575

M. N. M. Ezüst. 40·8—41·3 mm. 28·55 gr.

d) Előlapja olyan, mint 212. a) alattié.

Hátlapja is olyan, csak az évszám más és utána pont van (.1576.).

M. N. M. Ezüst. 40·5—42 mm. 28·80 gr.

213. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Az előlap típusa megfelel a 212. a)-nak, a hátlapé a sas mellén levő kisebb és vízszintes fejű címerpajzsával az Adatok 88. sz. a. közölt ábrának.

a) Előlap: MAXIMILI II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · G · ER · HVN · BO · REX *
(A választó pontok így vannak: AV · G · ER. A buzogány végén a különálló pont is megvan, mint 212. a) alattinál.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1575

M. N. M. Ezüst. 42—42·6 mm. 28·52 gr.

b) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
(A buzogány végén nincs különálló pont.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MOR · 1575

M. N. M. Ezüst. 42·3—42·8 mm. 28·50 gr.

214 Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Típusát v. ö. Schoenv. VI. t. 212. sz., Széch.-, Wesz.-ben nincs. A páncél eltér az eddigiektől. A fej megszakítja a köriratot. A sas mellén vízszintes fejű címerpajzs, mint az Adatok 88. sz. a. közölt képén

a) Előlap: · MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX ·
(A buzogány a belső körhöz ér.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MO · 1575

M. N. M. Ezüst. 41 mm. 28·28 gr.

b) Előlapja olyan, mint 214. a) alattié.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1575 · (Az évszám után pont.)

M. N. M. Ezüst. 41·2—41·5 mm. 28·23 gr.

215. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Közli Wesz. C. III. t. 5. sz. Schoenv.-, Széch.-ben nincs.

Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MO · 1575

M. N. M. Ezüst. 41—41·4 mm. 28·42 gr.

Dr. Harsányi Pál.

A pénzverés és pénzváltás adminisztrációja.

Dr. Hóman Bálint „Magyar Pénztörténet 1000—1325” című könyvének ily című fejezetében a 471. lapon következőket írja: „III. Béla korában az évi pénzkibocsátás összege 15·2 millió denár volt. Szentgáli megállapítása szerint kézi verés mellett egy adogató segéddel dolgozó ügyes munkás verőtőkéjéről óránként 1200 kész pénzdarab hullott le. A pénzverők csak az év bizonyos időszakában dolgoztak a pénzverőműhelyben. Ezt a munkaidőt önkényesen hat hétre, helyesebben 42 munkanapra teszem. Napi tíz óra munkát véve fel egy munkás egy segéddel 12,000 db., 30 munkás 30 segéddel 360,000 db. s ugyanannyi 42 nap alatt 15.120,000 db. pénzt vert. Tehát 30 munkás hat hét alatt pénzzé verhetette az évi pénzkontingenst”. Tovább pedig: „a XII. századi magyar királyi pénzverő munkásság létszámát 70—75 munkásnál, a pénzverők falvának lakosságát pedig 40—45 családnál többre nem tehetjük”. Ezt megelőzőleg pedig téves és a korviszonyok teljes félreismerésén alapulónak mondja azon feltevést, hogy a XI—XII. századi pénzverőházban több száz, sőt ezernél is több munkás dolgozott. Szentgáli az idézett cikkben (Num. Közl. 1916) pedig azt mondja: „Kellő mennyiségű lapka elkészítése után az adogató gyors kézzel pontosan a verőtőkére helyezte azokat. A mester csupán veréssel volt elfoglalva... Számításom szerint, ügyes adogató mellett, óránként, minden normális körülményt föltételezve, 1200 pénznek kellett leesni a tőkéről”.

Szentgáli nem ismerteti számításának alapját, így tehát a közlött eredményt bíráhatom és bizton állíthatom, hogy a megállapított óránkénti 1200 darabnyi teljesítmény túlnagy.

Egy modern, gőzerőre berendezett verőgép átlagos teljesítőképessége óránként 2000 darab. Egy darab veréséhez tehát 1·8 másodperc idő kell; Szentgáli szerint kézi verés mellett pedig 3 másodperc. Fel nem tételezhető, hogy bármily ügyes pénzverő, bármily ügyes adogatóval csak $\frac{2}{5}$ -del kevesebbet produkált volna kézi veréssel, főképen, ha tekintetbe vesszük, hogy igen sokszor, talán túlnyomóan kevés volt egy ütés a pénz kiveréséhez.

1760-ban az udvari kamara nagyon sürgette a rézpénz verésének lehetőleg legnagyobb fokozását és jelentést kívánt a körmöczbányai pénzverő teljesítőképességéről. Kramer Ignác akkori pénzverőmester 1760. évi augusztus hó 5-én kelt jelentése szerint a megejtett kísérletben 16 csavaros verőgép egy nap = 10 munkaóra alatt kivet 55,992 darabot = 466·6 márka denárt, egy gép tehát 3499 darabot és egy gép egy óra alatt kerekén 350 darabot. Eszerint egy darab kiveréséhez 10·28 másodperc kívántatott.

Ugyancsak az udvari kamara megbízásából báró Lopresti Ferenc bányatanácsos a pénzverő teljesítőképességének megállapítása céljából 1760. évi augusztus hó 18 án és 19-én ellenőrző kísérletet végzett. Beterjesztett jelentésének 8. pontja szerint két csavaros verőgép délután 3 óra 11 perctől 5 óra 2 percig, vagyis 1 óra 51 perc alatt kivet 100 márka gröschlit, összesen 3360 darabot, egy gép egy óra alatt tehát 908 darabot. Szerinte kellett tehát egy darab kiveréséhez 4·07 másodperc.

Elképzelhető-e, hogy kézi verés mellett gyorsabban lehetett dolgozni, mint géppel?

A millenáris kiállítás alkalmával a körmöczbányai pénzverőhivatal a kézikalapácsverést is bemutatta és e bemutatáshoz természetesen a legügyesebb munkásokat választotta ki és velők a kalapácsverést begyakoroltatta. Mindamellet ezek egy perc alatt két, legfeljebb három darabot voltak képesek kiveni. Hasonló eredményt tapasztal különben a pénzverő jelenben is oly érmek verésénél, melyeknél a lapkát kézzel kell a verőtőkéhez tenni.

A mondottak alapján bizvást állítható, hogy a kézi verés egy órai eredménye 150 darabnál többre nem tehető; a 15·2 millió darab kiveréséhez tehát legalább 101,333 óra; vagy 10,133 tízórás munkanap volt szükséges. Egy évben 300 munkanapot felvéve 33,

munkás kellett hozzá, mindegyikhez egy-egy adagatót számítva 66. Világos tehát, hogy 60 munkás 42 nap alatt nem verhette ki az évi contingenst.

Nem érthetők egyet azonban az önkényesen számított 42 napos munkaidőre nézve sem a szerzővel. Igaz, hogy a pénzváltás ideje hat hét volt és ezen idő alatt a pénzverők kerületük községeibe ellátogattak a régi pénz bevonása és újjal való becserélése végett. E célból természetesen a már előbb elkészített új pénzt magukkal kellett vinniök. Ennek készítésével pedig saját érdekükben bizonyára nem siettek oly nagyon. Őket a kamaragróf vagy bérlő nem egyenként, hanem egyetemben a kivert pénz mennyisége szerint (a XVII. században pl. egy gira kivert denár után három pizettel) fizette és ezt a keresetet egymás között szétosztották. A nekik kiadott anyag feldolgozására kellő idő természetesen fordított arányban állott a munkások számával. Minél rövidebb idő, annyival több munkás és minél több munkás, annyival kevesebb az egy-egyre eső kereset. Minthogy pedig a pénzverés szünetelése esetén nem volt keresetük (mi okból számtalanszor panaszkodtak), a pénzverők érdekében állott minél kevesebb munkással s így több ideig dolgozni. Viszont a bérlő érdeke minél gyorsabb munkát kívánt és bizonyára lehetőleg siettette a munkát. Alig fogunk tehát tévedni, ha a kétféle érdeknek megfelelően a középszámot, vagyis 150 munkanapot veszünk fel. Ezt alapul véve, a 10,133 munkanap mellett a pénzverők száma 70 lehetett.

Ezen számításba kizárólag a *verő* munkások szoros értelemben vettettek fel tekintet nélkül a többi szükséges segédmunkásokra, kik szintén a pénzverőkhöz tartoztak, bár nem képeztek velük egy testületet. A pénzverők még 1748-ban is önálló testületet képeztek, szakmánybér mellett elvállalták a nekik átadott, már ötvözött anyag pénzzé verését a rendelkezésükre bocsátott verőtőkékkel és gépekkel. Bérükből ők fizették a szükséges segédmunkásokat és minden egyéb mellékköltséget. Kramer Ignácnak említett jelentése szerint 16 verőgéppel való munkához kellett: 33 pénzverő, 26 lapkavágó, 6 számláló, 2 mérlegelő, 2 csomagoló, 1 kihordó, 3 kovács és lakatos, összesen tehát 73 ember. Az olvasztás, ötvözés és nyújtás előmunkálataihoz szükséges munkásokat figyelmen kívül hagyta. Lopresti szerint, ki a nyújtást is számításba vette, 10 verőgéphez összesen 100 ember szükséges. Az udvari kamara 1760 december 16-iki döntéssel pedig 70 ember alkalmazását hagyta jóvá. Kramer szerint 16 verőmunkáshoz 54 segédmunkás, 1—1 pénzverőhez tehát $3\frac{1}{4}$ segédmunkás, Lopresti szerint 10 verőhez 90 segédmunkás, 1—1-hez tehát 9 segédmunkás kívántatott; az udvari kamara pedig 1 verőmunkásra 6 segédmunkást számított.

A kalapácsverésnél, gépek hiányában, nem kellett gépkézelők, de a verést megelőző munkálatok annál több munkást igényeltek. A pénzverőmester előmérlegelte a pénzverőknek a már ötvözött rudacsokat. Ezeket kalapácscsal nyújtani kellett, majd a kikalapált lemezekből a pénzlapkákat kivágni, ezeket pénzzé kiveni, tisztítani, mérlegelni, kiválogatni és megszámlálni. Mind olyan munka, melyet géppel sokkal kevesebb egyénnel lehet végezni, mint kézimunka mellett. Azonkívül nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kalapácsverés oly fárasztó testi munka, melyet egy ember felváltás, illetve szünetelés nélkül soká ki nem bír. Nem túlzott számítás tehát, ha egy-egy kalapácscsal dolgozó pénzverő mellé szükséges segédmunkások számát legalább is háromra teszem. Ha tehát a pénzverők számát 70-nel vesszük fel, akkor az összes pénzverő munkások számát legalább is 210-re és az öntők, olvasztók stb. beszámításával legalább is 250-re kell tennünk.

A dr. Hóman által felvett 60 főnyi munkáslétszám mellett érthetetlen volna, mi okból ellenszegült annyira Körmöczbánya városa 1579-ben a hengeres verőgéppel való verésnek és miért hangoztatta annyira, hogy géppel való pénzverés esetén sok pénzverő kenyerét veszti és kénytelen kivándorolni, miáltal a város igen nagy kárt szenvedne. Hiszen 60 főnyi létszámból ha a fele is kivándorol, ezt bizonyára az akkor virágzó város meg sem érezte volna! Pedig panaszja nem lehetett alaptalan és indokolatlan, különben II. Rudolf alig ejtette volna el az általa annyira óhajtott gépverésre irányuló terveit.

Plank Sándor,

Háborús emlékek.

VIII.

(Az I—VII. sorozat a N. K. XIII. 4., XIV. 1—3. XV. 1—3. és XVI. 1/2. füzetében jelent meg.)

190. Mellkép szemben. Körül: GEN. D. KAVALLERIE V. BÖHM ERMOLLI | Lenn, balra: M. & W. ST. | Sima és —.—.— mintájú szegély.

Hátlap: Huszárhoam jobbfelé. Előttük: futó gyalogos ellenség. Lenn □ kartusban: HUSZÁRROHAM | HUSAREN-ATTACKE | Lenn: M. & W. ST. | Gyöngyös szegély.

Rézgalvanizált szürkefém. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

191. Mellkép balfelé. Körül: K. K. FELDMARSCHALL ERZHERZOG FRIEDRICH V. OESTERREICH | Lenn: L. CHR. LAUER F. K. NÜRNBERG Sima szegély.

Hátlap: A monarkia új címere (3 pajzsban) grif és angyal közt. Fönn, ívesen: IM VEREINTEN WIRKEN ALLER | pontozott ív | LIEGT DIE | KRAFT | Lenn, szelvényben, közepén koszorúban három babérgally lábas edényben, ágyúcső és kard keresztben. Lenn: FK. Kétoldalt: WELT KRIEG | 1914 1916 | Sima szegély.

Ezüst. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

192. Mellkép szemben, kissé balfelé fordított fejjel, nyitott köpönyeggel. Lenn, jobboldalt, homorú betűkkel: SZITÁNYI jegy. Kétoldalt, ívesen: GENERAL OBERST KÖVESS V. KÖVESHÁZA | Tagolt, sima szegély.

Hátlapja sima.

a) Bronz. 56 mm. — NM.

b) Bebronzolt horgany-ötvözet.

193. Mellkép szemben. A mezőben jobboldalt: 1915 Körül: GRÓF-TISZA ISTVÁN MAGYAR KIR. MINISZTERELNÖK | Lenn, balra: M. & W. ST. (Azonos a fönnebbi 110. sz. érem előlapjával.)

Hátlap: A monarkia új címere (három pajzsban) babérlomb közt. A pajzsok alatt legendszalag. Fönn, ívesen: WELTKRIEG 1914—16 Lenn, ívesen: VILÁGHÁBORU 1914—16 Lenn, jobbra: M. & W. ST. Mindkét lapon gyöngyös szegély.

Rézgalvanizált szürkefém. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

194. Előlapja azonos az előbbivel (Tisza István).

Hátlap: Három mellkép jobbfelé. Körül: WILHELM II • FRANZ JOSEPH I • MOHAMMED V • Lenn: M. & W. ST. | Sima szegély.

Rézgalvanizált szürkefém. 33 mm. — Ujhely K. gyűjt.

195. Négy meztelen férfi, harsonákba fújva, balfelé halad. Mögöttük más négy meztelen férfi vállukra tett rudakon hosszan lefüggő lepellel beborított holttestet visz balfelé. Fönn: MORTUUS PRO PATRIA, NON FRUSTRA VIXIT. | Baloldalt, a mezőben: HOC OPUS DO- | MINAE DORAE | FAYER MAXIMA | CUM REVEREN- | TIA DEDICO | JULIUS MURÁNYI | MDCCCCXVI |

Négyszögletes egyoldalú vert plakett.

Vas. 50 mm. magas és 101 mm. széles. — NM. — (Ára 30 korona.)

196. Középen MAC monogramm. Körül: ÉP ÉSZ CSAK EDZETT TESTBEN ÉL ★ |

Hátlap: Középen, babérkoszorúban: MAC | HADIÉRME | 1914—1915 | ÉVBEN | Körül: MAGYAR ATHLETIKAI CLUB | ★ VERSENY DÍJ ★ | Mindkét lapon sima szegély.

Nyolcsarkú csigely.

Réz. 33 illetve 31 mm. — Ujhely K. gyűjt.

197. Páduai sz. Antal álló alakja szemben, térdig. Jobbkezében lilomszálat, bal karján a kis Jézust tartja. Mindkettőjük feje körül egy-egy dicskór. Fönn, ívesen: ÓVD MEG FÉRJEMET!

Hátlap: A lángszerű sugarak közt levő sz. koronával tetézt magyar birodalmi címer előtt áll Hungária koronás fővel, balfelé fordulva és balkezében palmaágat tart,

jobbával pedig koszorút nyújt egy magyar katona felé, aki balkézzel nyúl a koszorú felé, míg jobbában szuronyos puskát tart. Kétoldalt egy-egy babérgally. A szelvényben: 1914—15

Ovális érem füllel, nyakbavaló láncocskán.

Szürkés fém. Fülestül 33 mm. magas és 23 mm. széles. — NM.

198. Olyan, mint az előbbi, hanem az előlap felirata: ÓVD MEG FIAMAT!

Szürkés fém. 33 mm. magas, 23 mm. széles. — NM.

199. Olyan, mint az előbbiek, hanem az előlap felirata: „ÓVD MEG ŐT“

Szürkés fém. 33 mm. magas, 23 mm. széles. — NM.

200. I. Ferencz József mellképe balfelé, hajadonfővel, katonai formaruhában, nyitott köpenynyel. A kép alatt két babérfaágból alkotott félkoszorú. Baloldalt, ívesen: 1830—1916 | Jobboldalt, a mezőben: FERENCZ | JÓZSEF |

Hátlapja sima.

Fülezett érem fekete szalagcsokorral.

Szürkefém. 23 mm. — NM.

A magyar hadsegélyző-hivatal kiadványa a király elhunytá alkalmából. (Ára 1 kor.)

201. Két mellkép balfelé, hajadonfővel. Fönn, ívesen: · II · VILMOS · I · FERENCZ JÓZSEF · Alább, jobboldalt RN monogramm (homorúan).

Hátlap: Fönn a magyar sz. korona, sugarak közt; kétoldalt 1914 és 1915 évszám. Alább kárpáti táj, fenyvesekkel. A hegyoldalakon kétoldalt lövöldöző ágyúk, a völgyben pedig menetelő csapatok. Lenn, balra, homorúan, RN monogramm. (Neuberger Rudolf műve, a kárpátokban vívott harcok emlékére.)

a) Ezüst. 50 mm.

b) Bronz. — NM.

202. Olyan, mint az előbbi érem, hanem az előlapon a jobb mezőben 1915 (homorúan), a mesterjegy pedig baloldalt van, homorúan, ily alakban: R. NEUBERGER |

Fülezett érem.

a) Ezüst. 23 mm. 7·5 gr. — NM.

b) Bronz.

203. IV. Károly király feje jobbfelé. Alatta kis körbe foglalt EE monogramm. Körül: CAROLVS · IMP · AVSTRLE · AP · REX · HVNGARLE MCMXVII

Hátlap: Középen jobbfelé fordult álló sas. Fölötte, a mezőben a magyar sz. korona és az osztrák házi korona egymás mellett. A mezőben, jobbfelé OPVS | (kis körbe foglalt EE monogramm). Körül: BELLO ET · PACE · CVM NATIONE · PRO · PATRIA ❖

Esső Erzsébet műve.

Bronz (öntvény), circa 6 $\frac{1}{2}$ cm. — Képzőműv. Társ. 1917—18. évi téli tárlata, 317. sz.

204. Andrássy Gyula gróf feje balfelé. Körül: GRÓF ANDRÁSSY GYULA „ÖNKÉNTES ŐRSEREG“ HÁBORÚS ÉRME. |

Hátlapján az előlap fordított és negatív mása, kapcsos tű és — homorú betűkkel — ARKANZAS STERK | BUDA-PEST | VÁCI U. 23 | gyárjegy.

Fehérre fúttatott fém. 38 mm. — NM.

205. Erzsébet királyné mellképe balfelé, kivágott ruhában, nyakékkal, diadémmal és fátyollal. ZÁSZLÓNKHOZ TÖRHETLENÜL HÚEN FELSEGES ANYJÁHOZ HERVADHATLAN KEGYELETTEL. A mezőben, baloldalt: BERÁN | LAJOS | 1917 | mesterjegy. Alább, vízszintes sávon: EGYES HONVÉD | Lenn a magyar országcímer, ennek két oldalán: 1. családi címer (oroszlán kék mezőben, alatta kardos, álló vitéz), 2. Budapest címere.

Hátlapja sima. — Ovalis vert érem.

Réz. 47 mm. magas és 34 mm. széles. 3 mm. vastag. — NM.

(Ludwigh és társa érem- és jelvénygyárában készült, Budapest, VIII., Óriás-utca 44. Hasonló jelvények, lemezből, hátlapjukon kapcsos tűvel, ugyanitt készültek.)

206. Három rohamozó honvéd. Egyikük puskáját kétkézre fogva sujt vele. Mögöttük dróttakadály. A szelvényben a monarkia új (hármás) címere s ennek két oldalán: 1914—1915 1916—1917 Alább pedig: M. KIR. DEBRECZENI. 3. H. GY. EZR. | A kép körül háromoldalt sima szegély. Hátlapja sima. — Négyyszögletes plakettke. (Ludwigh műhelyéből.)

Horgany. 39 mm. magas, 30 mm. széles. — NM. — (Ára 1 kor.)

207. Hegyvidéken az ellenséges dróttakadályok felé kézigránátokkal, hátukra akasztott puskával rohamozó honvédek (a nézőnek háttal). Baloldalt, nagy betűkkel: 10 • es | honvéd | Lenn, apró homorú betűkkel: ARKANZAS BPEST VÉDVE | Lenn és kétoldalt hullámos és díszítményes szegély. — Hátlapja sima.

Négyyszögletes, felső szélén ívelt, két oldalán tagozott plakett.

Bebronzolt szürkefém. 45 mm. magas, 70 mm. széles. — NM. (Ára 18 kor.)

208. Két pillértől tartott sima, kissé lapos boltív által határolt mezőben csatakép. Középen, kövek közt egy katonánk kézigránátot dob, a másik puskaaggyal verekszik, a harmadik szuronyt szegezve rohan, mind balfelé. Szemben az ellenség látható. Lenn: SZATMÁRI 12 HONVÉD GYALOG EZRED | Fönn a boltív közepén babérlombra tett kartusban: „10 ISONZÓI CSATA | KOSTANJAVICA | 1917 MÁJUS” | A kép alatt, apró betűkkel: ARKANZAS BPEST VÉDVE | Hátlapja sima. — Négyyszögletes, felső szélén ívezett, vert plakett.

Bebronzolt szürkefém. 56 mm. magas és 76 mm. széles. — NM. (Ára 18 kor.)

209. Előlapja azonos a Háborús Emlékek 136. sz. (NK. XV., 58. l.) érem előlapjával. (A budapesti 30. h. gy. ezred érme. Körmendi Frim Jenő műve.)

Hátlapján a felirat ez: 1914. SZERBIA: | VLAHOVIC, KULISTYE. PASKOVATZ | VALJEVO, KAMALJ, GROB, SLOVAC, | MISARI. (így!) | 1915. KÁRPÁTOK: | PATAKUJFALU, HATÁRHEGY, BÍČOK, | LUSZEZANY, KOBILA, VOLOSATE, | KIESVÖLGY. | 1916. GALICZIA: | DROHOBYCZ, UGARSBERG, MOLODYNCE | ZURAWNO, TURADI, ROZWADOW, | KAMIONKA — STRUMILOVA. | 1915. OROSZORSZÁG: | WLADIMIR, — (így) WOLYNSKY, SWINIUCK(?) | DOROGOSTAJ, PODGORELCY, DNYN(?) | SMORDWA, MLYNOW. | 1916. BUKOVINA: | RARNCE — TOPORUTZ |

Ovális vert érem, fönn körszelvény alakú nyílással, fül helyett.

Hadifém (horgany?). 54 mm. magas, 33 mm. széles. — NM.

210. Két kozák vágat jobbfelé. Egyik hátrahanyatlik, a másik egy magyar gyalogos vitézt átdöf. Egy harmadik kozák lovastul a földön fekszik s a magyar vitéz karjába kapaszkodik, aki őt fojtogatja. Lenn, jobbra: KALLOS EDE | 1917 | mesterjegy. A szelvényben: RÁCZ FERENCZ A 30. HONV. GY. EZR. VITÉZE | A PIRIE MAGASLATON 1916 JULIUS 16-ÁN RÁTÖRT KOZÁK TŰLERŐVEL UTOLSÓ LEHELETÉIG HARCOLVA | HÓSI HALÁLT HALT. | Alább középen, kartusban tölgylevelek, kétoldalt 1—1 fokos és két szélén: 30 | A kép körül sima szegély. — Háromszögletes (két alsó sarkán levágott) jelvény.

Horgany. 31 mm. magas, 41 mm. széles. — NM. — (Ára 1 kor.)

(Készült a Ludwigh és Tsa cégnél Budapesten.)

211. Négyyszögletes, mélyített mezőben lovas kozákot szuronynyal ledöfő gyalogos. Balra faszor, háttérben vár, hegyen, — jobbra kunyhó előtt bámuló család. Lenn, jobbra UTT M mesterjegy. A szegélyen, fönn: „IN TREUE FEST” | lenn: K. u. K. J. R. GALGOTZY N° 71 1916 (A középső szó kartusban.) — Hátlapja sima.

Négyyszögletes — felső és alsó szélén kissé ívelt — plakettke.

Horgany. 29 mm. magas és 41½ mm. széles. — NM. — (Ára 1 kor.)

(Készült a Ludwigh és Tsa cégnél Budapesten.)

212. Szűz Mária fátyollal födött feje j. A fej egy része körül kétsoros gyöngyös kör és sugár irányában szétágazó, kifelé szélesedő sávok. Sima szegély.

Hátlap: Szélesedő szárú keresztre helyezett koronás magyar országcímer, gyöngyös körben. A szegélyen: PATRONA • HVNGARIE • ORA • PRO • NOBIS • 1916 | A mezőben jobbra elmosódott mesterjegy (E...? E). Gyöngyös szegély. Essee Erzsébet műve.

Vasöntvény. 58 mm. — NM. — (Ára 50 kor.)

213. A magyar sz. koronával koronázott női fej j., hálába tett hajjal, gyöngyös körben. A szegélyen: DOMINE · PROTEGE · REGNV · M · MARIANVM · HVNGARIAM ·
A bal mezőben EE monogrammszerű mesterjegy.

Hátlap: Két angyal a magyar országcímert és fölébe a sz. koronát tartja. Fönn: · ANO · · DOM · | A korona s a címer közt: MCMXVI | Mindkét lapon gyöngyös szegély. — Esseő Erzsébet műve (Szombathely).

a) Vasöntvény. 69—69·5 mm. — NM. — (Ára 50 kor.)

b) Vannak részben aranyozott példányok is. (Ludovika akad. gyűjt.)

214. Halálfej és két keresztbetett csont alatt két igen alacsony oszloptól tartott boltozat. Ebben kézigránátot dobni készülő katona félalakja látszik, jobbfelé fordulva, aki egy védőlemez nyílásán kifelé tekint. Háttérben hegyek. A bolthajtás fölött, ívesen: NEM FAJULT EL MEG A SZÉKELY VER. | Lenn, a kép alatt, öt bemélyített négyszögű mezőben, baloldalt: 1914 | 1915 | jobboldalt: 1916 | 1917 | Középen: HATVANKETTŐSÖK | ** WOLHYNIAI ** | ** ZASZLÓALJA ** | Lenn a sarkokban, apró betűkkel: ARKANZAS BP | GES GESCH | Hátlapja sima. — Négyszögletes vert plakett.

Bebronzolt szürkefém. 70 mm. magas, 69 mm. széles. — NM. — (Ára 18 kor.)

215. Hegyvidéken, drótakezdályon belül magyar baka áll jobbfelé fordulva és bal lábát meg szuronyos puskája agyát egy elejtett medve testére támasztja. Háttérben hegyvidék; a térségen a medvéknek nagy zárt tömege közeledik az állás felé. Lenn: BRIGADE PAPP DANDÁR | Egészen lent két babérlomb. A kép alatt, melyet fönn és kétoldalt sima szegély övez, homorú betűkkel: ARKANZAS BUDAPEST | baloldalt. — Hátlapja sima.

Négyszögletes, felső szélén ívelt plakett.

Bebronzolt szürkefém. 90 mm. magas, 57 mm. széles. — NM. — (Ára 18 kor.)

216. Sebesült katonának balfelé fordított, bekötözött fejét ápoló és csókoló ápolónő. Jobboldalt, ívesen: CARITAS | alább BHM monogrammm, gyárjegy.

Hátlapjának baloldalán félkörűen hajló tölgy- és babérág. A mezőben: ZSÓFIA | HADIKÓRHÁZ | 1916 | Fülezett érem.

Fehéres fém. 34 mm. — NM. — (Ára 3 kor.)

Előlapja, a gyárjegytől eltekintve, azonos a „Háborús Emlékek” 142. sz. érmével. (N. K. XV. k. 60. l.)

217. Három kissé mélyített négyszögletes mező egymás mellett. Ezekben: 1. sebesült katonát célzó „szanitéc” és italt nyújtó ápolónő. 2. Asztal mellett, irattekercset tartva álló főtiszt, nyitott köpennyel, hajadonfővel, kissé balfelé. 3. Három nő balfelé halad, az egyik gyermeket visz karján s mellette egy gyermek megy. Ezen hármas kép fölött a monarchia új (3 as) címere alatt e felirat: GEMEINSAMES ZENTRALNACHWEISE-BUREAU | A kép alatt: KÖZÖS KÖZPONTI TUDÓSÍTÓ IRODA | A négy sarokban < > alakú alapon, kerek mezőkben egy-egy egyenszárú kereszt. Kétoldalt babérfüzérek. Középen 1914. illetve 1916. évszámmal. Lenn a jobbsarokban homorú, apró betűkkel: P. TERESZCZVK (?) jegy. — Hátlapja sima. — Négyszögletes, felső szélén ívelt plakett.

Szürkefém (horgany). 66 mm. magas és 29 mm. széles. — NM. — (Ára 15 kor.)

218. Hungária, koronás fővel, pikkelyes páncélvértben, áll s az előtte a földön ülő nőt és gyermeket köpenye alá, oltalmába veszi. Jobbra a háttérben ágyú. Baloldalt, lenn: SZÉKELY K | 1916 (mesterjegy).

Hátlap: Gyöngyös körben e felirat: A MAGY. KIRÁLYI | HONVÉDELMI | MINIS-TERIUM | HADSEGÉLYEZŐ | HIVATALA | VILÁGHÁBORU | EMLÉKEÜL | A HAD-SEGÉLYEZÉS ÖNFELÁLDOZÓ | MVNKÁSÁNAK | Sz K (mesterjegy).

Horgany. 60 mm.

(Készült Ludwigh és Tsa műhelyében Budapesten, VIII., Óriás utca 44.)

219. Sugaras koronával övezett halálfej, nyaka köré tekező kigyóval, jobbfelé. Mögötte a mezőben kis vonalkörbe foglalt kettős E betűből álló monogrammm. (Esseő

Erzsébet szombathelyi művésznő jegye.) Körül: + ET · REGNABAT · POTESTATE · HORRIBILI · ANNIS · MCMXIV · XVI | Gyöngyös szegély.

Hátlap: Balfelé fordulva álló páncélos férfi. Fején a magyar sz. korona, mellén a pólyás országcímer, kezeiben pallos és pajzs. Mellette lenn, jobbra országalma a mezőben. Körül: · SI · DEUS · PRO · NOBIS · QUIS · CONTRA · NOS · | A szelvényben: ESSE E | Gyöngyös szegély.

Vas (öntvény). 67¹/₂ mm. — NM. — (Ára 30 kor.)

220. Repülőgép csavarszárnyát megforgató katona b. A mezőben balra: SZÉKELY mesterjegy, jobbra: leszálló repülőgép. Körül: A · HADIREPÜLŐGÉP · KIÁLLÍTÁS EM-LÉKERE · 1917 · | Hátlapja sima.

a) Bronz. 59 mm — NM. — (Ára 10 kor.)

b) Horgany. — NM. — (Ára 5 kor.)

(Készült a Ludwigh és Tsa cégnél Budapesten.)

221. Középen, gyöngyös körön belül kis magyar parasztlány balfelé fordulva hulló pénzdarabokat stb. szed föl maga elé tartott zacskójába. Fönn: MOLNÁR, kétoldalt: FARAGÓ LITH és BERÁN SCVLP. A kép lábánál kétoldalt: 1917 III. 12 | A szelvényben: HANGVERSENY | A | NÉPOPERÁBAN | (az utolsó sor ívesen). A szegélyen: · DOHNÁNYI · DIENZL · FEDÁK · FRICSAY · HEGEDŰS · HIRTE · KACSÓH · KEMÉNY · KERPELY · M · MEDEK · RÓZSA · VECSEY · | Sima szegély.

Hátlap: Középen gyöngyös körben két lebegő angyal a sz. koronát tartja a két babérág közé helyezett magyar országcímer fölé. A címer alatt BL jegy (homorú betűkkel). Lenn, ívesen: AZ ÖNZETLEN MŰVÉSZNEK | A szegélyen: M. KIR. BUDAPESTI 1. HONVÉD GYALOG EZRED ÖZVEGY ÉS ÁRVA SEGÉLY ALAPJA — — | Sima szegély.

Bronz (öntvény). 81 mm. — NM.

222. Meztelen ifjú, bekötött fejfel, dereka körül némi lepellet, balfelé fordulva széken ül. Egy orvos, hosszút lépve az ifjú karját kötözi be. Körülöttük balra még két nő és egy férfi, jobbra egy ápolónő és egy felkötött balkarú ifjú állanak. Fönn a balsarokban: REMÉNYI | JÓZSEF | 1916 | Lenn keskeny alapszegély. — Hátlapja sima. — Négy-szögletes vert plakett.

Szürkefém (horgany?). 69 mm. magas és 91 mm. széles. — NM.

Az Éremkedvelők Egyesületének 1916. évi tagsági illetménye.

223. Fiatal férfi mellképe jobbfelé, német tengerésztszti sapkával a fején. Előtte Esseő Erzsébet mesterjegye a mezőben. Körül: · KOM · S · M · S · MOEWE · GRAF · DOHNA · SCHLODIEN · | A kép alatt, lenn: ESSE E | Vonalszegély.

Hátlap: Háromkéményű, német hadilobogót viselő gőzös balfelé, oldalán szárnyakal, a tengeren. (A kémények füstje jobbra száll, ellenben a lobogó balfelé leng.) Az égen két csillag. Lenn, balra mesterjegy és: · ANNO · D · MCMXVI · | Sima szegély. (Esseő Erzsébet műve.)

Vas (öntvény). 84 mm. — NM. — (Ára 50 kor.)

224. Mellkép balfelé. A szelvényben: Haus | Gr. Adm (autogramm-utánszat) s ettől jobbra: 1914— | 1916 | A kép körül háromoldalt sima szegély. — Hátlapja sima. — Négy-szögletes plakettke.

Horgany. 40 mm. magas, 30 mm. széles. — NM. — (Ára 1 kor.)

(Készült a Ludwigh és Tsa cégnél Budapesten.)

225. Mellkép jobbfelé. Körül: BÁRÓ HAZAI SAMU MAGYAR KIRÁLYI HON-VEDELMI MINISTER | · 1914—1917 · | Hátlapja sima.

Horgany. 56 mm. — NM. — (Ára 2 kor.)

(Készült a Ludwigh és Tsa cégnél Budapesten.)

226. Fej balfelé (csupaszképű férfifej). Mögötte a mezőben kis körben kettős kereszt-hez hasonló jegy (Esseő Erzsébet szombathelyi művésznő mesterjegye). Körül: M. VON HORTHY · KOM · S · M · S · NOVARA · A kép alatt delfin, balfelé.

Hátlap: Lövöldöző hadihajó szemben, a tengeren. A balmezőben csillag. Fönn, ívesen: ANO · D · MCMXVI · | Mindkét lapon gyöngyös szegély.

Bronz (öntvény). 38 mm. — NM. — (Ára 15 kor.)

227. Mellkép, fején katonasapkával, balfelé. A kép szelvényében, homorú betűkkel: K GOETZ mesterjegye. Körül: GENERAL · HERMANN VON · KOEVESSE |

Hátlap: Kard és általa földresújtott kígyó, mely farkával kormánypálcát emel. Kis ágyúcső a földön. Babérfagally mellett álló négyoldalú kőpillérrel e felirat: ERSTÜR | MVNG | DES | LOW | CEN | A háttérben hegyek. Körül: KAPITULATION · MON TENEGROS | Lenn: 13 · JANUAR · 1916

Bronz (öntvény). 66 mm. — NM. — (Ára 25 kor.)

228. Mellkép balfelé. A karon, bevéssett betűkkel: C · M · SCHWERDTNER · | 1916 | Körül: K · U · K · GENERALOBERST KÖVESS V. KÖVESSHÁZA | Sima szegély.

Hátlapja sima.

Bronz. 65 mm. — NM.

229. Mellkép balfelé. G. O. H. KÖVESS V. KÖVESSHÁZA | Lenn balra: bws (?) monogramm.

Hátlap: Sziklás hegyvidék egyik magaslatán két puskás katona áll és széttelint. Szürkefém (horgany?). 50 mm. — NM. — (Ára 4 kor.)

Papír pénzutalványok.

Budapest.

(A hadsegélyező hivatal által kibocsájtani szándékolt jótékony célú jegyek.)

230. Bronzszínűre alapozott 20 mm. átmérőjű kerek mezőben fekete nyomással: 2 | fillér | babérkoszorúban. Ezen kerek kép körül hosszúkás, négyszögletes, 35 mm. magas és 22 mm. széles világoszöld mezőnek felső részében fekete nyomással tölgyfa-lomb, lenn pedig szintén fekete nyomással íves felső szélű, kettős vonalszegélyű kartus-ban: A BE NEM | VÁLTOTT CÍMLETEK | ÉRTEKE A HADSEGÉLYEZŐ- | HIVATAL ÖZVEGY- ÉS ÁRVA- | -ALAPJÁNAK MARAD. | Kétoldalt és lenn a kartus széle s a zöld mező keretvonalá közt két-két, illetve három)(alakú kapocs. — Lenn, a fehér papírszegélyen: „GLOBUS“ BUDAPEST | apró betűkkel.

Hátlapján fekete nyomással e felirat: Legalább egy korona összértékű | cimleteket a háború tartama | alatt, kívánatra, törvényes fizetési eszközzel névértéken be- | vált a Hadsegélyező Hivatal. | Budapest, 1915 október hó. | Gaál (autogramm nyomás) Kirchner alnagy (autogramm nyomás manupropriával) | alezredes. altábornagy |

Négyszögletes, 40 mm. magas, 27 mm. széles fehér papírlapon. — NM. (hadi gyűjt.)

231. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a bronzszínű kerek mezőben az értéket jelző szám: 4, a négyszögletes nagy mező pedig rózsaszínű. — NM.

232. Ugyanolyan, mint az előbbie, hanem a bronzszínű kerek mezőben az értéket jelző szám: 6, a négyszögletes mező pedig világoskék színű. — NM.

233. Ugyanolyan, mint az előbbie, hanem a bronzszínű kerek mezőben az értéket jelző szám: 8, a négyszögletes mező pedig sárgás (chamois) színű. — NM.

234. Ugyanolyan, mint az előbbie, hanem a kerek mező ezüstszerű és benne az értéket jelző szám: 10, a négyszögletes mező pedig élénk piros színű. — NM.

235. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az ezüstszerű kerek mezőben az értéket jelző szám: 12, a négyszögletes mező pedig lilaszínű. — NM.

A fönti jegyeket a rajtuk jelzett jótékony cél szolgálatára és a nyomasztó aprópénzhiány enyhítésére kívánta kibocsájtani a hadsegélyező hivatal. A kibocsájtás azonban elmaradt és a meglévő készleteket, mint értesültem, néhány sorozat kivételével megsemmisítették.

Miskolcz.

236. Négyszögletes, 49 mm. magas és 58 mm. széles, igen halványzöld papíron alapnyomásképen, sárgászöld színben: Miskolcz címere, a címer felső része mellett kétoldalt MV és KV betűk, továbbá az egész mezőt, — az ív szélére eső, mintegy $1\frac{1}{2}$ mm. széles sáv kivételével, — elborító, vízszintes hullámvonalakkal és X alakú mintával betöltött köröcskék soraiból stb. álló minta. Ezen alapnyomásra fekete színben rányomva, 42 mm. magas és 50 mm. széles, fekete nyomású, négyszögletes vonalkereten belül: Fönn, balra hét vízszintes vonalkával alapozott 9 mm. hosszú mező és utána: sz. (A nemzeti múzeum legmagasabb számú példányán a vonalozott mezőben fekete nyomással 10416 olvasható. Fönn, jobbra: *20 fillér* Alább, a mezőben: *Ezen utalvány-jegy Miskolcz thjf. | város közéletmezési vállalatának | elárúsító üzleteiben | **huss fillér** | értékben elfogadtatik* | — Mindezekre még lilaszínű kaucsukbélyegzőnyomással egy 39 mm. átm. pecsét is van rányomva (kettős vonalkörben a város címere és e körirat: MISKOLCZ T. H. J. F. VÁROS SZÁMVEVŐSÉGE ✱). — Hátlapja ugyanolyan, mint az előlap, de a számvevőség bélyegzője nélkül. — A papírlap, az ív szélére eső szél kivéve, fogazott szélű. — Egy íven 24 db. (4×6) ilyen utalvány van.

237. Ugyanolyan, mint az előbbi utalvány, hanem a papír halványsárgás, az alapnyomás narancssárga, a nemz. múzeum legmagasabb számú példányának folyószáma 15336, az értékjelzés fönn: *50 fillér*, a szövegben pedig: *ötven fillér*

238. $49\frac{1}{2}$ mm. magas és 74 mm. széles, az ív szélére eső oldal kivételével fogazott szélű, halvány ibolyaszínű négyszögletes papírlapon, az ív szélén levő 3 mm. széles sáv kivételével, világos ibolyaszínű alapnyomás, mely ugyanolyan, mint az előbbi utalványokon lévő, hanem a címer nagyobb és az MV KV betűk kettősvonalú, díszesen árnyékolat betűk. — A fekete nyomás is ugyanolyan, mint az előbbi utalványokon lévő, hanem a vonalkeret $43\frac{1}{2}$ mm. magas és $70\frac{1}{2}$ mm. széles, a sorszám vonalozott mezője $18\frac{1}{2}$ mm. hosszú. Az értékjelzés fönn, jobbra: *1 korona*, a szövegben: *egy korona* A számvevőségi bélyeg ugyanolyan, mint az előbbieken.

Hátlapja ugyanolyan, mint az előlap, de számvevőségi bélyeg nélkül. — A nemzeti múzeumi éremtár legmagasabb számú példányának sorszáma 8946.

239. Ugyanolyan, mint az előbbi utalvány, hanem a papírlap halványkék színű, 48 mm. magas és 75 mm. széles. Az alapnyomás világoskék, az értékjelzés fönn: *2 korona*, a szövegben pedig: *két korona*, a számvevőségi bélyeg, mely csak az előlapon látható, ugyanolyan, mint az előbbieken. — A nemz. múzeumi éremtár legmagasabb számú példányának folyószáma 1836.

Mind a négy fönti utalvány 8 mm. magas, lyukasztóval átvert betűkkel a 40 mm. hosszú MISKOLCZ feliratot viseli. Az ívek valamennyi fajtánál $22\frac{1}{2}$ cm. szélesek és 29 cm. magasak. A 20 és 50 filléres utalványokból 24, az 1 és 2 koronásokból pedig 18 db. van egy ívben, mindig hat egymás alatt lévő sorban. Az egyes utalványok számozása valamennyi fajtánál az ív jobboldali alsó sarkánál kezdődik és baloldali felső sarkánál végződik, függőleges sorokban haladva alulról fölfelé. Minden ív egy 6 cm. átm. kerek vízjeggyel van ellátva (középen: 06, e körül, két vonalkör között: UNIVERSEL ☉ UNIVERSEL ☉), mely hat (2×3) utalványon oszlik meg. A vízjegy olyik ilyen a nyomtatott szöveghez képest felfordított irányú. Némelyik ívnek a szélén van a vízjegy és csak négy utalványra terjed ki. Végül a vízjegy olykor az utalványok előlapja, olykor hátlapjuk felé van fordítva.

Magyarországi hadifogolytáborok papír- és ércpénzei.¹

Boldogasszony.

240. 123 mm. magas, 80 mm. széles négyszögletes fehér papírlapon kifelé hullámos szélű, 11 mm. széles, 119 és 75 mm. magas négyszögletes lila keretsáv mint alapnyomás, amelyre hullámos díszű, sarokdíszítményes, négyszögletes, fekete nyomású, sárgával tarkított fehér alapú keret van helyezve. A kereten belül a mezőt apró sárga kerekbe foglalt sárga kerek borítja alapnyomásul. A mező baloldalán fekete nyomású, ovális, díszítményes kartusban fekete alapon nagy 10 számjegy. A kartus keretén lenn, ívesen: KORONA A kartust lila alapnyomás övezi. A mező közepén lila alapnyomással a monarkia új hármasképe, e fölé fekete nyomással e felirat van nyomva: CS. és K. HADIFOGOLY-TÁBOR | BOLDOGASSZONY | Tíz | korona | (e két szó hullámos meanderdísz közt) PÉNZ GYANÁNT MINT RÉSZÖSSZEG | :: A HADIFOGOLYOK LETÉTÉBŐL :: | BOLDOGASSZONY, 1916 MÁJUS 1. | Szeparovics Obst (?) | TÁBORPARANCSNOK | Lányi Obbt | LETÉTKÉZELŐ | (A nevek autogramm nyomással egy sorban). A szegély alsó szélén, fehér betűkkel, fekete alapon: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN ÉRVÉNYES | Lenn, a jobb sarokban, lila alapon: „GLOBUS“ BUDAPEST |

Hátlapján ugyanolyan alapnyomások, keretek, díszítmények és kartus, mint az előlapon, hanem német feliratokkal s a mezőben fenn két alakú, sűrűn fekete vízszintes vonalakkal alapozott térben (a NM. éremtár példányán): M 513 (utána: SERIE) 0.100 (előtte: N^o) A kartusban 10. alatta, a szegélyen, ívesen: KRONEN | A mezőben: K. u. K. | KRIEGSGEFANGENENLAGER | BOLDOGASSZONY | Zehn | Kronen | (e két szó hullámos díszítmények közt) AN GELDES STATT ALS TEILBETRAG AUS DEN | : DEPOSITEN DER KRIEGSGEFANGENEN : | BOLDOGASSZONY, 1. MAI 1916. | Alább ugyanazon két autogramnyomatú aláírás, mint az előlapon, alattuk: LAGERKOMMANDANT. és DEPOSITENVERWALTER. | A keret alsó szélén fekete alapon fehér betűkkel: GILTIG NUR INNERHALB DES KRIEGSGEFANGENENLAGERS | Lenn, jobbra a lila szegélyen: „GLOBUS“ BUDAPEST. |

241. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a papírlap 70 mm. magas és 109 mm. széles és a lila alapnyomások helyett ugyanolyan sötétszürke alapnyomások vannak. Az ovális kartusban mindkét oldalon 1 (számjegy) van. A feliratban pedig: Egy | korona | illetve Cine | Krone áll értékjelzésül, szintúgy a hátlapi kartus alján KRONE olvasható. A NM. éremtárának példányán MS 39 SERIE és N° 0017 jelzések vannak.

242. Ugyanolyan, mint az előbbieket, hanem az alapnyomások lila illetve szürke helyett rózsaszínűek, a kartusokban 10 | FILLÉR | illetve 10 | HELLER | a szövegben: Tíz | fillér | illetve Zehn | Heller | áll, a NM. éremtára példányán a sorozat MS 31 jelzésű, a folyószám pedig 0017 | A papír 65 mm. magas és 106 mm. széles.

243. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a rózsaszínű alapnyomások helyett sárgászöld alapnyomások vannak. Az ovális kartusban: 2 | FILLÉR | illetve 2 | HELLER | a szövegben pedig értékjelzésül: Két | fillér | illetve Zwei | Heller | áll, a NM. éremtár példányának sorozata MS 51, folyószáma pedig 0017, a papírlap pedig 66 mm. magas és 101¹/₂ mm. széles.

Csót.

244. Négyszögletes, 90 mm. magas és 149 mm. széles fehér papírlapot teljesen beborító, kosárfonás mintájú halványzöld alapnyomás, a lap közepén ugyanolyan színben a monarkia hármasképe. Erre rányomva sötétlila nyomással egy keret, mely zezugvonalas díszítményekből álló, felváltva kerek és ovális tagokból van összetéve. (Széltében 11, magasságában 5 ilyen tag és 4 a sarkokon; ezekben nagy fehér számjegyekkel: 20). A mezőben, piros nyomással, fenn: a monarkia új hármasképe, továbbá

¹ Lásd a Num. Közlöny XV. k. 61—63. lapjain is.

lenn, kétoldalt egy-egy kerek rozettában fehér 20 számjegy, végül alatt, középen, ☐ vonalszegélyben: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES. | A mezőben fönn kétoldalt egy-egy sűrű, setétlila vízszintes vonalakkal alapozott ☐ mező (a n. múz. példányain nincsenek bennük számok), alattuk: SOROZAT és SZAM (így). A mezőben e felirat: CS. és K. HADIFOGOLY-TÁBOR | CSÓT | **IIUSZ KORONA** | ES (így!) ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK | RÉSZÉRŐL A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL | LETÉTBE HRLYEZETT VAGYONNAK. | CSÓT, 1916. AUGUSZTUS 1. | Lenn, kétoldalt (a n. múz. hadigyűjtemény példányain hiányzanak az aláírások, csakis az alattuk szokásos rangjelzések vannak meg): TÁBORPARANCSNOK FŐHADNAGY SZÁMVIVŐTISZT | Mindez setétlila nyomással.

Hátlap: Olyan alapnyomás és keret, mint az előlapon, hanem a halványzöld alapnyomás közepén címer helyett ugyanolyan, sűrű, kerek díszítményekből összeállított csoportozat van; középen nagy fehér számjegyekkel: 20 | A keret s a mezőben levő minden nyomás setétlilasínú (semmi sem piros). A mezőben fönn a monarkia új hármas címere, kétoldalt egy-egy rozettában fehérén 20 (számjegyek). A mezőben ezen (lila) feliratok: K. u. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | CSÓT | **ZWANZIG KRONEN** | DIESER BETRAG IST EIN ANTEIL DES BEIM LAGER- | KOMMANDO ERLIEGENDEN GUTHABENS DER | KRIEGSGEFANGENEN | CSÓT, 1. AUGUST 1916 | Lenn, középen, ☐ vonalszegélyben: GÜLTIG NUR INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENENLAGERS | Kétoldalt (a n. múz. hadigyűjtemény példányán hiányzanak az aláírások, csak az alattuk szokásos rangjelzés van meg): LAGERKOMMANDANT OBERLEUTNANT-RECHNUNGSFUHRER |

245. 80 mm. magas és 135 mm. széles ☐ fehér papírlapnak a szélén körülfutó setétlila, 8 mm. széles szegélysáv, benne fehér csipkeszerű finom díszítménynyel. Hasonló sáv a mezőt függőlegesen két egyenlőtlen részre osztja. A keskenyebb balmezőt sárga, díszítményes mintájú alapnyomás borítja, erre rányomva fönn két kerek díszítményes piros rozettában kihagyott 10 (számjegyek) és középen hasonló, de nagy piros rozetta. Ez utóbbi rozettát lila vonaldíszű keret övezi. Lenn, piros nyomással: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES. | Alatta lila vonaldísz. — A szélesebb jobbmezőt sárga alapnyomás borítja, mely a monarkia új hármas címerét ábrázolja, hullámos, szövött kelme-mintájú alapon. Erre rányomva, lila nyomással: fönn, középen a monarkia hármas címere, ettől jobbra és balra egy-egy ☐, vízszintes vonalakkal alapozott mező, alattuk: SOROZAT és SZAM (így). (A n. múz. hadigyűjtemény példányain nincsenek beírt számok.) Alább: **TIZ KORONA** | ES (így) ÖSSZEG stb. azonos felirat a fönti 20 koronás papírpénzen levő felirattal, hozzájárul azonban: CS. és K. HADIFOGOLYTÁBOR | CSÓT. Lenn, kétoldalt (a n. múz. hadigyűjteménye példányán nincsenek aláírások, hanem csak a szokásos rangjelzések): TÁBORPARANCSNOK FŐHADNAGY SZÁMVIVŐTISZT |

Hátlap: A lila szegélysáv és a mezőket elválasztó sáv azonosak az előlapon levőkkel. A balmező is ugyanolyan, hanem a sárga alapnyomás fölött kizáróan lila nyomás van s a felirat német: GÜLTIG NUR INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENENLAGERS | A jobb mező sárga alapnyomása a hullámos szövés-minta közepén kerek díszítmények csoportjában nagy kihagyott 10 (számjegyek). A mezőben csupa lila nyomással a monarkia hármas címere két kerek díszítményes kartus közt; ezekben kihagyott 10 (számjegyek). Alább: **ZEHN KRONEN** | DIESER BETRAG (stb., mint a fönti 20 koronás papírpénzen, de alatta ez is:) K. u. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | CSÓT | Lenn, kétoldalt (a n. múz. hadigyűjtemény példányán hiányzanak az aláírások; csak a rangjelzés van meg:) LAGERKOMMANDANT OBERLEUTNANT-RECHNUNGSFUHRER | (NB.: a sárga alapnyomás mindkét lapon felülről lefelé setétebb, citromsárgából narancssárgába átmenő.)

246. Ugyanolyan, mint az alább következő egykoronás papírpénz, a következő eltérésekkel: Az előlapon a felső sarkokban lévő ☐ barna kartusokban 5 (számjegy) áll. A feliratok s a nagy kartus, melyek az egykoronás papírpénzen lilaszínűek, itten piros színnel vannak nyomva. A középső nagy kartusban nagy kihagyott betűkkel: ÖT KORONA | olvasható.

Hátlapja teljesen azonos az alábbi egykoronásával, csak a két ☐ kartusban 5 a számjegy és a nagy középső kartusban FÜNF KRONEN | olvasható.

247. Négyyszögletes, 66 mm. magas és 94 mm. széles fehér papírlap, mindkét lapján vízszintes irányú, sűrű hullámvonalas zöld alapnyomással. A két felső sarokban barna nyomással egy-egy négyszögletes, kerekmezejű kartusban: **1** Ezekkel egy irányban két ☐ lilanyomású, sűrű vízszintes vonalakkal alapozott mező. Az első után: SOROZAT, a másik előtt: SZAM (így!) | Alább lila nyomással: CS. ÉS KIR. HADIFOGOLY-TÁBOR | CSÓT | Alább, a monarkia új (hárompajzsú) címerét ábrázoló, zöldszínű nagy alapnyomásra rányomott lilaszínű, hosszúkás, kerek, díszítményes végű kartusban: EGY KORONA | Alább lila nyomással: MELY ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK RÉSZÉRŐL A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | **CSÓT**, 1916 AUGUSZTUS 1. | *Matskási szp* (autogramm nyomás), *Kubicsek* (autogramm nyomás manupropriával) | TÁBORPARANCSNOK FŐHADNAGY SZÁMVIVŐTISZT | E két aláírás közt barna nyomással, négyszögletes vonalkeretben: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES. |

Hátlap (kizárólag lila nyomás, a zöldszínű nagy alapnyomás kivételével, mely a hullámvonalas alapon kerek guillochérozott díszű középső dísz négyesarkú keretben és még négy kisebb kerek díszítményt ábrázol): A két felső sarokban az előlapival azonos alakú kartusokban: **1** | Ezek közt: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | **CSÓT** | Alább az előlapival azonos lilamezejű kartusban: EINE KRONE (kihagyott betűk) | WELCHER BETRAG EINEN TEIL DES BEIM LAGERKOMMANDO ERLIEGENDEN GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN BILDET | **CSÓT**, 1. AUGUST 1916. | Ugyanazon autogramm nyomású aláírások, mint az előlapon, de alattuk: LAGERKOMMANDANT OBERLEUTNANT-RECHNUNGSFÜHREB | Lenn középen pedig ☐ vonalkeretben: GÜLTIG NUR INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENENLAGERS |

248. Négyyszögletes, 66 mm. magas és 94 mm. széles fehér lap barnásszürke, kosárfonásszerű alapnyomással, a középen pedig ugyanilyen színű nagy díszítményes alapnyomással, melynek középső kerek, díszes keretű mezejében nagy **20** olvasható, ettől kétoldalt egy-egy kisebb kerek díszítmény, fönny és lenn pedig egy-egy még kisebb kerek, ívesen keretelt díszítmény van; mindez mint alapnyomás. — A két felső sarokban egy-egy díszítményes, barna nyomású kerek mezőben **20** értékjelzés. Ezekkel egy vonalban, középen barna nyomással a monarkia hárompajzsú új címere, ennek két oldalán pedig egy-egy ☐, sűrű vízszintes vonalakkal alapozott kéknyomású mező, — alattuk, szintén kék nyomással: SOROZAT illetve SZAM (így!) | Alább, kék nyomással, e felirat: CS és KIR HADIFOGOLY-TÁBOR | **CSÓT** | **HUSZ FILLÉR** | ES (így!) ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK | RÉSZÉRŐL A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL | LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | **CSÓT**. 1916. AUGUSZTUS 1. | Lenn kétoldalt ugyanazon aláírások és rangjelzések, mint az előbbi (1 koronás) pénzjegy előlapján, kék nyomással, közöttük pedig barna nyomással ☐ vonalkeretben: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES. |

Hátlap: Ugyanolyan, mint az előlap, hanem az alapnyomás lazac-színű, a többi nyomás pedig mind, kivétel nélkül, ibolyaszínű. A felirat pedig német és így hangzik: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | **CSÓT** | **ZWANZIG HELLER** | DIESER BETRAG IST EIN ANTEIL DES BEIM LAGER- | KOMMANDO ERLIEGENDEN GUTHABENS DER | KRIEGSGEFANGENEN | **CSÓT**. 1. AUGUST 1916. | Ugyanazon aláírások és rangjelzések és köztük ugyanazon ☐, feliratos kartus, mint az előbbi (1 koronás) pénzjegy hátlapján.

249. Ugyanolyan, mint az előbbi (20 filléres) pénzjegy, az alapnyomás is ugyanolyan barnásszürke, hanem közepén 20 helyett 10 olvasható. A két felső sarokban a kerek kartusok ibolyaszínűek és bennük 10 olvasható. A címer is ibolyaszínű. A többi nyomás szintén ibolyaszínű, az alsó ☐, felírással kartus kivételével, amely barnászörös. A harmadik sort elfoglaló értékjelzés: **TIZ FILLÉR**

Hátlap: Ugyanolyan, mint az előbbi (20 filléres) pénzjegy, hanem a lazac-színű alapnyomás közepén 10 olvasható. Az összes nyomások ibolyaszínűek és a harmadik sort elfoglaló értékjelzés: **ZEHN HELLER**

Dunaszerdahely.¹

250. Négyyszögletes, 65 mm. magas és 111 mm. széles fehér papírlapon kosárfonás-mintájú igen halvány ibolyaszínű alapnyomás, mely közepén rózsaszínűvé erősödik. Középen palmettaszerű elemekből összeállított, rózsaszínű, ▽ alakú díszítménycsoport. Erre rányomva, közepén, vörösbarna nyomással, a monarkia új (hárompajzsos) címere mint második alapnyomás. A két alsó sarokban, ugyanilyen vörösbarna nyomással, 1—1 kis kerek, recés szegélyű kartus és mindkettőben a kétfejű sasos osztrák címer és e körirat: GÜLTIG NUR INNERHALB DES KRIEGSGEFANGENENLAGERS | (mind vörösbarna nyomás). — A további nyomatok mind kékszerűek. Fönn kétoldalt 1—1 □, sűrű vízszintes vonalakkal alapozott mező. Egyiknek baloldala alatt: SERIE, másiknak jobboldala alatt: N^o (a m. nemz. múzeum példányán a vonalozott alapra feketén rányomott sorozatszám: 06, a folyószám pedig: 0062). — Kissé alább, mindkét oldalt egy-egy nagy 5 számjegy. — Középen: K. u. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER (ívesen) DUNASZERDAHELY | Ez alatt egy 14 mm. magas és 86 mm. széles, apró ívmintás szegélyű, □ sarokdíszű, kék alapú kartusban, nagy fehér, árnyalt betűkkel: **FÜNF KRONEN** | Alább: WELCHER BETRAG EINEN TEIL DES BEIM LAGERKOMMANDO | ERLIEGENDEN GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN BILDET. | DUNASZERDAHELY, 15. JÄNNER 1916. | Lenn: *Spányik Oberst Eugen Lang Oblt.* (autogrammnymomás) | LAGERKOMMANDANT OBERLIEUTENANT RECHNUNGSFÜHRER | Lenn a jobb sarokban, apró betűkkel: GLOBUS BUDAPEST |

Hátlap: Ugyanolyan — közepén rózsaszínűvé erősödő — halványibolyaszínű alapnyomás, mint az előlapon, de a második (címeres) alapnyomás nélkül. — A két felső sarokban 1—1 nagy 5 számjegy. A két alsó sarokban 1—1 kis kerek, recés szegélyű kartus, bennük a magyar sz. korona körül: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN ÉRVÉNYES + | Középen: CS. és KIR. HADIFOGOLY-TÁBOR (ívesen) | DUNASZERDAHELY | Alább ugyanolyan kartusban, mint az előlapon, kék alapon, nagy, fehér, árnyalt betűkkel: **ÖT KORONA** | alatta: MELY ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK RÉSZÉRŐL | A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | DUNASZERDAHELY, 1916 JANUÁR 15. | Ugyanazok az aláírások (német rangjelzéssel, autogrammnymomás), mint az előlapon. Alattuk: TÁBORPARANCSNOK SZÁMVIVŐ FŐHADNAGY | (Az összes nyomások, az alapnyomás kivételével, ultramarinkék színűek.)

Hajmáskér.

251. Négyyszögletes, 60 mm. magas és 88 mm. széles, szürke, erős, simított papírlapon piros nyomással, négyyszögletes, 50 mm. magas és 77½ mm. széles vonalkeret, a mezőben pedig, szintén piros nyomással: $1 \left\{ \begin{array}{l} \text{Krone} \\ \text{Korona} \\ \text{Korona} \end{array} \right.$ a jobb sarokban pedig négyyszögletes vonalkeretke, függőlegesen kettéosztott mezővel. [A balmezőbe fekete tintával beírt (változó?) betű (a nemz. múzeum példányain ú), a jobbmezőben pedig *Serie* | *No.* |]. Alább, baloldalt: *Giltig nur im Kgf- | Lager Hajmáskér.* | Középen: $\frac{1}{2}$ Jobboldalt: *Dei- stwitelna tolko w | lagera woennoplenich | w Aimaschkera.* | Lenn: *Cirlea Oblt.* *Dammers* | adjt. Generalmajor |

Hátlapja üres.

NM. (hadi gyűjt.)

252. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem 1 helyett 2 az értékjelzés.

NM. (hadi gyűjt.)

253. Négyyszögletes, 79 mm. magas és 129 mm. széles fehér papírlapon négyyszögletes, keskeny halványbarna keret, mely karikákkal megszakított füzéreket ábrázol. Mintegy

¹ L. még a Num. Közlöny XV. k. 61. l. 153—156. sz. alatt is.

1 $\frac{1}{2}$ mm.-rel beljebb egy széles, zöld keret következik; ennek és a beléfoglalt egész mezőnek halványbarna alapnyomása van, mely hullámos szövött kelmét utánoz. A zöld kereten tölgyfalombok húzódnak köröskörül; a négy sarokban ovális kartusokban nagy 2 számjegyek vannak, fön, közepén a keretbe ovális kartus van csatolva e fekete felirattal: CSAKIS | A FOGOLY | TÁBORBAN | ÉRVÉNYES | A zöld keret alsó szélét a monarkia hármas címere foglalja el babér- és tölgylomb közt, fekete nyomással. (A felső kartus, a nagy számjegyek s a címer az alapnyomás színében vannak tartva.) A mezőben fekete nyomású felirat: CS. és KIR. HADIFOGOLYTÁBOR | HAJMÁSKÉR | **KÉT KORONA** | (ez hullámos meanderdíszítmények közt) EZ ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK RÉSZÉRŐL (így) | A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK | HAJMÁSKÉR, 1916. MÁJUS 15. | Lenn, kétoldalt: *Dammers Gm.* *Cirlea Oblt* (autogramm-nyomás) | TÁBORPARANCSNOK SEGÉDTISZT |

Hátlapja ugyanolyan, mint az előlap, az alábbi különbségekkel: A felső kartusban: GILTIG NUR | INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENEN | LAGERS | a felső balsarokban □ mezőben: VIII | alatta: SERIE | a jobbsarokban □ mezőben: 0906 | alatta: N^o | a középső nagy mezőben: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | HAJMÁSKÉR | **Zwei Kronen** | (ez hullámos meanderszerű díszítmények közt) DIESER BEITRAG IST EIN ANTEIL DES BEIM LAGERKOMMANDO | ERLIEGENDEN GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN | HAJMÁSKÉR, 15. MAI 1916. | Alább ugyanazon két aláírás, mint az előlapon, alattuk: LAGERKOMMANDANT ADJUTANT | Lenn, jobbra a fehér szélén: GLOBUS BUDAPEST

254. Ugyanolyan, mint az előbbi papírpénz, hanem zöld helyett világoskék kerettel. A sarkokban 2 helyett: 1 olvasható, a szövegben pedig: **Egy korona** | illetve: **Eine Krone** | az értékjelzés. A m. n. múzeumi hadigyűjtemény példányának sorszáma: II, folyószáma: 0209, a nyomdajegy mindkét lap alján megvan. A papírlap nagysága ugyanakkora.

255. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem kisebb és a keret vörösbarna, az értékjelzés a sarkokban: 50, a szövegben pedig: **ÖTVEN FILLÉR** | illetve: **Fünfundzig Heller** | a hadigyűjtemény példányának sorszáma: IX, folyószáma: 0313, nyomdajegy mindkét oldalon van. A papírlap 63 mm. magas és 105 mm. széles.

256. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem kisebb és a keret ibolyaszínű, az értékjelzés a sarkokban: 20, a szövegben pedig: **HUSZ FILLÉR** | illetve: **Zwanzig Heller** | a hadigyűjtemény példányának sorszáma: II, folyószáma: 0809, a papírlap 53 mm. magas és 80 mm. széles.

257. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem kisebb és a keret téglavörös. Az értékjelzés a sarkokban: 10, a szövegben: **TIZ FILLÉR** | illetve: **Zehn Heller** | A hadigyűjtemény példányának sorszáma: III, folyószáma: 0009. A papírlap 52 mm. magas és 86 mm. széles.

Kenyérmező.

258. Középen, babérkoszorúban: 50 | FILLÉR | 1915 | Körül: CS. ÉS KIR. HADIFOGOLYTÁBOR | * KENYÉRMEZŐ * | Sima szegély.

Hátlap: Középen, babérkoszorúban: 50 | HELLER | 1915 | Körül: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | * KENYÉRMEZŐ * | Sima szegély.

Sárgaréz. 23 mm. — NM. (hadi gyűjt.)

259. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem 50 helyett 20 az értékjelzés mindkét lapon és egyik lapon sincs évszám.

Sárgaréz. 21 mm. — NM. (hadi gyűjt.)

260. Olyan, mint az előbbie, hanem középen mindkét lapon két keresztbe tett és félkoszorút alkotó babérgally közt 10 (csak számjegy) és fölötte 1915 évszám van, apró számjegyekkel. — Sima szegély mindkét lapon.

Sárgaréz. 19 mm. — NM. (hadi gyűjt.)

261. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az értékjelzés mindkét lapon: 2

Sárgaréz. 18 mm. — NM. (hadi gyűjt.)

262. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az értékjelzés mindkét lapon: 1

Sárgaréz. 17 mm. — NM. (hadi gyűjt.)

263. Négyzetletes, 68 mm. magas és 119 mm. széles fehér papírlap, nagyon halvány rózsaszínű alapnyomással, mely sűrű, aprón mintázott szövevényt ábrázol, középen nagy kerek, sokszorosan díszített keretű kerek mezővel, melyben fehér számjegyekkel 50 olvasható. — Kétoldalt fekete nyomással kerek kartus lefüggő díszítménnyel. A kartusokban: baloldalt 50 (fehér számok függőlegesen vonalozott alapon), jobboldalt a korona nélküli magyar országcímer pajzsban. A mezőben, fekete nyomással, fönn: CS. ÉS KIR. HADIFOGOLYTÁBOR (kétszer hajló hullámvonalban) | KENYÉRMEZŐ (ívesen) | **ÖTVEN KORONA** (piros nyomás) | aztán ismét fekete nyomással: A HADIFOGLYOK LETÉTPÉNZEIBŐL. | KENYÉRMEZŐTÁBOR, 1916 JANUÁR HÓ 15. | *Szemere Erlm Karl Pemtj Obrte* (?) | *J Koženilek Roff* (autogrammnymás) LETÉTKEZELŐ A KEZELŐ PÉNZTÁR ELNÖKE | FŐSZÁMTISZT | EZEN TÁBORI ÉRTÉKJEGYET CSAKIS AZ ERRE FEL- | HATALMAZOTTAK FOGADHATJÁK EL ÉS VÁLTHATJÁK BE. | ☐ vonalkeretben: A TÁBORI ÉRTÉKJEGYEK UTÁNZÁSA HADBÍRÓSÁGILAG BÜNTETTES. | Lenn, piros nyomással: CSAK A TÁBOR TERÜLETÉN ÉRVÉNYES.

Hátlap: Ugyanolyan alapnyomás és oldalsó kartusok, mint az előlapon, de a jobboldali kartusban, pontozott alapon, a kétfejű sasba foglalt Habsburg-osztrák-lotharingiai címer, a baloldali kartus mezeje pedig egymást keresztező **#** vonalakkal van alapozva. Fönn, kétoldalt 1—1 ☐, vízszintes vonalakkal alapozott mező, egyik előtt: SERIE, benne: 00258, a másikban: 57255 (a m. nemz. múzeum példányán), utána N° (Mindez, úgyszintén a szövegnyomás is az említendő két piros sor kivételével, fekete nyomással.) A mezőben: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER (kétszer hajló hullámvonalban) | KENYÉRMEZŐ (ívesen) | **FÜNFZIG KRONEN** (piros nyomás) | AUS DEN DEPOSITEN DER KRIEGSGEFANGENEN | Ugyanazon aláírások, mint az előlapon (autogrammnymás) | DEPOSITENVERWALTER PRÄSES DER VERWALTUNGS- UND | KASSAKOMMISSION | LIQUIDIERENDER (így!) RECHNUNGSFÜHRER. | DARF NUR DURCH DIE SPEZIELL HIEZU ERMÄCH- | TIGTEN ANGEMENNEN UND EINGELÖST WERDEN. | ☐ vonalkeretben: DIE NACHAHMUNG DER LAGERSCHEINE WIRD MILITÄRSTRAFRECHTLICH VERFOLGT. | NUR IM LAGERVERKEHRE GÜLTIG (piros nyomás) | NM. (hadi gyűjt.)

264. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem mindkét lapon úgy az alapnyomásban, mint a baloldali kartusokban is 50 helyett 20 olvasható. A piros nyomású értékjelzés (a szöveg harmadik sora) pedig az előlapon **HUSZ KORONA**, a hátlapon pedig **ZWANZIG KRONEN** | A m. nemz. múzeumi hadi gyűjtemény példányának sorszáma 00212, folyószáma pedig 56128.

265. Négyzetletes, 65 mm. magas és 113 mm. széles fehér papírlap. A két felső sarokban világoskék nyomással 1—1 négykarélyú, közepén kerek mezővel bíró kartusban: 10 A papírlap közepén világoskék nyomással nagyjából ovális, bonyolult vonalrajzból összeállított díszítmény, ennek közepén: 10 Mindez világoskék nyomással. Az alsó sarkokban két kerek, vörösbarna nyomású kartus. A baloldaliban kétfejűsasos osztrák címer e körirattal: KOMMANDO DES K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGERS | DEPOSITENVERWALTUNG | IN KENYÉRMEZŐ BEI ESZTERGOM. | Gyöngyös szegély. — A jobboldali vörösbarna, kerek kartusban, díszítmények közt: koronás magyar birodalmi címer (lenn Fiume címerével, de Bosznia címere nélkül), ennek két oldalán pedig 1—1 kis kerek mezőben: 10 (fehér számjegyekkel). — A mezőben (a vörösbarna nyomású harmadik és utolsó sorok kivételével fekete nyomással): Cs. és K. HADIFOGOLYTÁBOR (ívesen) KENYÉRMEZŐ | **TÍZ KORONA** (vörösbarna nyomás) | A HADIFOGLYOK LETÉTPÉNZEIBŐL. | KENYÉRMEZŐTÁBOR, 1916 JANUÁR HÓ 15. | Ugyanazon aláírások, mint az előbbi pénzjegyen (autogrammnymás). A többi, további szöveg teljesen egyezik az előbbi pénzjegyen levővel.

Hátlap: Ugyanolyan világoskék kartusok a két felső sarokban és középen, mint az előlapon. Ugyanolyan vörösbarna kartusok a két alsó sarokban, mint az előlapon, hanem a jobboldali kerek kartusban lenn félholdalakú babérfüzér, közepén mezőcskében fehér 10, e fölött pedig fehér mezőben a kétfejűsasos osztrák címer. — Fönn kétoldalt fekete nyomással 1—1 , vízszintes vonalakkal alapozott mezőben 00198 és 54748 (a m. n. múz. példányán) és az előbbi előtt: SERIE, az utóbbi után: N° | Szövegnyomás (a harmadik és az utolsó sor barnászörös, a többi fekete nyomású: K. u. K. KRIEGSGEFANGENEN-LAGER | KENYÉRMEZŐ | ZEHN KRONEN (barnavörös nyomás) | AUS DEN DEPOSITEN DER KRIEGSGEFANGENEN | KENYÉRMEZŐTÁBOR, AM 15-TEN JANUAR 1916 | Ugyanazon aláírások és egyáltalában ugyanazon további szöveg, mint az (50 koronás) előbbi pénzjegy hátlapján, azon eltéréssel, hogy az utolsó aláírás alatt a LIQUIDIERENDER szó 4—5. betűje fölött hiányzik a két egymás mellett levő pont. — NM. (hadi gyűjt.)

266. Ugyanolyan, mint az előző (10 koronás) pénzjegy, hanem a felső kartusokban és az alapnyomás közepén, úgyszintén a jobboldali alsó kartusban is 10 helyett 5 olvasható. A szöveg harmadik sora az előlapon: ÖT KORONA, a hátlapon: FÜNF KRONEN | A m. n. múzeum példányának sorszáma 00144, folyószáma pedig 48787.

267. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az értéket jelző számok mindenütt 2, a szöveg harmadik sora pedig KÉT KORONA, illetve ZWEI KRONEN | A m. nemz. múzeum példányának sorszáma 00079, folyószáma pedig 31422.

268. Ugyanolyan, mint az előzők, hanem az értéket jelző számok mindenütt: 1, a szöveg harmadik sora pedig: EGY KORONA, illetve EINE KRONE | A m. n. múzeum példányának sorszáma 00029, folyószáma pedig 11305.

Nagymegyer.

269. Négyszögletes, 76 mm. magas, 125 mm. széles fehér papírlap egész terjedelmét beborító, igen halvány barnás, hullámos, kockás mintájú szőtt kelmet utánzó alapnyomás. Erre rányomva egy négyszögletes, tüskés drót (?) mintázó, setétkék, díszítményes keret. melybe fönn a monarchia hármass címere, lenn pedig ugyancsak setétkék alapú kartus van belécsatolva, e felírással: A TÁBORI ÉRTÉKJEGYEK UTÁNZÁSA KATONAI BÜNTETŐJOGILAG BÜNTETETIK. | A mező közepén második halványkék alapnyomással széltiben terjedő ovális, díszítményes kartus; benne kétoldalt egy-egy kerek keretben Magyarország koronázott címere, középen nagy 10 (számjegyek), e fölött és alatta is, ívesen: TIZ KORONA | a mezőben fekete nyomással e felirat: Cs. és kir. hadifogolytábor | Nagymegyer | TIZ KORONA | mely összeg a hadifoglyok részéről | a táborparancsnokságnál letétbe helyezett vagyonnak egy részét képezi. | NAGYMEGYER, 1916. JULIUS 1. | Berény (?) főhgy F. Wallner D. Paunz (?) hdgy (autogramm-nyomás) | alattuk: GAZDÁSZATI TISZT

TÁBORPARANCSNOK LETÉTKEZELŐ | a mező baloldalán fekete nyomással a sz. korona két nagy szalaggal és két lefüggő babérfüzérrel, ez alatt: CSAKIS A | FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES | Alább, a mezőben, balra: 10 | KRVN | jobbra: 10 | KPYHA | (a számjegyek feketék, a szók kék betűkkel). Lenn, jobbra, a kereten kívül: GLOBUS BUDAPEST

Hátlapján ugyanolyan halványbarna alapnyomás és halványkék második alapnyomás, mint az előlapon, de kétoldalt a kerek mezőkben Ausztria sasos címerével és ZEHN KRONEN felirattal. A keret is ugyanolyan, de felirata lenn: DIE NACHAHMUNG DER LAGERSCHNEINE WIRD MILITÄRSTRAFRECHTLICH VERFOLGT | A mezőben a címer kétoldalán egy-egy , sűrűn vízszintesen vonalozott mező; előttük Serie illetve No. (a NM. éremtár példányának sorszáma: 1, folyószáma: 0310) fekete nyomással. A mezőben fekete nyomással, gót betűkkel: K. u. t. Kriegsgefangenenlager | Nagymegyer | Zehn Kronen | alább, többé nem gót betűkkel: welcher Betrag einen Teil des beim Lagerkommando erliegenden Guthabens der Kriegsgefangenen bildet. | NAGYMEGYER, 1. JULI 1916. | Alább aláírások: Berény (?) Oblt F Wallner D Paunz Lt. (autogramm-nyomás); alattuk: PROVIANT-

OFFIZIER LAGERKOMMANDANT DEPOSITENVERWALTER | A mezőben jobbra az osztrák házikorona két szalaggal és két lefüggő füzérrel; ez alatt: GÜLTIG NUR | INNERHALB DES | GEFANGENENLAGERS | Alább, kétoldalt, a mezőben: 10 | KRVNA | és 10 | KPYHA | (fekete számjegyek és kék betűk). Nyomdajegy nincs.

270. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az első alapnyomás világoszöld, a második pedig halványpiros. A keret s a mezőben lévő idegen nyelvű feliratok élénkpirosak. A számokkal kifejezett értékjelzés mindenütt: 5, a fekete nyomású szövegben: *Öt korona* | a piros alapnyomásban pedig ÖT KORONA | A hátlaapon pedig: Fünf Kronen | illetve: FÜNF KRONEN | A NM. éremtár példányának sorszáma: 1, folyószáma: 0323. A papírlap 76 mm. magas és 115 mm. széles.

271. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az első alapnyomás rózsaszínű, a második halványzöld. A keret s az idegen nyelvű szók setétszürkék. Az értékjelzés, ahol számjegy jelzi: 2, az alapnyomásban KÉT KORONA | illetve ZWEI KRONEN | a szövegben pedig *Két korona* | illetve Zwei Kronen | A papírlap 64 mm. magas és 106 mm. széles.

272. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az első alapnyomás zöld, a második halványlila. A keret s a két idegennyelvű szó élénk ibolyaszínűek. Az értékjelzés számjegyekkel: 1, az alapnyomásban: EGY KORONA, illetve: EINE KRONE, a szövegben pedig: *Egy korona*, illetve: Eine Krone. A papírlap 58 mm. magas és 95 mm. széles.

273. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az első alapnyomás rózsaszínű, a második élénkzöld, a keret s a két idegen szó fakózöld, az értékjelzés számjegyekkel: 50, az alapnyomásban: ÖTVEN FILLÉR, illetve: FÜNFZIG HELLER, a szövegben pedig: *Ötven fillér*, illetve: Fünzig Heller. A papírlap 56 mm. magas és 89 mm. széles.

274. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az első alapnyomás világoszöld, a második pedig. szintúgy a keret s a két idegen szó is sárgák. Az értékjelzés számjegyekkel: 20, az alapnyomásban: HUSZ fillér, illetve: ZWANZIG Heller. A papírlap 53 mm. magas és 84 mm. széles.

275. Ugyanolyan, mint az előbbiek, hanem az első alapnyomás rózsaszínű, a második szintúgy a keret s a két idegen szó is barnák. Az értékjelzés számokkal: 10, az alapnyomásban: TIZ FILLÉR, illetve: ZEHN HELLER, a szövegben pedig: *Tíz fillér*, illetve: Zehn Heller. A papírlap 50 mm. magas és 80 mm. széles.

Nezsider.

276. Négyszögletes, 81 mm. magas és 135 mm. széles fehér papírlapon 74 mm. magas és 128 mm. széles világoskék alapnyomás. mely kissé kockázott, hullámos szövött kelmét ábrázol mintázatában, a teljesen egyszínű sima szélek kivételével. E fölött, második alapnyomásul kétféle, setétebb és világosabb sárga színű keret van elhelyezve, mely két hullámos, egymásba fonódó díszítményes indát ábrázol, nagyobb, a kék szegélyen túl terjedő sarokdiszkekkel. Alsó széle két szélesebb sárga alapú kartust alkot, köztük a monarkia hármasképe. A mező közepén halványabb sárga, nagy kerek kartus, közepén nagy 20 (számjegyek). A mező kétoldalán egy-egy ovális, fenn és lenn szélesen kiálló, palmettás díszítményű, fekete nyomású kartus. Egyik kartusban díszes H, másikkban 20 (számjegyek). A mezőben fekete nyomással e felirat: CS. és K. POLGÁRI FOGOLYTÁBOR | NEZSIDEREN | hullámos, meanderszerű díszítménysor. | HUSZ KORONA | (az első betű a kartusban van; l. fennebb) EZEN ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A POL- | GÁRI FOGLYOK ÁLTAL A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL ELHELYEZETT LETÉTJÜNKNEK | NEZSIDER, 1916. JULIUS 1. | Alább kétoldalt: *Weingraber ezr* és: *Rováczy (?)* | (autogramm-nyomás). alattuk: *Táborparancsnok* és: *Számvivő főhadnagy* | Lent, a két sárga kartusban: CSAKIS A POLGÁRI FOGOLYTÁBORBAN ÉRVÉNYES. | Lenn, jobbra: „GLOBUS“ BUDAPEST nyomdajegy.

Hátlapja ugyanolyan, mint az előlap, az alábbi különbségekkel: fenn kétoldalt egy-egy , vízszintesen vonalozott sárga alapnyomású térben fekete nyomással (a NM.

éremtár példányán) 1914 | és 1917 | közben, sárga nyomással: SERIE és N° | A bal kartusban nagy 3 betű. A mezőben: K. U. K. INTERNIERUNGSLAGER | IN NEZSIDER | hullámos meanderszerű díszítménysor | **Zwanzig Kronen** (az első betű a bal kartusban van; l. fönebb) DIESER BETRAG BILDET EINEN TEIL DES | BEIM LAGERKOMMANDO DEPONIERTEN | • GUT-HABENS DER INTERNIERTEN • | NEZSIDER, 1. JULI 1916. | Alább, kétoldalt: *Weingraber ezr.* és *Reiner (?) Oblt* (autogramm-nyomás); alattuk: LAGERKOMMANDANT és LIQU. RECHNUNGSFÜHRER. | Lent, a két sárga kartusban: GILTIG NUR INNERHALB DES INTERNIERUNGSLAGERS. |

277. Ugyanolyan, mint az előbbi, az alábbi különbségekkel: A keret s a középső kartus, a SERIE és N° feliratok s a mellettük levő ☐ vonalzás barnák. A baloldali kartusban T betű van, a jobboldaliban: 10 (számjegyek), a hátlapon pedig 3 betű, illetve 10 (számjegyek). A szövegben az értékjelzés: TIZ KORONA | a hátlapon: **3ehn Kronen** | (az első betűk a bal kartusokban vannak). A lap közepén levő sárga kartusokban: 10 (számjegy). A papírlap 74 mm. magas és 122 mm. széles, az alapnyomások stb. megfelelően kisebbek.

278. Ugyanolyan, mint az előbbieket, hanem a keret, a SERIE és N° s a ☐ vonalzások zöldszínűek. A bal kartusban: E, a hátlapon: E, a jobboldaliban 1 (számjegy) van. A lap közepén levő zöld kartusokban: 1 (számjegy). A szövegben: EGY KORONA | illetve Eine Krone | A lap 75 mm. magas és 121½ mm. széles.

279. Ugyanolyan, de a keret, a középső kartus, a SERIE és N° s a ☐ vonalzások pirosak. A baloldali kartusban: H, a hátlapon: 3, a jobboldaliban: 20 (számjegyek) olvashatók. A lap közepén levő piros kartusban 20 áll. A szövegben pedig: HUSZ FILLER | a hátlapon pedig: **Zwanzig Heller** | áll. A lap 68 mm. magas és 108 mm. széles,

280. Ugyanolyan, mint az előbbi, de a piros részek helyett lilaszínű nyomásokkal. Az értékjelző számok 20 helyett: 10, a bal kartusokban T, a hátlapon 3 betű, a szövegben: TIZ FILLER | a hátlapon: **3ehn Heller** | olvasható. A lap 60 mm. magas és 97 mm. széles.

Ostffy-Asszonyfa.

281. Négyszögletes, 95 mm. magas és 162 mm. széles fehér papírlapon négyszögletes harna alapnyomás, mindenik oldal közepén kis kiugrással. Az egész mezőt vízszintesen haladó, 5—5 barna vonalból álló és két vízszintes fehér vonallal egymástól elválasztott hullámvonalak borítják. Ezek fölé nagyobb hatoldalú és kisebb négyszögletes hurkok váltakozó soraiból álló barna hálózat van borítva. Minden második hatoldalú hurokmezőben 100 (számjegy) van. — A fönti világosabb barna alapnyomásra setétebb barna nyomással ezek következnek: egy hullámvonalas keskenyebb és egy szív alakú tagokból álló szélesebb négyszögletes keret, minden oldal közepén kis kiugrással, legbelül még egy hullámos szélű szegély — világosbarna alapnyomással kísérve — továbbá a mező négy sarkában egy-egy csipkézett szélű, háromoldalú, szárral és stilizált levelekkel ellátott kartus, benne 100 (számjegy). A mező közepén szélétében terjedő ovális mezőben 12 karélyos dísz-szegélyen belül 100 (számjegy), végül az alsó balsarokban a monarkia új hármasképe. — A mezőben a fönn vázolt barna alapnyomásokra ezen feketével rányomott feliratok olvashatók: SZÁZ KORONA (ívesen) | MELY ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI | A HADIFOGLYOK RÉSZÉRŐL A TÁBOR- | PARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | OSTFFY-ASSZONYFA, 1916 JUNIUS 1. | CS. és KIR. HADIFOGOLY TÁBOR | OSTFFYASSZONYFA (ívesen) | Jobbra: CENTO CORONE | CTO KOPOH | alább (barna kartusban két virágdísz között) CSAKIS | A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES | Lenn, középen: *Schön ezds Molnár Gyula főh* | TÁBORPARANCSNOK PÉNZTÁRBIZOTTSÁGI TAG. | Lenn, jobbra, a belső szegély alatt: PAZÁR (mesterjegy) | a fehér szélén pedig: „GLOBUS“ BUDAPEST. |

Hátlapján a barna alapnyomások teljesen azonosak az előlapon levőkkel, a fekete felnyomás pedig a következő: a mezőben fönn kétoldalt egy egy ☐, vízszintesen sűrűn vonalozott tér, alattuk: SERIE, illetve: N° | (a NM. éremtára példányán e mezőkben MS2,

illetve 0113 áll. = Középen: HUNDERT KRONEN (ívesen) | WELCHER BETRAG EINEN TEIL DES | BEIM LAGERKOMMANDO ERLIEGEN- | DEN GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN BILDET. | OSTFFY-ASSZONYFA 1. JUNI 1916. | OSTFFYASSZONYFA (ívesen) | Ugyanazon autogramm-nyomatok, mint az előlapon, alattuk pedig: LAGERKOMMANDANT. KASSAKOMMISSIONSMITGLIED | Jobboldalt pedig: CENTO CORONE | ЦТО КОРОН | ez alatt pedig, barna kartusban, két virágdísz közt: GÜLTIG | NUR INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENENLAGERS. | A mesterjegy s a nyomdajegy azonosak az előlapiakkal.

282. 75 mm. magas és 135 mm. széles, négyszögletes fehér papírlapon fölváltva egy és öt halványkék, vízszintes hullámvonalból álló, 70 és 127 mm. méretű alapnyomás, amelyen egymás alatt négy sorban, soronként ötször, két egymásfelé fordított ágyú és köztük álló lövedéknek halványkék képe ismétlődik. Ezen kék alapnyomásra szívalakú elemekből (széltiben 27, magasságban 14 és még 4 a sarkokon) s alattuk lévő csipkésből álló négyszögletes, 68 és 114 mm. méretű piros keret van helyezve, amely közbül meg egy függélyes elágazással a belső mezőt is két részre osztja. A baloldali keskenyebb mezőben háromrészű piros kartusban kétszer: fekete alapon fehér 20 (számjegyek) és alább: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES | Lent: a monarkia hármasképe és alatta jobbra: PAZÁR mesterjegy fekete nyomással. — A jobboldali főmezőben fönn piros rozetta, középen nagy piros 20 (számjegyek), továbbá fekete nyomással: kétoldalt díszítményes alapon nagy fehér 20 (számjegyek), végül ezen feliratok: CS. és KIR. HADIFOGOLYTÁBOR | OSTFFYASSZONYFA | HUSZ KORONA | MELY ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK RÉSZÉRŐL | A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | OSTFFY-ASSZONYFA 1916 JUNIUS 1. | Ugyanazon aláírások és rangjelzések, mint az előbbi (100 K) papírpénzen. Lenn, kétoldalt: VENTI CORONE ВЪДНЦАТЪ КОРОНЪ | Lenn, jobbra a fehér szélén: "GLOBUS" BUDAPEST. |

Hátlapja egészen olyan, mint az előlapja, hanem német feliratokkal és a bal mező kartusában: GÜLTIG | NUR INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENENLAGERS | a jobb mezőben pedig két , vízszintesen, fekete vonalakkal alapozott térben (a NM. éremtára példányán MS | és 0144 | közbül: SERIE és N° | K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | OSTFFY-ASSZONYFA | ZWANZIG KRONEN | WELCHER BETRAG EINEN TEIL DES BEIM LAGERKOMMANDO | ERLIEGENDEN GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN BILDET. | OSTFFYASSZONYFA, 1. JUNI 1916. | Ugyanazon aláírások, mint az előlapon, alattuk: LAGERKOMMANDANT. illetve: KASSAKOMMISSIONSMITGLIED. | és ugyanazon idegennyelvű értékjelzések és nyomdajegy is.

283. Ugyanolyan alapnyomás, keretek, kartus, rozetta, címer, mesterjegy és nyomdajegy, mint az előbbi (20 koronás) papírpénzen, hanem a hullámvonalas és ágyús alapnyomás világoszöld, a keretek, kartus, címer, rozetta s a nagy mező közepén levő nagy 10 számjegy mind fekete nyomással. A feliratok is ugyanazok, mint az előző papírpénzen, hanem 20 helyett mindenütt 10, HUSZ helyett TIZ, ZWANZIG helyett ZEHN áll. Az idegennyelvű feliratok: DIECI CORONE ДЕСЯТЬ КОРОН | A sorozat- és a folyószám ugyanazok, mint az előbbin. A papírlap 70 mm. magas és 124 mm. széles, az alapnyomás és a keretek méretei megfelelően kisebbek az előbbinél.

284. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az alapnyomás halványkék, a keretek, kartus, rozetta s a jobb mező közepén levő nagy 5 számjegy élénkzöldek. A feliratok is ugyanazok, csak 10 helyett 5, TIZ helyett ÖT, ZEHN helyett FÜNF áll. Az idegennyelvű feliratok: CINQUE CORONE ПЯТЬ КОРОНЪ | A papírlap 65 mm. magas és 112 mm. széles

285. 61½ mm. magas és 106 mm. széles négyszögletes fehér papírlapon, mindkét lapon egyformán világoskék, 58 és 103 mm. méretű alapnyomás, mely fölváltva 1 és 5 vízszintes hullámvonalból és 12 függőleges, egymás alá rakott szívekből álló sávból áll. Ezenkívül piros nyomással négy kartus a mező négy sarkában, középen nagy 2 számjegy, kétoldalt pedig ↑ illetve ↓ irányban DUE | CORONE | illetve ДВѢ | КОРОНЫ | úgy az elő-, mint a hátlapon. — Végül mindkét lapon egyformán, fekete nyomással,

□ alakú, — — — — — tagokból álló keret s a mezőben fönn a monarkia hármasképe, a két felső kartusban pedig fekete ovális alapon nagy fehér 2 számjegy. A mezőben e fekete nyomású felirat: CS. és KIR. HADIFOGOLY-TÁBOR OSTFFYASSZONYFA | KÉT KORONA | A három alsó sor s az aláírások, rangjelzések teljesen azonosak az előző papírpénzen levőkkel. A két alsó kartusban, mindkét oldalon egyformán: CSAKIS | A FOGOLY-TÁBORBAN | ÉRVÉNYES | A hátapon fekete nyomással két sűrűn vonalozott □ téren MS illetve 0154 közbe pedig SERIE és N^o | Továbbá: K. u. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER OSTFFYASSZONYFA | ZWEI KRONEN | A többi három sor s az aláírások és rangjelzések az előző papírpénzen levőkkel azonosak. A két alsó kartusban, mindkét oldalon egyformán: GÜLTIG | NUR INNERHALB DES | GEFANGENEN- | LAGERS |

286. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem a piros nyomások helyett sárga nyomások vannak, azon különbséggel, hogy a lapok közepén levő nagy számjegy: 1 és az idegen feliratok: UNA | CORONA | illetve одна корона | A fekete nyomások is azonosak a két-koronás papírpénzen levőkkel, hanem az értékjelzés a felső kartusokban: 1, a szövegben pedig: EGY KORONA | illetve EINE KRONE | A hátapon (a NM. éremtár példányán) a sorozat: MS, a folyószám 0112 | A papírlap 59 mm. magas és 92 mm. széles.

287. Olyan, mint a fenti két előző papírpénz, hanem az alapnyomás világoszöld, a kartusok, idegennyelvű feliratok s a középső nagy 20 (számjegy) élénk kékek. A szövegben pedig ezek a különbségek: a felső kartusokban 20 áll. Az idegen feliratok: VENTI | CENTESIMI | двадцать геллеров | A szövegben az értékjelzés HUSZ FILLER | illetve ZWANZIG HELLER | A sor- és folyószám (a NM. éremtár példányán) MS és 0153 | A papírlap 56 mm. magas és 96½ mm. széles.

288. Olyan, mint az előbbi, hanem az alapnyomás élénkebb zöld és az élénk kék nyomások helyett ibolyaszínűek vannak. A feliratokban a különbségek ezek: DIECI | CENTESIMI | десять геллеров | Az értékjelzés a felső kartusokban és középen 10, a szövegben pedig: TIZ FILLER | illetve ZEHN HELLER | A sor- és folyószám (a NM. éremtár példányán) MS és 0149 | A papírlap 53 mm. magas és 90 mm. széles.

Sopronnyék.

289. A többi fogolytáborok pénzeitől eltérően □ alakú, 148 mm. magas, 89 mm. széles fehér papírlapon, mintegy 1 mm. széles fehér szegély után □ egyszínű világoskék szegélyszáv, ezen belül hullámos, kockás mintájú szőtt kelmét utánzó sárga alapnyomás. Ennek szélén, az említett kék szegélyszávon belül fekete nyomású díszítményes keret, mely hatágú csillagokkal van tarkázva, alsó szélét pedig a monarkia hármasképe babérlombok közt tölti be. A két felső sarokban befelé 1—1 negyedkör alakú díszítmény van. Ezen kereten belül finoman pontozott világoskék sáv fut a mező körül a címerek kivételével. A mező közepén négykaréjú halványkék díszítmény, mint második alapnyomás. A mezőben fönn három kerek díszítmény, a középső nagyobb s világoskék alapnyomása van és benne nagy kihagyott és ♦ alakú díszítményekkel alapozott számjegyekkel 20 értékjelzés van. Alább, a mezőben, fekete nyomással: CS. és K. | HADIFOGOLY-TÁBOR | SOPRONNYÉK | HUSZ | KORONA | EZ ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADI- | FOGLYOK RÉSZÉRŐL A TÁBORPARANCSNOK- | SÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | SOPRONNYÉK, 1916 JUNIUS 16. | Lenn, kétoldalt: *Niemcezek Fischer* (autogrammnymás), alattuk: TÁBOR- | PARANCSNOK. | illetve PÉNZTÁR- | BIZOTTSÁGI TAG. | A külső, kék szegélyen, fekete nyomással, fönt: CSAKIS A FOGOLYTÁBORBAN ÉRVÉNYES | lent pedig: A TÁBORI PÉNZEK UTÁNZÁSA HADBÍRÓSÁGILAG BÜNTETTES. | Lenn, jobbra a fehér szegélyen: „GLOBUS“ BUDAPEST.

Hátlapja a feliratokon kívül ugyanolyan, mint az előlap, csak a mezőben a felirat fölött van két □ vízszintesen feketén vonalozott mező, fölöttük: SERIE illetve N^o (a NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0219). A felirat a mezőben: K. u. K. | KRIEGSGEFANGENENLAGER | SOPRONNYÉK | ZWANZIG KRONEN | DIESER BETRAG

IST EIN ANTEIL DES | BEIM LAGERKOMMANDO ERLIEGENDEN | GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN. | SOPRONNYÉK, 16. JUNI 1916. | Az aláírások alatt: LAGER- | KOMMANDANT. | ÉS KASSAKOMM. | MITGLIED. | A külső kék szegélyen, fönn: GILTIG NUR INNERHALB DES KRIEGSGEFANGENENLAGERS. | Lenn pedig: DIE NACHAHMUNG DER LAGERGELDER WIRD KRIEGSGESETZLICH BESTRAFT. | Lenn, a fehér szélén, jobbra: „GLOBUS“ BUDAPEST

290. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az első alapnyomás zö'des, a második pedig (a mező közepén s a felső kerek díszítmény alatt), szintűgy a belső pontozott szegélysáv: sárgák, a külső sima sáv élénk narancssárga. Az értékjelzés 10, a szövegben: TIZ | KORONA illetve ZEHN | KRONEN A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0919. A papírlap 130 mm. magas és 80 mm. széles.

291. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az első alapnyomás zöldesszürke (?), a második, szintűgy a belső s a külső sávok is szürkék. Az értékjelzés 2, a szövegben pedig KÉT | KORONA illetve ZWEI | KRONEN A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0319. A papírlap 112 mm. magas és 68 mm. széles.

292. Ugyanolyan, mint az előbbieket, hanem az első alapnyomás zöldesszürke, a második, úgyszintén a két szegélysáv is ibolyaszínűek. Az értékjelzés 1, a szövegben pedig EGY | KORONA illetve EINE | KRONE A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0322. A papírlap 112 mm. magas és 68 mm. széles.

293. Ugyanolyan, mint az előbbieket, hanem az első alapnyomás sárgás, a második pedig, úgyszintén a két szegélysáv is zöld. Az értékjelzés: 20, a szövegben pedig HUSZ | FILLÉR illetve ZWANZIG | HELLER A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0319. A papírlap 102 mm magas és 63 mm. széles.

294. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem az első alapnyomás sárgás, a második, úgyszintén a két szegélysáv is téglavörösek. Az értékjelzés 10, a szövegben pedig TIZ | FILLÉR illetve ZEHN | HELLER A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0318. A papírlap 90 mm. magas és 60 mm. széles.

295. Ugyanolyan, mint az előbbieket, hanem az első alapnyomás igen halványlila, a második, úgyszintén a két szegélysáv is sárgásbarna, a keret és az összes feliratok világoskék színűek. A mező felső részéből a három kerek díszítmény és az értékjelzés teljesen hiányzik. Az értékjelzés csakis a szövegben foglaltatik: KÉT | FILLÉR illetve ZWEI | HELLER A NM. éremtár példányának sorszáma 1, folyószáma 0117. A papírlap 72 mm. magas és 59 mm. széles.

Zalaegerszeg.

296. Négyszögletes, 89 mm. magas és 149 mm. széles fehér papírlapon a lap szélétől pár milliméternyire kezdődő, hullámos szélű világoszöld és kissé setétebb zölddel mintázott sáv, melyen belül az egész mezőt elborító világoszöld, pontozott alapnyomás terül el. Ennek közepén kissé setétebb zöld színű négykaréjú második alapnyomás. Ezekre rányomva egy kékszínű, részben világosabb kék alapú, alakú, a benn ovális, de tagozott mezőt övező, széles díszítményes keret, melynek négy sarkában 1—1 nagy, kerek, fekete, palmettadiszú mezőben nagy kihagyott 20 (számjegyek) olvasható; ugyanezen kék keret felső részébe két alakú, világoskékkel vízszintesen vonalozott kartus közt ovális zöld koszorúban világoskék alapon fekete nyomással e felirat: CSAKIS A | FOGOLYTÁBORBAN | ÉRVÉNYES. | Lenn pedig, fekete nyomással, a monarchia hármasképe, legendaszalagokkal, a kék keretbe belefoglalva. A mezőben fekete nyomással e felirat: CS. és K. HADIFOGOLY-TÁBOR | ZALAEGERSZEG-TÁBOR | **Husz korona.** (árnyékolással a betűk megett) | EZ ÖSSZEG EGY RÉSZÉT KÉPEZI A HADIFOGOLYOK RÉSZÉRŐL | A TÁBORPARANCSNOKSÁGNÁL LETÉTBE HELYEZETT VAGYONNAK. | ZALAEGERSZEG, 1916, AUGUSZTUS 15. | *Schwarcz fhdgy Nesveda frm (?) Vasvári hadgy* (autogramm-nyomás), alattuk: LETÉTKEZELŐTISZT. TÁBORPARANCSNOK. SZÁMVIVŐTISZT. | Lenn jobbra, a lap fehér szélén: „GLOBUS“ BUDAPEST. (nyomdajegy).

Hátlap: Ugyanolyan, mint az előlap, hanem német feliratú s a felső két mező alá *SERIE* illetve *Nº* van nyomtatva, fekete nyomással, a mezőkben pedig számok vannak. (A NM. éremtár példányán a sorszám 5, a folyószám 0721.) A felső kis ovális kartusban: GILTIG NUR | INNERHALB DES | KRIEGSGEFANGENEN- | LAGERS. | A mezőben: K. U. K. KRIEGSGEFANGENENLAGER | ZALAEGRSZEG-TÁBOR | **Zwanzig Kronen** (árnyékolással a betűk mögött) | DIESER BETRAG IST EIN ANTEIL DES BEIM LAGERKOMMANDO ERLIEGENDEN | a következő két sor rövidebb és két függőleges pontsor közé van helyezve: GUTHABENS DER KRIEGSGEFANGENEN | ZALAEGRSZEG, 15. AUGUST 1916. | E két rövidebb sortól balra és jobbra, a mezőben, kék nyomással: ДВАДЦАТЬ КОРОНЬ Alább: *Schwarcz oblt Nesveda frm (?) Vasvári lnt* (autogramm-nyomás), alattuk: DEPOSITENVERWALTER LAGERKOMMANDANT RECHNUNGSFÜHRER | Lenn jobbra a lap fehér szélén: „GLOBUS“ BUDAPEST.

297. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem kisebb — a papírlap 80 mm. magas, és 135 mm. széles, — továbbá az alapnyomás világoskék, az ovális kartus alapja sárga, a keret barna szegélyzetű, részben sárga alapú, a középső mező kék, a közepén sárga (2-ik) alapnyomással. Az értékjelzés négy fekete körben: 10, a szövegben pedig: **Tiz korona** illetve: **Zehn Kronen** | A mezőben a két idegen nyelvű szó, barna nyomással: ДЕСЯТЬ КОРОНЬ | A NM. éremtár példányának sorszáma 5, folyószáma 0716.

298. Ugyanolyan, de kisebb, mint az előbbi, — a papírlap 72 mm. magas és 118 mm. széles, — továbbá az alapnyomás zöld, az ovális kartus alapja rózsaszínű, a keret és a középső (2-ik) alapnyomás piros. Az értékjelzés: 5, a szövegben pedig: **Öt korona** illetve: **Fünf Kronen** | A két idegen nyelvű szó piros nyomással: ПЯТЬ КОРОНЬ | A NM. éremtár példányának sorszáma 13, folyószáma 0814.

299. Olyan, mint az előbbie, hanem kisebb és az alapnyomás világoskék, a keret és a második alapnyomás zöld, az ovális kartus kerete világoskék, mezője világoszöld. Az értékjelzés: 2, a szövegben: **Két korona** illetve: **Zwei Kronen** | A két idegen nyelvű szó zöld nyomással: ДВѢ КОРОНЫ | A NM. éremtár példányának sorszáma 14, folyószáma 0115 | A papírlap 71 mm. magas és 120 mm. széles.

300. Olyan, mint az előbbie, hanem kisebb és az alapnyomás és az ovális kartus kerete zöld, a keret, a második alapnyomás és az ovális kartus mezője lila. Az értékjelzés: 1, a szövegben pedig: **Egy korona** illetve: **Eine Krone** | A két idegen nyelvű szó, lila nyomással: ОДНА КОРОНА | A NM. éremtár példányának sorszáma 11, folyószáma 0019 | A papírlap 66 mm. magas és 109 mm. széles.

301. Olyan, mint az előbbie, hanem kisebb és az alapnyomás és az ovális kartus kerete világoskék, a keret és a második alapnyomás sárga. Az értékjelzés: 50, a szövegben pedig: **Ötven fillér** illetve: **Fünfzig Heller** | A NM. éremtár példányának sorszáma 13, folyószáma 0013 | A papírlap 66 mm. magas és 110 mm. széles.

302. Olyan, mint az előbbie, hanem kisebb és mindkét alapnyomás és az ovális kartus kerete s a nagy keret is faközöld. Az értékjelzés: 20, a szövegben pedig: **Husz fillér** illetve: **Zwanzig Heller** | A NM. éremtár példányának sorszáma 32, folyószáma 0716 | A papírlap 66 mm. magas és 111 mm. széles.

303. Olyan, mint az előbbie, hanem kisebb és az alapnyomás és az ovális kartus kerete világoskék, a keret, az ovális kartus mezője és a második alapnyomás téglavörösek. Az értékjelzés: 10, a szövegben pedig: **Tiz fillér** illetve: **Zehn Heller** | A NM. éremtár példányának sorszáma 35, folyószáma 0116 | A papírlap 60 mm. magas és 100 mm. széles.

Kereskedőcégek utalványai.¹

Debreczen.

304. Négyzetes, 38 mm. magas és 54 mm. széles, pirosnyomású, majdnem 5 mm. széles keret, amelynek sarkai 3—3 babérfalevél alakú tagból, két hosszabb oldala 20,

¹ L. a N. K. XIV. k. 106—107. ll., 100—104. sz. a. és a N. K. XV. k. 64—64. ll., 165—170. sz. a.

két rövidebb oldala pedig 13 palmettából áll. Ezen kereten belül, szintén piros nyomással, e felirat: *Ezen jegy ellenében fizetek | 20 fillért. | Kontsek Géza | Debreczen | Kossuth-u. 15. |* Lenn jobbra fekete tintával *Kontsek* (kézirat). E fölött pedig ruggyantabélyegzővel, lilaszínnel nyomott kerekded, fogazott és sima szegélyű mezőben, ívesen: KONTSEK GÉZA | *Debreczen* |

45 mm. magas és 67 mm. széles négyszögletes fehér, erős papírlapon. — NM. (hadi gyűjt.)

Versecz.

305. Négyszögletes, 61 mm. magas és 49 mm. széles, előlapján halványkék, hátlapján fehér, erős, kemény papírlapon fekete nyomással: **HUGO UNTERGUTSCH** | SPEZEREI-, COLONIAL-, FARBWA- | REN U. DELIKATESSEN-HANDLUNG | VERSECZ | — (és egy kerek lyuk) | GUT FÜR | 50 HELL. SAGE: FÜNFZIG HELLER | VERSECZ, 22. APRIL 1915. | *H. Untergutsch* (autogramnyomás manupropriával).

Hátlap: Teve hátán, csomagok közt ülő puskás, turbános férfi jobbfelé. A háttérben négy pálma és két piramis. Az égen felhők vannak. A kép alatt: SCHUTZMARKE. (Fekete nyomás.) — NM. (hadi gyűjt.)

306. Olyan, mint az előbbi, hanem a papírlap 61 mm. magas és 50 mm. széles és előlapja igen halvány rózsaszínű. A felirat utolsóelőtti sora pedig: 10 HELLER, SAGE: ZEHN HELLER | (Lyukasztva van.) — NM. (hadi gyűjt.)

307. Olyan, mint az előbbi, hanem a papírlap 59 mm. magas és 49 mm. széles és előlapja hamvaskék színű. A felirat utolsóelőtti sora pedig: 20 HELL. SAGE: ZWANZIG HELLER | (Lyukasztva van.) — NM. (hadi gyűjt.)

Háborús váltópénz.

308. A magyar szent korona képe. Alatta 1915 évszám. Körül: MAGYAR KIRÁLYI VÁLTÓPÉNZ *

Hátlap: 10 | FILLÉR K · B | Lenn két keresztbetett babérfagally. — Mindkét lapon gyöngysoros és sima szegély. Pereme recézett.

Sárgásfehér nikel-ötvözet. („Kukorica-pénz“) 19 mm.

309. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem 1916 évszámmal.

310. A magyar szent korona képe. Alatta 1916 évszám. Körül: MAGYAR KIRÁLYI VÁLTÓPÉNZ *

Hátlap: 2 | FILLÉR | K · B | vonalkörben, mely kétoldalt kartusszerűen [, illetve] alakban kiszélesedik. A számjegy fönn áttöri a vonalkört, melyet tölgyfalevelek és makkok díszítenek. — Mindkét lapon sima szegély. — Pereme sima.

Vas. 17 mm.

311. Ugyanolyan, mint az előbbi, hanem 1917 évszámmal.

Elhunyt királyunk emlékére, mint a Budapesti Hírlap november 21-iki számában olvassuk, a hadsegélyező hivatal legközelebb arcképes gyászérmeket fog kibocsájtani. Közelebbi leírást még nem nyújthatunk.

Helyesbítés: A Num. Közlöny XV. köt. 13. l., a *Háborús Emlékek* 108. sz. érme hátlapjának leírásában tévesen a 108. számra utal a szöveg. Ez 110-re helyesbitendő. Viszont a 110. sz. érme előlapjának leírásából törlendő a 107. sz. érme hátlapjára való hivatkozás és ehelyett a hátlap leírásához csatolandó a 108. sz. érme azonos hátlapjára való hivatkozás.

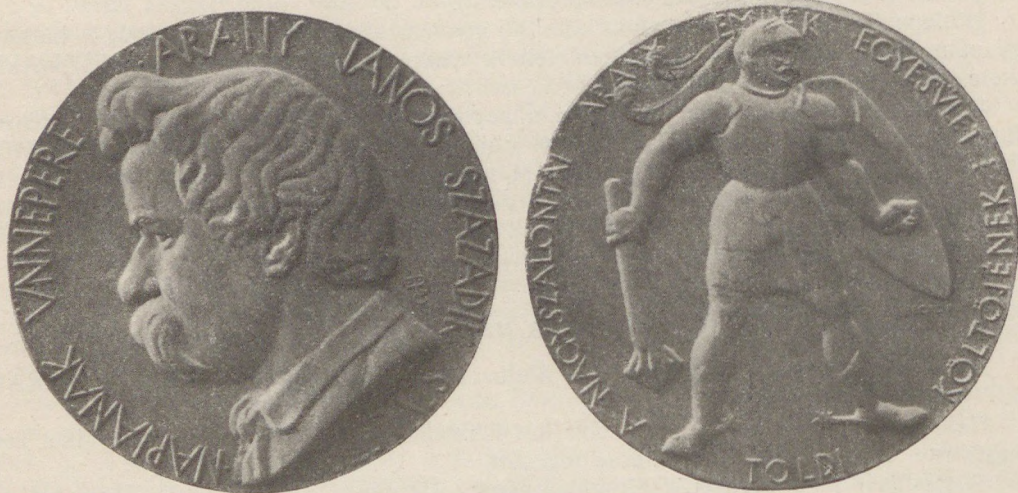
Gohl Ödön.

Arany századik születési évfordulójának érmei.

Arany János születésének századik esztendejét az Arany-kultusz terjesztésére alakult Nagyszalontai Arany Emlékegyesület által is megörökítette, hogy indítványomra a nagy költő emlékére emlékérmeket készíttetett. Ezek közül az egyik kisplasztikánk egyik igen értékes alkotása, melyet eléggé nem méltányolható áldozatkészséggel Beck Ö. Fülöp jeles éremművészünk mintázott, s a körmőczbányai pénzverő intézet vert ki; a másik egy kis emlékszeton, melyet Wirth János és Fia budapesti ékszerész cég készített.

Az érmelek leírását a következőkben adom:

1. Arany János balra néző fejképe profilban, a nyakon lehajtott kabátgallérral és csokorra kötött nyakkendővel. A fej nyugodt silhouette-je a leghívebb visszatükrözője a nagy költő egyéniségének, kidolgozása egyszerű és természetes s így valóban tökéletes.

Az érem felső részén kezdődő s jobbról balra lefelé haladó körirat a következő: ARANY JÁNOS SZÁZADIK SZÜLETÉS—NAPJÁNAK VÖNNEPERE. A jobboldali mezőben a fej alatt BÖF betűkből szerkesztett névjelzés (monogram), mint mesterjegy.

Hátlap. Páncélba öltözött, jobbra tekintő, támadó állásban álló Toldi alakja; bal kezében pajzsot, jobbában hatalmas buzogányt tart. Sisakjáról a köriratig nyúló két lovagtoll hajlik alá, csizmáján hatalmas sarkantyúk vannak. Az egész alak rendkívül hű plasztikai kifejezése a költemény előhangjában a költő által leírt Toldinak.

A körirat egyik része alól a baloldalon kezdődik s felfelé haladva megy át a jobboldalra; ennek szövege: A NAGYSZALONTAI ARANY EMLÉK—EGYESÜLET. A körirat másik része: TOLDI KÖLTŐJÉNEK az érem alsó részén közepén kezdődik s jobbra felfelé halad. A pajzs alatt a jobboldali mezőben BECK Ö F mesterjegy.

a) Ezüst. 63 mm. (Ára 60 K.) — b) Bronz. 63 mm. (Ára 30 K.)

2. Arany János jobbra néző mellképe. Kettős vonalkörben a baloldalon alól kezdődő s felfelé haladó, a Toldi szerelméből vett körirat: NAGYFALUSI ARANY SZALONTAI HAJDU A körirat kezdete és vége közt hatágú csillag.

Hátlap. A nagyszalontai Arany-Emlékmúzeumot magában foglaló Csonka torony rajza és pedig az újjáépítés (renoválás) és befödés előtt való állapotában. A torony előtt és környékén levő házak körvonalai szintén láthatók a rajzon. A körirat kettős vonal körben lent a baloldalon kezdődik s felfelé haladva megy át a jobboldalra. Szövege:

SZÜLETÉSÉNEK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁRA A körirat elején és végén egy-egy hatágú csillag. A vonalkörben lenn középen 1917. III. 2.

E füles és karikával is ellátott emlékszeton alulírott tervezése.

a) Hadi fém 28 mm. (Ára 1.50 K.) — b) Bronz. 28 mm. (Ára 4.— K.) —
c) Ezüst. 28 mm. (Ára 12.— K.)

Mindkét érem alulírottál rendelhető meg.

H. Fekete Péter.

É r e m l e l e t e k.

Adai (Bácsbodrogm.) lelet. 2209 db. Antal és Lajos aquilejai patriarcha egy-egy db. denárának kivételével a lelet *I. Mátyás* C. N. H. II. 232, 233A, 234, 235A, 237, 238, 239A, *II. Ulászló* C. N. H. II. 272A, 272B, 272c, 274, 276, 277, 278B, *II. Lajos* C. N. H. II. 306A típusú denárainak igen gazdag változataiból állott. Volt közötté néhány darab I. Ferdinánd-kori magyar denár is.

Apatíni (Bácsbodrogm.) lelet. 167 db. XV- XVII. századbéli magyar denár. *Hunyadi Mátyás* C. N. H. 234. sz. K—G jegyű denára volt 1 db., *II. Ulászló* C. N. H. 272. sz. K—H jegyű denára 1 db., *II. Lajos* C. N. H. 308A sz. L—B, L—D, L—C, L—H, L—K, L—S, L—V, L—W jegyű denára 137 db., C. N. H. 309 sz. L—K jegyű denára 1 db., C. N. H. 314A sz. denára 1 db., *I. Ferdinánd* K—B jegyű denára 1537—1559 közötti időből 11 db., N—C jegyű 1554-ből 1 db., *Miksa* K—B jegyű denára 1566, 1568, 1571, 1574 évszámmal 4 db., *Rudolf* 1578—1583ból 8 db., *II. Mátyás* K—B jegyű denára 1615-ből 3 db., N—B jegyű 1616-ból 1 db., *II. Ferdinánd* K—B jegyű denára 1637-ből 1 db., *III. Ferdinánd* K—B jegyű denára 1642-ből 1 db., *I. Lipót* K—B jegyű denára 1673-ból és 1674-ből 2 db.

Czoborfalvi (Nyitram.) lelet 96 db. Belőle 1 db. II. Vencel prágai garasa, a többi I. János prágai garasa volt.

Detreköcsütörtöki (Pozsonym.) arany-ezüst lelet 298 db. Volt benne 1 db. I. Lipót-féle (☆) jegyű 1671-es osztrák arany, 1 db. 1634-es Nürnberg városi tallér. 27 db. I. Lipót-féle K—B jegyű XV-ös (1662—1683-ig). 35 db. VI-os (1668—1681-ig), 22 db. 3-kros (1661—1681-ig). János Frigyes-féle brandenburgi $\frac{1}{6}$ tallér 6 db. (1676, 1677, 1678. évek-ből), 46 db. sziléziai XV-ös, VI-os és 3-as (az 1660—1675 közti időből), 1 db. öttingeni 6-kros 1677-ből, János Keresztély P—H jegyű eggenbergi 3-krosa 1677-ből (2), Frigyes püspök boroszlói 3-krosa 1680-ból (1), Schlick Henrik 3 krosa 1632-ből (1). A lelet többi részét I. Lipót-féle osztrák VI-krosok, II., III. Ferdinánd- és I. Lipót-féle 3-krosok, I. Lipót-féle cseh XV-ös, VI-os és 3-krosok, Ferdinánd Károly-, Zsigmond Ferenc- és I. Lipót-féle tiroli 3-krosok, I. Lipót-féle karinthiai VI-krosok, Károly-féle olmützi VI- és 3-krosok, Paris salzburgi érsek 1624-es 2-krosa (1) és Gandolf Miksa 1680-as 3-krosai alkották.

Hontkiskéri (Hontm.) lelet 1540 db. XV—XVII. századi ezüstpénz.

1. Magyar pénzek: *II. Lajos* denárai K—A (1520-ból 1 db.), K—B (1526. 1), L—K (1527. 1) jegygyel, *I. Ferdinánd* K—B jegyű denára 1529-ből (2), H—P jegyű denára 1552-ből (1), 1533—1616 közötti időből körmöczbányai denárok (467 db.), *Rudolf* K—B jegyű tallérja 1580-ból (1), 1592-ből (1), 1597-ből (1), 1598-ból (1), K—B jegyű garasa 1581-ből (1), 1591-ből (1), 1593-ból (1), 1599-ből (1), *II. Mátyás* K—B jegyű tallérja 1613-ból (1), 1614-ből (2), 1615-ből (2), 1616-ból (4), $\frac{1}{2}$ tallérja 1617-ből (1), garasa 1614-ből (1), *Belhén Gábor* K—B jegyű erdélyi tallérja 1621-ből (4), *Bocskai István* erdélyi III-as garasa 1608-ból (1).

2. Ausztriai tart. pénzei: I. Ferdinánd osztrák tallérja 1548-ból (1), $\frac{1}{2}$ tallérja évszám nélkül (1), $\frac{1}{3}$ tallérja 1558-ból (1), Rudolf osztrák tallérja 1594, 1595, 1604, 1611-ből (4), II. Ferdinánd osztrák tallérja 1620-ból (1), 1621-ből * jegygyel (3), Δ jegygyel (1), cseh

Maley-garas 1587-ből (1), Ulászló, Miksa, Mátyás egylapú fillérje (6), I. Ferdinánd prágai garasa 1542-ből (1), Ferdinánd tiroli tallérja 1575-ből (1), évszám nélküli (13), Rudolf tiroli tallérja 1603-ből (1), 1604-ből (1), 1605-ből (2), 1607-ből (1), 1610-ből (1), 1611-ből (1), Mátyás tiroli tallérja 1612-ből (1), Miksa tiroli tallérja 1618-ból (3), Lipót tiroli tallérja 1620-ból (4), 1622-ből (1), II. Ferdinánd steieri tallérja 1614-ből (1), Károly karinthiai tallérja 1582-ből (1), II. Ferdinánd karinthiai tallérja 1620-ból (1), János Jakab, Márk Sitt., Farkas Tódor salzburgi tallérja (3), Ádám Vencel tescheni garasa 1612-ből (1).

3. Külföldi pénzek: Ferdinánd évszám nélküli *elzászi* tallérja (2), Rudolf elzászi tallérja 1606-ból (1), Lipót elzászi tallérja 1621-ből (1), II. Cosmus *etruriai* tallérja 1621-ből (1), Ágost *szász* tallérja 1563, 1568, 1572, 1573-ból (4), II. Lajos *schweidnitz*i félgarasa (1), *baseli* félgaras (1), *constanzi* püsp. félgarasa (1), *kölni*, *zürichi*, *schaffhauseni* 1-kros (3), *höxteri* garas (1). A lelet többi része Báthori István és III. Zsigmond *lengyel*, *litván* és *rigai* III-as garasaiból, I. Zsigmond *lengyel elbingi* és *danzigi* széles garasaiból, III. Zsigmond *lengyel* VI-os garasaiból, III. Ulászló (1434—1444), Kázmér, Albert, Sándor, I. Zsigmond *lengyel* pultráiból és Albert, I. Zsigmond, Frigyes *porosz-lengyel* garasaiból állott.

Kisvárdai (Szabolcsm.) lelet 418 db. III. Zsigmond *lengyel* VI-os garasa 1626-ból (2), 1627-ből (1), János Kázmér XXX-as garasa 1663-ból (1), 1664-ből (1), 1665-ből (2), 1666-ból (1). 18-as garasa 1658-ból (4), 1659-ből (1), 1663-ból (1), 1668-ból (9). VI-os garasa 1656—1668 közötti évekből (383 db.), III. János VI-os garasa 1680—1686-ig (5), Frigyes Vilmos *porosz* 18-as garasa 1685-ből (4), VI-os garasa 1682-ből (2), 1686-ból (1), Christján sziléziai garasa 1665-ből (1).

Lévnai (Nyitrai.) lelet 368 db., túlnyomórésztben XVII. századi ezüstpénz. Volt benne Mária királyné C. N. H. II. 116. típusú denára 1 db., Hunyadi Mátyás C. N. H. II. 232 és 239A típusú denára 2 db., II. Lajos K—B jegyű 1526-os denára 1 db., I. Ferdinánd, Miksa, Rudolf, II. Mátyás, II és III. Ferdinánd korabeli (1 db. kivételével) körmöczi veretű denára 92 db., I. Lipót K—B jegyű XV-öse 13 db., VI-osa 22 db., 3-krosa 32 db., denára 109 db., a többi rész III. Zsigmond korabeli III-as *lengyel* garasokból és pultrákból, János Kázmér korabeli VI-os garasokból. Gusztáv Adolf és III. Zsigmond korabeli svéd III-as garasokból és pultrákból és XVII. századi osztrák tartományokbeli XV-ös, VI-os és 3-krosokból állott.

Magyarforrói (Alsó-Fehérm.) lelet 49 db. XVI. és XVII. századi magyar és osztrák tartományokbeli XV-ös és VI-os 3-krosokból állott.

Mezőszopori (Kolozm.) aranylelet, 54 db. aranyforint. Zsigmond C. N. H. 118. sz. aranya volt benne 2 db., C. N. H. 119A sz. aranya 37 db (17 jegyváltozatban), 119B sz. aranya K—R jegygyel 1 db., M—K jegygyel 2 db., Albert C. N. H. 131. sz. aranya 5 db., C. N. H. 132. sz. aranya 4 darab., I. Ulászló C. N. H. 140. sz. aranya 2 db., Steno Mihály (1400—1414) velencei doge aranyforintja 1 db.

Nagytapolcsányi (Nyitrai.) arany-ezüst éremlelet 214 db. Zsigmond C. N. H. II. 119A típusú aranyforintja I—U jegygyel (1 db.), K—K jegygyel (1 db.), K—3 jegygyel (1 db.), IV. Vencel (1378—1419) prágai garasa (211 db.).

Ostorosi (Borsodm.) lelet 8400 db. XVI. századi magyar és erdélyi denár. II. Lajos C. N. H. 306A típusú $\frac{B}{A}$ A, K—A, K—B, K—G, L—K, L—V, V—A jegyű denára 30 db., Zápolya János C. N. H. 331A típusú K—T jegyű denára 1 db., I. Ferdinánd H—P jegyű denára 1552-ből 31 db., N—C jegyű 1554-ből 14 db., 1555-ből 16 db., 1556-ból 3 db., K—B jegyű 1527 (7), 1528 (56), 1529 (48), 1530 (26), 1531 (35), 1532 (19), 1533 (47), 1534 (61), 1535 (109), 1536 (101), 1537 (95), 1538 (77), 1539 (89), 1540 (90), 1541 (145), 1542 (139), 1543 (150), 1544 (152), 1545 (160), 1546 (203), 1547 (243), 1548 (275), 1549 (323), 1550 (370), 1551 (307), 1552 (414), 1553 (313), 1554 (271), 1555 (213), 1556 (230), 1557 (332), 1558 (327), 1559 (244), 1560 (215), 1561 (237), 1562 (349), 1563 (420), 1564 (499) és 1565-ös évszámmal 271 db., Miksa K—B jegyű denára 1565-ből 215 db.,

1566-ból 334 db., 1567-ből 4 db. Ezenkívül volt a leletben 4 db. elvert I. Ferdinánd-kori denár, Ferdinánd és Miksa korabeli *egykorú hamisítvány* 80 db. és 8 db. töredék.

Katafa község (Vasm.) határában 55 db. tallérból és 2544 db. kisebb ezüstpénzből álló éremlelet került elő. A tallérok közt volt 2 db *magyar* (Rudolf, K—B, 1602), 3 db. *szász* (Ágost, 1573, 1574, 1580), 1 db. *holland* (1590-ből), 1 db. *elzászi* (Ferd.), 1 db. *cseh* (1587-ből) és 47 db. *tirol*i (I. Ferd. 2 db., Ferd. főhg. 42 db., Rudolf 1603, 1605, 1612-es évsz. 3 db.). A kisebb ezüstök között volt I. Lajos C. N. H. II. 89A típusú denára (1 db., mi valószínűleg a megtalálás után keveredett a lelethez!), II. Ulászló C. N. H. II. 272B típusú K—B jegyű denára (1 db.), C. N. H. 278A típusú K—G és K—H jegyű denára (5 db.), II. Lajos C. N. H. II. 306A típusú denára (6 db.), I. Ferdinánd jegy nélküli denára 1528-ból (1 db.), C—liliom jegyű 1531-es denára (1 db., törött), K—B jegyű denára 1527—1565-ig minden évből összesen 816 db., H—P jegyű denára 1552-ből (3 db.), N—C jegyű 1554-ből (3 db.) és 1555-ből (2 db.), Miksa és Rudolf K—B jegyű denára 1565—1608-ig minden évből összesen 1592 db., Rudolf K—B jegyű obulusa 1590-ből (1 db.), N—B jegyű denára 1581, 1582-ből (2+1 db.), II. Mátyás K—B jegyű denára 1609—1611-ig terjedő évekből (43 db.), I. Ferdinándtól II. Mátyásig terjedő időből egykorú hamisítvány (17 db.), János Zsigmond N—P jegyű erdélyi denára 1556-ból (2 db.) A lelet többi része lengyel fél garasokból, cseh, steier, karinthiai, passauai és salzburgi fillérek-ből állott.

H. P.

Múzeumok, gyűjtemények.

A nyitrai múzeum éremgyűjteménye az 1915. év elején foganatosított összeszámolás szerint a következő sorozatokat foglalta magában: *Görög pénzek*: 53 db. (köztük 8 db. Apollonia). — *Barbár pénzek*: 23 db., még pedig Ricomagenses: De la Tour 2169. sz., továbbá De la Tour 9736., 9782., 9825., 9922. sz., Dessewffy 221. sz., a Dessewffy által a Num. Közlöny XIII. k. 121—122. l. (felsőmagyarországi barbárpénzek) ismertetett 3 db. farkasos ezüstpénz (10'040, 10'244 és 9'975 gr.), egy Nonnos-féle nagy ezüstpénz (Dess. VI. t.), egy bronz barbárpénz. Egy ezüst barbárpénz (Zeus-fej j. Lovas, alatta egy alak). — *Eraviszkus pénzek*: Gohl (Num. Közlöny I. k.) 9., 16. (2 db.), 17., 34., 36. (3 db.), 37., 38 b. (2 db.). — *Római köztársasági pénzek*: 49 db. — *Római császári pénzek*: 1320 db. — *Bizanci pénzek*: 29 db. — *Magyar árpádházi pénzek*: 55 db. — *Banalisok*: 9 db. — *Magyar vegyesházi pénzek*: 193 db. — *Magyar habsburg-házi pénzek*: 1100 db. — *Vegyes külföldi pénzek és bárcák*: 52 db. — *Emlékérmek*: 1307 db. — *Állami letétből magyar, osztrák, német stb. pénzek*: 2428 db., játékbárcák: 80 db.

A Borsod—Miskolci Múzeum éremgyűjteménye az 1916. évben 1233 darabbal gyarapodott. Ebből 39 db. az állami segélyből vétetett, illetve állami letét, 423 csere és vétel, 771 pedig ajándék. Az elcserélt érmekeket leszámítva, 1917 január 1-én volt a gyűjteményben 9305 db. pénz és érem, köztük 176 db. arany. Az 1916. évi gyarapodásból felemlíthető 28 darab árpádházi ritkább ezüstpénz (C. N. H. I. 26, 32, 36, 45, 92, 119, 123, 137, 163, 167, 210, 219, 224, 234, 237, 245, 251, 256, 258, 262, 279, 291, 295, 300, 324, 346, 363 és Rupp. 130), *nyolc vegyesházi* pénz, és pedig Nagy Lajos három ritka ezüstpénze: budai garasa (C. N. H. II. 6.), szerezsenfejes obulusa (90) és cattarói garasa (102/B.), ugyancsak Nagy Lajos egy dénára és obulusa (C. N. H. II. 86, 88.), Mária királyné aranyforintja (112), Albert ritkább ezüstdénárja (137), s a kormányköz idejéből egy kis rézpénz (153). *Habsburg-házi* királyok pénzei: I. Ferdinánd $\frac{1}{4}$ tallérosa 1556. K. B.; $\frac{1}{2}$ garasa 1559. K. B. Miksa tallérja 1574. K. B. Rudolf $\frac{1}{2}$ tallérja 1587; $\frac{1}{4}$ tallérja 1585, 1594. K. B.; garasa 1601. N. B.; dénárja 1582. N. B. II. Mátyás tallérja 1612. K. B.; $\frac{1}{4}$ tallérja 1620. K. B. III. Ferdinánd $\frac{1}{4}$ tallérja 1653, 1656. K. B. I. Lipót $\frac{1}{2}$ tallérosok: 1662. K. B., 1695. K. B., 1703. N. B., 1704. K. B.; $\frac{1}{4}$ tallérosok: 1693, 1694.

K. B., 1695. N. B. (IMACVL) és obulus 1676. K. B. *I. József* erdélyi aranya 1710 (Resch 23), tallérja 1708, pozsonyi veret. *III. Károly*: $\frac{1}{2}$ tallér 1714, 1723. K. B. *Mária Terézia*: arany 1743. K. B. (Széch. 69 tábla 89); $\frac{1}{4}$ tallér 1768. K. B. *II. Lipót* $\frac{1}{2}$ tallérja 1790. A. *II. Ferenc* aranya 1797. (Széch. 78. t. 12. sz.); $\frac{1}{2}$ tallérja 1792. A. *V. Ferdinánd* tallérja 1837. B.; $\frac{1}{2}$ tallérja 1837. B. Ezeken kívül sok kisebb magyar és külföldi pénz és emlékérem, melyek a múzeum eddigi sorozatainak kiegészítését szolgálják. A tartományi érmek között szerepelnek: Havasalföld: Nagy Mircsa ezüstpénze; Szerbia: Dusan István 5-féle ezüstgarasa és Vukasin 1 ezüstgarasa. Bónis Bertalan alispán úr a múzeum megkeresésére átengedte a múzeumnak a bódvai dénárleletet (350 db.), melynek egy másfelé került kisebb részét (17 db.) szintén sikerült csere útján megszerezni. A lelet H. Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos és I. Ferdinánd ezüst dénaraiból áll, sok verdejegygyel és évszámváltozattal. — A miskolci érmek és bárcák gyűjteménye 25 fajtájú, illetve változatú darabbal gazdagodott. Az érmek között van a Hercz-gépgyár régebbi kiadásából az Arany János-érem, az újabbiakból a gyár által a miskolci vöröskereszteshétre kiadott érem. Mind a kettő vasöntvény, bronzolva. Kun József miskolci szobrászművész készített 3 új érmet, melyeket azonban előreláthatólag csak a háború után lehet sokszorosítani, de sikerült ezeknek első vasöntvényeit megszerezni a múzeumnak. (Herman Ottó nagy arcképes érme; a diósgyőri vöröskereszt-fiókegylet érme és egy tervezet „Erdélyért.”) A régi papírpénzek sorozata sok darabbal gyarapodott, közte egy újhelyi 3-krajcáros és egy rozsnyói 3-krajcáros, mind a kettő 1849-ből. A háborús érmek, jelvények rengeteg tömegéből szintén sikerült a múzeumnak egy pár jellemző darabot megszerezni; kimagaslik ezek sorából a Kéve művészegyesület nagy ezüstérme (80 mm., 302 gr.), melyet a városi tanács vett meg a múzeumnak. A sapkajelvények sorozata most van összeállítás alatt. A háborús szükségpénzek (elsősorban csak a magyar és osztrák pénzek gyűjtéséről van szó) száma idáig 281 db., és pedig: magyar fogolytábori 71, magyar városok és magánosok kiadványai 41, osztrák fogolytábori 103, osztrák városok stb. 21, külföldi 45 darab.

Leszih Andor.

A fejérvármegyei és székesfehérvári múzeum éremgyűjteményébe 1916-ban a következő anyagot osztottuk be: Ókori pénzek: 3 római köztársasági dénár, ú. m. Egnatia, Papia, M. Antonius és Octavianus triumvirek; 4 római császársági érem: Caracalla, Trajanus és Paulina nagy bronz, I. Constantin kis bronz; 19 bizánci császársági érem, köztük Marcianus aranya. — Magyar csoport: 14 Árpádok-korabeli dénár, köztük 7 bácsi lelet; 1 Nagy Lajos korabeli garas (C. N. H. II. 68), 2 I. Mátyás arany (C. N. H. II. 209 A és B); I. Ferdinánd garasa (K—B, 1550), II. József B-jegyű huszasa (1787), I. Ferenc E-jegyű huszasa (1796), A-jegyű ezüst ötkrajcárosa (1815) és B-jegyű ezüst háromkrajcárosa (1820). — Emlékérmek: 1 szabadságharci érdemkereszt és 2 honvédelmére (L. Num. Közl. 1916, 105—107. l.), a magyar orvosok és természetvizsgálók mehádiai nagygyűlésének bronzérme 1872, a körmöcbányai magy. kir. pénzverde látogatási emlékérmé ezüsből, érem sárgarézsből, 500-zal jelzett mozdonynyal és M. K. ÁLLAMVASUTAK GÉPGYÁRA * 1893 * felirattal. — Egyebek: 6 robotbárca a nyitrai káptalani uradalomból, a vespriemi orsz. tűzoltóverseny jelvénye 1912-ből, 5 székesfehérvári egyesületi jelvény és 10 székesfehérvári vonatkozású háborús jelvény. Ez utóbbiak a következők: vöröskeresztgyesületi zománcozott jelvény három változatban, és pedig Székesfehérvár, Fejér vármegye és mindkettőnek címerével; „Pro Patria” ifjúsági egyesület jelvénye két alakban, az egyik nemzeti szalaggal bevont gyűrű gombocskával, a másik nemzeti színű, zománcozott zászlócska „PRO PATRIA” felirattal; a székesfehérvári vértés vitéz plakett-jelvénye szürke fémből, felirata: 1914—1915 SZÉKESFEHÉRVÁR; a székesfehérvári 17. m. kir. honvéddalozezred plakett-jelvénye külön a kárpáti és külön a doberdói harcokról Bory Jenő mintázata szerint; a székesfehérvári csász. és kir. 69. Hindenburg-geezred két jelvénye, az egyik szürke fémből Hindenburg vállképével és tölgyfaággal,

a másik köralakú rézlemezről, szélén fekete, közepén kék zománcsal, melynek közepén puskáját fölemelő baka és e fölirat látható: **69-es . . . előre!** — Az összes gyarapodás 75 darab; a gyűjtemény törzsszállománya év végén: 1036 ókori pénz, 2214 magyar pénz, 280 emlékérem és egyéb, 41 papírpénz; összesen 3571 darab. *Marosi Arnold.*

A m. nemzeti múzeum éremtárának 1916. évi gyarapodása 3044 darab; ezek közül 69 arany, 1642 ezüst, 1174 egyéb fém, 159 darab papír.

A szegedi városi múzeum éremgyűjteményének 1915/16. évi gyarapodása 58 db. A gyűjtemény anyaga az 1916. év végén 185 arany, 4921 ezüst, 4751 egyéb anyagból való tárgy, összesen 9857 darab. *Tömörkény István.*

Az esztergomi bencés főgimnázium éremgyűjteménye az 1916. iskolai évben 140 darabbal gyarapodott; a gyűjtemény ezekkel együtt 1200 darabból áll.

I r o d a l o m.

Harkó Gyula: A pénz története Magyarországon 1526—1608. (Kolozsvári értekezések a magy. műv. tört. köréből. 2. sz. Kolozsvár, 1912. 162 l.).

A szerzőnek előszavában kifejezett célja, hogy „a mohácsi vész után kifejlődött új pénzrendszerről” tájékoztasson, „mert akkor rakták le azon rendszer alapját, mely azután nagyon csekély változtatással korunkig fenntartotta magát”. Az Árpádok és a vegyesházi királyok alatt a magyar pénznek sajátos nemzeti jellege van. Mikor „az alkotmányos érzelmű magyartól teljesen elütő szellemben nevelt Habsburgok kerülnek uralomra, pénzünk is elveszti nemzeti jellegét. átalakul a pénzláb, átalakul a külső alak a német szokások szerint” (6. l.). I. §. *Az új pénzügyi administratio.* I. Ferdinándot a magyarok iránt hagyományos vak gyűlöletű, tehetségtelen tanácsosok vezetik a politikában, de a pénzügyek terén nem befolyásolható. Alkotmányunkat pénzügyi tekintetben óvakodik megsérteni. Költséges háborúinak kiadását jogos jövedelmei kihasználásából akarja fedezni. E célból 1528-ban a régi *királyi kamarát* a haladó kor és állandó pénzszüksége kíváncsiak szerint szervezi át az örökös tartományokban már régóta sikeresen működők mintájára. Székhelye Buda. Erre bizza a pénzverést, javadalmainak kezelését s a bécsi udvari kamara alá rendeli „A szervezés tehát megvolna, feladata ki van tűzve az új pénzügyi hatóságnak, de működését szerfelett meggyöngíti az, hogy anyagi alapja nincsen” (13. l.). Buda elvesztésével megszűnik a kamara is. Bővített hatáskörrel állítja föl Ferdinánd 1531-ben a *pozsonyi kamarát*. A kincstár szegénysége miatt azonban egy ideig ez is sínylek egészen 1548-ig. Ez évi új rendtartásában a király a helytartótanács befolyásától is függetlenítve „a bécsi udvari kamara főhatóságát kívül teljesen szabaddá teszi”. „Ezzel azután egészen szabad lett az életerős intézmény s elfoglalja tekintélyes pozícióját országunk kormányzó közegei között, melyet azután változatlanul megtart három századon keresztül” (15. l.). Hatáskörének egy része azonban egyelőre csak papiroson van meg, „mert a hét bányaváros a pénzverdével együtt nem volt a kamarának átadva, mert hitbérül köttetett le Mária királynénak”. Végre 1548-ban 34,000 magyar forintért bérbe veszi a király Mária összes magyarországi javait (17. s köv. l.). Ekkor akarta szervezni s a pozsonyi kamara alá rendelni a bányászatot is, de az 1548-iki országgyűlés kicsinyes rövidlátósága elkedvetleníti s a pénzveréssel együtt az alsóausztriai kamara alá rendeli (17., 18. l.). 2. §. *Pénzverő súlymértékek* et jórészt Belházy megállapításai után ismerteti. A pénzverdében a *budai* vagy *magyar márka* használatos (245·5845 gr.), melyet a XVI. és XVII. században bányavárosi márkának is neveznek. (V. ö. Hóman i. m. VI. és VII. §-ével.) Megkülönbözteti a *súlymárkát* és a *számlált márkát*. A pénzverők az *aranymárkát* 24 karát = 288 grenre, az *ezüstmárkát* 16 lat =

288 grenre osztják. Végül közli Belházy márkasúly-táblázatát (19—21. l.). III. §. *A magyar pénzláb.* Ferdinánd egyelőre meghagyja a régi pénznemeket (arany, garas, denár). A Jagellók könnyelműségéből, a Thurzó-Fugger konzorcium lelkiismeretlenségéből, a hatalmas főurak hamispénzveréséből származó pénzügyi zavarokat szeretné megszüntetni Ferdinánd egyrészt azért, hogy maga veret jó pénzt, másrészt azért, hogy mikor Zrínyinek kénytelen megengedni, „hogy a horvátországi bányáiból termelt ezüstről Kostainicán denárokat verethet”, erősen meghagyja, hogy azoknak milyeneknek kell lenni (23—28. l.) „Bécsben is veret Ferdinánd magyar pénzt.” Hazánkban három pénzverde működik: a kassai, körmöci és a pozsonyi. De egyik sem mozdítja elő Ferdinánd jópénzverési szándékát. A pozsonyi verdét — melyet még II. Lajostól bérbe vett Ruprecht Haller von Hallerstein — 1530 közepén kénytelen megszüntetni, a körmöciben Mária királyné emberei gazdálkodnak, a kassai meg gyöngé lábon áll s hol Ferdinánd, hol Zápolya kezén van (v. ö. még 81. l.). „Valószínűleg ez az ok vezette őt arra, hogy bécsi verdéjében veressen teljes súlyú magyar pénzt” (29. l.). Zápolya pénze is sok zavart csinál. Eleinte jó, később elromlik. 110, sőt 114 db. Zápolya-denárt adnak 100 Ferdinánd-denárért. 1529-ben már kénytelen megtiltani elfogadásukat. Ezenkívül folyton kísértenek a hamispénzek. Mindez maga után vonja a külföldi pénz beözönlését s a magyar pénznek Alsó-Ausztriából való kitiltását (32. l.). Tudta, hogy ezen felzúdulnak a magyarok, — ami meg is történt az 1535-iki országgyűlésen — ezért keresztül akarta vinni a pénz megjavítását, hogy kitiltó rendelete elervénytelenüljön. 1535-ben vizsgálatot rendel el a bányák és pénzverdék ellen. Az országgyűléssel pedig ki akarja mondani a *pénzverés felségjogát*. De a szűkkeblű rendek fáznak ettől, „addig csúrik, csavarják a dolgot, míg a végén elütik egy törvénycikkkel, mely szerint a jóveretű magyar pénz, úgyszintén Mátyás, Ulászló, II. Lajos király pénzei mindenütt fogadtassanak el. Hoznak tehát egy oly törvénycikket, melyről már eleve tudják, hogy az ország lakosságának a nagyobb része megszegte eddig, de megszegi ezután is...” (35. l.). Hiába mondja ki az 1537-iki nyitrai országgyűlés a vásárbírák választását, hiába lép föl az 1538-iki pozsonyi országgyűlés erőlesen a hamispénzt verők ellen, hiába akarja az 1539-iki országgyűlés a magyar pénz elfogadását kényszeríteni, hasztalan küldenek 1540-ben újra biztosokat a körmöci verdébe, kik azt állapítják meg, hogy a magyar ezüstpénz jobb mint a német, a verde lelkiismeretlensége s a hamispénz teljesen elrontotta annak hitelét (36—41. l.). János király halála reményt nyújt az ország egyesítésére s a pénzügyi zavarok elmúlására. De a remény nem valósult. Az 1543. és 1545-iki országgyűlés ismét sikertelenül panaszkodik a pénzhamisítók miatt. Ferdinánd ettől kezdve arra törekszik, „hogy a magyar pénzrendszer az osztrák szerint alakítsa át; erre való legelső rendeletét 1546-ban adta ki” (43. l.). Ugyanezen évben elrendeli, hogy Besztercén pénzverőt állítson föl az alsóausztriai kamara. 1548-ban kibérel a körmöci verdét. Ferdinánd 1546-iki átalakító és pénzrontó rendelete ellen szót emel az 1547. és 1548-iki országgyűlés, egyszersmind hangsúlyozza, a pénzhamisítók elleni legkíméletlenebb eljárást. Ferdinánd ebben a helyzetben, mikor a törvényes ezüstpénz is silány, a hamisítványok pedig még jobban lerontják hitelét, az 1550-iki országgyűlés elé a német pénzláb behozatalával lép (49. l.). E fejezet többi részét Ferdinánd arany- és ezüstpénzeinek ismertetése, azok egymáshoz való viszonya, belső értékük és Acsádi nyomán vásárlókéességük megállapítása („egy magyar forint 1522—1530 közt megfelel 15 mai forintnak, 1530—1546 közt 12 mai forintnak”) s a pénzverés módja képezi (49—62. l.). IV. §. *A német pénzláb és hatásai I. Ferdinánd alatt.* Az uralkodó „terve az volt, hogy a nagy pénzeket minden tartományban egy szín- és ötvénysúly szerint verjék; a kisebb pénzek ellenben maradjanak meg minden országban azon külső és belső formában, ahogy azt a lakosság megszokta”. Az 1550-iki országgyűlés helyesli is a feljebb említett előterjesztését, azon hitben, „hogy most már akadály nélkül elfogadják a szomszédos tartományok a magyar pénzt...” (67. l.). Az 1552-iki országgyűlésen azt javasolja Ferdinánd, „hogy az ezüstpénzeket az eddigi 8 latos finomságban verjék, az aranyat is az ősi értéke szerint”. Most már csak egy lépés hiányzik

célja eléréséhez, a tallérverés behozatala. Ezzel az 1553-iki országgyűlésen áll elő. Bele is egyeznek azon kikötéssel, hogy „csak a termelt és beváltott ezüst fele részéből” verjenek tallért, a többiből denárt és fillért. Júliusban már intézkedik is Ferdinánd a tallérverésnek Kőrmöcön való bevezetésére. „A legelső ily érme belyegét Fiesel Kristóf kőrmöci éremvéső metszette” (68—72. l.). Az 1555. és 1556-iki országgyűlés azonban már a tallérverés megszüntetését kéri, mert „a tallérok érc tartalma tetemesen jobb mint a denároké, a külföldi kereskedők és mások is a tallérokat kívülszik az országból s helyettük sokkal rosszabb, kevesebb érc tartalmú pénzt hagynak itt”. Ferdinánd meg is ígéri az országgyűlés kívánásának teljesítését, de nem hajtja végre. Később a maga kárára az 1551-iki birodalmi gyűlés pénzverési rendtartását életbeléptetni az egységes pénzláb megvalósulása érdekében, mintsem régi szándékáról lemondjon. Legfeljebb annyit tesz meg, hogy 1557-ben elrendeli, „hogy az az ezüstmennyiség nagyobb részéből denárt és fillért verjenek s csak a kisebb részéből tallért” (75. l.). Most megint igen zavaros a helyzet: „Elfogadja az országgyűlés egyszer a német pénzlábat, el a tallérverést. Azonban ez utóbbit károsnak ítélvén, eltörli, de másként a német pénzrendszer fennmaradt tovább. Tehát csak annyi hasznunk volt az egész újításból, hogy még egy csomó új pénz is került forgalomba, amely azonban épp annyi bajt csinál, mint a régiek.” Garast nem vernek, csak denárt. Ezt a kereskedés Ausztriába viszi, hol megkárosítja a kereskedőket. Így „a magyar aprópénzt ismét kitiltják Ausztriából”. Ekkor a rendek az 1550-iki pénzrendszer visszaállítását sürgetik. Majd beleegyeznek abba, hogy *aranyat*, 8-denáros *nagyobb* és 4 denáros *kisebb garast* veressen a király a denárokon és filléreken kívül s az esztergomi érsek szigorú felügyelete alatt. Így a tallérverést megszünteti a törvény (80. l.). 1556-ban Kassa városa ismét folyamodik a pénzverési jog megadásáért, de Ferdinánd elutasítja s a pénzverő-eszközök beszolgáltatását rendeli el (81. l.). Az 1559-iki birod. gyűlés új pénzverési rendtartást hoz be, mit Ferdinánd 1560-ban Magyarországgal is elfogadtatni ígér. De meg sem kísérli. 1563-ban a rendeknek kell kérni, hogy „a magyar pénztést egyenlővé tegyék a némettel” (84. l.). A magyar pénzügy rendezésében Ferdinánd minden kísérlete kudarcot vall. Erdély átvétele után, 1552-ben *Nagyszebenben* állítja föl Ferdinánd a pénzverdét. „Ez azonban nem sokáig tartott, valamint az ezzel együttműködő nagybányáié sem, mert mikor 1556-ban visszatér Izabella, ő veszi kezébe azokat” (85. l.). Ismerteti azután a magyar arany- s a magyar ezüstpénznek alakját, belértékét, azoknak külföldi és hazai forgalmát és vásárlóképességét (86—90. l.). V. §. *Miksa kora*. A Ferdinánd alatti pénztörténet rövid jellemzése után Miksa egyéniségére tér, kinek alakját a történelem rajzával nagyon is ellentétesnek találja. Alatta tovább romlik a pénz s így vásárlóképessége csökken. A pénzügyi zavarokon kíván segíteni az 1567-iki országgyűlés. „Beleegyeznek ismét tehát, hogy jövőre Magyarországon is olyan pénzt tartozzanak verni, melynek érc tartalma és értéke aránylag ugyanaz legyen, mint amilyent ezidőszert Nemet- és Csehországban verni szoktak.” Az ország veszélyeztetett függetlenségét védik most is, amikor hangsúlyozzák, „hogy a magyar pénzek az ősi jelvényeket viseljék” (97. l.). De mindennek nem lesz fogantatja. A felvidéket előzönlí a silány lengyel pénz, mely ellen szintén hiába igyekeznek védekezni. Bár a tallér verését még Ferdinánd alatt megszüntette a törvény, Miksa az 1572-iki országgyűléssel főpénznemmé téteti. 1574-ben a *kőrmöci* pénzverde mellé ismét megnyitja a *kassait* és a *pozsonyit*. A kassai verde pénzverő-mestere *Jacob Penndler* lesz, a jegye H. S. (=Hungaria Superior). A magyar arany értéke és hagyományos közkedveltsége megmarad, sőt emelkedik (=108 kr. Abszolút ért. = 11 K 51.16 fillér). A tallérokra kétfejű sast veret (= 70 kr. Abszolút ért. 4 K 63.50 fillér). A kis garas = 4 denár, a nagy garas = 8 denár, az obulus = $\frac{1}{2}$ denár. (A denár abszolút ért. = eleinte 5.0627 fillér, később csak 4.4303 fillér.) A magyar ősi motívumok e kisebb ezüstpénzekben maradnak meg legteljesebben (114. l.). 1573-ban jelenti a szepesi kamara a királynak, hogy „Heidek Kristóf, Lengyelországból jött pénzverő feltalálta a pénznyomást”. Hallban már hengeres verőművek készítik a pénzt. Angliában

régóta használják a gépeket. De nálunk „pénznyomás elrendeléséről csak 1578-ban van szó, de akkor sem Heidek találmányát akarják behozni, hanem Vogler hengeres verőművét“ (115. l.). VI. §. *Rudolf kora.* Az ország nyomorba jut. Országgyűlést nem hív össze, vagy ha összehív is, másra bízva vezetését. Inkább lemond az adóról is, csakhogy a rendekkel ne kelljen érintkeznie. A királyhoz méltók tanácsosai is. Különben nem lehetett volna úgy packázni velük, mint Körmöcbánya a hengeres verőművek behozatala (v. ö. még 132., 133. és 139—142. l.) körül, vagy a kassai pénzverde kisegítésében és Herberstein, mikor a nagybányai lengyel vereteket kéri be tőle. A kassai pénzverő igen kisméretű. Igazi erőre csak Bethlen alatt emelkedik. Nagybányán is felújítják a pénzverést. Itt a bányákat Herbersteinnek adják bérbe, ki ott vereti a termelt ércet pénzzé s a saját költségén hengeres verőműveket állíttat be. „1582-ből már ismerjük tallérját, mely annyiban különbözik a többitől, hogy a király nyakából az aranygyapjú hiányzik“ (124. l.). Rudolf és tehetetlen kormánya alatt „a tallérverés megint túlsúlyba emelkedik, a denárverés pedig nemcsak hogy megint háttérbe szorul, hanem még inkább csökken“. Az 1578-iki országgyűlés megint a magyar pénz Ausztriában való elfogadásáról s a lengyel pénz hazánkban való kitiltásáról tárgyal. De hiába hoz az országgyűlés törvényt, a király nem törődik végrehajtásával. A baj végeredményben a jobbagyot nyomja. 1581-ben végérvényesen elrendeli Rudolf az aprópénz finomságának a csökkentését. Még a tallér darabját is több mint tíz fillérrel csökkenti beltartalmában. „Egy magyar márka 7 lat finomságú ezüstdből pedig nem 436, hanem 446 darab denárt vernek“ (128. l.). 1584-ben pláne azt ajánlják biztosai, hogy „ezentúl csak 6 lat finom legyen az aprópénz s akkor a lengyel pénzt egészen bátran el lehet kobozni, mert ott van helyette az éppen olyan magyar pénz“ (131. l.). Nagybánya olyan helyzetben volt ekkor, mint Körmöc 1548-ig; politikailag a magyar király fönhatósága alá tartozott, de a lengyel király (Báthory István) magántulajdona volt. Ezért vernek itt legyel pénzeket is. A királyi kormány lelkiismeretlenségét bizonyítja azon oklevél, melyben Churhay Györgynek megengedi, hogy a körmöci aranyakat 156 denárért adhassa el, holott annak csak 148 denár az árfolyama. (Napjainkban ugyanazt csinálják a bankok!) Hág Dávid, a bányavárosok főkamara grófja, 1598-ban Selmecen állíttat a körmöci helyett pénzverdét, hol géppel verik a pénzt körmöci siglával (140—143. l.). Elmondja még e §. a nagybányai verde sorsát Herberstein halála (1599) után, a *szebeni és kolozsvári verde* állapotát Rudolf alatt, Körmöc és Selmec további vetélkedését, a lengyel pénz folytonos térhódítását s rajzolja a magyar siralmas sorsát a rabló török és a kegyetlen zsoldos német katonaság („ki üszköt vet még abba a zsup földébe is, mit a török és tatár dúlók meghagytak“) pusztításai között (143—147. l.). A Bocskay-féle fölkelés idején ment tönkre a selmeci pénzverde (148. l.). 1607-ben ismét kisebbedik a denár finomsága. A fő szempont a király haszna. A magyar arany jósága megmarad, de az aprópénz rosszasága miatt — korunk nyelvén szólva — maximális ára aránytalanul fölszökik. Az ezüstpénz élén a tallérral már romlást mutat. A tallér külső alakja is megváltozik s „mindinkább háttérbe szorulnak az ősi magyar jelvények“ (155. l.). A legkedvesebb számítási alap a magyar forint. A garas, denár és obulus csak belértékben változik.

Bár Hóman (i. m. 17. l. jegyz.) felrója neki, hogy a metrológiát mellőzte, mindazonáltal nagy szorgalommal, sok utánjárással s az idevágó anyag lelkiismeretes felhasználásával készült derék munka Harkó műve. Eleven képet nyer az olvasó belőle a tárgyalt kor pénztörténetéről. És amit különösen hangsúlyozni kívánok benne, az *igazi magyar lélek szemüvegén át nézi az eseményeket!* A mai nehéz idők gazdasági és pénzügyi viszonyait is ilyen szellemben kellene megírni, bátor szókimondással, de azért történeti tárgyilagossággal.

Még csak egy pár megjegyzést fűzök Harkó Gyula dolgozatához, anélkül, hogy annak érdemét valamivel is kisebbiteni akarnám. Következtesen használja a „*pénzit*“ és „*pénzítés*“ szókat „*pénzt ver, vagy veret*“ és „*pénzverés*“ értelemben. E szokatlan kifejezésen inkább „*pénzzé tesz*“-re gondol az ember s nem arra a fogalomra, amire Harkó csinálta.

Érmészettel foglalkozóknak feltűnő, hogy ábrákat (pl. 28. 49. l.) az Iparművészet Könyvéből idéz, holott Weszerle vagy Markl műve sokkal alkalmasabb lenne. (Weszerle *Hátrahagyott érmészeti tábláit* először 1873-ban a magyar nemzeti múzeum érem- és régiségtára adta ki, másodszer 1911-ben a magyar numizmatikai társulat. Markl könyve: *Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I. 1896-ban jelent meg Prágában.*) Kár, hogy a leírt pénzek mellé nem adott képet, mi sokkal világosabban tájékoztatja az olvasót, mint a leírás. A 29. lapon azt mondja, hogy a kassai pénzverde 1521-ben kél új életre, 1527-ben Ferdinánd foglalja el, csakhamar János király s ekkor meg is szűnik. A fennmaradt pénzemlékek ezt nem igazolják. 1527-ből ismeretesek Zápolya János és Ferdinánd veretei, ezután 1528, 1529, 1530, 1531, 1532 és 1533-ból Ferdinánd veretei, Rupp 132. l. VII. sp. B. 22—24 számai szerint Zápolya 1537, 1538 és 1540-ben s veret Kassán pénzt. 50. és 152. lapjához, ahol a magyar aranyak külföldön való közkedveltségéről szól, pótlásul megjegyzem, hogy a külföldi hatás négyféleképpen nyilvánul: 1. *ellenjegyet* vernek I. Ferdinánd korában is a magyar aranyra (pl. Danzig város), 2. Zsigmondtól kezdve sokkal tökéletlenebb formában *másolják*, 3. Magyarországot *patrónáját* alkalmazzák pénzükön, esetleg PATRONA — UNGARIAE körirattal (pl. Berg's Heerenberg, Corregio, Oberyssel), 4. *feliratuk* a következő: AD BONITATĒ AVREI HVNGARIČ, vagy DVCATVS VALORIS HVNG (pl. Livorno és Emden a XVII. század második felében). H. P.

Érem- és könyvvásár.

Leo Hamburger (Frankfurt a/M. Scheffelstr. 24.) 1917 szept. 4-én árverezte az Ebner, Kirchheim, Teck stb. gyűjteményeket, melyek württembergi, badeni, rottweili pénzeket, érmekeket és művészi emlékérmeket tartalmaztak. Az 1819 tételnyi lajstromot 15 fénynyomatú képes tábla illusztrálja. — Magyarországot néhány XVII. századbéli háborús érem, Salamon és II. Mátyás egy-egy pénze, pár körmöczi sz. György-érem és egy pozsonyi szabadkőműves-érem képviseli. — Idetartoznak még Swendi Lázár ritka érme, Fugger Raymund érmének régi öntött példánya, Cray Ernő B. nagy ezüstérme is. Igen szép egyéb arcképes érme is vannak a sorozatban.

Otto Hebing Nachf. (München, Leobachplatz 4.) f. évi december 10-én kezdi árverezni a Kahlert A.- és a Krämer E.-féle gyűjteményeket, a pilseni aranyeletet és a Leipen J.-féle szabadkőműves-éremgyűjteményt. A lajstrom, melyhez külön füzetben 42 képes tábla járul, 5437 tételt foglal magában. Nagy a magyar vonatkozású érme száma, így az árpádházi királyoktól a legújabb időkig terjedő magyar pénzsorozat (801—883. sz.) és az erdélyi pénzek sorozata (3064—3122. sz.) csinos kis gyűjteményt alkotnak. Igen sok olasz és hollandus veretű, magyar mintára, illetve a magyar aranyak súlyához igazodó aranypénz is van a sorozatban (Correggio, Ferrara, Mantua, Modena, Parma, Tassarola, Geldern, Oberyssel, Utrecht, Zwolle). — A magyar vonatkozású emlékérmek nagy számából a XVII. századi török háborúk érmein kívül ezeket említem: Orosz emlékérem (60 mm.) az 1849. évi magyar hadjáratra. Schlick István és II. Lajos. Trautson J. L. gróf 1719. évi körmöczi veretű tallérja (3366. sz.), a 4405. sz. Crakau D.-féle érem, János Zsigmond nagy arcképes érme ólomból (3066. sz.), Hoflingerné (Frisovitz) ólomérme (4462.). Rothenfelsi Roth Herman ovális ólomérme (4541.), Pirkheimer és Dürer (4525.), Sauermann (4546/7.). Körmöczi Ádám-Eva-érem 1551 (4110), Körmöczi Szent György érme (4111—14.) stb. stb.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36.) Verzeichnis verkäuflicher Münzen und Medaillen nr. 3—10 (1917 január—november) az 5442. számig terjedő gazdag és változatos tartalommal megjelent. — Különös figyelmet érdemel a 6. sz. (április-

május 1917), melyben tömérdek középkori pénz és külön csoportban az ellenjegyes pénzek vannak felsorolva. — A 4534. sz., Báthori Kristóf 1580. évi szükségállérja, ezüsttel bevont ólomból (Reschben nincs meg) szintén említésreméltó. Az 5015—5022. sz. arany barbárpénzek, úgyszintén a 2124—2163. sz. vallásos (joachimsthal és keresztelési) érmek közt is sok érdekes darab akad. Sok kíváncsú szakmunkát: Bolzenthal, Domanig, Welzl, Montenuovo, Köhler, Madai, Schlickeysen, Schulthess, Schwalbach, Thomsen stb. hirtet az 5. és a 10. füzetben.

Alphonse de Staercke (Bruxelles, 130, rueaux. Laines) f. évi június 23-án árve-rezett egy 313 tételre terjedő éremsorozatot. Különösen belga, s ezek közt nagy számban Wiener L.-től készített emlékérmek vannak felsorolva, kivüle Vermeylen, Devreese, Jouvenel, Szirmai, stb. stb. is szerepelnek a sorozatban.

Gilhofer und Ranschburg (Wien, I., Bognergasse 2.). Anzeiger nr. 111. füzetében 853—881. sz. alatt számos becses numizmatikai könyv van felsorolva. Babelon: Origines de la monnaie (10 k.), Domanig: Porträtmedaillen (10 k.), Luschin: Die Wiener Pfennige (12 k.) stb.

Társulati élet.

Báró Szalay Imre † Fájdalmas részvétellel jelentjük mi is, hogy kéméndi báró Szalay Imre, miniszteri tanácsos, a magyar nemzeti múzeum nyugalmazott igazgatója és társulatunk rendes tagja Gainfarnban, 61 éves korában, 1917. évi július hó 24-ikén meghalt. Tudományos életünk egy jelentős tagját, társulatunk pedig egy lelkes támogatóját veszítette el benne. Nyugodjék békében!

Összejöveteleinket az 1918. év folyamán a következő napokon rendezzük: január 10, február 14, március 14, április 11, május 9, június 13, július 11, augusztus 8, szeptember 12, október 10, november 14 és december 12-ik napján. A téli hónapokban az összejöveteleket a szénhiány folytán egyes tagjaink lakásán rendezzük, miről érdeklődő tagjainkat külön értesítjük; — tavasztól kezdve ismét a társulati helyiségben (VIII., Csepregy-utca 4. szám, II. em. ajtó 15.). — Az összejövetel után társas vacsora van a Frenreisz István-féle étteremben (VIII., József körút 56.), kivéve július 11-ikén és augusztus 8-ikán, mely napokon a társas vacsorát Gundel Károly (Wampetics utóda) városligeti kerthelyiségében rendezzük.

A szénhiány folytán a kemény téli hónapok alatt beszüntettük a társulati helyiségben tartani szokott hivatalos órákat és könyvtári napokat, miért is tisztelt tagjaink elnézését kérjük.

Dr. Gohl Ödön: A magyar királyok koronázási érmei című s a Közlöny XVI. évfolyamának 1.—2. füzetében megjelent összefoglaló közleménye különlenyomatban is megjelent s azt az érdeklődők társulatunktól 3 korona áron és 50 fillér postaköltségnek beküldése ellenében kapják. — A megrendelések és pénzküldemények a társulati titkár-pénztáros dr. Zimmermann Lajos címére (IV., Váci-utca 78—80.) küldendők.

Kivonat a választmány 1917. évi június hó 14-ikén tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Babics József, Faludi Géza dr., Gohl Ödön dr., Lippay Károly és Szentgáli Károly választmányi tagok.

A választmány köszönetet szavaz a titkárnak, mert Bassarabits Sándor ezredes és nejének nagyított arcképét ajándékozta a társulatnak. — A tiszteletbeli elnök közli, hogy a koronázási érmek veretése tárgyában a miniszterelnökséghez beadott kérvényünk annyiban nyert elintézés, amennyiben a kormány elhatározta, hogy koronázási emlékérmeket veret. — Csereviszony kötöttünk a „Régiségtári Közlemények“-kel.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Faludi Géza s. k. Lippay Károly s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi október hó 11-ikén tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Finály Gábor dr. és Szentgáli Károly választmányi tagok.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul báró Szalay Imre rendes tagnak elhalálozását. — A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium az 1917—1918. költségvetési év első harmadára 333 korona 33 fillér államsegélyt utalt ki. — A választmány köszönetet mond Jiskra Ferencné úrnőnek, aki a Bassarabits féle gyűjtemény éremszekrényeit megküldötte a társulatnak. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: *Altstädter Izidor dr.*, orvos, Budapest, VIII., Stáhly-utca 15.; *Bassarabits Sándor*, magánzó, Budapest, VI., Vilmos császár-út 25.; *Jónás Elemér*, középiskolai tanuló, Rákospalota, Erzsébet-utca 20.; *Temunovich Zoltán dr.*, ügyvéd, Szabadka.

K. m. f. Dr. Gohl Ödön s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Szentgáli Károly s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi november hó 8-ikán tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Gohl Ödön dr., jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Faludi Géza dr., Kilényi Hugó, Szentgáli Károly és Varga Béla választmányi tagok.

A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy Lippay Károly rendes tag egy 200 koronás alapítványt tett a társulat javára és nevét az alapító tagok sorába iktatja át. — A választmány köszönetet szavaz Baross János országgyűlési képviselő úrnak, a társulat javára tett 200 koronás alapítványért, s őt az alapító tagok sorába választja. — A választmány elhatározza, hogy a szigorú téli hónapok alatt üléseit a szénhiány miatt egyes tagok lakásán tartja meg.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Varga Béla s. k. Faludi Géza s. k.

Kivonat a választmány 1917. évi december hó 13-ikán Ujhely Kálmán lakásán tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Babics József, Finály Gábor dr., Szentgáli Károly, Ujhely Kálmán és Varga Béla választmányi tagok.

A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium az 1917—1918. költségvetési év második harmadára kiutaltványozta a 333 korona 33 fillér államsegélyt. — A választmány jóváhagyta az elnökségnek azon intézkedését, hogy az Éremkedvelők Egyesületével közös kérvényt nyújtott be a kormányhoz azon kérelemmel, hogy a körmőczbányai pénzverőhivatal egy osztálya helyeztessék át Budapestre, melynek feladata legyen magánosok részére is éremverési munkákat készíteni. — A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy Koerfer István dr. rendes tag egy 200 koronás alapítványt tett a társulat javára és nevét az alapító tagok közé iktatja át. — A választmány tudomásul veszi Bodor Antal dr., Hidvéghy Sándor, Lengyel Béla, Munkácsy József, Schreiber Antal, Trepper Samu és Vojtás Mátyás rendes tagoknak a társulat tagjai sorából történt kilépését. — A tagságdíj következetes meg nem fizetése miatt törli a tagok sorából Faragó Miksa és Szilágyi Imre dr. rendes tagokat. — A társulat rendes tagjai sorába 1918. évi hatálylallyal felvételtek: *Kémery Mikó Gyula*, városi tégla-gyári h. igazgató, Debreczen. — Elnök köszönetet mond Ujhely Kálmán választmányi tagnak, mert az ülés céljaira szíves volt lakását átengedni.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Ujhely Kálmán s. k.

Inhalt.

Albín Balogh: Glossen zur Ungarischen Münzgeschichte. — Verfasser gibt seine eigene Auffassung zu Kunde, gegenüber der in Valentin Hóman's Ungarische Münzgeschichte vertretenen Anschauungen. So z. B. über *Pensa auri*, über die Denare Stefans I., über die Kupfermünzen der Arpaden-Periode, über *Denarii Grecenses*, über Schrot und Korn der Groschen, über den königlichen Einnahmen aus der Münzprägung, über die Administration der Münzprägung, über Wertverhältniss des Silbers zum Golde etc.

Valentin Hóman: Bemerkungen auf A. Balogh's Glossen. (Antwort auf obige Münzgeschichtliche Fragen.)

Alexander Plank: Überprägte Münzen: Ein Silberzwanziger, welcher im Jahre 1849 in Körmöcbánya mit dem Stempel der Kreuzer von 1816 als Andenken für die Honvéds überprägt wurde.

Dr. Paul Harsányi: Beiträge zum III. Bande des *Corpus Nummorum Hungariae*. IX. Serie. Münzen Ferdinands I. und Maximilians II.

Alexander Plank: Die Administration der Münzprägung und des jährlichen Münz-eintausches in der Arpaden-Periode. Glossen zu Hóman's Münzgeschichte und zum Artikel Szentgális in *Num. Közlöny* XV, S. 47–54. Angaben über die Produktivität der Hammerprägung und der verschiedenen Prägemaschinen.

Dr. Edmund Gohl: Weltkriegs-Andenken. Serie VIII. (Nr. 190–311.)

Peter Fekete: Medaillen auf die Szalontaer Centennarfeier der Geburt des Dichters Johann Arany.

Dr. Paul Harsányi: Münzfunde. — Literatur.

Museen. — Auktions- und Lagerkataloge.

Gesellschaftsnachrichten.

Inhaltsverzeichniss und Repertorium zum XVI. Bande des *Num. Közlöny*.

S o m m a i r e.

Albín Balogh: Observation sur l'histoire monétaire de M. V. Hóman. — **Valentin Hóman:** Remarques sur l'Observation de M. A. Balogh. — **Alexander Plank:** 1. Monnaies surfrappées. — 2. Administration des Ateliers monétaires hongrois médiévaux et l'échange annuel de la monnaie de la période Arpadienne. — **Paul Harsányi:** 1. Contributions au III volume du *Corpus Nummorum Hungariae*. — 2. Trouvailles. — 3. Littérature. — **Edmond Gohl:** Médailles et notes de la présente guerre (VIII. série). — **Pierre Fekete:** Médailles du centenaire du poète Jean Arany.

Musées. — Ventes. — Nouvelles de la société hongroise de numismatique. — **Table de matières et répertoire** du volume XVI du *Numizmatikai Közlöny*.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVI. ÉVFOLYAM.

1917.

I.—II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1917.

KIADJA A MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

TARTALOM.

1. Gohl Ödön dr.: A magyar királyok koronázási érmei	1 lap
2. Zimmermann Lajos dr. és Szentgáli Károly: A Bassarabits-féle gyűjtemény	28 "
3. Harsányi Pál dr.: Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (VIII. közlemény) . .	33 "
4. Gohl Ödön dr.: Háborús emlékek (VII. közlemény)	49 "
5. Különfélék	51 "
6. Érem- és könyvvásár	52 "
7. Zimmermann Lajos dr.: Társulatunk beadványa koronázási emlékpénzek veretése tárgyában	53 "
8. Társulati élet	55 "
9. E füzet tartalmának német és francia kivonata	72 "

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 1 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszersmindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár öre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény öre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról.

(Lezáratott 1917. évi május hó 31-én.)

Alapítványok: Gohl Ödön dr. 200, Jankovich-Bésán Endre gróf 200, Jeszenszky Géza 200, Kilényi Hugó 200, Pákozdy Károly dr. 200, Tóth Sándor 200 korona.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1917-re: Kilényi Hugó, Magyar Iparművészeti társulat, Vértes Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1917-re: Jeszenszky Géza, Lippay Károly, Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1915-re: Faludi Géza dr. — 1916-ra: Faludi Géza dr. — 1917-re: Alföldy András, Abrahám-Schöffner Vilmos, Ballagi Aladár dr., Bartalos Gyula dr., Beökönyi Viktor, Békés vármegye közművelődési egyesülete, Boroskay János, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Déri Frigyes, Dobay Ferenc, Durugy Ferenc, Egger Armin, Erdély S. és társa, Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Eszék szab. kir. város múzeuma, Eszláry István dr., Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Édeskuty Jenő, Éremkedvelők Egyesülete, Faludi Géza dr., Fejér József, Forster Gyula báró, Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, Geszti György, Gyulai Noé Hugó dr., Harsányi Pál dr., Hámos Pál dr., Hoffmann Frigyes dr., Hóman Bálint dr., Hübner Károly, Hüttl Dezső dr., Jeszenszky Alajos, Kállay András, Keppich Gyula dr., Kiss Lakos Bertalan, Koerfer István dr., Kotlán Sándor, Löwenstein Arnold, Magyar Kegyesitanítórend, Magyar nemzeti múzeum érem- és régiségosztálya, Martinovich Róbert dr., Mály János dr., Mihalik József, Milleker Bódog, Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Murányi Gyula, Neumann Károly dr., Neuschloss Kornél dr., Niklovich Károly, Országos magyar iparművészeti múzeum, Országos régészeti és embertani társulat, Palágyi Ernő, Pannonhalmi szent Benedek-rend központi főkönyvtára, Pfinn József, Planer József dr., Procopius Béla, Rácsay Géza dr., Rhé Gyula, Sárváry Oszkár, Schmideg Alfréd, Schmidt Béla, Schwarz Rudolf, Sterk Izidor, Szalay Imre, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Szentgáli Károly, Torontál vármegye közönsége, Trepper Sámuel, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Vastagh László, Váry Szabó Elemér, Versec városi múzeum, ifj. Walla József, Walla Vilma, Zachar Antal, Zádor Mór, Zwack Ákos. — 1918-ra: Dworák Norbert, ifj. Walla József.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1917-re: Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kolozsvári ref. kollégium, Szászvárosi ref. Kun-kollégium.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1915-re: Vojtás Mátyás, Vuits János, Weichhardt Valdemár. — 1916-ra: Vojtás Mátyás, Vuits János, Weichhardt Valdemár. — 1917-re: Arvamegyei Csaplovics-könyvtár, Balogh Albin dr., Bars vármegye közönsége, Bathó Lajos, Bácsbodrogvármegyei történelmi társulat, Bihar-megyei és nagyváradi régészeti és történelmi egylet, Bodor Antal dr., Borsod-miskolci múzeum, Borsos István, Böhm Jenő, Brenner Ferenc, Bárány Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Császári ház műtörténeti gyűjteményének könyvtára (Bécs), Csász Gyula, Czapary László dr., Daniel Ferenc báró, Dimák Gyula, ifj. Dobák Géza, Dobiaschi József, Einczinger Ferencz, Endrey Béla, Eperjesi ág evang. kollégium könyvtára, Eles Géza, Fejérvármegyei és Székesfehérvár-városi múzeum, Fekete Győző, H. Fekete Péter, Felkai Tátra-múzeum, Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum, Fiedler Imre, Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, Frey Imre dr., Gálócsy Zoltán, Gömör vármegyei múzeum, Grünhut Alfréd, Győri szent Benedek-rendi főgimnázium múzeuma, Győrik Márton, Helbing Ottó utóda, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utóda, Hidvéghi Sándor, Hiller Gyula, Hirsch Jakab dr., Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Iglói ág. evang. főgimnázium, Jankovich József Mihály, Jankovich Marcell, dr., Jánó Béla, Jászberényi m. kir. áll. főgimnázium, Joanneum (Graz), Jókay Endre, Kacz Ignác, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, Kállay Dezső Kirnbauer Gyula, Konkoly-Thege Balázs dr., Kopp Ármin, Kósa Sándor, Kristyóry Sándor, Lengyel Béla, Lengyel Viktor, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Lossoneczy Károly, Lukeschitz Ármin, Magyarországi Kárpát-egyesület múzeuma, Marosvásárhelyi ref. kollégium, Mayer Elek, Merzbacher Jenő dr. utóda, Mezőturi ref. főgimnázium, Moson vármegye közönsége, Múzeumi tót társaság, Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyvárad prem. kath. főgimnázium, Nécsey József, Nyitrai megyei múzeum, Örmény múzeum-egyesület, Pap János, Pazár Zoltán, Pécsi városi múzeum, Pokorny László, Pozsony városi múzeum, Pozsonyi ág. evang. liceum dr. Schimkó Dániel-féle gyűjteménye, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Prileszky Zoltán, Reisner József, Resch Adolf, Richter Viktor dr., Ruisz Gyula, Saáry Sándor, Sárosvármegyei múzeum, Selmec- és Bélabánya szab. kir. város közönsége, Siposs Sándor, Somogy vármegye könyvtára, Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város egyesített múzeuma, Soproni evang. főgimnázium, Stadler János, Stein Pál, Szarvasi ág. evang. főgimnázium, Szánthó Gábor, Szirmai Antal, Tokaji Aladárné Borbély Gizella, Tomassich Miklós, Tömörkény István, Tulok Lajos dr., Tyll Gusztáv, Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varannai István, Versei m. kir. áll. főreáliskola, Veszprémmegyei múzeum, Voetter Ottó, Vuits János, Walla Ferenc dr., Zilahi ref. Wesselényi-kollégium, Zsoldos Benő. — 1918-ra: Győrik Márton, Kirnbauer Gyula.

A társulat elnöksége felkéri a tagokat, hogy tagsági díjaikat az előbbi füzethez mellékel postautaltványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Régipénz-ár-
verések rende-
zése.

Ajánlja régipénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindenemű régipénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
:: nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés.

Magyar levelezés.

RÉGIPÉNZ ÉS ÉREMKERESKEDÉS

Budapest, VIII., Üllői-út 2. (Kálvin-tér sarok) III. em. (lift).

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát régi római, ma-
gyar és külföldi pénzek- és emlékérmekből a gyűjtő
közönség figyelmébe. Vásárol mindenféle régi
pénzt és kiásott régiséget a legmagasabb áron.

Vezető:

FEJÉR JÓZSEF

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégibb magyar tallér mintájára verve, a meg-
rendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. —
A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón ezüst példányai 2 K 20 f és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával együtt a megfelelő posta-
költség (vidékre 45 fillér, helyben 40 fillér) is beküldendő.

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor.
áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 10 ko-
rona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdek-
lődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető
meg. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők közleményenként 55 fillér, a helybeliek 50 fillér posta-
költséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötet (Vegyesházi királyok kora)
6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann
Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként
55 fillért, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

Dr. Hóman Bálint: „Magyar Pénztörténet 1000—1325“ című műve 20 korona bolti ár helyett
10 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A megrendeléskor a mű árával együtt
1 korona postaköltség is beküldendő.

A „Numizmatikai Közlöny“ régi évfolyamai és pedig a III., IV., V., VII—XIV. egyenként
6 kor. áron kapható. Az I., II. és VI. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér
postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmer-
mann Lajos nevére és címére (IV., Váci-utca 78—80.) intézendők.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVI. ÉVFOLYAM.

1917.

III.—IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1918.

KIADJA A MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

T A R T A L O M.

1. <i>Balogh Albin</i> : Egy kis hozzászólás a „Magyar Pénztörténet”-hez . . .	73. lap
2. <i>Hóman Bálint</i> : Megjegyzések Balogh Albin hozzászólására . . .	79. ”
3. <i>Plank Sándor</i> : Átvert pénzek . . .	84. ”
4. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (IX. közlemény). . .	85. ”
5. <i>Plank Sándor</i> : A pénzverés és pénzváltás adminisztrációja . . .	101. ”
6. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Háborús emlékek (VIII. közlemény) . . .	103. ”
7. <i>H. Fekete Péter</i> : Arany századik születési évfordulójának érmei . . .	124. ”
8. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Éremleletek . . .	125. ”
9. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i> . . .	127. ”
10. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Irodalom . . .	129. ”
11. <i>Érem- és könyvvásár</i> . . .	133. ”
12. <i>Társulati élet</i> . . .	134. ”
13. E füzet tartalmának német és francia kivonata . . .	136. ”
14. A Numizmatikai Közlöny XVI. kötetének címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 1 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszerismindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

(Lezáratott 1916. évi április 31-én.)

Alapítvány: Urmánczy Nándor 200 korona.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1916-ra: Kilényi Hugó, Magyar Iparművészeti Társulat, Vértess Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1916-ra: Jeszenszky Géza, Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1916-ra: Alföldy András, Fejér József, Zanandrea Vilmos. — 1916-ra: Alföldy András, Ábrahám-Schöffner Vilmos, Balassa Ernő, Beökönyi Viktor, Békés vármegyei közművelődési egyesület, Boroskay János, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VI. ker., m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Déri Frigyes, Dobay Ferenc, Dworák Norbert, Durugy Ferenc, Egger Ármin, Erdélyi S. és társa, Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Ernuszt József dr., Eszék szab. kir. város múzeuma, Eszláry István dr., Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Édeskuty Jenő, Eremkedelők egyesülete, Fejér József, Forster Gyula báró, Főfémfelző- és fémbeváltóhivatal (m. kir.), Geszti György, Gyulai Noé Hugó dr., Hámos Pál dr., Horváth Mihály, Hübner Károly, Hüttl Dezső dr., Jeszenszky Alajos, Kállay András (együttal pótlólag az 1915. évre 2 koronát), Keppich Gyula dr., Kiss Lakos Bertalan, Löwenstein Arnold, Martinovich Róbert dr., Mály János dr., Mihalik József, Milleker Bódog, Munkácsy József, Nagy Zoltán, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Országos Régészeti és Embertani Társulat, Ott János, Palágyi Ernő, Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pákozdi Károly dr., Pfinn József, Planer József dr., Rácsay Géza dr., Rhé Gyula, Sárvár Oszkár, Schmidt Béla, Schmidek Alfréd, Schwarz Rudolf, Simonyi Béla, Steiner Ferenc, Szende Gyula dr., Szentgáli Károly, Thallóczy Lajos, Tomassich Miklós dr., Trepper Sámuel, Varga Béla, Váry Szabó Elemér, ifj. Walla József, Walla Vilma, Wertheim Pál, Wirth János és fiai, Woyciechowski Vilmos. — 1917-re: Dworák Norbert.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1916-ra: Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kolozsvári ref. kollégium.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1915-re: Állami Darnay-múzeum, Moson vármegye közönsége, Szatmárvármegye múzeuma, Sárosvármegyei múzeum. — 1916-ra: Bathó Lajos, Biharmegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egyesület, Borsos István, Böhm Jenő, Brenner Ferenc, báró Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Császári ház műtörténelmi gyűjteményének könyvtára (Bécs), Csikszeredai róm. kath. főgimnázium, Czapáry László dr., Daniel Ferenc báró, Dimák Gyula, ifj. Dobák Géza, Dobiaschi József, Einzinger Ferenc, Éles Géza, Fejérvármegyei és Székesfehérvár-városi múzeum, Fekete Győző, Felkai Tatra-múzeum-egyesület, Fiemei m. kir. áll. főgimnázium, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, Frey Imre dr., Gálocsy Zoltán, Grünhut Alfréd, Győri Szent Benedekrendi főgimnázium múzeuma, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utóda Hiller Gyula, Hirsch Jakab dr., Horváth A. János, Jankovics Bésán Endre, Jankovich József Mihály dr., Jankovich Marcell dr., Jánó Béla, Jászberényi áll. főgimnázium, Jókay Endre, Kacska József, Kacz Ignác, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, Kállai Dezső, Kis kun félegyházi városi múzeum, Kolozsvári kegyes tanító-rend főgimnáziuma, Konkoly Thege Balázs dr., Kopp Ármin, Kristyó Sándor, Lengyel Béla, Lévai róm. kath. főgimnázium, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Magyarországi Kárpát-egyesület múzeuma, Marosvásárhelyi ev. ref. Kollégium, Mayer Elek, Mezőtúri ev. ref. főgimnázium, Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyvárad prem. kath. főgimnázium, Neubauer Zoltán, Nécsey József, Örmény múzeum-egyesület, Pap Vilmos, Papp Ernő dr., Pécsi városi múzeum, Pokorny László, Pozsonyi városi múzeum, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Prileszky Zoltán, Reisner József, Resch Adolf, Ruisz Gyula, Sárosvármegyei múzeum, Schweninger Jakab, Soproni evang. főgimnázium, Stadler János, Szarvasi ág. evang. főgimnázium, Szászvárosi ev. ref. Kun kollégium, Székely nemzeti múzeum, Szirmai Antal, Tokaji Aladárné Borbély Gizella, Tóth Sándor, Tömörkény István, Tulok Lajos, Tyll Gusztáv, Varannai István, Vasvármegyei kultúregyesület, Verseki m. kir. áll. főgimnázium, Veszprémmegyei múzeum, Voetter Ottó, Vörös Gyula, Weinberger Antal, Zentai községi főgimnázium, Zilahi ev. ref. Wesselényi kollégium. — 1917-re: Papp Ernő dr., Weinberger Antal.

A társulat elnöksége felkéri a hátralékos tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen évfolyam első füzetéhez mellékelt postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltséget, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régipénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz-ár-
verések rende-
zése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régipénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés.

Magyar levelezés.

RÉGIPÉNZ ÉS ÉREMKERESKEDÉS

Budapest, VIII., Üllői-út 2. (Kálvin-tér sarok) III. em. (lift).

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát régi római, ma-
gyar és külföldi pénzek- és emlékérmekből a gyűjtő
közönség figyelmébe. Vásárol mindenféle régi
pénzt és kiásott régiséget a legmagasabb áron.

Vezető:

FEJÉR JÓZSEF

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégebb magyar tallér mintájára verve, a meg-
rendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. —
A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 32 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón arany példányai 30 K 92 f,
ezüst példányai 2 K 20 f és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával
együtt a megfelelő postaköltség (vidékre 45 fillér, helyben 22 fillér) is beküldendő.

„Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái“ című műnek a Magyar Numizmatikai Társulat
kiadásában megjelent és 165 képes táblát tartalmazó első kötete — amíg a csekély készlet tart — 30 korona
áron kapható. — A társulati tagok 10% árkedvezményben részesülnek. — A vételárral együtt 78 fillér
postaköltség is beküldendő.

„Gróf Desseffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor.
áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 10 ko-
rona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdek-
lődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető
meg. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők 55 fillér, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíves-
kedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötete (Vegyesházi királyok kora)
6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann
Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként
55 fillért, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

A „Numizmatikai Közlöny“ régi évfolyamai és pedig az I. évf. 10 kor. áron, a III–XIV. évf. pedig
egyenként 6 kor. áron kapható. A II. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér
postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmer-
mann Lajos nevére és címére (IV. Váci-utca 78–80.) intézendők.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról.

(Lezáratott 1917. évi december hó 31-én.)

Alapítványok: Baross János dr. 200 kor., Koerfer István dr. 200 kor. és Lippay Károly 200 korona.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1917-re: Gramberg Nándor dr.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1914-re: Tolnavármegyei múzeum. — 1915-re: Faragó Miksa, Somssich János gróf, Tolnavármegyei múzeum. — 1916-ra: Faragó Miksa, Schwarcz Nándor, Somssich János gróf, Tolnavármegyei múzeum. — 1917-re: Altstädter Izidor, Bassarabits Sándor, Beck Ö. Fülöp, Beck Márton, Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Faragó Miksa, Fraknoi Vilmos, Fikk József, Jakabffy Elemér dr., Kováts Ferencz dr., Réthi Zsigmond, Schwarcz Nándor, Somssich János gróf, Steiner Ferencz, Steinitz Sándor, Wirth János és fiai. 1918-ra: Bassarabits Sándor, Szabó Otmár.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1916-ra: Endrey Béla. — 1917-re: Alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület, Balatoni múzeum-egyesület, Besztercebányai városi múzeum, Bodrogi János, Csatári Szücs Bertalan, Csikszeredai r. k. főgimnázium, Gesell-Payer Endre dr., Hild Viktor, Jónás Elemér, Kecskemét th. város tanácsa, Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kolozsvári kegyestanítórend főgimnáziuma, Komárom vármegye közönsége, Kosztolányi László dr., Leszih Andor, Lévai r. k. főgimnázium, ifj. Mild Gyula, Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Nagy József, Neubauer Zoltán, Onodi Weress József dr., Pápay Pál dr., Schweninger Jakab, Szabadka sz. kir. város közönsége, Szatmári Kölcsey-kör múzeuma, Szász László, Székesfehérvár város tanácsa, Temunovich Zoltán dr., Vasvármegyei kultúregyesület, Várnay Ernő dr., Vojtás Mátyás. Vöröss Gyula, Weizinger X. Ferenc. — 1918-ra: Kémery Mikó Gyula, Lengyel Viktor.

A társulat elnöksége felkéri a tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen füzethez mellékel postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Ajánlja régipénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

Régipénz-ár-
verések ren-
dezése.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régipénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztórikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
:: nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés.

Magyar levelezés.

Régipénz- és éremkereskedés

Budapest, VIII., Üllői-út 2. sz.
(Kálvin-tér sarok) III. em. (lift).

Ajánlja dúsan felszerelt rak-
tárát régi római, magyar és
külföldi pénzek- és emlék-
érmekből a gyűjtők közönség
figyelmébe. Vásárol minden-
féle régipénzt és kiadott régi-
séget a legmagasabb áron.

Vezető:

FEJÉR JÓZSEF

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Evenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégebb magyar tallér mintájára verve, a meg-
rendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. —
A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására **vert zsetón** ezüst példányai 2 K 20 f
és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával együtt a megfelelő posta-
költség (vidékre 45 fillér, helyben 40 fillér) is beküldendő.

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor.
áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 10 ko-
rona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdek-
lődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető
meg. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők közleményenként 55 fillér, a helybeliek 50 fillér posta-
költséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötet (Vegyesházi királyok kora)
6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann
Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként
55 fillért, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

Dr. Hóman Bálint: „Magyar Pénztörténet 1000—1325“ című műve 20 korona bolti ár helyett
10 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A megrendeléskor a mű árával együtt
1 korona postaköltség is beküldendő.

Dr. Gohl Ödön: „A magyar királyok koronázási érmei“ című közleményének különlenyomata
3 korona árának és 50 fillér postaköltségnek beküldése mellett kapható.

A „Numizmatikai Közlöny“ régi évfolyamai és pedig a III., IV., V., VII—XV. egyenként
6 kor. áron kapható. Az I., II. és VI. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér
postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmer-
mann Lajos nevére és címére (IV., Váci-utca 78—80.) intézendők.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

(Lezáratott 1915. évi december 31-én.)

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1912-re: Fejér József. — 1913-ra: Fejér József. — 1914-re: Fejér József. — 1915-re: Steinitz Sándor. — 1916-ra: Bartalos Gyula, Kotlán Sándor, Magyar Kegyes tanítórend, Niklovits Károly, Steinitz Sándor, Szabó Ottmár, Szendrei János dr., Versec városi múzeum.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1915-re: Farkas Sándor, Fiedler Imre, Kacz Ignác, Leszih Andor. — 1916-ra: Daubner József, Farkas Sándor, Fiedler Imre, Magyar kir. pénzverőhivatal, Körmöcbánya, Onodi Weress József.

A társulat elnöksége felkéri az igen tisztelt tagokat, hogy tagsági díjaikat a jelen füzethez mellékelt postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjaikat április hó 1-éig be nem fizetik, postai megbízás útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszédés költsége (61 fillér) is őket terheli. A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny boricán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER).

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Régipénz-ár-
verések rende-
zése.

Ajánlja régipénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régipénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés.

Magyar levelezés.

NUMIZMATIKAI IRODA.

Vezető:

Budapest, VIII., Múzeum-körút 13., III. e. **FEJÉR JÓZSEF**

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát régi római, ma-
gyar és külföldi pénzek- és emlékérmekből a gyűjtő
közönség figyelmébe. Vásárol mindenféle régi
pénzt és kiásott régiséget a legmagasabb áron.

Tagtársaink figyelmébe!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégebb magyar tallér mintájára verve, a meg-
rendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. —
A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 32 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón arany példányai 30 K 92 f,
ezüst példányai 2 K 20 f és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával
együtt a megfelelő postaköltség (vidékre 45 fillér, helyben 22 fillér) is beküldendő.

„Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái“ című műnek a Magyar Numizmatikai Társulat
kiadásában megjelent és 165 képes táblát tartalmazó első kötete — amíg a csekély készlet tart — 30 korona
áron kapható. — A társulati tagok 10% árkedvezményben részesülnek. — A vételárral együtt 78 fillér
postaköltség is beküldendő.

„Gróf Desseffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor.
áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 10 ko-
rona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdek-
lődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető
meg. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők 55 fillér, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíves-
kedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötete (Vegyesházi királyok kora)
6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann
Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként
55 fillért, a helybeliek 40 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

A „Numizmatikai Közlöny“ régi évfolyamai és pedig az I. évf. 10 kor. áron, a III—XIII. évf. pedig
egyenként 6 kor. áron kapható. A II. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér
postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmer-
mann Lajos nevére és címére (IV., Váci-utca 78—80.) intézendők.